

КАЛЕНДАР

Українського Народного Союзу

НА РІК ПЕРЕСТУПНИЙ

1920

Зладив
ОСИП СТЕТКЕВИЧ.

КОШТОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ЦІНА 60 ЦЕНТІВ.

КАЛЕНДАР
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА
НА РІК ПЕРЕСТУПНИЙ
1920

Зладив
ОСИП СТЕТКЕВИЧ.

КОШТОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ЦІНА 60 ЦЕНТІВ.

1919.
З друкарні „Свободи”, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

ДО ЧИТАЧІВ.

Що має містити в собі календар? — Отсе питане мимоволі ставить собі кожний, хто візьме календар до рук.

Коли би йти за значінем слова, то виходило би, що календар повинен подати розклад часу, а також астрономічні спостереження на біжучий рік.

В дійсности однак властивий календар становить лиш одна часть, звана календарієм. Ся часть, як кожний завважає, є дуже мала. І то не лише мала вона в нас, але в кождім календарі, який тепер появляється, з виїмком окремих видань виключно для означеня днів і місяців в році.

Скоро ми глянемо на календар, виданий в англійській мо-ті, то завважаємо тесаме. Натомісць дальша часть календаря є властиво збірником найрізжнороднійших відомостей і дат. В нїм є перегляд житя цілої великанської держави — Америки — за минулий рік, а також важні відомости про цілий сьвіт — і то також в більшій части у видї статистики.

Що-ж мав би містити календар виданий в українській мові?

Повинен отже мати також календарієм і в дійсности має його.

Чим однак виповнити головну часть, де має бути поміщений збірник найрізжнороднійших відомостей?

Отсе власне найтяжше питане до рішення. Дати українській еміграції збірник сирих і сухих дат та відомостей — було би легко для редакції. Лишилоб ся лише відписати їх, або пе-

ретолкувати з англійських та інших календарів. Але яка користь з того була би для наших людей, котрі не мають ані часу ані змоги навчитися з інших книжок, що то така, або інша річ, котрої статистика так докладно зібрана, має значити?

І тому редакція стоїть перед труднощами. Остаточно рішається: Треба нашому народови подати збірку основних відомостей з всіляких областей знання, а при нагоді подати також і різнородну статистику, котра була би корисна для нас — для нашого, українського, народу. Нехай читач сам осудить, чи добре редакція зробила і чи їй вдалося досягнути свою ціль. Треба однак брати під розвагу розміри книжки.

Але ми Українці тілом і душею, головню, коли справа нашого народу висить на волоску. Що-ж би читачеві написати про Україну, про її змагання; які надії остаються для нещасних вигнанців з рідного краю?

Се найтяжша справа до порішення в календарі.

„Ой нема, нема, ні вітру, ні хвилі

Із нашої України. Чи там раду радять?

— Ми не чуєм на чужині...”

Все, що походить з нашої безталанної Вітчизни, таке непевне, таке змінне, однодневне, а часом таке гірке, таке гірке, що „немає сліз, немає слів”, аби як слід призадумати ся над сим. А тут і писати треба і то ще без ніяких певних дат! І ломи собі голову, догадуєся тут, тисячі миль на чужині, чому се або те сталось, а коли не згадаєш — то що ти, чоловіче, варт, яко редактор? — такі закиди сейчас посиплять ся на голову робітників, котрі після найліпших своїх сил хотіли би дати розраду своєму нещасному народови.

Прийміть же, Читачі, отсей календар так щиро, як щиро редакція хотіла його зробити Вашим приятелем. А тоді хоч не буде злобних нарікань на невдачу; коли вдасться Вам при читанні витягнути яку користь для себе або зробити яку добру постанову — то се якраз буде доказом, що календар досягнув свою ціль.

Редакція календаря.

СІЧЕНЬ 1920 JANUARY

Свою Україну любіть,
Любіть її во время люте, —
В останню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

н.с	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Ч	1 рудень, 1919. Боніфатія	19
2	П	Ігнатія Богоносця	20
3	С	Юліяни мучениці	21
4	Н	Нед. перед Рожд. св. Отців	22
5	П	10 муч. Мiani і пр. в Криті	23
6	В	Навечері Р. Хр. Евгенії	24
7	С	Роздество Христове	25
8	Ч	Собор Пр. Богор. і св. Й. Обр.	26
9	П	Стефана Первомуч.	27
10	С	2.000 муч. в Нікомидії	28
11	Н	Нед. по Рождестві	29
12	П	Анзизі мучениці	30
13	В	Меланії Римлянки	31
14	С	Нов. Рік, 1920. Василія Вел.	1
15	Ч	Сильвестра папи рим.	2
16	П	Малахії пророка	3
17	С	Собор 70 Апостолів	4
18	Н	Нед. перед Просьв. Нав. Бог.	5
19	П	Богоявлення Госп. (Йордан)	6
20	В	† Собор св. Івана Хрест.	7
21	С	Георгія і Еміліяна	8
22	Ч	Полієвкта і Евстрата	9
23	П	Григорія і Дометіяна	10
24	С	† Теодозія преподобного	11
25	Н	Нед. по Просьв. Татіяни	12
26	П	Ермія і Стратоніка	13
27	В	Отців в Синаї і Раїті	14
28	С	Павла і Івана	15
29	Ч	† Поклін оковам св. Петра	16
30	П	† Антонія Великого	17
31	С	† Атаназія і Кирила	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

1. січня. Новий Рік. Святку-
ють ся в цілих Злучених Держа-
вах, з виїмкою стейту Масачу-
сетс.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. січня. Новий Рік.
6. січня. Трох Королів.

ЗАПИСКИ:

3. січня 1919. Торжественна злука Західної України з Українською На-
родною Републікою у Софійським Соборі в Києві.

5. січня 1583. Львівський латинський архієпископ Соліковський велів
позамикати церкви у Львові, щоб Українці не святкували Різдва по ста-
рому стилю.

10. січня 1675. Запорожці під проводом Івана Сірка побили яничарів,
котрі ночною закрали ся на Січ.

11. січня 1647. Умер Петро Могила, київський митрополит і український
церковний письменник.

11. січня 1888. Умер письменник Осип Юрій Федькович.

14. січня 1649. Візд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва.

15. січня 1667. Андрусівська умова: Росія і Польща поділили Україну.

21. січня 1654. Переяславська рада.

21. січня 1703. Семен Палій розбив табор польського загального опол-
чення під Бердичевом.

28. січня 1734. Умер гетьман Данило Апостол.

31. січня 1918. Четвертий універсал Укр. Центр. Ради проголошує ві-
дірване України від Росії.

ЛЮТИЙ 1920 FEBRUARY

Не плакати нам і сльози не лить;
Не нам, козакам, се діло робить!

н.с.	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Н	Січень. Нед. о мит. і фар.	19
2	П	Євтимія Великого	20
3	В	Максима і Неофіта	21
4	С	Тимотея апост.	22
5	Ч	Климента свшмуч.	23
6	П	Ксенії преподобної	24
7	С	† Григорія Богоса.	25
8	Н	Нед. о блуднім сині	26
9	П	† Перенес. мощ. Ів. Зол.	27
10	В	Преп. Єфрема Сирійського	28
11	С	Пер. мощ. св. Ігнатія Бог.	29
12	Ч	Трох Святителів	30
13	П	Кириля і Івана	31
14	С	Лютий. Трифона	1
15	Н	Нед. мясопустна. Стрітене	2
16	П	Симеона Богопр. і Анни	3
17	В	Ізидора преп.	4
18	С	Агафії муч.	5
19	Ч	Вукола єпископа смирн.	6
20	П	Партенія єп. і Луки	7
21	С	Теодора Стратилата	8
22	Н	Нед. сиропустна. Никифора	9
23	П	Харлампія і Порфиція	10
24	В	Власія сьвяшмуч.	11
25	С	Мелетія архiep.	12
26	Ч	Мартиніяна преподоби.	13
27	П	Авксентія і Кириля	14
28	С	Онисима і Пафнуція	15
29	Н	1. Нед. посту. Памфила	16

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

12. лютого. Уродини Лінкольна: Кал., Кол., Конн., Дел., Ілл. Айо., Інд., Кана., Ме., Міш., Мінн., Монт., Неб., Нев., Н. Дж., Н. Й., Н. Д., Оре., Па., С. Д., Ю., Ваш., В. Ва., Вай.

22. лютого. Уродини Вашингтона: в цілих Злучених Державих.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

2. лютого. Марії Громиїчної.

18. лютого. Попеляц.

.ЗАПИСКИ:

1. лютого 1789. Юрій Вашингтон вибраний першим президентом Злучених Держав Америки.
2. лютого 1655. Боротьба Хмельницького з Поляками під Охматовом.
3. лютого 1812. Уродив ся поет Євген Гребінка.
4. лютого 1792. Другий поділ Польщі; прилучене до Росії Волині і Поділя.
5. лютого 1863. Уродив ся о. Остап Нижанковський.
6. лютого 1704. Правобічний гетьман Самусь передав гетьманські клейноди Мазепі.
6. лютого 1908. Погиб Марко Каганець в Коропці, пробитий багнетами трох жандармів.
9. лютого 1918. Україна підписала в Берестю Литовським мир з Австрією і Німеччиною та з їх союзниками: Болгарією й Туреччиною.
14. лютого 1897. Умер письменник Пантелеймон Куліш.
14. лютого 1863. Уродив ся письменник Тимотей Бордуляк.
20. лютого 1054. Умер великий князь київський Ярослав Мудрий.
22. лютого 1732. Уродив ся Юрій Вашингтон.
22. лютого 1894. Основано Український Народний Союз в Америці.
24. лютого 1842. Уродив ся Юліан Романчук.
26. лютого 1608. Умер князь Константин Острожський.
26. лютого 1897. Погиб Петро Стасюк в Чернівці, пробитий жандармом підчас виборів до парламенту.
27. лютого 1664. Поляки розстріляли українського полковника Івана Богуня.

М А Р Т 1920 MARCH

Подивіть ся на рай тихий,
На свою Вкраїну;
Полюбіте ширим серцем
Велику руїну.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	П	Лютий. Теодора Тирона	17
2	В	Льва папи рим.	18
3	С	Архипа ап.	19
4	Ч	Льва еп. Катанського	20
5	П	Евстахія і Тимотея	21
6	С	Петра і Атаназія	22
7	Н	2. Нед. посту. Полікарпа	23
8	П	† Обрізанє гол. св. Ів. Хр.	24
9	В	Тарасія архiep. царгор.	25
10	С	Порфирія	26
11	Ч	Прокошія ісповідника	27
12	П	Власія пустиножителя	28
13	С	Касіяна преп.	29
14	Н	Март. 3. Н. посту, хрестопок.	1
15	П	Теодота еп. свщмуч.	2
16	В	Зенона і Евтропія	3
17	С	Герасима і Павла муч.	4
18	Ч	Конона	5
19	П	42 мучеників в Аморії	6
20	С	Василія і Єфрема	7
21	Н	4. Нед. посту. Теофілякта	8
22	П	40 мучеників в Севастії	9
23	В	Кондрата і Кипріяна	10
24	С	Софронія (Поклоня)	11
25	Ч	Теофана	12
26	П	Никифора препод.	13
27	С	Венедикта преподоб.	14
28	Н	5. Нед. посту, Агапія	15
29	П	Савина і Юліяна	16
30	В	Алексія чолов. Божого	17
31	С	Кирила архiep. Брусал.	18

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

17. марта. Ст. Патрікія, по-
кровителя Ірляндії.

25. марта. Благовіщенє.

ЗАПИСКИ:

1. марта 1386. Перша злука Литви з Польщею.
2. марта 1861. Скасованє кріпацтва в Росії.
3. марта 1811. Уродив ся поет Антін Могильницький.
3. марта 1827. Умер поет Леонід Глібів.
4. марта 1780. Граф Кирило Розумовський вибраний гетьманом України.
5. марта 1770. Різня в Бостоні.
9. марта 1814. Уродив ся Тарас Шевченко.
10. марта 1861. Умер Тарас Шевченко.
10. марта 1896. Умер поет Петро Нішинський.
15. марта 1669. Дамян Многогрішний вибраний гетьманом України.
17. марта 1776. Бритійські війська втікають з Бостону.
19. марта 1669. Гетьман Іван Виговський розстрілений невинно польською шляхтою.
19. марта 1917. Перша українська національна маніфестація в Києві.
21. марта 1907. Умер історик Володимир Антонович.
23. марта 1651. Винницький полковник Іван Богун потопив у полонках на Бузі під Винницею велику силу польського війська.
23. марта 1842. Уродив ся Микола Лисенко.
23. марта 1674. Правобічний гетьман Михайло Ханенко віддав булаву Іванови Самойловичеві.

ЦВІТЕНЬ 1920 APRIL

Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш,
А не возьмеш любови і віри не возьмеш,
Бо українське ми серце і віра вкраїнська.

н.с	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Ч	Март. Хризанта	19
2	П	Преподоб. Отців в Саві	20
3	С	Ікова еп.	21
4	Н	6. Нед. посту, цвітна	22
5	П	Ікона і учен.	23
6	В	Захарії і Ікова	24
7	С	Благовіщенє Пресв. Богор.	25
8	Ч	† Собор св: Арх. Гавриїла	26
9	П	Велика Пятниця	27
10	С	Іларіона і Стефана	28
11	Н	Воскресеніє Христове	29
12	П	Світлий Понеділок	30
13	В	Світлий Второк	31
14	С	Цвітень. Марії Єгип.	1
15	Ч	Тіта преподоб.	2
16	П	Никити ісов.	3
17	С	Іосифа ісов.	4
18	Н	2. Неділя по Вел., Томина	5
19	П	Евтихія архиеп.	6
20	В	Георгія еп.	7
21	С	Ірідіона ап.	8
22	Ч	Евпсихія	9
23	П	Терештія муч.	10
24	С	Антипи і Януарія	11
25	Н	3. Нед. по Вел. мироносиць	12
26	П	Артемона свтмуч.	13
27	В	Мартіна папи ісов.	14
28	С	Аристарха і Пуда ап.	15
29	Ч	Агаші. Грийп	16
30	П	Симеона і Акакія	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

2. цвітня. Велика Пятниця:
Ала., Конн., Дел., Фла., Ла., Мд.,
Міпп., Н. Дж., Па., Тенн.

4. цвітня. Великдень.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

4. цвітня. Великдень.

5. цвітня. Світлий Понеділок.

ЗАПИСКИ:

2. цвітня 1111. Побіда князя Володимира Мономаха над Торками (Половцями).

4. цвітня 1704. Появила ся перша часопись в Америї.

6—8. цвітня 1917. Український Національний Зїзд в Києві; на нїм призначено власть Української Центральної Ради.

7. цвітня 1839. Уродив ся поет Володимир Шашкевич.

12. цвітня 1596. Битва Наливайка і Лободи з Жолкевским на урочищі „Острий Камінь”.

13. цвітня 1909. Умер історик Микола Аркас.

14. цвітня 1340. Умер останний галицький князь Юрій II.

14. цвітня 1847. Арештоване Тараса Шевченка.

19. цвітня 1885. Умер історик Микола Костомарів.

21. цвітня 1910. Закрито з наказу поліції київську „Просьвіту”.

25. цвітня 1910. Умер драматург Марко Кропивницький.

25. цвітня 1622. Умер гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.

26—27. цвітня 1918. Німці розоружили українські війська в Києві.

27. цвітня 1904. Умер драматург Михайло Старицький.

28. цвітня 1871. Уродив ся письменник Василь Стефаник.

28. цвітня 1918. Арештоване Німцями Української Центральної Ради.

29. цвітня 1918. Німці настановили генерала Івана Скоропадського гетьманом України.

30. цвітня 1919. Заняв Львів польський генерал Галер на чолі польсько-американської армії.

МАЙ 1920 МАУ

— А я тебе, козаченьку, як душу кохаю —
Але більше є кохане до рідного краю.
Обступили Україну вороги лукаві;
Иди, милий, воювати, добувати слави!

н. с.	Д.	Гр.-кат. святя	с.с.
1	С	Цвітень. Івана, уч. св. Гр.	18
2	Н	4. Нед. по Вел., о розслабл.	19
3	П	Теодора і Анастасія	20
4	В	Януарія і інших свщмуч.	21
5	С	Теодора Сикеога.	22
6	Ч	† Георгія великомуч.	23
7	П	Сави Стратилата	24
8	С	† Марка апост. і еванг.	25
9	Н	5. Нед. по Вел., о Самарянину	26
10	П	Симеона свщмуч.	27
11	В	Максима і Йсона	28
12	С	9 муч. в Кизиці	29
13	Ч	† Якова апост.	30
14	П	Май. Єремії прор.	1
15	С	Бориса і Гліба	2
16	Н	6. Нед. по Вел., о сліпор.	3
17	П	Пелягії прещмуч.	4
18	В	Ірини муч.	5
19	С	Йова многострад. і Варв.	6
20	Ч	Вознесеніє Господне	7
21	П	† Івана Богослова	8
22	С	† Ісаїї. Пер. мощ. св. Ник.	9
23	Н	7. Нед. по Вел., св. Отців	10
24	П	Мокія свщмуч.	11
25	В	Епіфанія і Германа еп.	12
26	С	Глікерії і Алексан.	13
27	Ч	Ізидора муч.	14
28	П	Пахомія Вел.	15
29	С	Теодора Освященного	16
30	Н	Пятьдесяті. Зелені Святя	17
31	П	Понед. св. Духа і Пр. Тройці	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

30. мая. День Прикраси (квіт-
чання гробів). Святкуєть ся в
усіх стейтах, з виїмкою: Арк.,
Фла., Ла., Місс., Н. К., С. К.,
Текс.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

13. мая. Вознесене.
23. мая. Зелені святя.
24. мая. Понед. Зел. святя.

ЗАПИСКИ:

2. мая 1918. Німці оголосили военний стан на Україні і розігнали У-
країнську Центральну Раду.

2. мая 1648. Вибрано Богдана Хмельницького гетьманом.

4. мая 1838. Викуп Тараса Шевченка з кріпачтва.

6. мая 1910. Умер письменник Борис Грінченко.

12. мая 1919. Приготовано українсько-польське перемире в Парижі на
розказ аліантів.

14. мая 1919. Нова польська офензива проти України мимо пригото-
ваного перемиря.

14. мая 1857. Тарас Шевченко дістає амністію.

15. мая 1848. Скасоване панщини в Галичині.

15. мая 1856. Уродив ся письменник Андрій Чайковський.

18. мая 1917. Всеукраїнський Війсковий Зїзд в Києві.

22. мая 1861. Перевезено і похоронено тіло Тараса Шевченка на Чер-
нечій горі коло Канева над Дніпром.

25. мая 1909. Умер композитор Денис Січинський.

25. мая 1919. Румунія за намовою Польщі вислала правительству За-
хідної України ультимат зі жаданем забрати ся зі столиці Станиславова.

26. мая 1648. Побіда Богдана Хмельницького під Корсунем.

29. мая 1916. Умер Іван Франко.

ЧЕРВЕНЬ 1920 J U N E

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор;
Най щезає незгоди проклята мара,
Під України єднаймося прапор!

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	В	Май. Патрікія	19
2	С	Талалея муч.	20
3	Ч	† Константина і Єлени	21
4	П	Василіса муч.	22
5	С	Михайла єписк.	23
6	Н	1. Нед. по Сош. Всіх Свят.	24
7	П	† З. Обр. ч. гл. Ів. Хр.	25
8	В	Карпа ап.	26
9	С	Терапонта св'ящмуч.	27
10	Ч	Никити преп.	28
11	П	Теодові дівч. муч.	29
12	С	Ісаакія далмат.	30
13	Н	2. Нед. по Сош. Пресв. Евх.	31
14	П	Червень. Юстина муч.	1
15	В	Никифора патріярха	2
16	С	Лукіяна муч.	3
17	Ч	Митрофана патр.	4
18	П	Доротея еп.	5
19	С	Висаріона пр.	6
20	Н	3. Нед. по Сош. Теодота	7
21	П	Теодора муч.	8
22	В	Кирила архиеп.	9
23	С	Тимотея свщмуч.	10
24	Ч	† Вартоломея і Варн. ап.	11
25	П	Онуфрія пустинника	12
26	С	Акилія муч	13
27	Н	4. Нед. по Сош. Єлесея	14
28	П	Амоса прор.	15
29	В	Тихона єписк. чудотв.	16
30	С	Мануїла, Савла, Ісмаїла	17

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

3. червня. Боже Тіло.
29. червня. Петра і Павла.

ЗАПИСКИ:

5. червня 1709. Гетьман Іван Мазепа прибув до шведського табору.
6. червня 1224. Нещасна битва руських князів з Татарами над рікою Калкою.
7. червня 1843. Умер поет Маркіян Шашкевич.
8. червня 1653. Перемога Богдана Хмельницького над Поляками під Батою.
- 8—10. червня 1917. Перший Всеукраїнський Конгрес у Києві; утворене Генерального Секретаріату.
10. червня 1917. Перший універсал Української Центральної Ради до народу всієї України.
11. червня 1876. Видано указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки.
17. червня 1895. Умер Михайло Драгоманів.
18. червня 1569. Люблинська юнія.
18. червня 1709. Зруйноване старої (чортотлицької) Січі.
23. червня 1870. Умер поет Амврозій Метлинський.
25. червня 1205. Погиб князь Роман у битві з Поляками під Завихостом.
25. червня 1919. Найвища Рада Мірової Конференції в Парижі дозволила польсько-американській армії Галера зайняти цілу східну Галичину аж по Збруч і вигнати з неї українську армію, котру назвала „бандою розбішаків”.
28. червня 1768. Залізник і Гонта здобули Умань.
29. червня 1898. Заведене виїмкового стану в Галичині.

ЛИПЕНЬ 1920 J U L Y

А всіх Ефіяльтів за зраду,
За підлість, за рабство, за хулу,
Їх власнії діти пішлють на Камчатку,
Щоби і сліду з них не було!

н.с.	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Ч	Червень. Леонтія	18
2	П	Юди і Зосима	19
3	С	Методія свщмуч.	20
4	Н	5. Нед. по Сош. Юліана	21
5	П	Евсевія еписк.	22
6	В	Агрипіна муч.	23
7	С	Рождество св. Івана Хрест.	24
8	Ч	Февронії прпмуч.	25
9	П	Давида сол. препод.	26
10	С	Самсона страннопріємця	27
11	Н	6. Нед. по Сош. Кира і Ів.	28
12	П	Св. Ап. Петра і Павла	29
13	В	Собор 12 Апостолів	30
14	С	Липень. Косми і Дамяна	1
15	Ч	† Пол. Ризи Пресв. Богор.	2
16	П	Якinta і Анатолія	3
17	С	Андрея і Марти	4
18	Н	7. Нед. по Сош. св. Отців	5
19	П	† Атаназія Атонск.	6
20	В	Томи і Акакія	7
21	С	Прокопія велмуч.	8
22	Ч	Панкратія свщмуч.	9
23	П	† Антонія печерського	10
24	С	Евфимії і Ольги кн.	11
25	Н	8. Нед. по Сош. Прокла	12
26	П	Собор Арх. Гавриїла	13
27	В	Акили і Онисима	14
28	С	† Володимира Великого	15
29	Ч	Антиногена свщмуч.	16
30	П	Марини велмуч.	17
31	С	Якinta і Еміліана муч.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

4. липня. День Независимости: в цілих Злучених Державах.

ЗАПИСКИ:

2. липня 1881. Пострілене президента Джеймса Гарфільда.
3. липня 1917. Другий універсал Української Центральної Ради до народів України.
4. липня 1776. Проклямація незалежності Злучених Держав Америки.
7. липня 1659. Перемога Ів. Виговського над Москалями під Конотопами.
9. липня 1651. Наказний гетьман Іван Богун виводить козацькі полки зпід Берестечка; кінець берестецької битви.
9. липня 1649. Козаки побили Поляків під Межибожем і Константиновом.
10. липня 1649. Початок облоги Збаража.
10. липня 1709. Битва під Полтавою.
17. липня 1902. Хліборобські страйки в східній Галичині.
21. липня 1883. Засновано у Львові „Народну Торговлю”.
26. липня 1708. Покарано смертю Кочубея й Іскру.
27. липня 972. Згода князя Святослава з Греками.
27. липня 1881. Уродився письменник Володимир Винниченко.
28. липня 1015. Умер князь Володимир Великий.
28. липня 1672. Дорошенко побив Поляків коло Четвертенівки над Богом.
28. липня 1914. Австро-Угорщина виповіла Сербії війну.

СЕРПЕНЬ 1920 AUGUST

У бій! у бій! у бій! За сьвітлий прапор Твій,
За Тебе, Україно!

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Н	Липень. 9. Нед. по Сош.	19
2	П	† Ілїї пророка	20
3	В	Симеона і Івана	21
4	С	Марії Магдалини	22
5	Ч	Трофима і Теофіля	23
6	П	† Бориса і Гліба	24
7	С	† Успеніє св. Анни	25
8	Н	10. Нед. по Сош. Єрмолая	26
9	П	Пантелеймона	27
10	В	Прохора і Никанора	28
11	С	Калиника муч.	29
12	Ч	Сили і Силуана	30
13	П	Євдокима	31
14	С	Серпень. Проісх. Ч. Хр.	1
15	Н	11. Н. по С. Пер. мощ. Стеф.	2
16	П	Ісаака, Далмата	3
17	В	Сімох молодців в Еф.	4
18	С	Євсигнія мученика	5
19	Ч	Преображеніє Господнє	6
20	П	Дометія прдбмуч.	7
21	С	Еміліяна еписк.	8
22	Н	12. Нед. по Сош. † Матїя ап.	9
23	П	Лаврентія архид.	10
24	В	Євпла і Клявдії	11
25	С	Фотія і Аникити	12
26	Ч	Максима ісп.	13
27	П	Михея прор.	14
28	С	Успеніє Пресв. Богород.	15
29	Н	13. Н. по С. Пер. н. Обр. Г	16
30	П	Утропа мученика	17
31	В	Фѣофа і Лавра	18

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

15. серпня. Успеніє Пресв.
Богородиці.

ЗАПИСКИ:

5. серпня 1657. Умер гетьман Богдан Хмельницький.
5. серпня 1911. Умерла письменниця Олександра Кулішева (Ганна Барвінок).
6. серпня 1687. Іван Мазепа вибраний гетьманом.
8. серпня 1834. Уродився поет Осип Юрій Федькович.
10. серпня 1680. Умер отаман Іван Сірко.
10. серпня 1907. Умерла письменниця Марія Марковичка (Марко Вовчок).
11. серпня 1792. Переселене Запорожців над ріку Кубань.
13. серпня 1724. Павло Полуботок прибув до Петербурга.
13. серпня 1873. Умер поет Антін Могильницький.
14. серпня 1919. Похорон полковника Дмитра Вітовського в Берлін.
15. серпня 1856. Уродився Іван Франко.
- 14—16. серпня 1649. Перемога Хмельницького під Зборовом.
16. серпня 1657. Юрій Хмельницький вибраний гетьманом.
17. серпня 1772. Прилучено Галичину до Австрії.
18. серпня 1704. Козаки побили Поляків під Сенявою.
18. серпня 1836. Уродився письменник Олександр Кониський.
20. серпня 1843. Умер письменник Григорій Квітка Основ'яненко.
22. серпня 1867. Уродився письменник Осип Маковей.
23. серпня 1662. Юрій Хмельницький побив Москалів під Криловом.
- 30—31. серпня 1648. Перемога Богдана Хмельницького під Пилявцями.
31. серпня 1673. Напад отамана Івана Сірка на Очаків.

ВЕРЕСЕНЬ 1920 SEPTEMBER

Кождий думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть;
Що за долю міліонів
Мусиш дати **ТИ** одвіт.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Серпень. Андрея Страт.	19
2	Ч	Самуїла прор.	20
3	П	Тадея ап. і Васи муч.	21
4	С	Агатоніка муч.	22
5	Н	14. Нед. по Сош. Лупа	23
6	П	Євтихія свщмуч.	24
7	В	Вартоломея і Тита	25
8	С	Андріяна і Наталії	26
9	Ч	Пімена преп.	27
10	П	Августина і Мойсея мур.	28
11	С	† Усікнов. гол. св. Івана	29
12	Н	15. Н. по С. Алекс. і Павла	30
13	П	† Пол. пояса Пр. Діви М.	31
14	В	Вересень. Симеона Ст.	1
15	С	Маманта і Івана	2
16	Ч	Антима свщмуч.	3
17	П	Вавили і Мойсея	4
18	С	Захарії прор. і Єлисав.	5
19	Н	16. Н. по С. Чудо Арх. Мих	6
20	П	Созонта і Макарія	7
21	В	Роздество Пр. Діви Марії	8
22	С	Іоакима і Анни	9
23	Ч	Минодори, Митр. і Німф.	10
24	П	Теодори александр.	11
25	С	Автомома свщмуч.	12
26	Н	17. Нед. по Сош. Корнелія	13
27	П	Воздвиженіє Чесн. Хреста	14
28	В	Никити влкмуч.	15
29	С	Євфимії влкмуч.	16
30	Ч	Софії, Віри, Над. і Люб.	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

6. вересня. День Праці: в ці-
лих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. вересня. Родзество Пресв.
Вогородиці.
29. вересня. Михайла арх.

ЗАПИСКИ:

2. вересня 1657. Похорон Богдана Хмельницького в Суботові і вибір Івана Виговського гетьманом.

2. вересня 1812. Уродив ся письменник Іван Вагилевич.

3. вересня 1709. Умер гетьман Іван Мазепа.

5. вересня 911. Договір князя Олега з Греками.

6. вересня 1672. Петро Дорошенко здобув Каменець Подільський.

10. вересня 1769. Уродив ся поет Іван Котляревський.

11. вересня 1727. Данило Апостол вибраний гетьманом.

12. вересня 957. Гостина княгині Ольги в Царгороді.

12. вересня 1903. В Полтаві відкрито торжественно пам'ятник Іванови Котляревському.

12. вересня 1878. Уродив ся поет О. Олесь.

15. вересня 1893. Почала виходити „Свобода”, перша українська часо-
пис у Злучених Державах Америки.

15. вересня 1907. Умер драматург Іван Тобилевич (Карпенко Карий).

16. вересня 1658. Рада в Гадячі.

16. вересня 1845. Уродив ся драматург Іван Тобилевич.

20. вересня 1380. Битва на Куликовім Поли князя Дмитра Донського
з ханом Мамаєм.

21. вересня 1919. Ляхи розстрілили о. Остапа Нижанковського в Стрию.

27. вересня 1651. Білоцерківська угода.

29. вересня 1866. Уродив ся історик Михайло Грушевський.

ЖОВТЕНЬ 1920 ОСТОВЕР

Не зітхай, а працуй і одно памятай:
Що лиш праця одна захистить рідний край.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с
1	П	Вересень. Євменія	18
2	С	Трофима і Саватія муч.	19
3	Н	18. Нед. по Сош. Евстатія	20
4	П	Кондрата апост.	21
5	В	Фоки і Йони	22
6	С	† Зачатіє св. Івана Хр.	23
7	Ч	Теклі первомуч.	24
8	П	Євфрозини преп.	25
9	С	† Івана Богослова	26
10	Н	19. Н. по Сош. Калистрата	27
11	П	Харитона	28
12	В	Киріяка і Теофана	29
13	С	Григорія арм. свщм.	30
14	Ч	Жовтень. † Покр. Пр. Д. М.	1
15	П	Кипріяна і Юстини	2
16	С	Дионизія свщмуч.	3
17	Н	20. Нед. по Сош. Єротея	4
18	П	Харитини муч.	5
19	В	† Тома апост.	6
20	С	Сергія і Вакха	7
21	Ч	Пелягії і Тайсії	8
22	П	† Якова Алфея ап.	9
23	С	Євлампа і Євлампаї	10
24	Н	21. Нед. по Сош. Филипа	11
25	П	Прова і Андроніка	12
26	В	Карпа і Папили	13
27	С	Назарія і Параскевії	14
28	Ч	Євтимія і Лукіяна	15
29	П	Льонгіна сотника	16
30	С	Озії прор. і Андрея	17
31	Н	22. Нед. по Сош. † Луки	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

12. жовтня. День Колумба:
Ала., Аріз., Арк., Кал., Кол.,
Конц., Дел., Айд., Ілл., Інд., Канз.,
Ки., Ме., Мд., Масс., Міш., Мо.,
Монт., Неб., Нев., Н. Г., Н. Дж.,
Н. М., Н. Й., О., Окла., Оре.,
Па., Р. Ай., Текс., Вт., Ваш., В.
Ва.

ЗАПИСКИ:

1. жовтня 1807. Перший парохід Фултона на ріці Гудсон в Америці.
1. жовтня 1877. Умер учений Осип Бодянский.
2. жовтня 1833. Перша залізниця в Злучених Державах Америки.
9. жовтня 1655. Богдан Хмельницький побив Поляків під Городком.
12. жовтня 1492. Колумб відкрив Америку.
13. жовтня 1866. Умер поет Петро Гулак Артемовський.
14. жовтня 1624. Напад Запорозжів на Царгород.
14. жовтня 1907. Умерла письменниця Настя Грінченківна.
16. жовтня 1648. Богдан Хмельницький почав облогу Львова.
17. жовтня 1596. Умер гетьман Іван Косинський.
18. жовтня 1851. Цісар Франц Йосиф поклав угольний камінь під „На-
родний Дім” у Львові.
19. жовтня 1876. Уродився публіцист Сергій Єфремів.
19. жовтня 1918. Українська Народна Рада у Львові, зложена з послів
від галицької, буковинської й угорської України, проголосила независи-
мість сих країв, яко державу Західної України.
20. жовтня 1814. Уродився письменник Яків Головацький.
20. жовтня 1917. Третій Військовий Зїзд Українців у Києві.
22. жовтня 1596. Берестейська унія.
25. жовтня 1682. Основане міста Філядельфії, Па.
27. жовтня 1858. Уродився президент Теодор Розевелт.
28. жовтня 1894. Умер учений Омелян Огоновський.

ПАДОЛИСТ 1920 NOVEMBER

Бережи маєток про чорну годину,
Та віддай маєток за вірну дружину;
А себе довічно бережи без впину,
Та віддай майно і жінку й себе за Україну.

н.с	Д.	Гр.-кат. святя	с.с.
1	П	Жовтень. Йоїла прор.	19
2	В	Артемія влмуч.	20
3	С	Іляріона Великого	21
4	Ч	Аверкія еписк.	22
5	П	† Якова апост.	23
6	С	Арети і Атаназія	24
7	Н	23. Нед. по Сош. Маркіана	25
8	П	Димитрія Великомуч.	26
9	В	Нестора муч.	27
10	С	† Параскевії і Терентія	28
11	Ч	Анастасії рим.	29
12	П	Зиновія і Зиновії	30
13	С	Стахія і Амилія	31
14	Н	Падолист. 24. Нед. по Сош.	1
15	П	Акиндина муч.	2
16	В	Акепсина і Айтала	3
17	С	Йоанкія Великого	4
18	Ч	Галактіона муч.	5
19	П	Павла еписк.	6
20	С	Брона і Лазаря	7
21	Н	25. Нед. по Сош. св. Мих.	8
22	П	Описифора муч.	9
23	В	Ераста і Олімпа	10
24	С	Мини і Віктора муч.	11
25	Ч	† Йосафата свшмуч.	12
26	П	† Івана Златоустого	13
27	С	† Филипа апост.	14
28	Н	26. Нед. по Сош. Гурія	15
29	П	† Матея ап. і евангел.	16
30	В	Григорія еп. і чудотв.	17

СВЬЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

2. падолиста. День загальних виборів.
25. падолиста. День Подяки: в цілих Злучених Державах.

СВЬЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. падолиста. Всіх Св'ятих.
2. падолиста. День задушний.

ЗАПИСКИ:

1. падолиста 1918. Українські війська заняли Львів і Перемишль.
3. падолиста 1648. Богдан Хмельницький залишив облогу Львова.
3. падолиста 1848. Барикади у Львові.
3. падолиста 1885. Умер поет Микола Устиянович.
4. падолиста 1872. Уродився поет Богдан Лепкий.
6. падолиста 1811. Уродився поет Маркіян Шашкевич.
6. падолиста 1912. Умер композитор Микола Лисенко.
7. падолиста 1917. Третім універсалом проголосила Українська Центральна Рада незалежну Українську Народну Республіку.
10. падолиста 1709. Здобуте Батурина Москалями.
10. падолиста 1834. Умер поет Іван Котляревський.
11. падолиста 1893. Умер поет Леонід Глібів.
14. падолиста 1918. Утворене Директоріату Української Народної Республіки в Києві.
15. падолиста 1648. Богдан Хмельницький облягає Замостьє.
16. падолиста 1709. Іван Скоропадський вибраний гетьманом.
18. падолиста 1838. Уродився письменник Іван Нечуй Левицький.
19. падолиста 1698. Умер гетьман Петро Дорошенко.
22. падолиста 1918. Поляки заняли Львів.
29. падолиста 1778. Уродився Григорій Квітка Основяненко.

ГРУДЕНЬ 1920 DECEMBER

Хто вас хлібом нагодує, той враз
З хлібом піде до гною;
Та хто духа нагодує у вас,
Той зілеться зі Мною.

н.с.	Д	Гр. кат. свята	с.с.
1	С	Надोलст. П'ят. і Романа	18
2	Ч	Авдія, Варлаама	19
3	П	Прокла і Григорія	20
4	С	Введеніє Пр. Діви Марії	21
5	Н	27. Нед. по Сош. Филимона	22
6	П	Амфілохія і Григорія	23
7	В	Катерини вмуч.	24
8	С	Климентія і Петра	25
9	Ч	Аліпія столп.	26
10	П	Якова і Палядія	27
11	С	Стефана муч.	28
12	Н	28. Нед. по Сош. Парамона	29
13	П	† Андрея апост.	30
14	В	Грудень. Наума прор.	1
15	С	Авакума пророка	2
16	Ч	Софронія прор.	3
17	П	† Варвари вмуч.	4
18	С	Сави Богоносного	5
19	Н	29. Н. по Сош. Николая чуд.	6
20	П	Амбровія єписк.	7
21	В	Патапія	8
22	С	Непор. Зачатіє Пр. Д. М.	9
23	Ч	Міні і Єрмогена	10
24	П	Даниїла Столпника	11
25	С	Спірідона єписк.	12
26	Н	Нед. св. Праотців. Евстр.	13
27	П	Филимона і Тирса	14
28	В	Елевтерія свтмуч.	15
29	С	Аггея пророка	16
30	Ч	Даниїла прор.	17
31	П	Севастіяна муч.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

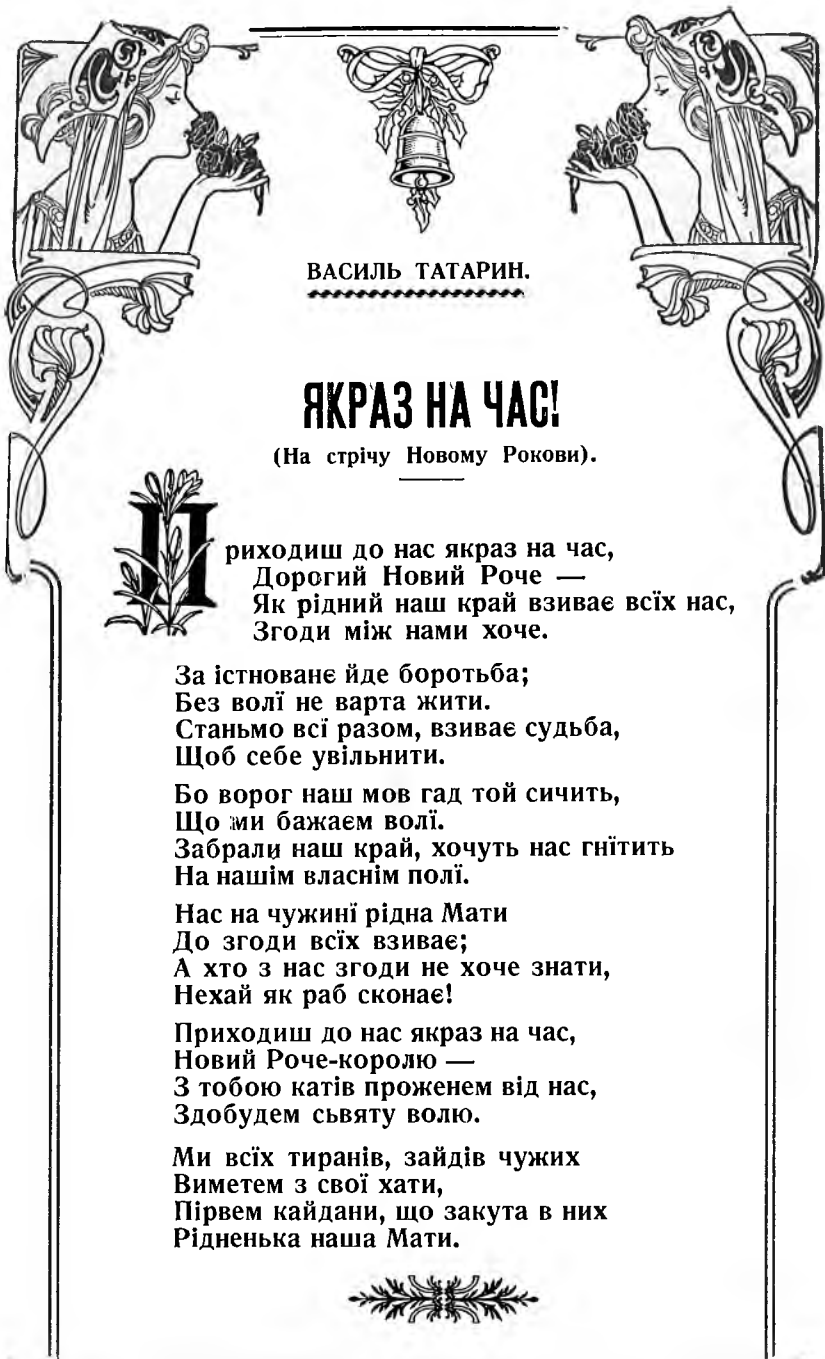
25. грудня. Різдво Христове:
в цілих Заучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. грудня. Зачатіє Пресв. Бо-
городиці.
25. грудня. Різдво Христове.
26. грудня. Св. Стефана.

ЗАПИСКИ:

3. грудня 1848. Умер поет Евген Гребінка.
4. грудня 1803. Умер Іван Кальнишевський, останний кошовий За-
порожа.
7. грудня 1811. Уродився поет Микола Устиянович.
8. грудня 1868. Засноване товариства „Просвіта” у Львові.
8. грудня 1863. Уродився письменник Борис Грінченко.
12. грудня 1900. Умер письменник Олександр Кониський.
14. грудня 1799. Умер Юрій Вашингтон.
14. грудня 1918. Гетьман Іван Скоропадський зрікся на Україні вла-
сти, яка перейшла в руки Директоріату під проводом Володимира Вин-
ниченка.
18. грудня 1856. Уродився артист Микола Садовський.
19. грудня 1240. Батий зруйнував Київ.
21. грудня 1764. Скасоване гетьманщини.
23. грудня 1873. Заложено Наукове Товариство імені Тараса Шевчен-
ка у Львові.
24. грудня 1653. Перемога Хмельницького під Жванцем.
25. грудня 1848. Заведено у львівській університеті катедру україн-
ської літератури.
28. грудня 1824. Умер наказний гетьман Павло Полуботок.
31. грудня 1637. Умер гетьман Павлюк.

ВАСИЛЬ ТАТАРИН.
~~~~~

ЯКРАЗ НА ЧАС!

(На стрічу Новому Рокові).

риходиш до нас якраз на час,
Дорогий Новий Роче —
Як рідний наш край взиває всіх нас,
Згоди між нами хоче.

За існуванє йде боротьба;
Без волї не варта жити.
Станьмо всі разом, взиває судьба,
Щоб себе увільнити.

Бо ворог наш мов гад той сичить,
Що ми бажаєм волї.
Забрали наш край, хочуть нас гнітити
На нашім власнім полі.

Нас на чужині рідна Мати
До згоди всіх взиває;
А хто з нас згоди не хоче знати,
Нехай як раб сконає!

Приходиш до нас якраз на час,
Новий Роче-королю —
З тобою катів проженем від нас,
Здобудем съвяту волю.

Ми всіх тиранів, зайдів чужих
Виметем з свої хати,
Пірвем кайдани, що закута в них
Рідненька наша Мати.

САМІ СОБІ -- НАШОМУ СОЮЗОВИ.

кими словами пригадати ще сього року українській еміграції значіне Українського Народного Союзу?

А може вже злишна кожда пригадка? Може кождий Українець на чужині вже знає й доцїнює вагу своєї інституції? В такім разі шкода витрачувати місця в книжці.

Отже ні; не треба самим себе обманювати і голосити пусті фрази, що: „Кождий свідомий Українець і Українка бережуть своєї інституції як ока в голові”.

Не бережуть; а се слідно по тім:

1. Не старають ся о зріст Українського Народного Союзу; тут розуміють ся зріст значіння і поваги своєї організації. Коли в краю хто сказав „Дністер”, то кождий з пошаною пригадував собі нашу інституцію, здвигнену нашими власними силами, для нашого добра — особистого добра обезпечених членів, як і для загального добра цілого народу, для піднесення значіння українського народу.

2. Не старають ся о розріст Українського Народного Союзу — значить: не думають самі приступати в члени, кажучи, що для них Союз „здорогий”, а зглядно, що вони „забідні” заплатити членську вкладку. А прецінь приступити в члени Українського Народного Союзу в найнижшій класі з найнижшою оплатою нарочно в тій цілі, щоби збільшити армію карно зорганізованих Українців — се вже дійсно не є тяжко. На такий видаток може спромогти ся кождий, хто заробляє на жите.

Кость Кирчів,
предсідатель У. Н. Союзу.

Андрій Стефанович,
містопредсідатель У. Н. Союзу.

Марія Білик,
містопредсідателька У. Н. Союзу.

Василь Левчик, головний касієр.

Семен Ядловський,
головний фінансовий секретар.

Стефан Мильянович,
головний рекордовий секретар.

3. Не старають ся о розріст Союза — значить: не старають ся приєднувати нових членів. Гей! Чи не є то встидно сказати перед иншими народами, що головна українська організація в Америці має всього на всього 12.000 членів? Той нарід, що домагаєть ся здвигнення самостійної держави! Чи не варт над сим застановити ся всім свідомим і щирим Українцям і сказати собі: Справді, ганьба нам самим за те.

Що не бережуть Українці й Українки своєї інституції, пізнати по сім:

4. Не боронять як слід енергично Українського Народного Союзу перед явними або тайними ворогами. Часто самі члени покивають головами, коли вороги зогиджують їх інституцію, або — і таке буває — ще й самі чинно зневажають Союз, а тимсамим зневажають себе. Инші, правда, не помагають ворогам, але й не помагають головному урядови підчас боротьби за істноване рідної організації. А така байдужність не є привязань до організації.

5. Не боронять своїх вибранців, представників організації. Коли хто є членом і вибирає якогось чоловіка на члена головного уряду, то тимсамим оказує своє довіре до него. А коли так, то моральним обовязком кожного члена стояти солідарно зі своїм урядом. Коли уряд недобрий, то треба його змінити на конвенції; вибрати до управи найсвітліїших членів. Се є не лише право, але й обовязок члена.

Таких недотач посеред суспільности супроти своєї рідної організації є більше. А се є знак, що Українцям і Українкам все ще треба пригадувати, що:

1. Істнує в Америці Український Народний Союз.

2. Його цілі є такі широкі, а услівя прийняті такі приступні, що вимовляти ся від членства значить тесаме, що бути байдужним до народної справи.

3. Обовязком кожного Українця і кожної Українки попитати цілі У. Н. Союзу, помагати в його благородних змаганнях і памятати все, що помагаючи Українському Народному Союзови, ми помагаємо нікому иншому, а **самим собі**.

Український Народний Союз є оснований лише для добра своїх членів, а зглядно для добра всього українського народу. Ось головні цілі сеї добродійної організації (§ 5 статута У. Н. Союзу):

а) Зєдинити братньо всіх Українців і їх потомків, замешкалих в Америці, без огляду на їх політичні чи релігійні переконання, котрі є при добрім здоровлю, ведуть чесне і моральне жите і не перевисшають 55 літ житя, коли є мужьського пола, або 50 літ житя, коли є женського пола, в часі приймання їх до Союзу.

б) Нести моральну і матеріяльну поміч нещасним і покаліченим членам і їх родинам і покривати оправдані похоронні кошти по померших членах в сумі, не перевисшаючій \$200.

в) Ширити просвѣту між членами в українській і англійській мові; старати ся о їх суспільний, моральний і духовий добробут; помагати родинам, своякам по крови, правним репрезентантам члена і особам залежним від такого члена, а також справити похорон і виплачувати посмертну за-помогу, як правила і статuti сего Союзу тепер або в будучности будуть приписувати.

Андрій Савка,
завідатель друкарні У. Н. Союзу.

Володимир Б. Лотоцький,
редактор „Свободи”.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ У. Н. СОЮЗА:

Дмитро Капітула.

Никола Росолович.

Василь Гришко.

г) Заснувати фонд запомоговий для нещасних, покалічених і хорих членів.

г) Заснувати фонд посмертний, з якого на певний доказ смерти члена Союзу, котрий сповнив всі свої правні обов'язки, сума не більша як \$100, \$250, \$500, \$750, \$1000, \$1500 або \$2000, згідно з клясою, до якої померший член належав, зменшена о таку квоту, яку виплачено на похоронні кошти, виплатить ся родинам, наслідникам, своякам по крові, правним репрезентантам такого члена, як обмежено і вказано в статутах Союзу дотично смертних запомог, після розпорядку члена, згідно зі згаданими правилами.

Просьвітна діяльність У. Н. Союзу є означена окремим параграфом (111), який звучить так:

Обов'язком головного уряду, або головного виконавчого комітету, є видавати місячні письма, книжки або газетки для просвічення членів і їх дітей; давати відчити, закладати гімнастичні і товариські клуби та уживати всіх інших способів до науки і просвічення членів Союзу. Щоб досягнути всі висше наведені цілі, головний уряд, або головний виконавчий комітет, може час від часу, після переведених ухвал, настановляти відповідних людей до дотичної праці.

Параграф 181-ший постановляє, що кождий член У. Н. Союзу має платити на фонд посмертний сеї організації відповідно до свого віку слідуєчі місячні вкладки:

Кляса	D	A	AA	B	C	BB	CC
В к	\$100	\$250	\$500	\$750	\$1000	\$1500	\$2000
18	9	22	43	65	86	1.29	1.72
19	9	22	44	66	88	1.32	1.76
20	9	23	45	68	90	1.35	1.80
21	9	24	47	71	93	1.40	1.83
22	10	24	48	72	95	1.43	1.90
23	10	25	49	74	98	1.47	1.96
24	10	26	51	77	1.01	1.52	2.02
25	10	26	52	78	1.01	1.56	2.08
26	11	27	54	81	1.07	1.61	2.14
27	11	28	56	84	1.11	1.67	2.22
28	11	29	57	86	1.14	1.71	2.28
29	12	30	59	89	1.18	1.77	2.36
30	12	31	61	92	1.22	1.83	2.41
31	13	32	63	95	1.26	1.89	2.52
32	13	33	65	98	1.30	1.95	2.60
33	14	34	68	1.02	1.35	2.03	2.70
34	14	35	70	1.05	1.40	2.10	2.80
35	15	37	73	1.10	1.45	2.18	2.90
36	15	38	76	1.14	1.51	2.27	
37	16	40	79	1.19	1.57	2.36	
38	16	41	82	1.23	1.63	2.45	
39	17	43	85	1.28	1.69	2.54	
40	18	44	88	1.32	1.76	2.64	
41	18	46	92	1.38	1.83		
42	19	48	96	1.44	1.91		
43	20	50	1.00	1.50	1.99		
44	21	52	1.04	1.56	2.08		
45	22	55	1.09	1.64	2.17		
46	23	57	1.14	1.71			
47	24	60	1.19	1.79			
48	25	62	1.24	1.86			
49	26	65	1.30	1.95			
50	27	68	1.36	2.04			
51	28	72					
52	30	75					
53	31	78					
54	33	82					
55	34	86					

РАДНІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА:

Михайло Петрівський.

Іван Пеленський.

Мелянія Кравчишин.

Роман Слоодзний.

Омелян Рекрут.

Григорій Кривов'яз.

Обовязки члена супроти У. Н. Союзу є означені окремими параграфами статута. Один з тих параграфів (287) говорить так:

Найпершим обовязком кожного члена буде ознакомити ся з законами Союзу і безумовно їм повинувати ся; льояльність для Союзу, і старати ся після всіх своїх сил о розвій свого відділу; провадити чесне і моральне життя і уникати всяких поганих вчинків, що моглиб принести шкоду або ганьбу відділові або Союзови.

А параграф 290-тий наказує ось що:

Кождий член повинен у всіх случаях оказувати приязнь для других членів свого відділу і Союзу і не сьміє говорити з не-членами про справи відділу або Союзу.

—o—

По koniecь вересня 1919 року в У. Н. Союзі було 12.481 членів.

Білянс У. Н. Союзу з днем 30. вересня 1919 року представляєть ся так:

Стан чинний:		Стан довжний:	
Готівка	154.210.50	Фонд посмертний	213.940.19
Бонди	237.647.00	резервовий	128.387.45
Моргечі	56.575.00	адміністраційний..	28.675.09
Реальність	19.500.00	убогих	10.472.03
Друкарня	21.000.00	конвенційний	9.941.52
		народний	5.411.84
		сирітський	92.104.38
Разом 488.932.50		Разом 488.932.50	

З того фінансового зіставлення бачимо, що У. Н. Союз орудує доволі поважним майном, яке досягає суми **пів мільона доларів**.

Алексій Шаршонь,
радний.

Дмитро Андрейко,
опікун Укр. Молодечого
Союзу.

У нутрі У. Н. Союзу є ще інша організація, а саме: „Український Молодечий Союз”. У тім У. М. Союзі було з кінцем вересня 1919 року 165 відділів, а в них 3.816 членів (від 1 до 18 літ життя).

Стан каси сеї організації виносив у тімсамім часі \$8.019.93.

Від 1. січня 1918 р. до 30. вересня 1919 р. У. М. Союз виплатив посмертного по своїх членах на суму \$3.400.

До У. М. Союзу приймаєть ся лише ті діти, котрих батьки або матери є членами У. Н. Союзу.

Кожний член Українського Народного Союзу, мущина чи жінщина, що вписав свою дитину до Українського Молодечого Союзу і платив місячну вкладку 25 центів, на випадок смерти дитини отримає з каси У. М. Союзу підмогу на покриття коштів лічення і похорону дитини, а іменню:

1. Коли дитина вмере перед укінченням другого року життя, то він отримає підмогу в квоті \$25.

2. Коли дитина вмере перед укінченням третього року життя, то він отримає підмогу в квоті \$50.

3. Коли дитина вмере перед укінченням четвертого року життя, то він отримає підмогу в квоті \$75.

4. Коли дитина вмере перед укінченням пятого року життя, то він отримає підмогу в квоті \$100.

5. Коли дитина вмере перед укінченням шестого року життя, то він отримає підмогу в квоті \$125.

6. Коли дитина вмере по скінченню шестого, семого, осьмого і так дальше аж до вісімнадцятого року життя, то він отримає підмогу в квоті \$200.

Від початку свого основаня, то є від 22. лютого 1894 року, до кінця 1918 року У. Н. Союз виплатив посмертної належистости по своїх членах на суму \$1,571.269.96 (один мільон пятьсот сїмдесять одна тисяч двіста шістьдесять девять долярів і 96 центів), а запомоги за різні недуги і калїцтва та на поратунок для убогих членів — \$26.509 (двайцять шість тисяч пятьсот девять долярів). Отже за несповна 25 літ свого істнованя ся українська організація виплатила своїм членам суму \$1,598.778.96 (близко **один мільон шістьсот тисяч долярів**). (До тої суми не є вчислені ті належистости, які виплачено титулом посмертного по членах Українського Молодечого Союзу).

Коли би до сєї суми дочислити ті тисячі долярів, які У. Н. Союз виплатив і виплачує на різні народні і просвітні цілі тут і в старім краю (прим. на стипендії, книжки, різні видавництва, жертви і т. п.), то щойно тоді можна би собі представити, скільки добра зробила ся організація для нашого народу.

Тут треба ще зазначити, що побіч різних добродійств члени У. Н. Союза дістають за невеличку платню (15 центів на місяць) три рази на тиждень часопись „Свободу”, яка є власністю й офіційним органом сеї нашої найбільшої організації в Америці, а також за половину ціни календар У. Н. Союзу.

Хто прочитав повисші стрічки і добре над ними застановився, то повинен зрозуміти, що всі свідомі Українці й Українки, котрі проживають в Америці, повинні безумовно записатися в члени Українського Народного Союзу, бо се є **добродійна народна інституція, яка робить всіляке добро не тільки одиницям, але і цілій українській суспільности.**

Бог знайде, хоч в печи замуруй ся.
Позиченим волом не наробиш ся.
Усім гаразд живеть ся, як хліб у засіках ведеть ся.
Замір ся, та не вдар.
Усяке село буває в заметі.
Запас біди не чинить.
Зачепив ся за пень, тай стояв цілий день.
Не позичай у сусіда розуму.
Запит лиха не чинить.
Літом і мале заробить.
Рана загоїть ся, але слово — ніколи.
Не квап ся проти невода рибу ловити.
Заручена дівка всім хороша.
Брусок ножа не тупить.
Гадюка хоч не вкусить, так засичить.
Чуємо, що бовкає дзвін, та не знаємо, де він.
Як є брязкачі, будуть і послухачі.
Спасівка — ласівка, а Петрівка — голодівка.
Брат не брат, а шкоди не роби.
Не жартуй з медведем, бо задавить.
Не вір нікому, ніхто й не зрадить.
Срібло-злото тягне чоловіка в болото.
Злий і добру річ на лихо поверне.
Не грій гадюки за пазухою, бо вкусить.
Чужа біда за іграшку.
Циган своє за пліт тягне, тай то хвалить.
Як нема болота без жаби, так нема чоловіка без вади.
Хто з торбою оженив ся, до куфра не прийде.
Маєток скупого ожидає по смерті його господаря.
Чорт не плаче, коли чернець скаче.
Не кидай живого, не шукай мертвого.
Старий віл борозни не попсує.
Як пян, то й капітан, а як прослав ся, то й свині злякав ся.
І сліпа курка деколи зерно знайде.
Іноді густо та пусто, а іноді рідко та мітко.
Індик хоч не співає, так багацько думає.

ВИДАВНИЦТВО ЧАСОПИСИ „СВОБОДА” І ДРУКАРНЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ього року минає 27 літ від часу, як основано часопис „Свободу”. Основано її в початках нашої еміграції до сього краю, в обставинах тяжких, серед браку средств матеріальних та сил творчих. Перші видавці сеї першої української часописи, закладаючи її, може і не здавали собі справи, що з бігом літ вона так розвинеться в сій чужій нам вітчизні, що стане займати собою широкі круги народні, що згуртує біля себе тисячні маси читачів та стане провідницею соток товариств і кружків. А тимбільше не передвиджували колишні видавці, що „Свобода” займе колись собою цілу так сказати фабрику, в якій мали би працювати десятки робітників машинових, урядників і редакторів. Однак се сталось дійсностю. Часопис „Свобода” по переході з приватних рук стала власністю Українського Народного Союзу. Для неї почато поширювати друкарню і скуплювати добрі технічні й письменницькі сили. Згодом часопись зачала сильно зростати в число читачів, а друкарня, щоби подолати швидше вимогам видавництва, заповнювала ся всякими модерними машинами. Розвій сеї друкарні, як і всюди при культурній роботі, був почином, що стали видавати ся многі дрібні видання з нашої літератури. „Свободу” змінено в 1914 р. з тижневника на три разове видане кожного тижня. В тім році вона досягла велитенського числа читачів, бо її читало понад 20.000 членів У. Н. Союзу та коло 4.000 посторонних передплатників по всіх усядах Злучених Держав і Канади.

Серед свого найкрасшого розвою несподіваним ударом для „Свободи” був убуток чотирнацять тисяч членів У. Н. Союзу, котрі були читачами „Свободи”, а котрі з причини реформи в плаченню вкладок на посмертне, будучи підбурені нещирими нашої організації людьми, виступили з У. Н. Союзу в такім великім числі майже протягом кількох місяців. Сей удар не зменьшив однак скількості тижневих видань „Свободи”, хоча число читачів упало в 1915 році до 10.000, вчисляючи тут і посторонних передплатників.

Тоді починаєть ся муравлина праця при видавництві і „Свобода” знов починає зростати в число читачів. Загал Українців починає уважати „Свободу” провідницею в своїх народних змаганнях і „Свобода” стає всіми читана. Вона знов осягнула кілька тисяч читачів, коли нараз з початком 1917 року заборонює її доступу до Канади канадійська цензура, з причини політичних комплікацій на тлі світової війни. І се спричинило новий убуток 5.000 читачів. Сей новий удар

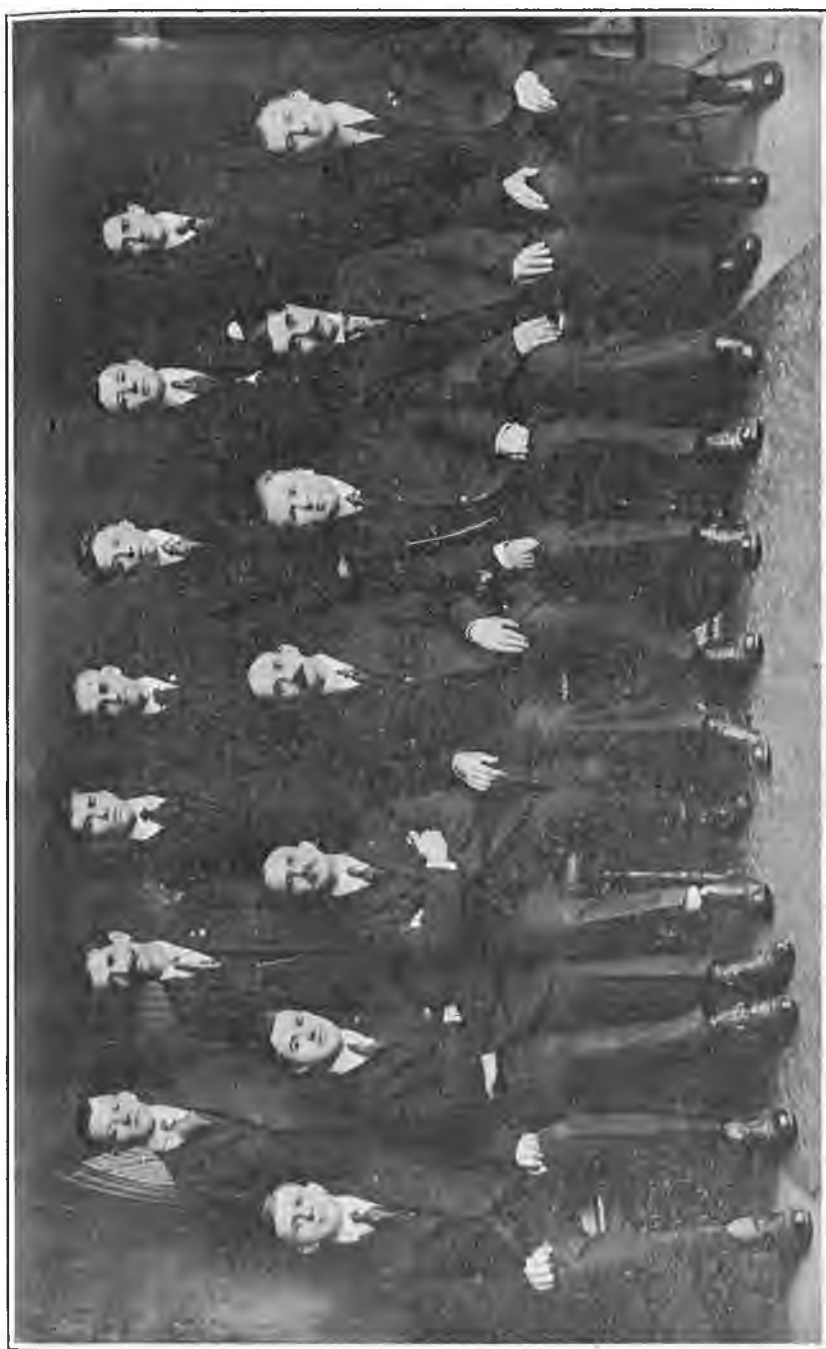
додав завзята видавцям і „Свобода” почала знов рости в силу. Український Народний Союз придбав нових членів, а через те побільшили ся ряди читачів „Свободи” Редакція найшла ся в руках щирих людей, весь персонал зайнятий при „Свободі” зрозумів свої обовязки і в спільній праці, при заінтересованю ширшого загалу українського, „Свобода” осягнула нині 20.000 читачів, які її читають три рази в тижни. І ми маємо надію, та зі щирого серця їй сего бажаємо, щоб вона вже не стрічала на своїй дорозі подібних ударів як в минувшині, але щоб зростала в число передплатників для слави нашого народу.

Не від річи буде, коли ми на сім місци подамо, скільки то праці і гроша спотребувалось на удержане такого видавництва через ряд років.

Тут наведемо докладні числа з фінансових оборотів сего видавництва і друкарні, яка є власністю У. Н. Союзу, і який доробок матеріальний отся ціла довголітна праця принесла.

В 1908-мім році У. Н. Союз закупив від приватних власителів на свою власність видавництво „Свободи”, книгарню і друкарню, яка тоді находила ся в місті Нью Йорку, за ціну \$16.855. „Свобода” видавала ся в тих часах раз на тиждень на 8 сторін друку гражданкою, а друге виданє в меньшій обемі латинкою для угорських Українців. Друкарня була уладжена тоді на старій системі технічній; вся робота виконувалась ручно, на не таких практичних машинах як нинішні. Система набирания черенок була ручна й утруднена. Черенки і прочий матеріал друкарський були поединчі, бо українських черенок окрасових тут ще тоді не виробляли. Книгарня мала на своїх полицях невеличкий засіб книжочок, складаючий ся головню з давного видавництва ім. о. Антона Бончевського та з кількох інших дрібних популярних книжочок. В 1911 році друкарню перенесено до власного будинку У. Н. Союзу в Джерзи Сіті, в яким вона і доси находить ся. Тут почало ся нове житє. Будинок надавав ся на відповідне розложене друкарні та на урядженє бюр адміністрації і редакції. В короткім часі добувано ще додаткові убікації і взято ся до ґрунтовної переміни технічної системи друкарні. Закуплено поступенно три машини до складання, т. зв. лінотайпи, за \$12.000, велику поспішну машину до друкування часописи на 12 сторін за ціну \$11.000 враз з приборами, уставлено машину до друкування книжок, а також три малі машини до друкування дрібних робіт, з автоматами й електричними моторами. Побільшено число робітників і розпочато роботу, щоб і „Свобода” і книгарня і друкарня стрічали сьміло всякі потреби Українців на еміґрації.

Що діяльність сего видавництва і друкарського підприємства була велика, доказують числа фінансових звітів, які стало зладжувано від часу закупна видавництва і друкарні

Персонал друкарні „Свободи”.

У. Н. Союзом від 1908 року. І так від 1908 року до 30. вересня 1919 року звіти адміністрації виказують слідуючий оборот:

ПЕРЕГЛЯД ДОХОДІВ:

Готівка в часі закупна друкарні 1908 р.	\$ 476.24
Передплата від членів	166.056.76
Передплата від не членів	82.426.22
Оголошення	62.606.57
Друки	90.309.23
З продажі книжок	28.951.12
Звороти, позички, проценти, дрібні доходи	19.561.56
Позичка на закупно друкарні і друк. матеріялів	21.000.00

Загальний дохід \$471.387.70

ПЕРЕГЛЯД РОЗХОДІВ:

Ціна за закупно друкарні в 1908 р.	\$ 16.855.00
Закупно додаткових матеріялів друкарських в часі куплення друкарні	4.145.00
Платня персоналу „Свободи”	180.186.61
Матеріял на приватні роботи	41.661.82
Папір на „Свободу”	78.588.95
Почта за „Свободу”	39.756.60
Адміністрація, електрика і сьвітло, асекурація, дрібні видатки	44.440.95
Купно інвентара	38.683.12
Купно і накладі книжок	15.280.63
Депозити, зворот позичок	9.569.91
Проценти	1.073.27

Загальний розхід \$470.241.86

При зіставленю повисших чисел оказуєть ся касова надвишка в квоті \$1.145.84.

Дальше находимо звіт зі стану майна видавництва і друкарні, який представляєть ся як слідує:

Стан чинний:

Друкарські машини	\$30.579.32
Канцелярійні прибори	1.629.30
Книгарня	10.227.03
Засіб друкарських приборів	2.309.40
Довжники	1.383.23
Готівка в банку	1.145.84

Разом \$47.274.12

Стан довжний:

Позичка в У. Н. Союзі	\$21.000.00
Фонд резервовий	26.274.12

Разом \$47.274.12

Сї числа вказують, що видавництво „Свобода” як і взагалі ціле підприємство друкарні помимо всяких трудностей придбали для організації У. Н. Союза гарний маєток.

Належить надїяти ся, що ся так корисна інституція буде розвиватись і на далі при щирій праці й підмозі загалу Українців.

На 29-тій стороні сього календаря находить ся фотографія робітників, працюючих в адміністрації „Свободи” і друкарні У. Н. Союза. Їх імена є слідуєчі:

Перший ряд, сидячий (від лївої до правої руки): Михайло Смакула, Лука Стахурський, Осип Логин, Андрій Савка, Михайло Беля, Йосиф Сїлецький, Стефан Гладкий.

Другий ряд, стоячий: Данило Гоць, Василь Туринчик, Петро Пованда, Микола Янкович, Стефан Шимун, Йосиф Рудницький, Петро Маційовський.

Зріст населеня Злучених Держав.

Підчас першого численя 1790 р. було мешканців:	3,924.214
Після численя в році 1800 було:.....	5,308.483
В році 1850 було	23.191.876
В році 1900	75.994.575
В році 1910	91,972.266
В році 1918	105,253.300

—0—

Після статистики з 1910 р. було в Злучених Державах:

Сліпих	57.272
Неграмотних (понад 10 літ)	2,814.950
Міського населеня було	42,623.383
Сільського населеня	49,348.833
Вязнів	82.329
Бідних у захистах	84.198
Хорих на умі в шпиталях.	120.128
Білих людей було всіх	81,731.957
Чорних загалом	9,827.763
Інших	412.546

Ляк сили додає, а переляк відіймає.

Не погань криниці, бо схочеш водиці.

Поки гладкий схудне, то худий здохне.

Було учити, як лежало впоперек подушки, а як у здовж, то вже не допоможе.

У голоти нема що молоти.

Зенон Кузеля.

НАШЕ МИНУЛЕ.

Український нарід споконвіку любив свободу і не довго потрафив любити чуже панованє. Ціла, більше ніж тисячлітна минувшина українського народу виповнена безнастанними війнами за власну свободу проти численних наїзників, що переходили через українську землю і хотіли нею заволодіти задля її корисного географічного положення і природного багатства. На протязі своєї довголітної історії приходилось українському народови завзято бороти ся проти Гунів, Аварів, Печенігів, Половців, Татарів, Турків, Москалів і Поляків, і не жаліти ніяких жертв в обороні рідної землі. Зломані сильною перевагою ворогів і змушені до служби чужим панам, Українці ніколи не піддавали ся лиху і скорше чи пізнійше скидали з себе чуже ярмо, бо замилюване до свободи перейшло в кров і кости кожного Українця, а горяча любов до вітчизни додавала сил навіть слабим рукам. Українець родив ся і зріс не на невільника і слугу, а на власного пана й хазяїна у своїй рідній хаті. Українська історія — се разом історія безперервних визвольних рухів.

Найдавнішим осередком незалежного українського життя була околиця Києва. Тут витворила ся вже з початком девятого століття велика київська держава, яка з часом злучила під собою всі землі, заселені Українцями і стала наймогутнішою державою тодішніх часів у цілій східній Європі. Великокиївська держава була щиро національною і обєднювала всі українські племена від найдальших західних границь Польщі і Чехії та від самого Дунаю аж по Чорне море і по степи лівобережної України. Особливого розросту зазнала київська держава за панованя князя Володимира (972—1015), котрий, продовжуючи роботу свого попередника Святослава, збирав витривало „руські землі”; і за його наслідника Ярослава, котрий, маючи розуміне національної єдності, також свідомо старав ся вдержати всі українські землі в границях і залежности від київської держави. В спадщині по них ідею незалежности і єдності земель, залюднених Українцями, переняли галицько-володимирські володарі, котрі з упадком Києва при кінці XII. століття перебрали на себе провід в українських землях і сотворили на довгий протяг часу могутчу галицько-володимирську державу, наче противагу проти зростаючої на півночі сили московських сусідів. Обі ці українські держави були на протязі майже п'ятих століть (IX—XIV) заступниками тодішніх політичних і національних українських змагань і витворили власну багату культуру, яка не лише задоволювала потреби наймогутнішої державної організації в цілій тодішній східній Європі, але мала великий вплив на око-

личні народи і дала жите своїй будучій суперниці і гнобительці, Московщині.

Українська держава не могла потім вдержати ся під сильним напором кількох могутних сусідів і стратила свою самостійність, підпадаючи в половині чотирнадцятого століття під панованє Польщі і Литви, одначе українська національна думка, яка вічно змагала до освободження поневоленої країни, не перестала працювати. Українські традиції враз з українською мовою й культурою переймають по части литовські князі, а коли й вони піддають ся сильнішому від українського — польському елементови і пристають в 1569 р. в так званий польсько-литовській унії до Польщі, переймають їх ролю українські козаки, котрі по ополяченю богатих українських панських родин скоро беруть у свої руки провід у всіх українських справах.

З чисто військової становой організації, яка повстала ще за литовських часів (між XIV а XVI стол.) через лицарську вдачу людности задля оборони полудневих степів України від татарських нападів і зросла потім сильно наслідком господарських утисків з боку польської держави, перемінюєть ся козацтво в половині XVII століття в свідомого представника української національної думки і витривалого борця за волю України. Козацькі гетьмани виходять скоро з вузких станових інтересів і переймають на себе представництво релігійних і національних ідеалів.

Проблиски свідомости національних інтересів бачимо вже у першого визначнішого козацького гетьмана, Петра Конашевича Сагайдачного, котрий побивав ся зручно не лише за цілковиту козацьку самоуправу, але і за незалежну самоуправну організацію церковну, яка мала обхопити всі українські землі, між ними і західні галицькі, для котрих закладає у Львові окрему братську школу, признаючи на се при смерті (1622 р.) значну частину свого майна.

Найяркійше пробиваєть ся національна свідомість і змаганє заложити незалежну українську державу від часів повстання Богдана Хмельницького в 1648 р. Богдан Хмельницький, підносячи давно приготований клич повстаня, не руководив ся — як се читаємо у деяких ворожих нам московських і польських істориків — особистою справою і не обмежував ся тільки на саме заспокоєне старих козацьких станових бажань. Хмельницький носив ся з гадкою освободити з неволі цілу українську землю і заложити нову українську державу в межах старої держави Володимира і Ярослава і хоч, яко добрий політик, не хвалив ся перед усіми своїми плянами й ідеями — не дармож читаємо в думках: „Тільки Бог святий знає-відає, що Хмельницький думає-гадає” — то всеж таки не міг часами здержати ся від того, щоб не лише чином, але й словом зазначити свої задушевні гадки. Не задля станових інтересів переводить Хмельницький політично-війскову організацію України, турбуєть ся релігійними справами, навязує через по-

слів зносили з чужими державами і робить у Турків заходи, щоб Україна стала окремою. Не дармо ми стрічаємося з такою відповіддю татарського мурзи, Тугай-бея, зверненою до полоненого польського гетьмана, Потоцького, на його питане— чого хочуть козаки: „Найперше треба, щоб ви їм відпаювали удільну державу по Білу Церкву та звернули їм давню волю, і щоб по містах, замках і по селах ваші воеводи не орудували!” Розбивши Поляків, Хмельницький по візді до Києва, на обіді у воеводи Кисіля в присутності польських комісарів нахвалявся підняти на Поляків „всю Русь”. „Згине ляхська земля, згине, а Русь буде в тім році панувати!” — кликав Хмельницький до православних панів з України. При частих переговорах Хмельницький випадав не раз з ролі хитрого і мовчаливого політика і вихвалював ся, що він тепер за Божою ласкою „єдиновладний самодержець руський (український)”

Богдан Хмельницький.

Іван Виговський.

Хмельницький думав цілком ясно про цілу українську територію і про весь український нарід. „Вибю з ляхської неволі” — казав він Кисілеви — „нарід руський увесь!... За границю війною не пійду... буде з мене України, Поділя і Волині; досить достатку в князівстві нашім по Холм, по Львів і Галич”.

Сі думки поділяла безперечно і його старшина, коли Хмельницький міг заявити польським комісарям: „Не знаю, як та комісія скінчить ся, коли наші молодці не згодять ся на 20 або 30 тисяч реєстрових і не вдовольт ся своїм удільним князівством!” Тай полковник Джеджалій, викпиваючи польських комісарів, годить ся лишити їм Польщу, а „Україна нехай нам, козакам, останеть ся!”

„Удільне князівство” було певно в плянах Хмельницького; інакше би не казали польські комісарі по своїм повероті до Польщі, що „Хмельницький дбає вже не про козацтво,

але про незалежне пановане в руських провінціях”, — тай сам Хмельницький не вживав би залюбки звороту „моя руська держава” і не впоминав би ся „цілої Руси” і земель по саму Вислу. Хмельницький свідомо стремів до сотвореня сильної, незалежної України і не перебирав у способах, коли йшло о переведене його пляну. Хмельницький вживає проти Польщі і Москви зненавиджених бісурменів, годить ся з Москвою проти Польщі, щоб її знищити, але, переконавши ся про фальш і облуду Москалів, не жахаєть ся знов накладати то з Поляками, то з Турками, то зі Шведами.

Переяславську угоду робив Хмельницький тільки для хвилевої користи і признавав лише зверхну власть царя, забезпечуючи собі й Україні цілковиту незалежність як внутрішню так і зовнішню через право зносин з посторонними державами. Видумки про те, буцімто Хмельницький широ і радо піддав ся під руку Москви і всі дальші „обединительні” вигуки, начеб тимсамим Хмельницький зазначив єдність українського і московського народу, збив сам Хмельницький прикінці свого життя, коли в тайні проти Москви й Польщі відновив союз з Туреччиною вже в рік по Переяславській умові, і з Кримом, заключив угоду з семигородським князем Раковцєм (1656 р.), а вкінці порозумів ся зі Швецією. „Діти, — сказав Хмельницький, довідавши ся, що цар знову погодив ся з Поляками — треба відступити від царя. Пійдемо туди, куди скаже Вишній Владика. Будемо під бісурменським володарем, не то під християнським”

Хоча Хмельницькому не вдало ся сповнити всіх своїх плянів і сотворити цілком незалежну Україну, то всетаки полишив він своїм нащадкам самоуправну Україну, котра давала змогу розвою і доховала ся ще цілих 100 літ, аж до скасування Гетьманщини 1764 р.

Наслідники Хмельницького не всі доросли до висоти свого покликання і через незгоду та особисті амбіції копали гріб українським вольностям і нищили добуток кровавих зусиль красших гетьманів, як Виговський, Дорошенко та Мазепа, що не спускали з очий плянів великого Богдана і цілком свідомо та пляново змагали до злуки обох частин України і до цілковитої самостійности українських земель.

У першій мірі побивав ся за тим гетьман Іван Виговський, котрий яко генеральний писар Хмельницького знав усі його пляни. Він бачив добре віроломність московського правління та передвиджуючи гаразд судьбу України під рукою „православного царя”, змагав відразу до зірвання Переяславської угоди. Щоби те діло мало успіх, Виговський рішив оперти ся на Польщі і заключив з Поляками угоду в Гадячи (1658 р.), прийняту потім польським соймом. Гадяцька умова — се вже акт ясної щиронародної політики і дає прегарне свідощтво про національну свідомість українського гетьмана. Україна мала творити самостійне українське князівство, злучене з Польщею тільки особою короля і спільним польсько-українським сенатом. Всі інші власти мали бути вповні незалежні і

спочивати в руках вибраного сойму українського князівства і вибраного гетьмана. Українське князівство мало мати власні гроші, власний скарб і власну армію, а польські війська не мали права вступу на Україну. Виговський думав злучити і так звані козацькі українські землі, себто західні, галицькі, однак на се не згодився польський сойм, приставши за те на управильнене церковних відносин і усталене прав православної церкви в українських краях польської держави.

Гадяцька умова давала Українцям запоруку свободного розвою, однак розбилась о звичайну віроломність і облудне поступоване Польщі і Москви. І Польщі і Москві залежало на тім, аби знищити Україну і тому легко прийшло межі ними до так званого Андрусівського договору (1667 р.), в яким розділено Україну на право- і лівобережну і лишено лівий бік Дніпра при Москві, а правий віддано Польщі.

Петро Дорошенко.

Іван Мазепа.

Андрусівський договір, заключений за згодою тодішнього гетьмана Брюховецького, викликав сильний відпір з боку козацтва, яке гуртується коло гетьмана правобережної України, Петра Дорошенка. Дорошенко бачив ясно перед очима ціль українських змагань і з цілою енергією змагав до зєднання обох роздертих частин України. Вибраний гетьманом 1666 р., він не присягав ані польському королеви, ані московському цареві, бо вважав Україну незалежною. Щоб увільнити її цілковито від московського і польського пановання, признав над собою верховну власть Туреччини і проголосився гетьманом право- і лівобережної України. Однак Дорошенкови не вдалося перевести своїх плянів: він добровільно зрікається гетьманської булави в користь гетьмана лівобережної України, Самійловича, щоб тільки довести до злуки обох частин України.

Здавалося, що на загальнім вичерпанні і з уступленням енергічного і свідомого Дорошенка загинуть і змагання освободити Україну. На щасте так не було. Українська ідея не затратила ся й у слабших представників козацтва, Дам'яна Многогрішного та Івана Самійловича, а у їх наслідника Івана Мазепи спалахнула більшим огнем.

Мазепа бачив помилки своїх попередників і знав добре, що головною причиною наших невдач були особисті незгоди і слабо підготовлена організація. Тому старався скріпити свою владу, зорганізувати край і приготувати більшу військову силу, щоб кинути її проти Росії у пригідну хвилю. Та хвиля надійшла, коли Москва вмішала ся у війну Польщі проти Швеції. Мазепа порозумів ся тоді з шведським королем Карлом, і козацька старшина ухвалила зірвати з Москвою та злучити ся з далеким і через те для України цілком безпечним союзником, Швецією, під умовою, що Швеція заручить самостійність України. В 1708 році підносить Мазепа повстання і оголошує незалежність України, уповаючи на військову силу шведського короля, котрий зі своїм військом звернувся на Україну. Однак нещасливий вислід битви під Полтавою в 1709 році розбив пляни Мазепи і вже на завсіди спинив усі більші виступи його нащадків. Московський медвідь навідає відтепер тяжким тягаром на долі України. Московські царі докладають усіх зусиль, аби знищити останки автономії України: насилають туди воевод і численні військові гарнізони; обмежують, а в часті і касують владу гетьманів і винищують українське козацьке військо частими походами, підбурюючи рівночасно простий нарід проти питомих українських властей.

Із гетьманів і автономічних урядників переходить влада чимраз більше на заступників московського уряду, а зі скасуванням гетьманщини і козацьких полків та зруйнуванням останнього захисту української свободи, Запорожжя, в 1775 р. зникають і останки самостійного українського державного життя.

Однак українська національна ідея самостійності не загинула в засмучених серцях синів України. В тайних товариствах потомків славного українського козацтва живе вона далі, чекаючи знову пригідної хвилі до вибуху і ще з кінцем XVIII століття роблять ся заходи підняти новий рух на Україні при помочі чужих держав. В половині XIX століття засновується у Києві Кирило-Методіївське братство з ціллю змагати до сотворення української автономної держави у спілці з іншими славянськими народами.

Національна думка й ідея незалежної України обхоплює в другій половині минулого століття широкі круги українського суспільства і проникає у самі низи, між селян і робітництво. Геніяльний поет Тарас Шевченко віщим і горячим словом розворушує український загаль і взиває до боротьби за волю України та до скинення московських кайданів, а „розум України”, Михайло Драгоманів, дає почин до організації новочасних по-

Семен Пеглора.

літичних партій, які в свої програми яко найважнійшу точку вкладають боротьбу за незалежність України і всіми силами змагають до її здійснення.

Боротьба України, зачала ся наново. З вибухом всесвітньої війни станули й Українці до праці. Велика російська революція, що почала ся 15. марта 1917 року, дала змогу Українцям зорганізувати ся і проголосити свою незалежну державу (9. січня 1918 року). В скорі однак Німці повалили українське виборне правительство (29. цвітня 1918 р.) і настановили з гори гетьмана Івана Скоропадського. Та після поразення Німців на заході Україні наново підняли боротьбу за самостійність України, яка серед страшних перепон ведеть ся до нині. Провід веде генерал Семен Петлюра.

Галицькі Українці по розкладі австро-угорської монархії зібрали ся 27. жовтня 1918 р. разом з буковинськими і угорськими Українцями і проголосили незалежність західно-українських земель та порішили (3. січня 1919 р.) їх злуку з Київською Україною. Проти сих визвольних змагань виступила Польща та заляла на спілку з Румунією всю Галичину й Буковину (в червні 1919 р.).

Велика просторонь, заселена 35 міліонами Українців, знову несе на собі сотки тисяч завзятих борців, зливаючись кров'ю убитих і ранених, і знову кладе український нарід ті жертви в надії, що ними окупить собі давно сподіваний ідеал:

Самостійну, незалежну і вільну Україну.

ТВЕРЕЗІСТЬ В АМЕРИЦІ.

Америка була одним з країв, де найбільше зуживають алкогольних напитків. Однак невпинно вела ся боротьба проти пияцтва і завдяки сьому стейт Канзас перший дав добрий приклад та завів у себе тверезість на підставі закону ще 1881 року. За ним пійшов стейт Мейн і завів тверезість 1884 р., а дальше Норт Дакота, де введено заказ питя 1889 р. Опісля довгий час не слідно поступу під сим оглядом, бо аж в 1907 р. зробив тесаме стейт Оклайома, в 1909 р. Теннесі і Норт Керолайна. Вибух війни заставив людей подумати над сим, чи уживане алкоголю не зменьшить здібности жовнів до боротьби. Конгрес видав заказ продаваня жовнірам алкоголичних напитків, але не міг ввести цілковитої прогібіції в цілій Америці; конституція вимагає, щоби наперед заявило ся за тим три четверті части всіх стейтів. В роках 1916, 1917, 1918 і 1919 багато стейтів завело в себе прогібіцію, так що коло Нового Року 1919 було вже відповідне число „сухих” держав. На сій підставі конгрес у Вашингтоні ухвалив закон, силою котрого введено з днем 1. липня 1919 р. цілковиту прогібіцію на час воєнний в Америці. Дозволено продавати лише легкі пива і вина з малим, законом приписаним, процентом алкоголю.

Іван Франко.

СЛОВО МОЙСЕЯ ДО НАРОДУ.

(3 поеми „Мойсей”).

Але ось підняв голос Мойсей
У розпалі гнівному,
Покотились слова по степу
Наче розкоти грому.

„Горе вам, нетямучі раби
На гордині котурні!
Бо ведуть вас неначе сліпих
Ошуканці і дурні.

„Горе вам, бунтівничі уми!
Від Єгипту почавши,
Проти власного свого добра
Ви бунтуєтесь завше.

„Горе вам, непокірні, палкі,
Загорілі й уперті,
Тим упором мов клином самі
У нутрі ви роздерті.

„Як кропива ви руку жжете,
Що мов цвѣт вас плекає;
Як бугай бодете настуха,
Що вам памі шукає.

„Горе вам, що зробив вас Господь
Всього людства багатем,
Бо пайвисший сей дар буде ще
Вам найтяжшим проклятем!

„Бо коли вас осяє Господь
Ласки свої промінем,
Ви послів і пророків його
Побете все камінем.

„Кожду-ж крапельку крови тих слуг
І чад своїх найкрасших
Буде мстити Єгова на вас
І на правнучах ваших.

„Буде бити і мучити вас,
Аж заплачете з болю,
І присягнете в гору чинить
Його праведну волю.

„Та як кара жорстока мине,
Знову карк ваш затвердне,
Черга злочинів, кар і жалю
Знов свій закрут оберне.

„Горе вам, бо столітя цілі
Жити-мете в тій школі,
Поки навчитесь плавно читать
Книгу божої волі!

„Бачу образ ваш: в лісі пастух,
З бука чиру надерши,
У воді мочить, сушить, потім
Бе й толочить найперше,

„Поки губка та змякне як пух
І візьметь ся в пій сила
Зпід удару підхопити вмити
Дру іскру з кресила.

„Ти, Ізраїлю, чир той! Тебе
Так товкти-ме Єгова,
Поки змякнеш на губку й спіймеш
Іскру божого-слова.

„Ти пійдеш до своєї мети,
Як бидля в плуг нераде...
Горе тим, що Єгови кулак
На карки їх ушаде!

„Ти далеко в минуле глядиш
І в будучі дороги,
Та на близькі терни і пеньки
Все збивати-меш поги.

„Наче кінь той здичілий летиш
У безодню з розгону,
І колись за ярмо ще свою
Проміняєш корону.

„Стережись, щоб обітниць своїх
Не відкликав Єгова,
Щоб за впертість на тобі однім
Не зламав свого слова!

„І щоб він не покинув тебе
Всім народам для страху
Як розтоптану красу змию,
Що здихає на шляху!”

Похиливши ся, слухали всі
Мовчазливі, понурі,
Липи у грудях сополю щось глухе,
Паче подихи бурі.

КОРОТКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ЗА ОСТАННИХ ТРИ РОКИ.

СХІДНА (КИЇВСЬКА) УКРАЇНА.

1. Українську Центральну Раду вибрав в місяці цвітні 1917 р. Український Народний Конгрес (Зїзд), який складався з делегатів муніципальних, численних кооператив, товариств політичних, наукових, літературних і т. д. Пізнійше Центральна Рада скріпила ся ще представителями жовнірів, селян і робітництва. В свої ряди Рада прийняла рівнож ще й делегатів Жидів, Москалів і Поляків. Вона установила революційний український парлямент, який взяв сейчас власть в цілім краю.

2. В червні 1917 р. Центральна Рада зпоміж своїх членів вибрала міністрів, котрі становили Генеральний Секретаріят, який взяв власть за згодою петроградського правительства, одначе не було без сього, щоби петроградське правительство проти сього сильно не виступало. Се був Генеральний Секретаріят (а особливо генеральний секретар війни Петлюра), який ужив всіх своїх сил, щоби вдержати полуднево-західний фронт в хвилі послідної німецької офензиви в липни 1917 р., аж до часу заключеня перемирія большевиками з Німцями.

3. Дня 7. падолиста 1917 р. Центральна Рада (по большевицькій революції) проголосила Українську Републику торжественним універсалом серед величезного одушевлення всього українського народу.

4. В грудни 1917 р. Франція й Англія вислали своїх дипломатичних представителів до правительства Української Републики (генерала Табуїса і п. Багі); за сими представителями вислали потім своїх офіціальних представителів і інші держави.

5. В тімсамім місяці правительство Російської Советської Републики видало ультимат Українській Републіці, проти котрої опісля зачало й війну.

6. **Дня 9. січня 1918 р. Центральна Рада проголосила цілковиту независимість України.**

7. Українське правительство мусліло поборювати з одної сторони большевицькі банди, які полишали полуднево-західний фронт великої війни та заливали цілу Україну, пльондруючи, підпалюючи, масакруючи і ширячи безладе всюди, де тільки поступили; а з другої сторони воно мусліло поборювати большевицьке військо, яке наїздило Україну з півночі.

8. Під такими двома смертельними небезпеками українське правительство згодило ся підписати окремий берестейський мир (9. лютого 1918 р.), хотяй Центральна Рада за всіди була щирим приклонником принципу загального мира.

9. Німці офірували Україні свої війська, щоби допомогти їй освободити ся з большевицьких банд; наслідком сього

предпожження німецькі війська прибули на Україну в повисшій цілі.

10. Приходячи в характері так званих приятелів, Німці опинили ся перед повстанем, озлобленем і ненавистію народу за їх брутальність та грабіж.

11. Дня 29. цвітня 1918 р. Німці, невдоволені з опозиції Українців, розігнали наш парламент (Центральну Раду) силою своєї армії.

12. На місце українського правительства Німці поставили генерала Скоропадського, з титулом гетьмана.

13. Гетьман уформував реакціонерське правительство, складаюче ся з Москалів і піддержуване німецькою командою.

14. Німці, маючи страх перед українською опозицією, зде-мобілізували всі українські війська і уповажили гетьмана зорганізувати собі армію, не переходячу більше як 10.000 чоловіка.

15. Переступаючи договір, заключений з Україною, Німці вивезли военні матеріяли, які находились на Україні.

16. Всі українські партії зробили сильну опозицію, наслідком чого велике число провідників політичних партій Німці поарештували та замкнули у в'язниці.

17. По цілій Україні счинили ся величезні бунти селян проти німецького війська на Україні.

18. В місяці липни 1918 р. всі українські політичні партії уформували Національний Союз.

19. В хвилі підписання перемир'я між аліянтами а Німеччиною гетьман Скоропадський, по ваганю уформував новий кабінет з російських монархістів, на чолі котрого находив ся міністер Гербель. Гетьман заключив союз з командантом армії російських добровольців, реакційним генералом Денікіном. Завдяки сьому союзови гетьман надіяв ся на попере́те аліянтів в своїм монархістичнім змаганю.

20. Національний Союз уважав такий союз зрадою супроти рідного краю та сильним ударом проти демократії; супроти сього він **установив 15. листопада 1918 р. Директорію**, якої ціллю було скинути гетьмана та вигнати Німців з України.

21. На чолі Директорії находились Винниченко і Петлюра, які на початку мали до розпорядимости лише кільканайцять тисяч жовнірів, збунтувавших ся проти гетьмана, одначе вскорі зорганізували велику армію.

22. Гетьман обороняв себе російськими офіцерами і німецьким гарнізоном в Києві.

23. Дня 14. грудня 1918 р., в хвилі, коли Київ попадав в руки армії Директорії, гетьман зрік ся власти і утік під протекцією Німців.

24. До Києва увійшла Директорія з побідоносними арміями, яку витали з превеличезним захопленем широкі маси народу.

25. В початках своєї організації Директорія зробила все, що було можливо робити, щоби навязати дружні взаємини з аліянтськими представителями.

26. В місяці грудни 1918 р. аліантські війська висіли в Одесі, яка була тоді окупована, за згодою генерала Скоропадського, військами російських добровольців Денікіна.

27. Війська Директорії прийшли під Одесу та зажадали, щоби війська Денікіна винесли ся, на що сі відмовились повиновати ся сьому розказови.

28. З сього виринула боротьба між військами Директорії а російським війском. Підчас боротьби французьке військо вмішало ся до неї та стануло по стороні Москалів. Аби оминути конфлікту з аліянтами, Директорія видала розказ своїй армії перестати боротьбу й уступити з Одеси.

29. В місяці грудни міністер війни в кабінеті Директорії, Греків, пробував увійти в переговори з французьким генералом Боріусом.

30. Французський командант східної армії, будучи під впливом консуля Айнавда і Денікінових агентів, видав заяву, що Директорія і її військовий шеф Петлюра є большевиками і ворогами аліянтів. Ось причина, чому всі спроби навязання союзу з аліянтами остали ся без наслідків.

31. Вже в часах правительства Скоропадського війська саветського правительства перейшли українську границю та зачали военну акцію.

32. Саветське правительство вислало велику частину своєї армії в цілі підбитя України і дістати відтам споживчих продуктів, яких воно конечно потребувало. Саветська червона армія, по цілорічнім острім муштрованю, виробила ся у видисціпліновану і добру армію.

33. Україна, не посідаючи доброї і досить чисельної армії, і не маючи для неї достаточних провізій ані амуніції, мусіла поносити невдачі в боротьбах та опускати одно місто за другим.

34. Надія України спочивала на допомозі аліянтів, якої надіяли ся з дня на день. Щоби приспішити сю поміч, вислано на початку місяця січня нової місії з професором Мацієвичем, М. Марголіном і д-ром Артимом Галіпом на чолі. Сі делегати оставали в Одесі, не досягнувши жадного успіху.

35. Не маючи відповіди від своїх делегатів, міністер Остапенко і міністер війни Греків виїхали до Бірзулі з цілюю приспішити переговори з французьким правительством.

36. Французькі представники запропонували услівя, які мали становити основу союзу з аліянтами. Між сими услівями видніло домагане усунути Винниченка і Чеховського, а також на якийсь час і Петлюру. Сі услівя викликали загальне невдоволене та обурене серед Українців.

37. Дня 6. лютого 1919 р. міністер Остапенко здав звіт про се, що спричинило міністеріальну кризу. Наслідком сього було те, що переформовано нове правительство. Винниченко уступив з Директорії, а його місце яко президент заняв Петлюра.

38. Українське правительство зі своєї сторони предложило аліантським представителям контр-пропозицію, принявши в більшій часті услівя, ними попередно предложені.

39. Дня 7. лютого генерал Анзельм видав загальне розпоряджене, в яким заявив в імені аліянтів пійти в поміч полудневій Росії в цілі відбудованя її.

40. Дня 10. лютого українському правительству передано за посередництвом капітана Лянжерона у Винниці телеграму від генерала Анзельма, яка була ультиматом.

41. Директорія приняла засадничо в 24 годинах услівя французького правительства і вислала без проволоки представителів для підписаня договору з аліянтами.

42. Дня 12. лютого капітан Лянжерон поставив нове домагане про освободжене цивільних російських вязнів, бувших міністрів і агентів правительства Скоропадського і Німців, які знаходили ся замкнені, очікуючи судової розправи.

43. Се домагане і ціла його форма викликали велике заворушене в політичних українських кругах.

44. Дня 18. лютого з Винниці виїхала нова українська делегація з цілю підписаня нового договору з аліянтськими представителями. Сі переговори не доправили до нічого, а зістали перервані на якийсь час.

45. В полтавській і чернігівській губернії зачали ся бунти проти большевиків.

46. Президент Петлюра зорганізував оборонні полки і зладивши великий стратегічний плян, дня 20. марта 1919 р. зачав велику офензиву в напрямх Києва і Бердичева.

47. З початком місяця цвітня зачались наново переговори з аліянтами.

48. Дня 3. цвітня 1919 р. аліянти зачали опускати Одесу. В курсі боротьби проти большевиків торжественно проголошено 4. січня злуку східної Галичини з Україною. Поляки наїхали на Галичину, сим робом приневолюючи Українців вицфати свої війська з большевицького фронту.

49. Від сього часу провадять ся завзяті бої на цілім просторі України проти большевиків і Поляків — зі змінним цастем. Проти України виступили всі сили можних сього сьвіта.

ІСТОРІЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (ГАЛИЧИНИ).

1. Зараз по своїм упадку австрійське правительство увійшло в дуже тісні зносини з польськими визначними політиками, беручи собі за підставу національне питане в Галичині розвязкою „австро-польською”, яка обіцяла Габсбургам польську корону, а Полякам в заміну східну Галичину, заселену 75 процент Українцями, проти 12 проц. Поляків і 11 проц. Жидів.

2. Предвиджуючи грізні як внутрішні так і зовнішні зміни, австрійське правительство при кінці жовтня 1918 р. іменувало головним командантом всеї воєнної території в Галичині генерала Пухальського, бувшого команданта польського легіону, який боров ся по стороні Німців підчас сеї війни проти аліянтів. І за головну квартиру Пухальському вибрано дуже важний стратегічний центр, а іменно місто Перемишль.

3. Зараз по вибуху в Австрії революції Українці уформували Народну Раду, якій вони припоручили адміністрацію рідного краю.

Дня 1. падолиста 1918 р. українські охотники в контакті з українськими полками бувшої австрійської армії заняли всі міста східної Галичини, особливо Львів, де вони заарештували графа Гуйна, австрійського намісника Галичини, і генерала Пфайфера. Всі ті українські війська вдержували цілковитий порядок на всіх українських територіях Галичини.

4. Тогосамого дня тимчасове українське правительство взяло власть над всіми українськими територіями бувшої Австрії, а в короткім часі опісля воно встановило виконуючий орган, „Державний Секретаріят Західної Української Республіки”.

5. Народна Рада сеї Республіки ввела тимчасову конституцію, запевняючи національним меншостям на тій території (Полякам і Жидам) цілковиту національну автономію.

6. Зі сторони Польщі і Румунії вибухла війна проти Західної Української Республіки. Поляки викликали розрухи у Львові і помордували Жидів, бо Жиди придержувались нейтральности в спорі українсько-польським. Завдяки генералови Пухальському вони заняли Перемишль. Завдяки засобам, даним аліянтами для війни проти большевиків, вони zorganizували в Польщі велику мілітарну експедицію в цілі загарбання східної Галичини. Румуни знова заняли всю ту часть Буковини, яка є неоспоримо українською, та звернулись проти угорської України.

7. Так заатакований з двох сторін і zagrożений через можливу інвазію большевиків з півночі, нарід Західної Української Республіки змобілізував свої сили до боротьби на двох фронтах та ще знайшов настільки средств, аби допомогти своїй сестрі, Великій Україні, заатакованій большевиками.

8. Дня 3. січня 1919 р. проголошено злуку сих двох республік серед величезного одушевлення мешканців Галичини і східної України.

Обі сторони увійшли в федерацію, задержуючи свої правительства (Рада Міністрів в Києві і Державний Секретаріят у Львові), та передали злучену найвисшу власть Української Республіки Директорії, якої президентом є генерал Петлюра. Державний Секретаріят Галичини застеріг собі право дипломатії до улаштування українсько-польського питання.

9. Угорська Україна заявила свою волю прилучитись до решти українських земель.

10. Аліянти післали місію до Львова на чолі ген. Бартельмі, в цілі заключення перемирія між Поляками й Українцями. Вона не допровадила до нічого через свою отверту сторонничість до Поляків. Завдяки амуніції, яку привіз зі собою сей генерал і користаючи з заключення на пару днів перемирія, Поляки zorganizували нову кампанію проти Українців.

11. На своїм засіданню 18. марта 1919 р. найвисша рада мирової конференції в Парижі рішила запросити обі спорячі сторони, себто Поляків і Українців, до завішення оружя.

12. По одержанню сеї депеші Державний Секретаріят Української Демократичної Республіки сейчас прихилив ся до запросин найвисшої ради конференції і в сій справі вислав

спеціальну ноту до аліянських держав. Рівночасно Державний Секретаріат видав в сій справі відповідні інструкції генералови Павленкови. Генерал відніс ся до Поляків і запропонував їм увійти в переговори в цілі завішення зброї. Поляки зволікали з сим, а рівночасно, не оглядаючись на одержану від аліантів депешу, розвинули інтензивну діяльність. Ся активність принесла їм багато місцевих успіхів, підчас коли головна українська команда, придержуючись рішення найвисшої ради, рішила заперестати воєнні кроки. Українські війська зістали заскочені несподівано сею польською мілітарною акцією.

(Дальші події треба вичитати зі статі д-ра Михайла Лозинського під наголовком: „Польський наїзд на Галичину і роля аліантів”).

Богдан Лепкий.

ЙДЕШ, ЯК В КАЗКУ.

О, мій рідний, безталанний краю,
Чи побачу я тебе? — Не знаю.

Вечір — зорі — трави — срібні роси.
Де не ступиш, пахнуть сінокоси.

Йдеш, як в казку, і сам ти, мов з казки;
Повний туги і щирої ласки.

Повний ласки, що ніби водиця
Через край із серця твого леть ся.

Сам же знаєш, де ти й звідкіля ти?
Люди братя, а природа мати...

О, мій рідний, безталанний краю!
Чи побачу я тебе? — Не знаю.

Не той злодій, що вкрав, а той, що сховав.
В тім пани бракують, в чім убогі смакують.
З бика ні лою ні молока.
Хороба нікого не красить.
Біда, у кого жінка бліда, а в кого румяна — кажуть: усім
кохана.

Благородні — хліба голодні.
Своя воля добра, та непожиточна.
Панська ласка літом гріє.
Ладна баба й без едваба.
Суджене — не розгуджене.
Прийдеш, Юрку, до порахунку.
Коли не піп, то і в ризи не сунь ся.
Принеси, Боже, здадека родину, то ми і в буддень зро-
бимо неділю.

Др. Михайло Лозинський.

ПОЛЬСЬКИЙ НАЇЗД НА ГАЛИЧИНУ І РОЛЯ АЛІЯНТІВ.

Скоро лише проголошено Західно-Українську Республіку, наїхала на неї збройною силою Польща. А за що? Польща твердить, що сей край належав колись до неї і тому вона має право забрати його для себе на все, яко свою невідлучну часть.

Ми знаємо, що українська Галичина належала давно до Польщі, але лише через насильство, проти якого український народ все протестував.

В дійсности се українська земля, котру Поляки хочуть мати за свою; мимо їх вікового гнету остала вона серцем і духом українською.

Навіть польська газета „Независима Польща”, що виходить у Парижі, подає ось-таку статистику (31. мая 1919): „В краю на схід від Сяну є 3,132.233 Українців, а 2.114.792 Поляків, з чого є 1,445.086 католиків, а 659.706 Жидів”

Певним є, що числа ці є пофальшовані в користь Поляків, але нехай навіть буде й так, то вони говорять самі за себе.

Претенсії Поляків до східної Галичини означають, що мільон і пів Поляків хоче панувати над 3,132.233 Українцями і 659.706 Жидами, се значить над 4 мільонами Українців і Жидів. Значить, що Польща підняла похід на українську землю, щоб завести панованє меньшости над великою більшостию.

Творячи свою власну державу на руїнах Австрії і злучуючи всі українські землі, був український нарід съвято переконаний, що в своїх справедливих змаганнях він найде піддержку зі сторони аліантів, котрі проголосили злуку і незалежність всіх розділених і закріпощених народів, яко міжнародну програму.

Дуже жалко, що се не здійснило ся.

Перша комісія, яка старала ся в імені аліантів спинити ворожнечу між Українцями і Поляками, комісія Бартельмі, станула по стороні Поляків; у Варшаві і Львові вона провела цілі тижні на бенкетах, виголошуючи тоасти на шасте Польщі; два рази прийшла вона на українську територію: перший раз на те, щоби дати приказ начальній українській команді залишити воєнні кроки, а другий раз, щоби стрінуги президента Директоріяту України, генерала Петлюру. І ся комісія не уважала за відповідне прийти на українську землю, щоби пізнати основно відносини.

Від Поляків збирала вона інформації цілими тижнями; між Українцями перебула вона лиш один день, аби усталити точки на переговори в справі перемиря. Переговори тривали від 25. до 28. лютого 1919 р. у Львові. Поведене французької комісії було разячо сторонниче і негідне. Вона брала ся навіть сварити, бити кулаками по столі та лопати дверми при виході.

Вкінці ся комісія подиктувала свою постанову. Після умов перемиря означене границь спірної території мало дозволити Полякам задержати не лише значну часть території, занятої Поляками, разом з містом Львовом, але також великий простір української землі з нафтовими багатствами в повіті Дрогобич, занятим під ту пору Українцями.

Зовсім зрозуміле, що допустити до такої розвязки було дуже болючим. Міністерство закордонних справ зажадало вмішання аліянтів в сю справу і виміреня більшої справедливости.

Підчас пересправ принято завішене оружя між Поляками й Українцями; але Поляки, всупереч приреченю, використали сю хвилину на скріплене боевого фронту коло Львова, який був окружений українською армією, котра через те була приневолена зірвати завішене оружя.

Підчас слідующих боїв, які були корисні для Українців, обі сторони одержали телеграму Ради Чотирох з дня 19. марта 1919 р. В сій телеграмі Рада Чотирох просила обі сторони заперестати бої і вислати делегатів до Парижа на поновні персправи, які мали відбутися під покровом аліянтів.

Заграничне міністерство Західної України хотіло вірити, що в тій телеграмі находить ся бажане як найсправедливішого полагодження справи і тому рішило ся послухати зазиву Ради Чотирох. Але воно стрінуло ся з непоборимим упором по стороні Поляків. Перше предложене в справі завішення оружя зробили Українці на стрічі делегатів у Хирові дня 27. марта 1919 р. Поляки відкинули його. Друге предложене, зроблене в першій половині цвѣтня за спонукою американського капітана Бакмана, відкинули Поляки знова.

Польський прем'єр Падеревскі підчас свого побуту в Парижі в цвѣтні обіцяв аліянтам, що Поляки застановлять ворожі кроки, як тесаме вчинять Українці.

Віцепрезидент української Делегації на Мирову Конференцію, др. В. Панейко, міністер заграничних справ Західної України, вислав за посередництвом американським бездротну телеграму до українського правительства, з просьбою, залишити ворожі кроки.

Хоч ся телеграма наспіла до Станиславова майже незрозумілою, мимо сього правительство, здогадуючи ся, що тут розходить ся о цілковите залишене ворожнечі, вислало 1. мая делегатів на фронт, аби повідомити польську команду про свою місію. Через чотири години очікували вони надармо відповіди, яка ніколи не наспіла.

Дня 7. мая 1919 р. правительство одержало повний текст бездротної телеграми післанцем; вислала отже начальна українська команда 9. мая 1919 р. пропозицію до начальної польської команди, щоби вона здержала ворожі кроки з днем 15. мая 1919 р., та просила, щоби вислала відповідь найдальше до 14. мая. Але замість відповіди почали Поляки загальну офензиву дня 14. мая.

Тимчасом в Парижі польсько-українська комісія під проводом генерала Боти почала переговори в справі закінчення перемир'я між обома воюючими сторонами. На засіданню дня 12. мая 1919 р. комісія предложила обом сторонам проект перемир'я. На засіданню дня 13. мая 1919 р. Українці заявили, що приймають проект.

Правда, що після сього пропозиція одна третина Галичини, разом з містом Львовом лишала ся при Поляках, однак українська сторона, вірючи в безсторонність Мирової Конференції, прийняла проект, бо сподівала ся, що справедливе і природне остаточне визначення границь наступить опісля.

Але Поляки й се відкинули.

Перенесім ся тимчасом до Варшави. Обіцянка, зроблена в Парижі прем'єром Падеревським в справі залишення ворожих кроків, викликала правдиве нервово потрясене в польським соймі, котрий рішив з цілою силою почати наступ на Українців. Падеревскі отже подав свою резигнацію; сойм її не прийняв, а генерал Пілсудскі винайшов для нього гоноровий вихід, заявляючи і стверджуючи, що польський наступ проти Українців був koniecznością.

Він також назвав „українською офензивою” місцевий рух в околиці Устрик, один з тих рухів, які часто відбували ся на обох ворожих фронтах. І у відповідь на сей місцевий рух, котрий не мав найменшої признаки наступу, почала ся польська офензива.

Щоби зрозуміти се польське фарисейство, треба звернути хоч в часті увагу на отсі факти:

Польський сойм рішив польський наступ перед рухом українським, про який ми саме говорили. Також розказ виконати сю офензиву видано ще перед сим рухом. Уся польська преса обсипала похвалами найвищу польську команду, що знаменито приготувала наступ. Уся польська преса з радістю заговорила, що се була правдива нагода, бо позір до неї дала українська „офензива”, себто сей місцевий рух, котрий нібито дав Полякам оправдане до наступу, наперед приготованого, рішеного соймом і зарядженого генералом Пілсудським.

Ся офензива принесла побіду Полякам. Нічого дивного! В сьому наступі брала участь армія під проводом генерала Галера, знаменито підготована у Франції, добре зоружена й заосмотрена в амуніцію, вислана до Польщі з виразним припорученням бороти ся з російськими большевиками, а не з Українцями. Колиб армія Галера була послухала лише розказу альянтів, то вже тимсамим була би звільнила польську армію, заняту боротьбою з большевиками, і була би уможливила ужити сю армію на українським фронті. В дійсности однак розказу, виданого альянтами, не послухано.

Що більше: відділи армії генерала Галера вислано проти Українців, а сам Галер приїхав до Львова і заявив ся, дня 30. цвітня 1919 р., за походом польської армії на українську те-

риторію в отсих словах: „Неначе орли злетіли ми здалека до сього міста, щоб тут звити собі гніздо, яке би нам допомгло йти на схід і усталити границі нашої вітчизни, границі, які повинні бути узнані й шановані”.

Саме в часі, коли Поляки дістали від аліянтів армію добре зорганізовану і заосмотрену в амуніцію, то українська армія, позбавлена всіх жерел, вистрілювала в своїй обороні рештки амуніції. Легко отже зрозуміти, що серед таких відносин Полякам вдала ся офензива, розпочата в догідній хвилі, приготованій ними самими.

Українська армія була приневолена подати ся серед хороброї оборони на нові становища, доки їй не задано нового удару.

І так дня 24. або 25. мая 1919 р. українське правительство одержало від румунського правительства ультимат з жаданем, видати українській армії розказ забрати ся протягом двайцять чотирох годин з полуднево-східної частини краю й опорожнити міста Коломию і Станиславів, де саме був осідок державного правительства; Румунія потребувала сеї території на переведене свого війська на Угорщину.

Серед відносин, в яких находилась українська армія. є зовсім зрозуміле, що не мож було опирати ся сьому румунському жаданю.

Правительство уступило разом з українською армією на схід, на лівий бік Дністра. Поляки злучили ся з Румунами, виконуючи точно польсько-румунський договір, уложений давно між сими державами.

Серед тих то відносин увійшли на українську землю Поляки, скріплені і підпоможені румунським наїздом; лише незначна часть краю по лівім березі Дністра, на схід від Стрипи, лишила ся в українських руках і тамтуди перенесло ся українське правительство. На сім малім клаптику землі доказували українські війська чудес хоробрости, доки знова не прийшов сьвіжий удар.

Саме в передодень підписання мира між аліянтами й Німеччиною появили ся в пресі комунікати (дня 26. червня 1919 р.), що „Рада Чотирох дозволила Польщі ужити армії генерала Галера, або якоїнебудь иншої польської армії проти Українців у східній Галичині, щоби привернути там лад і виперти розбишаків з краю”

Сього вчинку дійсно довершено і коло 10. липня вся східна Галичина, завдяки помочи аліянтів, опинила ся в руках Поляків.

Дня 11. липня 1919 р. сповістила Найвисша Рада мирової конференції голову Української Делегації в Парижі, Григорія Сидоренка, що східна Галичина остане тимчасово при Польщі і там заведеть ся цивільну адміністрацію.

Як та „цивільна адміністрація” виглядає, се кождий знає з инших жерел.

Тарас Шевченко.

ГОНТА В УМАНІ.

(3 поеми „Гайдамаки”).

Хвалили ся гайдамаки,
На Умань ідучи:
„Будем драти, пане брате,
З китайки онучі!”

Минають дні, минає літо,
А Україна знай горить;
По селах плачуть малі діти:
Батьків немає. Шелестить
Пожовкле листе по діброві,
Гуляють хмари, сонце спить;
Нігде не чуť людської мови;
Зьвір тільки віє, йде в село,
Де чує трупи. Не ховали,
Вовків Ляхами годували,
Поки їх снігом занесло.

Не спинила хуртовина
Пекельної кари:
Ляхи мерзли, а козаки
Грілись на пожарі.
Встала й весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком покрила;
І на полі жайворонок,
Соловейко в гаю
Землю убрану весною,
Вранці зустрічають...
Рай тай годі! А для кого?
Для людей. А люди?
Не хотять на нього й глянуть,
А глянуть — огудять.
Треба кровю домалювать,
Освітить пожаром;
Сонця мало, рясту мало
І багато хмари.
Пекла мало!... Люди, люди!
Коли то з вас буде
Того добра, що маєте?
Чудні, чудні люди!

Не спинила весна крові,
Ні злости людської.
Тяжко глянуть; а згадаєм —
Так було і в Трої,
Так і буде.

Гайдамаки
Гуляють, карають;
Де проїдуть, земля горить,
Кровю підпливає.
Придбав Максим собі сина
На всю Україну;
Хоч не рідний син Ярема,
А щира дитина.
Максим ріже, а Ярема
Не ріже, лютує:
З ножем в руках, на пожарах
І днює й ноче.
Не милує, не минає
Нігде ні одного;
За титаря Ляхам платить,
За батька сьвятого,
За Оксану — тай зомліє,
Згадавши Оксану.
А Залізняк: „Гуляй, сину!
Поки доля встане,
Погуляєм!”

Погуляли:
Купою на купі
Від Києва до Уманя
Лягли Ляхи трупом.

Як та хмара, гайдамаки
Умань обступили
О півночі; до схід сонця
Умань затопили.
Затопили, закричали:
„Карай Ляха знову!”
Покотились по базару
Кінні народів,
Покотились малі діти
І каліки хорі.
Гвалт і галас. На базарі,
Як посеред моря
Кровавого, стоїть Гонта
З Максимом завзятим.
Кричать у двох: „Добре, діти!
Оттак їм проклятим!”

Михайло Павлик.

Початки української організації на чужині.

У львівській часописи „Товариш”, ч. 1 (видане 10. липня) з 1888 р., помістив Михайло Павлик статтю п. з. „Русини в Америці”. З тої статі подаємо тут деякі виїмки, котрі кидають деяке світло на перші проби організації Українців в Америці.

На першу звістку про існування в Америці українських поселенців галицько-руська інтелігенція постарала ся зіткнути ся з ними ближше; прийшло їй се тим лекше, що й американські Русини почули потребу сього. Через д. Райса більше скуплена частина руських мужиків, що проживають в місті Шенандоа в Пенсильвенії, зажадала в другій половині 1884 р. від львівського митрополита Сильвестра Сембратовича, щоби прислав їм попа грецько-католицького обряду для основання руської парохії; обовязали ся платити попови по 200 злр. на місяць і взагалі поносити всякі звязані з тим видатки. Сембратович пристав на те і під кінець тогож таки року о. Іван Волянський був уже в дорозі до Америки, заосмотрений в юрисдикцію, свідоцтва і рекомендаційні листи від митрополита до місцевих властей.

Прийшовши до Америки, о. Волянський удав ся наперед до Філадельфії — представити ся тамошньому латинському архієпископови Ріянови. Не заставши його дома, пійшов до генерального вікарія й секретаря архієпископського, о. Бренана, і вони, переглянувши папери о. Волянського, признали їх за достаточні; дізнавши ся однак серед розмови, що о. Волянський женатий і прийхав з жінкою, як стій зірвали з ним розмову, кажучи йому чимскорше виносити ся з Америки, а архієпископ через тесаме не хотів його навіть і бачити.

Та о. Волянський постановив пійти на пролом. Рішивши ся, що яко духовник самостійного обряду не потребує ніякої іншої юрисдикції церковної, окрім юрисдикції зі Львова, вдав ся як стій на місце свого призначеня, до Шенандоа, опираючися головою на інструкції о. Сембратовича, котрий його вислав на місію до Америки. Не діставши дозволу від о. Ленаркевича відправляти Службу Божу в польським костелі, наняв собі якусь саю, зібрав своїх Русинів, відправив службу з усіми церемоніями свого обряду, і гарне „Господи помилуй” та „Многая літа” вперше роздало ся на вільній землі Америки. На се богослуженне прийхали залізницею також деякі мужики з дальших сторін. „Серця наші — пише з тої нагоди один із них до своїх родичів у Галичині — були наповнені великою радістю; мало що не кождий плакав з радости” („Діло” 1885, ч. 6.).

Та важнійше те, що сим дано перший організаційний звязок Русинів пробуваючих в Америці. Той милий для загалу австрійсько-руської інтелігенції організаційний спосіб для людю, — грецько-католицька церква — на перший погляд чуд-

ний, як на Америку. Проти руської церкви на цілій Руси-Україні йде теорія і практика, тепер бо в галицькій і буковинській Руси весь культурний народний рух гуртується в читальнях... Тепер же, коли зважимо низкий степень просвіти Лемків, із котрих навіть емігранти в Америці не вміють читати й писати, не знають мови англійської і вже через те відтяти на разі від висших американських способів культури; коли далі зважимо глибоко ще відчувану серед народу моральну потребу релігії та обрядів, а до того всего додамо ще й факт, що чим далі від рідного краю, тим дорожше стає людям навіть се, на що вони дома мало звертали уваги; коли зважимо все те, то признати мусимо, що на разі годі було придумати відповіднішого та сильнішого способу концентраційного для проживаючих в Америці Русинів, розкинутих надто на просторі соток англійських миль. Своєю дорогою, руська церква в Америці відразу мусіла бути прибрана у всі сьвітські культурні прикраси, практиковані в Америці і в руських читальнях у Галичині, до того, що годі її навіть рівнати з якоюнебудь церквою на цілій Руси-Україні.

А проте, тільки для своєї суті, грецько-католицька церква наткнула ся на такий відпір з боку латинського духовенства Америки, котрий дасть ся витолкувати тільки тим, що те духовенство є крайно нетерпиме та що не знало руських обставин. Заки прийхав о. Волянський, то в Америці навіть не знали, що на сьвітї є якісь Русини. Тамошних Русинів називано доси „Гунгарами”, через те, що вони були з початку виключно знад угорської границі, переважно з повіту горлицького. Таксамо, видно, не мали понятя про істнуванє такого обряду, що дозволяє попови женити ся. Факт появи в Америці католицького сьвященника з жінкою викликав у загалу зачудованє, а серед духовенства ще й соблазн. Не дивниця, що на представленє католицьких сьвящеників з Шенандоа архиепископ Ріян післав пастирський лист, що був потім відчитаний з проповідниць трох місцевих католицьких костелів і забороняв вірним під загрозою виключеня ходити на руське набоженство.

Та о. Волянський знайшов серед тяжких відносин точку опору в загальній прихильности сьвітської американської публики і в завзятю наших людей. Хоч ще з рік не признано його урядово сьвящеником, він береть ся на добре до діла. Треба було найперше побудувати церкву в Шенандоа. З добровільних складок о. Волянський купує на одній з бічних улиць міста ґрунт за 700 долярів і розпочинає будову церкви, котру 6. грудня 1887 р. доводить до того, що того дня могла бути посьвячена. Будова тривала, як на бажанє вірних, досить довго, а то між иншим через те, що головний будівничий, о. Волянський, мусів часто відривати ся від роботи та обїзджати свою величезну парохію задля церковних треб.

На звістку про істнуванє в Шенандоа руської парохії, розширену між американськими Русинами головню самим о. Волянським, що відправляв „місії” на цілім занятім ними просто-

рі, ся церква стала ся руською Меккою, до котрої на торжественні набоженства, або в важнійших хвилях життя, напр. для шлюбу, приїзджали наші селяни з найдальших закутків Америки. Таким чином зросла в тамошних Русинах потреба руського обряду, а що рівночасно й наплив св'ятих сил з Галичини ставав чимраз більший, то зачато і в інших місцях, як напр. в Джерзі Сіті, Шамокін, Міннеаполіс, будувати руські церкви, котрі мають учинити осередки для околичних Русинів, на взір шенандорської церкви. Будову тих церков провадить сам о. Волянський, котрому на його бажане прислано з Галичини о. Зенона Ляховича*) (нежонатого), зразу яко сотрудника; а також д. Володимира Сіменовича, студента університету зі Львова, члена „Академічного Братства”. Стали вони в Америці дня 31. марта 1887 р. і заняли ся дальшою організацією американських Русинів, а найперше піддержанем та піднесенем тих інституцій у Шенандоа, які оснував уже був сам о. Волянський. А інституції ті ось які: 1) Братство св. Ніколая при церкві; 2) Хор церковний; 3) Руська народна читальня; 4) Руська школа; 5) Руська друкарня, в котрій від 15. червня 1886 р. виходить двотижневник „Америка”, котрої першим редактором і зецером був о. Волянський, а опісля д. Сіменович. Часопись має сповнити дорешти те, чого сповнити не чула ся в силах сама церква.

*) Він помер на „удар крови” 6. падолиста 1887 р. в Кінгстон, Па.

Богдан Лепкий.

ХИБАЖ МИ КВІТ?

Хибаж ми квіт, вишнений квіт,
Щоб нас вітри зривали,
І несли гень в далекий св'іт,
Й де любо їм — кидали?

Хибаж ми піна на ріці,
Що з філею несеть ся?
Хибаж ми мрака в байраці,
Що з сонцем розіветь ся?

Хибаж ми сон о півночі,
Що ранка не діждеть ся?...
Точи з нас, доле, кров, точи —
В нас вічне серце беть ся.

В нас беть ся серце молоде,
Що не боїть ся смерти,
По бурі знов погода йде,
Житя в землі не стерти!

Язык до Киева доведе і до кия.
Шолудиве порося і в Петрівку мерзне.
Як би Бог слухав чередника, уся худоба вигинулаб.
Кому чорт не орав, то й сіяти не буде.
Дай дурневи макогін, він і вікна побе.
З козла ні вовни ні молока.
Як дерево зігнуть, кождий тріски збирає.
Давно той умер, що себе гудив.
Св'яті отці — карбованці.

ПОХОРОН УКРАЇНСЬКИХ ГЕРОЇВ.

Дня 14. серпня 1919 р. відбув ся в Берліні похорон полковника Дмитра Вітовського і четаря Юліяна Чучмана, що знайшли страшну смерть разом з 6-ма німецькими офіцерами в літаку, який згорів в Горішнім Шлеску.

Звуглені тіла вбитих Українців перевезено з місця катастрофи в запечатаних вже домовинах до Берліна (дня 12. серпня) і тут поміщено їх аж до дня похорону в церкві св. Гедвіги, відки перевезено їх в четвер, 14. серпня, на центральний цвинтар і там поховано тимчасово, себто зложено в кам'яній каплиці до часу, доки обставини не дозволять перевезти дорогих останків на рідну землю.

Дмитро Вітовський.

Юліян Чучман.

Рідко коли доводило ся в Берліні бачити такий похорон, як сей, який урядила українська громада своїм героям. Церква св. Гедвіги, одна з перших і найкрасших в Берліні, завітчала ся в той день ціла жалібною-чорною китайкою і зеленими, лавровими деревцями, що двома рядами розтягались від входових дверей аж до самого майже вітаря. Між тими рядами лаврів і свічників лежали на високих катафальках дві однакові металеві домовини, накриті червоними козацькими китайками, на яких вишиті були золоті українські герби.

На китайках сіріли дві козацькі шапки, дві козацькі шаблі і полковницька булава в головах полковника Вітовського.

О 10-тій годині рано почало ся похоронне богослужене, яке відправляв місцевий парох, куратор Руст, в асисті ще двох сьвящеників і в супроводі місцевого церковного хору. Церква була битком набита, бо крім української громади прийшло на похорон дуже багато мешканців Берліна.

Окрім офіційльних представників і членів поодиноких українських місій в Берліні, які явились на похорон майже в повнім числі, прийшли на похорон також два відпоручники від німецького уряду заграничних справ, три заступники німецького товариства „Deutsche Luftschiffreederei“, від Білорусів явив ся посол Леонард Заяць і Захарко; а від Литовців сотник Ходаковський. Яко представники Української Армії приїхали з Відня атаман Коссак в товаристві ще одного старшини, а з ними також і брат покійного четаря Чучмана. В останній хвилі (перед кінцем богослуженя) приїхала також делегація від українських полонених з табору Зальцведель в числі 30 людей, яка рівночасно складала з себе хор і музику.

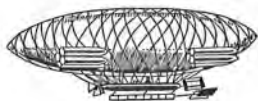
Зложено було багато вінців — між иншими від німецького уряду заграничних справ; тов. „Luftschiffreederei“; Білорусів; Українського Посольства з написию „Вірним синам України — У. Н. Р.“; української фінансової комісії 2 вінці з написями: „Чесному борцеві за волю України, лицареві України, що згинув на варті народних інтересів“ (Вітовському) і другий: „Незабутньому українському читареві Чучманови складаємо свій смуток і жаль“; українського тижневника „Воля“; Українського Клубу у Відні; української кооперації і від сотника Чучмана (два вінці).

По богослуженю і латинським „Requiem“ відспівав хор українське „Сьвятий Боже“ і „Вічная память“, потім зачав формувати ся перед церквою сумний похід, який рушив улицями Берліна на цвинтар.

На цвинтарі відправив куратор Руст над домовинами (перед каплицею) молебін, а далі став пращати покійників в далеку дорогу, яко героїв українського народу, що в боротьбі за волю його положили завчасу свої буйні голови, і висказав в імени Німців слова щирого співчутя українській суспільности з приводу такої тяжкої втрати. **„Не згине сей нарід, котрий має таких борців-героїв, як покійники“.**

Потім сказав слово в імени Української Держави секретар посольства п. Козій, від українського війська атаман Коссак, а в імени білоруського народу п. Заяць.

По промовах відспівав хор козаків „Вічную память“, „Ще не вмерла“ і молитву „Боже великий єдиний“, почім обі домовини зложено в каплиці.

О. Олесь.

ПАМ'ЯТИ Д. ВІТОВСЬКОГО.

Схилимо голови... Нова труна.
Нова тяжка, безмірна втрата...
Розбита чаша без вина,
Народ без сина і без брата...

Схилимо голови... Новий удар,
Нова стріла в розбиті груди...
Упав орел, упав зіпд хмар;
І вже його нема й не буде...

Упав орел... Високі небеса
Орлячих крил уже не бачуть;
Умерла гордість і краса;
Душа і очі плачуть.

О, не хилить голов своїх в журбі,
Найдіть на рани ліки;
Хто умирає в боротьбі,
В серцях живе во віки!

Живе! Хай Чайка-Мати над Орлом
Не веть ся і не квилить;
Хай ворог сам віддасть чолом
І голову похилить.

ЧЕМНІСТЬ І ОБИЧАЙНІСТЬ НА ГАЛИЦЬКІЙ УКРАЇНІ.

(Після Якова Головацького).

Нема другого народу, котрий мав би стільки приговірок чемности й обичайности, як український нарід. Його витання, прашання, просьби, перепроси, понуки, благословення дихають одним духом доброти, сердечности, обичайности; всі вони прості, щирі, сердечні, ніжні, побожні; а заєдно чесні та гідні чоловіка. Пригляньмо ся деяким витанням нашого народу:

Увійшовши в хату або стрінувши ся, заєдно говорить ся: Слава Богу (слава Ісусу Христу). — Відповідають: На віки слава (слава на віки). — Або: Помагай Біг вам. — відповідь: Дай Боже здоровля. — Перший каже: Як ся маєте? — Другий: Гаразд, Богу дякувати; ви собі як ся маєте? — Перший: Гаразд, поки здорові, хвалити Бога. — Другий: Гості до нас! — Перший: Гості! Бог заплять за слово добре. — Другий: Що там доброго чувати? — Перший: Гаразд, Богу дякувати; слово ваше більше.

Відтак вже питають ся про родину або знакомих. Другий: Як ся там кума (сестра, сваха, або хто) мають? — Перший: Гаразд, кланяють ся вам; ваші як ся мають? — Другий: Гаразд! — Перший: Поміч росте? — Другий: Росте нівроку, хвалити Бога. Просимо сідати. — Перший: Дякувать вам, най все добре сідає. — Опісля говорять вже за орудку, яку мають.

Коли підчас обіду хто прийде, то господар по першім привитаню каже: Час до обіду, час, просимо сідати. Гість відповідає: Споживайте здорові. Господар: Просимо до обіду. Гість: Боже благослови. Відходячи, каже чужий: Бувайте здорові. Домашні відповідають: Ідіть здорові! Чужий: Майте ся гаразд! Домашні: Дай Боже й вам. Чужий: Оставайте з Богом. Домашні: Боже провадь щасливо і т. д. Коли кого застане при роботі, то прихожий каже: Помагай Біг вам — або: Боже помагай. — Відповідь: Дай Боже здоровля. Прихожий: Дай Боже щасте! (або: щасливо). Відповідь: Дай Боже; дякувать за слово добре.

Молодий старому все каже ви; а як про нього говорить, то каже вони, їх; — старий молодому каже ти. Лишень Гуцул каже і батькови і матери і панови ти, на пр.: Ти панцю солоденький, а духовному: Ти отченьку сьвятий. Гуцул кличе чужого: Ге, мой! Молоде каже заедно старому, хоч і зовсім чужому: Пан-отче, або: Батьку, дедю! Коли жінці старій, то каже: Пань-матко, або: Мамо, нене; як дуже старі, то: Діду, бабо; а старий парубкови або дівці, хоч би і в чужім селі, каже: Сину, доню. — Старе старому, коли не є свояк або кум, каже: Свату, або: Дядьку, — а жінці: Дядино, тетю. — Молодці меж собою кличуть ся: Брате, побратиме, а дівчата: Посестро, посестрице, сестро, дівонько.

Гідне уваги і те, що наш нарід такий чемний і гречний, що не вимовить ніякого слова не то зовсім грубого, неприлично-го, але не назве навіть неприличної річі, одежі, звівря, не перепросивши наперед; на пр.: „Шануючи сонічко сьвяте, місяць сьвітлий, день білий, сьвяті образи, вас яко гречних, слухи ваші, честь вашу і т. д., а тоді щойно скаже слово: Штани, або димка (спідниця).

Коли стрічає один другого, то все добрим словом запитує: Що там доброго скажете? Що там доброго везете? За чим добрим ідете?

Коли що лихого оповідає, то все приказує: Непричком кажучи, тоді би ся стало! — Коли показує, як хто кого вдарив, то прикаже: Не проти вас показуючи; нехай ся пріч каже. — Також шанують хліб, або день сьвятий; длятого, коли що лихого каже, то заедно приказує: Окрім хліба сьвятого; опріч празника сьвятого; не нині з поминком і т. п.

Декотрі з тих приговірок закидають на забобонність або пересудок народу. Так на приклад, коли чоловік розказує під ніч про що старшого, то приказує: Не під ніч згадуючи, або: Не снило би ся. — Коли говорить про недугу, то приговорює: Йшла би в трісте, та на суху вербу, в гори-безвісти і т. п. — Коли хто що хвалить, то, щоби не вречи, приговорює: Нівроку, або: Цураха поганим очам і т. п.

Чим серце повне, тим і язиком спливає. Добрий чоловік, згідливий, чемний завсіди має добре слово на устах; чи зі своїм, чи з чужим — все говорить обичайно, ласкаво, а лиха не має на гадці, не має в серци, тож і в устах нема; міжтим лихий, задерливий, гнівливий, нікчемний заедно з чимсь вихопить ся, все у нього або проклін, або сварка, або яке погане слово на язиці.

Як в родині, так дієть ся і в цілїм народі. Нарід дикий, строгий, буйний, не має ніяких, або дуже мало приговірок обичайности, чемности, почести; навідворот: нарід образований, нарід обичайний, людський, добрий виробляє в своїй бесіді ріжні приговірки, в котрих ясно пробиваєть ся його добре, зичливе серце, його обичай, його чемність, його людскість; ба, чим більше таких приговірок в якій мові, тим сильніший доказ народної осьвіти, тим більше образований і обичайніший той нарід. Культуру народу пізнати по його поведеню.

Намор.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ.

Генетичний процес, етична й естетична вартість.

Давно читав я казку про арфу Еоля, гарну казку-правду про сей мертвий інструмент, який при найлекшій подуві вітру живими і ніжними тонами виспівував казку життя...

Не буду гіперестетом*), коли скажу, що музика є старша від людської мови, бо музика — се мова людської душі, се мова могутнього бога Діоніза, се мова живої і мертвої природи.

Величезний розвиток музики на протязі століть, яко посередний продукт всесвітньої цивілізації, не вбив, не викоринив все таки з серця людей туги по чімсь вічним, по тім жерелі животворящим і цілющим, по тій музиці природи, музиці правди, яка робить людей щасливими і яка наводить собі найкрасший вираз в народній пісні. Народна пісня має в собі щось безпосереднього, якийсь елемент вічності, що робить її свіжою, бадьорою, а разом з тим і нарід, котрий її творить.

З природи консервативний, нарід ховає пильно сї скарби свого почуття, і не раз приходить ся перейти тисячі перешкод, аби стати посвяченим і записати народну пісню. Нарід не хоче відкривати своєї душі перед чужими; він не хоче співати, бо пісня — се свята-святих його найтайніших почувань, які він вважає негідними, малими перед лицем імпонуючої йому гладкої цивілізації.

Коли йде мова про нарід, то розумієть ся, що народом не є та улична юрба-чернь, „яка ніколи не творить і ніколи не співає, а тільки кричить і заглушує” — як каже Гердер. — Нарід — се тисячі-мільони одиниць, яких лучить-зв'язує нитка однакових почувань, а які в цілості творять спільність душі, повну етичних і естетичних цінностей.

Під тим кутом треба розглядати і генетичний процес творення пісні. Безумовно, народну пісню творить десь-якийсь незнайомий автор; вона є отже плодом творчої фантазії одиниці. Одиниця та є одначе нічим іншим, як частиною спільної народної душі і, творячи пісню, надає вже їй характер цілості. Сей народний творець вживає того, що є зжите з тим народом; він підходить під круг понять та послугуєть ся засобами поетичної і музичної техніки, питомими сьому народови. Пісня ся йде відтак в нарід; вона переходить з уст до уст, її вигладжують, відкидають з неї те, що не відповідає духови сього народу, або являєть ся сьміливим вибриком, і в такім народнім обробленю вона стає власністю всіх. З сього процесу кристалізації видно ясно, що пісню творить в дійсности весь нарід. Він витискає на ній печать свого духа-генія і як дорогоцінну перлинку вкладає її в скарбницю своїх і загально-людських культурних цінностей.

*) Гіперестет — надмірно вразлива людина.

Дуже одначе помиляють ся ті, що під впливом ідей народолюбства хочуть і в музичнім відношенню бачити в тім простім народі якийсь відірваний привид, без звязку з загальним виром життя, якийсь сьвятий ідеал, якийсь предмет безкритичного балбохвальства. Коли придивити ся ближше до генези й історії народної пісні, то стане ясно, що народна пісня не така то вже елементарно-оригінальна, як думають примітивісти. Вони звичайно голосять, що народна пісня — се щось так сьвіже, геніяльне, без хиб, мов деревце, що росте з землі; забувають одначе або не хочуть бачити, що деревце живить ся ріжними соками, підлягає ріжним впливам, змінє часто свою форму, а коли зашлеплять иншу галузку, то затрачує навіть свій природний характер.

Народна пісня є перш за все незвичайно еклектична (несамостійна). Нарід не пропустить ні одного випадку, щоб для своєї пісні не використати якоїсь готової мелодії, мотиву, напіву, — коли йому залежить більше на змісті ніж на напіві. Се можна бачити головню в ліричних піснях, де предметом є по найбільшій часті любов, зрада, розлука і т. д., — а де сама мелодія не грає у народного творця домінуючої ролі. В тій області можна навести багацько пісень, що співають ся на один і тойсам напів, або в мотивах, темах і т. д. виказують великі подібности; до того коріння можна врейті підвести і наші коломийки, яко яркий, впадаючий в очи, хоча й однобокий трохи приклад. На сім психольогічним підкладі виростає теж і явище сполуки. Коли народний творець не має готового напіву, то в уяві його виринають ті обставини, які товаришили даному сюжетови, напр. церква, танець, представлене, вечерниці і т. д., і сі прослухані колись мотиви несьвідомо або півсьвідомо входять в пісенний новотвір. Характеристично, що декуди в Чехії — як каже проф. З. Неєдлі — співають народні пісні просто на мотиви Моцартових опер; а скількиж то у нас є пісень з часів театральних впливів за польської панщини, або вояцьких і любовних з часів впливів російської салдатчини, які доказують засаду переймання і сполуки. Висше сказане сьвідчить про величезний вплив штучної музики на народну пісню. Штучна музика черпає матеріал з народу, але і нарід бере повними пригорщами матеріал від штучної музики, так що явище се можна сьміло зрівнати з енгармонічним колесом, де зубок за зубок зачіпаєть ся і все обертаєть ся в сфері взаємних впливів. Велика сила пісень складена була напр. невідомими авторами, співцями панських дворів або капельниками двірських театрів, і яко такі пійшли вони в нарід.

Нарід обробляв сі пісні по своему так, що з часом вони затрачували навіть свій шляхотсько-панський характер і ввійшли в збірники яко чисто народні українські пісні (напр. збірки Коціпінського), хоча правильні, симетричні форми вказували на властиве їх жерело і походжене. З другого боку і капельники сі черпали до своїх пісень матеріал з народу, часом брали просто існуючі вже українські народні пісні і надавали

їм тільки інший вигляд по своєму смаку і розумінню. Пісні нашої вічної молоді „Наталки Полтавки” теж походять здебільша з часів кріпостних театрів. Є там пісні чисто народні, є пісні, взяті народом від відомих авторів (Сковороди і інших), є й пісні капельницькі, написані тільки в українському стилі, а вказують вони знов такі на взаємний вплив народу на придворних композиторів і навпаки.

В логічним звязку стоїть і дальше питанє, а саме: взаїмні впливи музичних культур різних народів на народну музику в ширшій розумінню. Впливи ці відбивають ся на народній пісні безпосередно, або посередно через штучну музику. Незвичайно богата різнородність української народної пісні є найкращим прикладом сього. Досить згадати тільки про вплив грецької, польської, російської, орієнтальної, по части німецької (Галичина), ба навіть — що дуже характеристичне — і норвежської музичної культури. При студіюванню найстаршої англійської „пісні про Ролянда” й англійських народних пісень XII віку вражає незвичайно в темах, мелодичних оборотах, многоголосности і многих інших ознаках подібність з українською піснею. Коли сягнемо в глиб історії і пригадаємо далекі походи Норманів, то се наведе нас на думку живих звязків між двома відлеглими культурами і дозволить зробити висновок про вплив української музичної культури на англійську, який відбив ся і закріпив ся найкраще в виразі тих давних народних пісень.

Коли говоримо про вплив музичних культур чужих народів на творчий процес української народної пісні і музики, то тим не заперечуємо впливу української музичної культури на інші народи. Взяти під розвагу Польщу, або Росію (головно в області церковної музики), то бачимо, що вплив сей подекуди відбив ся ще сильнійше, а се дає право поширити попередне тверджене про енгармонічне колесо і сказати: не тільки в нутрі народу відбувається ся вічний музичний круговорот впливів народної творчости на штучну музику і навпаки, але й між народами йде безнастанний процес виміни культурних цінностей, — йде процес взаїмних впливів музичних культур.

Сі міркування висвітлюють нам генетичний процес творення пісні, а разом з тим дають і основи для оцінки її вартости.

І коли Глінка і Лисенко говорили: „Музику утворює сам нарід, а ми, композитори, її тільки аранжуємо” — то, взявши на увагу те, що й композитор — се частина душі народу — я скажу: людство утворює музику, а нарід її аранжує. Музика — се-ж мова душі людства, але ся мова — крім музичних — набирає безпосередних етичних і естичних вартостей тільки тоді, коли стає народною. А тут не є важний вже сам матеріял, мелодія і т. д., але важне те, як нарід сей матеріял — скажу загально — аранжує, як перетворює його в своїй творчій душі, як перероблює сю мелодію по своєму, яку надає ритміку, структуру, який вкладає зміст, — аби з тої пісні була живим ключем душа сього народу. І з сього погляду народна пісня

має неоцінену вартість, бо в ній перш за все міститься правда — як каже проф. Неедлі — та музична правда, яка говорить до душі, яка обогачує; та природна правда, яка ярко освітлює всі зверхні і внутрішні сторони життя цього народу, дозволяє заглянути в глиб його душі і відчувати.

Народна пісня, крім своєї внутрішньої естетичної вартості, має й те значіння, що зберігає естетичні цінності народу. Творчий геній народу, який виявляється в народній пісні, є тим товчком, що параліжує чужі шкідливі впливи; він являється тим огнем поглищаючим, що палить-нищить всякі наноси, які обезформлюють душу цього народу і можуть привести до викривлення його природних духових багатств.

Народна пісня — се врешті скарбниця невичерпаних етичних цінностей, і яко така являється вона великим виховуючим чинником в першій мірі свого народу, а дальше і всього людства. Згадаймо історію українського народу, яка може найкрасше ілюструє силу народної пісні у всіх проявах життя. Нарід в пісні знаходив успокоєне розбурханого почуття, радість надії, підтримку духа, клич боротьби. Вона зберігала самотність, народність і, яко чинник духового зросту й розвитку, стала тимсамим закладним каменем відродження, а врешті й визволення українського народу.

Льогічний висновок висше сказаного: народна пісня се алмаз, се дорогоцінний криштал природи, який скуплює в собі всі нерви, всі промінні життя народу. І коли ці промінні пройдуть крізь призму творчої душі композитора, коли він потрапить уловити той внутрішній зміст-нерв і видобути те специфічно оригінальне, що робить пісню народною, тоді пісня така, твір, може бути більше народна ніж „народна” (людова), бо вона є сполукою його музичного генія і творчої душі народу. Се не дивовижа, але вислід стислої аналізи. Я вкажу на Бетовена, якого симфонії не є чимсь відірваним, а живим народним організмом,—вкажу на Сметану, якого правда музична проговорила найяскравіше своє слово підчас війни, та врешті на Вагнера, який став новатором-революціонером, а разом з тим і всесвітнім велитнем-титаном, бо уловив нерв, відчув зміст душі свого народу. Тойсам Вагнер сказав, що „народне” було все плодотворним жерелом мистецтва, і сказав велику правду. Тільки звязок з живим народним організмом приносить музичні, етичні й естетичні вартості, які на засаді круговороту взаємних впливів обогачують тойсам нарід і ціле людство. Зрозумів сю істину Лисенко, котрий почав збирати розсіяні квіти-перлини і став першим революціонером на ниві української музики.

Богдан Лепкий.

ДО НАРОДНОЇ ПІСНІ.

О пісне народна! Одна ти мене,
Лиш одна ти мене не лишаєш,
І куди тільки доля мене не жене —
Ти за мною як пташка літаєш.
В далекому краю, в чужій стороні,
В час безмовного, сірого суму,
Про степи і могили співаєш мені
Як український степ довгу думу.
Ти говориш: минули козацькі часи,
Не минула козацькая слава,
Тож кріпись, не хияй до землі голови,
Наша радість — народная справа.
О пісне моя! Що найкрасшого є
В серці й мисли народу могого,
В твоїх звуках, як в арфі безсмертній жие,
Ждучи воскресеня свого;
Ждучи на момент, коли з людських грудий
Вийде воля розкута, свободна —
В бій на смерть і жите попровадить людий,
Не хто инший, лиш пісня їх рідна.
О пісне народна, одна ти мене,
Лиш одна ти мене не лишаєш,
І куди тільки доля мене не жене,
Ти за мною як пташка літаєш.

Добра порода, та лиха врода.
Обійдеть ся на Різдво і без сьвяченого.
Який зріст, така й сила.
Як буде доля, то буде й льоля.
І за свою пазуху не ручись.
Чеши дідька зрідка — гладкий буде.
В ополонці огонь не страшний.
Просьвіти за плечима не носити.
Не прикладав муки, не простягай руки.
Прошений шматок горло дере.
Щоб подорожний не був порожний — треба нагодувати.
Полоханий заяць і пенька боїть ся.
Чоловік на сьвіті, як банька на воді.
Де борошно, там і порошно.
Кому добре, той співає; кому зле, той плаче.
Як маєш бути злим господарем, то красше будь добрим
челядником.
Уродила мама, що не прийме і яма.
Хорий коли не вмере, то розпестить ся.
Прийде літо, то є розмаїте, а прийде зима — кожуха нема.

„ЧОТИРНАЙЦЯТЬ ПУНКТІВ“.

Дня 8. січня 1918 року американський президент Вудров Вільсон виголосив перед конгресом у Вашингтоні промову, в якій заявив, що Америка мусить перевести в жите слідуючі ідеї по виграній війні:

1. Отверті мирові договори, заключені прилюдно; опісля не сьміє вже бути ніяких тайних міжнародних порозумінь, а дипломатія має поступати все явно і перед лицем загалу.

2. Рішуча свобода плавби на морях, поза прибережними водами, як підчас мира так і підчас війни, хиба що якесь море дасть ся замкнути в цілості або в части міжнародним актом для збереження міжнародних умов.

3. Знесене — о скільки се можливе — всіх економічних перепон і заведене рівності в торговельних зносинах між всіми народами, що годять ся на мир і що зобов'язуть ся сього додержувати.

4. Відповідні запоруки дані і приняті, що державні зоруження будуть обмежені до найнижшої можливості, щоби лише вдержати безпеченство в державі.

5. Свобідне, отверте і рішучо безпартійне полагоджене всіх кольоніальних претенсій, оперте на точнім збереженю засади, що при рішаню всіх справ щодо державної приналежности інтереси самих народів мають мати takesаме значіне, як інтереси держав, яких претенсії мають бути порішені.

6. Опорожнене всієї російської території і поладнане всіх справ, які відносять ся до Росії в той спосіб, щоб як найліпше забезпечити як найсвобіднійше співділане інших світових держав коло забезпеченя її безграничної і незалежної можності рішати про свій власний політичний розвиток і державну політику після власного уподобаня; надто більше ніж радо уділене їй ріжнородної помочи, якої би лише вона потребувала і жала. Трактоване Росії її посестрами-державами буде добрим свідощвом їх доброї волі, їхнього зрозуміння її потреб у відріжненю від їх власних інтересів; се буде також свідощвом їх розумної і несамолюбної прихильності.

7. Бельгія — як впрочім цілий світ з тим годить ся — мусить бути опорожнена і відбудована без ніякого змаганя до обмеженя її самостійності, якої вона зазнавала разом з іншими державами. Ніякий інший примір не буде таким вимовним, як власне сей, аби привернути довіре між народами до прав, які вони самі установили і визначили яко вказівку для правительств в їх зносинах між собою. Без направи того лиха ціла будова і значіне міжнародного права є на все захитані.

8. Вся французька земля має бути освободжена, а заняті території відбудовані. Лихо, заподіяне Франції Прусією 1871 р. в справі Альзасії й Льотарингії, чим захитано світовий мир через п'ятьдесять літ, має бути направлене в тім змислі, щоби мир міг бути забезпечений в інтересі всіх.

9. Управильнене границь Італії має наступити на підставі ясно означеної національної лінії.

10. Народи Австро-Угорщини, котрим ми хочемо признати й забезпечити місце між державами, мають дістати як найсвобіднійшу нагоду самостійного розвитку.

11. Румунія, Сербія й Чорногора мають бути опорожнені; заняті території віддані назад; Сербії має бути даний свободний і певний доступ до моря, а відносини кількох балканських держав мають бути полагоджені дружною умовою на підставі історично рішених ліній приналежности і національності. Мають бути також дані міжнародні гарантії політичної і господарської незалежности і територіяльної нетикальности кількох балканських держав.

12. Турецьким частям теперішньої Оттоманської держави має бути забезпечена і запевнена незалежність, але іншим народам, які є тепер під

турецьким правлінням, має бути забезпечена безсумнівна певність життя і спокійна можливість самостійного розвитку. Дарданеллі мають бути постійно отворені яко вільна дорога для кораблів і торгівлі під міжнародною гарантією.

13. Має бути здвигнена незалежна польська держава, яка має обіймати землі замешкані неоспоримо польським населенням, і їй треба забезпечити свободний і певний доступ до моря; її політична і господарська незалежність і територіальна недоторканість мусить бути забезпечена міжнародним договором.

14. Має бути створений союз держав з окремими умовами на те, щоби дати взаємні гарантії політичної незалежності і територіальної недоторканості як великих так і малих народів.

Чотири засади

проголошені Президентом Вілсоном в промові до конгресу дня 11. лютого 1918 р.

Перша: Що кожда часть кінцевого поладнання має бути оперта на дійсній справедливості кожної справи і на таким зарядженню, яке би найправдоподібніше забезпечувало три-валлий мир.

Друга: Що народи і краї не сьміють припадати раз одній то знова другій державі, неначе би вони бул тише стовпчиками і фугурками в грі — хочби навіть у великій грі о рівновагу сили, яка відтепер на все буде занехана, але —

Трета: Що кожда територіальна справа, зачеплена в тій війні, мусить бути полагоджена в інтересі і для добра дотичного народу, а не яко часть звичайного полагодження або компромісу претенсій спорючих держав; і

Четверта: Що всі ясно означені змагання народів мають бути узнані й заспокоєні на як найбільше їх вдоволене, і то без давання нових приток до незгоди і ворожнечі, які могли би колись зломити мир в Європі, а зятим і в цілім світі.

Хвиля з нашої історії.

Дня 27. жовтня 1918 року проголосили галицькі Українці незалежність української території в бувшій австро-угорській монархії. І вислали послів на мирову конференцію до Парижа.

А з Парижа прийшла до Америки така телеграма:

„Париж, 26. червня 1919. „Рада чотирох” дала Польщі дозвіл ужити армії Галера або якогонебудь иншого її війська, щоби привернути лад у східній Галичині і прогнати розбишаків з краю”.

І прогнали „розбишаків” з їх рідного краю; а котрих не прогнали, тих повішали...

ЯК ПІДПИСУВАЛИ НАЙБІЛЬШИЙ ІСТОРИЧНИЙ ДОКУМЕНТ.

Читаючи історію минулих віків, мимоволі насуваєть ся неодному думка: „Цікаво, які то вражіння мали сї люди, що переживали сю історичну хвилю. Прецінь варт було се видіти або про се чути”

От ми пережили найбільшу в історії людства війну і ми мали також нагоду читати про найбільший мир, який заключено у Верзаю дня 28. червня 1919 року. А яке вражінє відчував кождий з нас?

Для історії випадає в нашім календарі записати се свята так, як його подали очевидці і розтелеграфували по цілім світі. Найбільша американська телеграфічна агенція — „Зедінена Преса” подала опис сього свята до Америки в такім стилю:

Верзай, 28. червня. Німеччина та союзні і стоваришені держави підписали тут нині мирові услівя в тійсамій цісарській салі, де Німці так соромно упокорили Французів перед 48 літами.

Се формально покінчило світову війну, яка тривала якраз 37 днів коротше ніж повних пять літ. Нині, в день мира, припадала пятилітна річниця забитя архикнязя Франца Фердинанда сербським студентом в Сараєві.

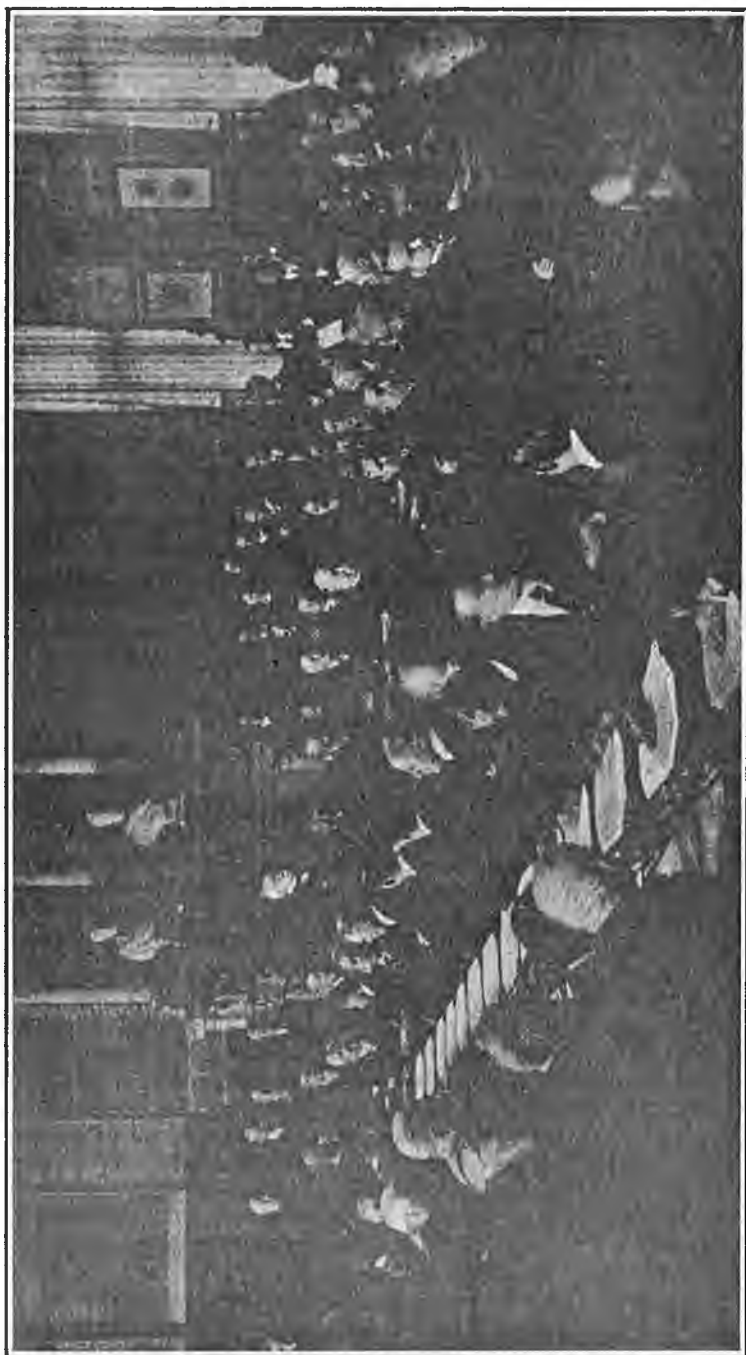
Мир підписано серед обставин, які в дечім притемнили ожданя тих, що працювали і бороли ся через довгі літа війни і через довгі місяці пересправ над її здобутками.

Відсутність китайських делегатів, котрі в останній хвилі не могли погодити ся з полагодженєм справи Шантунга, була першим фальшивим акордом. Писаний протест, який предложив полуднево-африканський генерал Смутс зі своїм підписом, був другою несподіванкою.

Але без порівняня більшою ніж отсі згадані була постава Німеччини і німецьких повновласників, котра — як се виходить із слів п. Клеманса — держить їх ще поза формальним передданєм; ся постава зробила дійсне привернене правильних відносин і зносин зі союзними державами зависимим не від підписаня „прелімінаріїв мира” сьогодня, але від затвердження його німецькими Народними Зборами.

На остопогу п. Клемансо, зроблену в його вступній замітці, що він надієть ся, що німецькі делегати додержать і виповнять вірно і точно умови договору, сї устами д-ра Ганієля фон Гаймгавзена відповіли по своїм повороті до готелю, що вони ніколи не були би згодили ся покласти своїх підписів, коли би вони були знали наперед, що по підписаню будуть їх трактувати инакше ніж представників союзників; ся ріжниця оказала ся в тім, що вони вийшли зі салі окремо, ще перед загальним виходом всіх учасників конференції.

Серед таких відносин загальний тон настрою підчас історичного засіданя був радше лише відчутем полєкші ізза неоспоримого кінця ворожнечі, ніж почутєм повного вдоволення.

Вручене мирових услив австрійській мировій делегації в Сан Жермен коло Парижа дня 2. червня 1919.

Церемонія підписання мирових усливій була коротка. Прем'єр Клемансо візвав засідане до порядку в Зеркальній Салі палати Верзай о годині 3.10 пополудни.

Підписуване почало ся тим, що др. Герман Миллер і Йоганнес Бель—делегати Німеччини—поклали свої підписи. Пан Миллер підписав о годині 3.12, а пан Бель о годині 3.13.

Перший зі союзних представників, президент Вілсон, підписав мінуто пізнійше. О годині 3.45 було вже по далекосяглим засіданню.

Найдраматичнійша хвиля, злучена з підписуванем, прийшла нагло і несподівано при самім кінці церемонії, коли прем'єр Клемансо, президент Вілсон і прем'єр Ллойд Джордж сходили зі Зеркальної Салі на терасу зі задю палати, де тисячі зрітелів зібрали ся і почали кричати: „Слава Клемансови, слава Вілсонови, слава Ллойдови Джорджови!“... Вслід за тим кинули ся маси народа зі всіх сторін на терасу. В одній хвилині всіх трох окружили радісно настроєні філі народа, що бороли ся між собою за доступ до дипломатів.

Був властиво плян, що всі союзні представники мали перейти терасу поперек, щоби по підписаню договору побачити великий водограй в парку, але ніхто не дійшов дальше як до дверей.

Президент Вілсон, п. Клемансо і п. Ллойд Джордж попали в живу струю, яка плила поперек тераси і вони самі стали частиною товпи. Жовніри і прибічна гвардія змагали ся надармо завести лад та очистити дорогу. Нарід товпив ся і тручав себе, хочиячі дістати ся як найблизше та діткнути ся руки союзних провідників.

Здаєть ся, що найменше журили ся про своє безпеченство згадані три самі. Вони йшли вперед з усміхом, підчас коли товпа надавала напрям; вони відклонювали ся на всі сторони у відповідь на овацію, а тут і там стискали руки, що їх вперто простягали люди до них. В той спосіб поступали вони через подвіре палати, щоб оглянути водограї. Пущене в рух водограїв було частию програми, плянованої яко сьвято на честь всіх повновласників.

По демонстрації всі три союзні провідники виїхали з Верзаю тимсамим автомобілем, а за ними слідувала товпа з окликами; рівночасно гуділи гармати, а низколітаючі літаки — здавало ся — наповняли воздух.

Всі дипломати і члени їх делегацій, що були присутні підчас підписуваня договору, були убрані в звичайні, цивільні одяги. Попри се слідно було цілковитий брак золотистих лент і виставности з кількома фантастичними середновічними мундурами, бо якраз сю традицію безпощадно п'ятує запечатаний і власне тепер підписаний документ.

Лиш одна краска французької гвардії відбивала на темнім тлі. Кілька вибраних гвардійців було присутних, а їх срібні шеломи, покриті червоними перами, і червоні, білі та сині уніформи впадали кождому в очи.

Яко противенство до французько-німецької мирової конференції з 1871 року, що відбула ся в тійсамій салі, були нині присутні сірі французські ветерани з французько-прусської війни. Вони заступили місце пруських гвардистів в колишній церемонії і нині Французи приглядали ся торжеству з завяз-тим вдоволенем.

Обставини з 1871 року якраз були противоположні. Сьогодні ученики Бісмарка сиділи на долішних кріслах, саме коли мраморна статуя богині війни Мінерви споглядала на них з гори. Над головами, на мальованій стелі, були сцени з давних французьких воєн.

Як підписували американські делегати.

Урядове донесене зі Зеркальної Салі до міністерства заграничних справ у Вашингтоні звучало:

Президент Вілсон і американська делегація покінчили підписуване мирового договору о годині 3.14, після париського часу. Американська делегація підписала в такому порядку: секретар Ленсінг, Генрі Гвайт, полковник Гавз і генерал Блісс.

Отсе головний опис величавої церемонії. За тим ідуть телеграфічні описи ріжнородних подробиць, які самі собою дуже цікаві, але на них треба окремої книжки. В календарі годі знайти на все місце. Хто интересуєть ся такими подіями, той певно задержав собі якусь газету з того дня на вічну пам'ятку.

Богдан Лепкий.

ДИВНЕ ДИВО.

Дивне диво. Чув я нині
Дзвони з рідної дзвіниці.
Пахли квіти на долині,
Грали шумами ялиці.

Сяло сонечко горяче,
Вітер повівав від гаю —
І було мені — неначе
Я знов дома, в ріднім краю.

І було мені — неначе
Я знов дома, в батька-мами.
І з повіки щось горяче
Полилось мені струйками.

Не сьвятий, щоб не согрівив; не чорт, щоб не спокутував.
Заочного купця пугами бють.

Не пізно до свого дому і о півночи.

На підлозі пшениця не зійде.

Хто другому пакости вигадує, себе самого до біди приводить.

Дай панови пучку, а він за ручку.

ВЕРЗАЙ.

(Versailles).

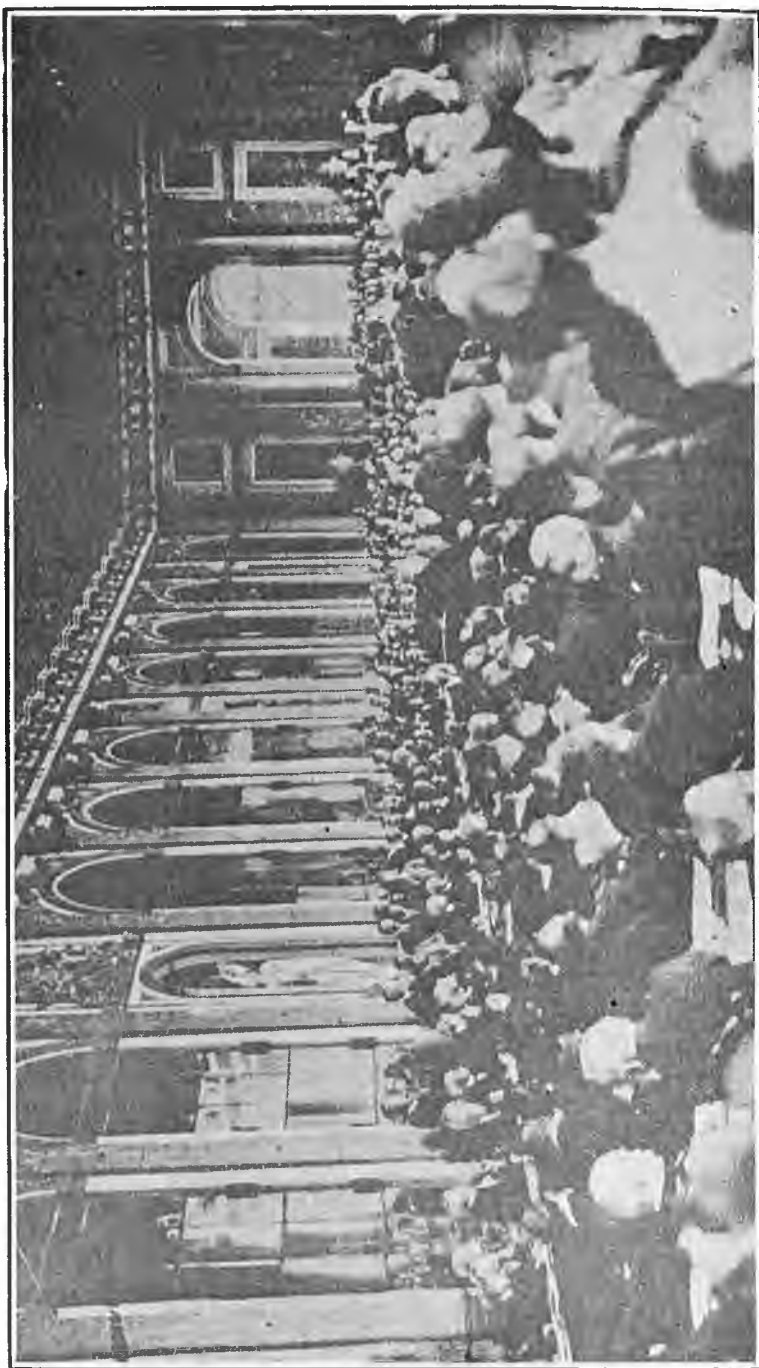
Дня 18. січня 1871 року проголошено пруського короля німецьким цісарем. Коронація відбула ся в „Зеркальний Кімнаті” колишньої резиденції французьких королів, палати Верзай, під Парижем.

Не міг зазнати більшого пониження великий французький нарід. Побіджений своїм противником у війні, мусів ще й сю наругу знести. Пять мільярдів франків воєнного відшкодованя, зложених Французами на приказ зелізного Бісмарка, менше їх боліли.

Верзай — гордість найбільших французьких королів і сучасної Франції—бачив не одну таку торжественну хвилю. Історія Верзаю — се історія цивілізації протягом двох століть. Звідси виходила мода, товариські звичаї, дипломатія, війни, література, штука і та дивна енергія, яка царила через двіста літ над цілою Європою.

Коли „Великий Монарх”, французький король Людовик XIV., яко дванадцятьлітний хлопець відвідав незначний тоді підміський замок в лісі коло присілка Верзай і там провів кілька днів на польованю, йому так подобало ся його положене, що в якийсь час опісля він рішив ся будувати там свою сталу резиденцію. А що якраз за його часів Франція мала домінуючий вплив у цілім світі і всі народи коли не з подивом то зі страхом дивили ся на могутність отсеї держави, постановив він збудувати для себе памятник, якого не міг поставити собі своїми славними ділами. І виїмково йому вдало ся. „Золотий Дім” римського Нерона не міг бути навіть взірцем для Людовика. Сипнув щедро король грішми. Окремі школи артистів, будівничих, малярів і різьбарів удержувано на се, щоби вони доставляли умових робітників для Верзаю. Французький філософ Вольтер обчисляє вартість падати зі всіми додатками і городами, лісами, водограями, мармуровими статуями, підземними хідниками, алеями, артистичними мальовицями і т. п. на сто мільонів долярів. Мірабо — герой з часів великої французької революції — обчисляє видатки на сто сорок мільонів долярів, а ще інші беруть сю цифру подвійно і кажуть, що Верзай мусів коштувати двіста вісімдесять мільонів долярів. В дійсности ніхто не може знати видатків, тому, бо Великий Монарх був щедрим джентельменом. Він платив рахунки сейчас, як їх предложено йому і дер папір на кусники, щоби ніхто не знав вартости штуки.

Пляни для цілого ліса і парку уложив славний архітект Андре Ле Нотр на спілку з малярем Карлом Лебреном. Се мав бути не звичайний город, а просто рай. І йому дійсно вдало ся. Після його взірця і з початку під його проводом працювали тисячі робітників. Сам Великий Монарх доглядав робіт. Йому дуже припав до вподоби вироблений плян. Позакладано о-

Підписане мирового договору Німцями й аліянтами в „Зеркальній Салі”, в палагі Верзай коло Париза, дня 28. червня 1919.

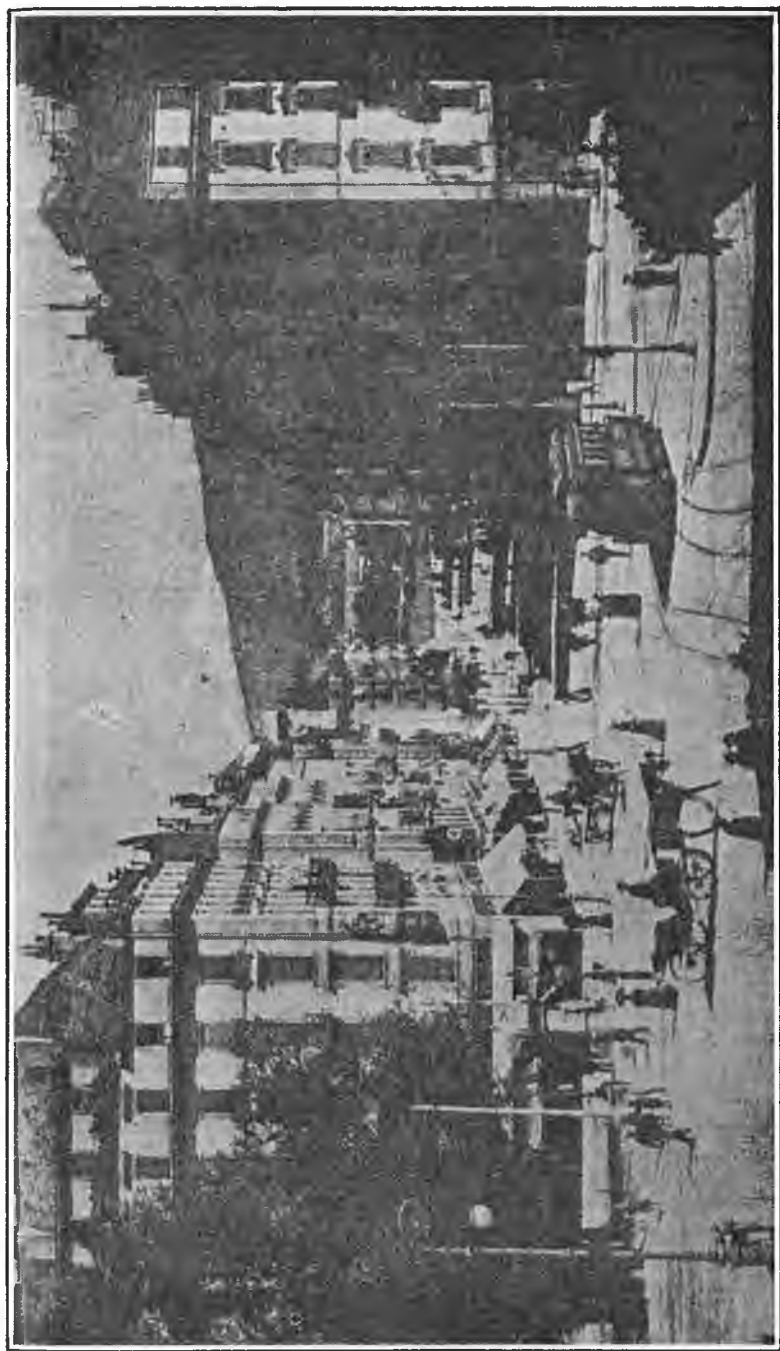
кремі робітні, а в них виливано і різьблено статуї та прикраси. Цілий ліс перекопано і позакладано штучні підземні водопроводи, а також будовано канали, штучні стави й озера. Коли в 1668 р. замок сам по сімох літах праці був майже готовий, прийшла королеви інша думка: замок зруйновано і зачато будувати новий. Первісний будівничий Ле Во не дожив кінця будови. По його смерті йшла праця під проводом славного архітекта Мансарда, котрий до головного плану додав ще різні свої помисли і нинішній Верзай — се властиво вже твір Мансарда.

Коли в 1682 році король формально замешкав в палаті, то ще тоді працювало 36.000 людей і 6.000 коней над викінченням дрібничок. Король хотів зробити з Верзаю свого ідола. А міг сипати грішми і покривати всі видатки щедро, бо — „Держава, се я!” — говорив він заєдно. Щойно 1684 року викінчено будову палати цілковито. Опісля безнастанно йшли додатки і нові прибудови чи сьвіжі будинки в парку. Кожний з них має окрему історію.

Що се є властиво Верзай? — Се тяжко описати, а ще тяжше ясно представити собі тому, хто там не був. Дещо однак можна пізнати на образках. Верзай називають „найбільшим і найвеличавішим теремом в Європі”. На всякий випадок є він найбільшим. Довжина цілого ряду будинків, получених зі собою, виносить 1.400 стіп, а ширина в осередку 500 стіп. По обох сторонах загинають ся будинки вперед і творять крила. Межи головним будинком і правим (північним) крилом є каплиця, а за ним, дальше на північ, є королівський театр. Кожда часть палати має свою назву, однак сам осередок творить зпереду королівська часть, яка ззаду переходить в мармурове подвірє. Ся часть збудована на найвисшій вершку горбка і з неї розлягаєть ся величавий вид на далекі городи, стави, ліси. Порогами спадає дорога з головної палати в напрямі парку. Тут в кожній закутині є якийсь історичний будинок, збудований на забаганку одного чи другого князя, або на домагане надворних женщин, які все мали великий вплив на королівським дворі. Їх були цілі сотки і їх удержувано державним — „королівським” — коштом.

Людвик XIV. замешкав у Верзаю 1682 р. і тут скінчив своє довге панованє 1715 р. Сам він був совісним монархом, інтересував ся пильно державними справами, але своїм замком і виставним житєм руйнував державу. Нарід перетяжений податками і нелюдським обходженєм вельмож, котрі шукали ласки на королівським дворі, став тратити надію на полекшу. Коротке і розгульне панованє його наслідника, Людвика XV., було одним нестертим пятном ганьби на династії Бурбонів. Тимто коли опісля наступив зглядно людяний чоловік, Людвик XVI., мусів він заплатити не лише за свої провини, але й за провини своїх попередників. Революція, яка вибухла 1789 року, загнала і його і його жінку Марію Антоанету на шафот.

Серед революції потерпів і Верзай. Коли товпа вдерла ся до королівської резиденції і заволоділа нею, почала нищити

Місто Женева в Швайцарії (осідок Ліги Народів).

немилосерно та перепродувати цінні твори штуки. З осередка королівського абсолютизму розносили ся якийсь час революційні кличі „свободи, рівності і братерства”. Верзай пенятого на власність французького народу.

Наполеон, ставши цісарем Франції, не любив Верзаю. Він був забобонний і вірив, що в нім товчуть ся духи бурбонської династії, які віщують лихо кождочасному монархови.

Модерний Верзай, відреставрований в части Людвигом Филипом перед французько-німецькою війною, став музеєм для історії і штуки. Чужинці з цілого світа відвідують Верзай, подивляють його будівлю, нагромаджені твори штук, практично участь ся історії — і лишають свої иноді тяжко запрацьовані гроші париським міщанам. В доході французького народу се неабияка рубрика.

Дня 18. січня 1919 року оглядав Верзай ще одну історичну подію: В той день зібрали ся репрезентанти цілого світа, включаючи й американського президента, щоби подиктувати побитій Німеччині мир по програній найбільшій світовій війні.

Верзай знова був свідком змінчивости людської долі.

ГЕРОЇ НАШОГО ЧАСУ.

Альберт — король Бельгії. Родж. 1875 р., має літ 45. Є сином князя Филипа Саського-Кобург-Гота і княжни Марії Гогенцолерн-Сігмарінген. Вступив на престол 1909 р.

Давид Бетті, британський віцеадмірал. Роджений 1871 р., зістав командантом британської флотії 1916 р.

Жорж Клемансо, прем'єр Франції. Родж. 1841 р., вибраний послом до французьких народних зборів 1871 р. Вибраний послом до париського парламенту 1876—1893 і 1902—1919. В 1906 році зістав покликаний на міністра внутрішніх справ і того року зістав президентом міністрів. Видержав на с'їм становищі до 1909 року. В 1917 р. зістав наново прем'єром, а підчас мирової конференції був її предсідателем. Диктував тяжкі услів'я Німцям.

Армандо Діац, італійський генерал. Роджений 1861 р., посьвятив ся виключно військовій кар'єрі і яко начальний вожд відніс 1918 р. в падолисті побіду над австрійськими військами над рікою П'яве.

Фердинанд Фош, французький полководець і головний вожд союзних армій 1918 р. Має титул маршалка Франції. Роджений 1851 року, брав участь яко офіцер у францусько-пруській війні 1870-71 р., відніс побіду над Німцями на західнім фронті і подиктував їм тяжкі услів'я підчас пересправ над завішенем оружа 11. падолиста 1918 року.

Давид Ллойд Джордж, прем'єр Англії. Роджений 1863 р., вибраний до парламенту від 1890 року. Підчас війни зістав міністром амуніції, даліше міністром помічним для військових справ, а в 1916 р. зістав прем'єром. Брав важну участь в мировій конференції.

Доглес Гейг, польовий маршалок Англії. Роджений 1861 р., має виключно військову кар'єру; іменований начальним вождом англійської армії у Франції в 1915 році, яко наслідник генерала Івана Френча.

Віктор Емануїл, король Італії. Роджений 1869 р., вступив на престол в 1900 році по замордованню його батька, короля Гумберта. Оженив ся 1896 р. з Марією, княжною Черногори. Підчас війни 1915—1918 р. перебував часто на фронті.

Йосиф Жофр, маршалок Франції. Роджений 1852 р., брав участь яко кадет у французько-пруській війні 1870-71 р., посвятив ся виключно військовій кар'єрі. З вибухом війни 1914 р. спинив німецькі війська над Марною і уратував Париж. В 1915—1917 р. був начальним вождом французьких військ. В 1917 р. відвідав Злучені Держави Америки.

Лорд Кіченер, британський міністер війни. Роджений 1846 р., відзначив ся в полуднево-африканській війні з Бурами (1899—1900), іменований 1914 р. міністром війни, відзначив ся скорим зібранням британської армії. Втопив ся разом з кружляком „Гемпшір“, коли разом зі штабом їхав до Росії, щоби відтам кермувати акцією проти Німців. Його несподівана смерть на дні моря дала притоку до різних легенд.

Филип Петен, маршалок Франції. Роджений 1856 р., зістав командантом французької армії 1915 р.; в році 1916 уратував твердиню Верден перед Німцями і за те іменований маршалком Франції в 1917 р.

Вітторіо Орлянд, прем'єр Італії. Роджений 1860 р., був міністром просвіти 1903—05, міністром справедливости 1907—09 і 1914—1917. В 1919 р. брав участь у мировій конференції і вславив ся яко оборонець прилучення міста Фюме до Італії. Уступив зі становища з кінцем червня 1919 р.

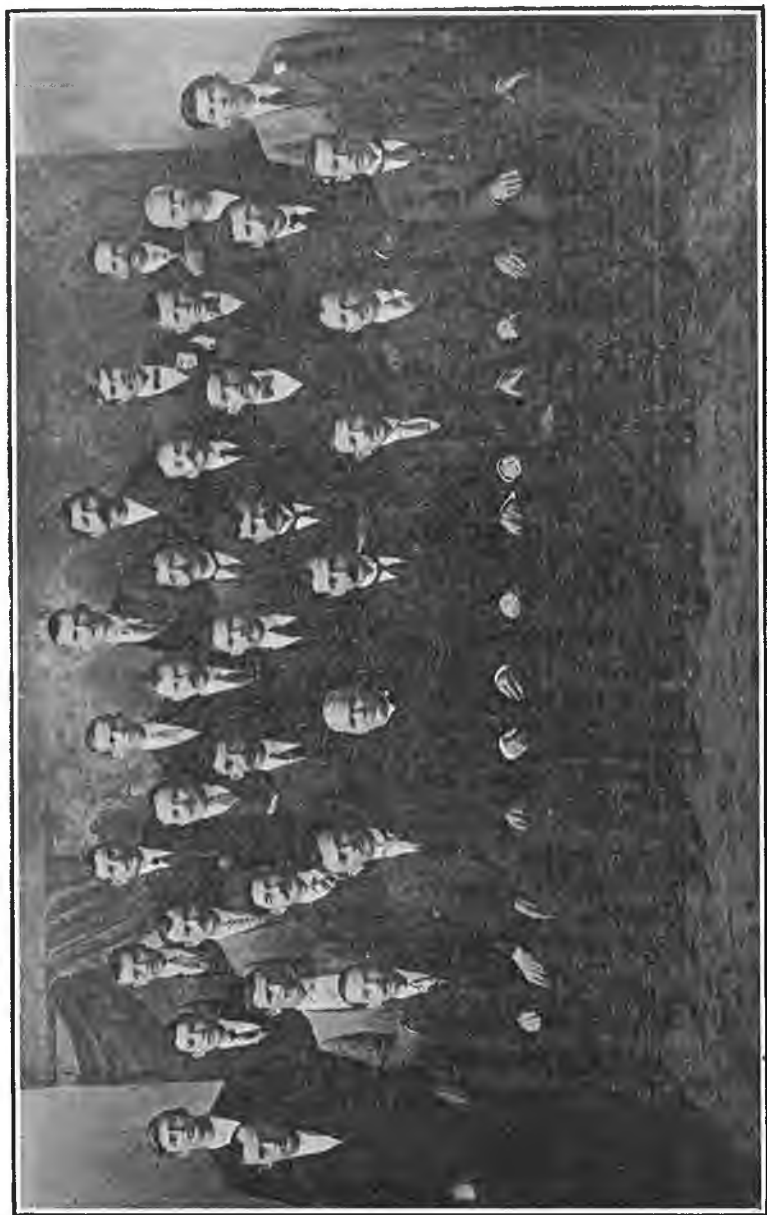
Іван Першінг, американський генерал. Роджений 1860 р., відбув військове образование в американській військовій академії, брав участь в різних військових виправах, як на Кубі (1898), на Філіпінах (1899—1903), був військовим аташе при американській амбасаді в Японії (1905—1906), даліше був військовим губернатором на Філіпінах (1909—1913). В 1916 р. гнав за Віллею в Мексику, в 1917 р. виїхав яко начальний командант американських військ до Франції і кермував підчас хороброго наступу в Аргонах в 1918 році. Під його проводом була армія зложена з 2,053.347 людей (обчислене з 20. падолиста 1918 р.). Воюючого війська було 1,338.169. Німців попало ся в американську неволю 44.000 з 1.400 гарматами.

Вілліам Совден Сімс, американський віцеадмірал. Роджений 1858 р., скінчив військову маринарську академію, 1897—1900 р. був військовим атташе при американській амбасаді в Петербурзі, 1912—13 р. був командантом торпедової фльоти, 1917 р. зістав начальним командантом американської військової фльоти на чужих водах. Американська водна армія після урядового оповіщення дня 8. грудня 1918 р. числила: 65.777 людей з вибухом війни; 497.030, коли підписано перемир'є. Кораблів 197 з початком війни, а 2.003 з кінцем війни.

Елевтеріос Венізелос, прем'єр Греції. Роджений 1864 р., вибраний послом 1888 р., брав участь у війні проти Туреччини 1896 р., був председателем народного зібрання на Креті 1897 р., зістав прем'єром 1908—13 р., зріс майже до автократичної сили і підніс 1916 року революту проти короля Константина, стаючи по стороні аліянтів. Зате вигнаний з краю, вернув при помочи аліянтів 1917 року назад та провадив грецькі справи через прочий час війни і на мировій конференції. Президент Вілсон назвав його найбільшим дипломатом.

Вудров Вілсон, президент Америки. Роджений 1856 р., скінчив університет в Принстон, Н. Дж., 1879 р., покінчив права на університеті у Вірджинії 1883 р., іменований професором історії і політичної економії в Брін Мор колегії; осягнув ступень доктора філософії на Джан Гопкінс університеті 1886 р., був професором на Веслеєн університеті 1888—90 р., професором права й економії на університеті в Принстон, Н. Дж., 1890—1910 р., президентом сього університету 1902—10 р., вибраний губернатором стеїту Нью Джерзи 1911—13 р., перший раз президентом Злучених Держав 1913—1917 р., другий раз вибраний 1917 р.; його реченець кінчить ся 1921 р. В 1918 р. виїхав до Франції на мирову конференцію, там надавав напрям нарадам і виступив з проектом заложення Ліги Народів (14. січня 1919). Вернув до Америки 7. липня 1919 року по заключеню мира з Німеччиною 28. червня 1919 р.

Зізд делегатів Української Народної Ради в Бразилії (Коритиба, 29. червня 1919).

НАЧАЛЬНИЙ ОТАМАН СЕМЕН ВАСИЛЬОВИЧ ПЕТЛЮРА.

(Біографічний очерк).

Національний герой і борець за красшу долю українського народу, Семен Васильович Петлюра, народився 10. мая 1879 року на Полтавщині в убогій козацькій сім'ї. Здобувши освіту з початку в народній школі, а потім в семінарії, молодий запальний юнак починає гуртувати біля себе українську молодь і разом з нею ширити серед темного нашого селянства національну свідомість.

Трудна й небезпечна була ся робота, бо за кожним кроком, за кожним словом стежили царські жандарми і люто катували тих, хто боровся за долю свого народу. Тому не дивно, що С. В. Петлюра раз-враз терпів різні утиски від царської поліції і поневірився по вязницях та засланнях.

Але все те не спиняло й не лякало С. В. Петлюру. Горяча любов до України, до свого поневоленого Московщиною народу, надавала ще більше сил та запалу і всю свою енергію віддав С. В. Петлюра виключно на користь рідного краю, вірючи глибоко в те, що колись український нарід визволить ся з московського ярма і буде повним господарем у своїй хаті, на своїй землі.

На початку 1900-них років Семен Васильович Петлюра вступає в українську революційну партію, приймаючи в ній найдіяльнішу участь, і працює, не покладаючи рук. Пізніше, коли заклалась нелегально українська соціал-демократична партія, С. В. Петлюра вступає до неї і починає з негаснучим запалом ширити ідеї сеї партії серед українського селянства та робітництва. В 1906 році С. В. Петлюру запрошено кермувати соціал-демократичною газетою „Слово”, на чолі якої лишив ся він весь час її існування, працюючи разом з тим і в інших українських газетах та випускаючи для народу невеличкі книжочки: „Українська Соціал-демократична Партія”, „Незабутні”, „Франко, поет національної честі” і пр.

В 1911 р. на Україні запанувала страшна реакція. Царські жандарми стали переслідувати й карати тих, хто боровся за волю України. В обставинах тяжких утисків неможливо стало проводити працю і з огляду на се С. В. Петлюра мусів виїхати з України до Москви. Але й там на чужині не забув він свого покривдженого народу. Серед чужинців згуртував він біля себе Українців і з ними почав видавати великий журнал московською мовою „Украинская Жизнь”, обороняючи в ньому друкованим словом свій український нарід, сподіваючись, що колись прийде та година, коли Україна розкуєть-ся та зі зброєю в руках стане на оборону своїх прав і національної честі.

Ся бажана, віками ждана хвиля прийшла.

Велика революція в бувшій російській державі — тюрмі народів — розбила кайдани царизму і вивела з тяжкої неволі всі нації, які конали під ярмом московських царів.

Разом з іншими народами увільнилась і Україна. Для неї наступив час золотого відродження і великої праці для закріплення здобутків революції.

Проводиром в сій тяжкій роботі став С. В. Петлюра, який в першу чергу взяв ся до організації українського війська. На початку мая 1917 р. скликано перший Всеукраїнський Війсковий Зїзд, на котрім С. В. Петлюру вибрано до Генерального Війкового Комітету, а Комітет вибрав його своїм головою. У червні 1917 р. на другім Всеукраїнськім Війсковім Зїзді С. В. Петлюру перевибрано і протягом пяти місяців стояв він на чолі Генерального Війкового Комітету, організуючи українське військо. Була се дуже тяжка робота, бо тодішне тимчасове російське правительство на чолі з Керенським весь час перешкаджало роботі сього Комітету. Треба було багато вмілости, такту й обережности, щоб закріпити за українським народом його права й вольности. Треба було невтомного, твердого управителя. Таким управителем був якраз С. В. Петлюра.

За час перебування головою Генерального Війкового Комітету С. В. Петлюра здобув собі серед українського вояцтва велику любов і найширшу популярність серед українського народу, котрий визнав його своїм національним героєм і борцем за світлу долю України, віруючи в нього, як в найкрасшого свого сина.

Тої віри борець за щастє України, С. В. Петлюра, ні разу не зломив.

Коли московські большевики-комуністи, як татарська орда, напали на Україну в 1917 році і почали все грабувати й нищити, С. В. Петлюра став отаманом козацького коша, котрий обороняв Україну від московських грабіжницьких банд. Протягом трох місяців С. В. Петлюра з рушницею в руках, як звичайник козак, бив ся з тими грабіжниками.

Після того, як німецькі генерали скинули українську владу і настановили гетьмана з панами-поміщиками, С. В. Петлюра, не дивлячись на свою втому, стає головою Всеукраїнського Союзу Земств. Але тут його корисна праця була недовго. Гетьман, боючи ся, щоб С. Петлюра не підняв проти нього повстання, закинув його у вязницю. Кілька місяців С. В. Петлюра мучив ся в гетьманській тюрмі, але нарешті вирвав ся відті і зараз же підняв повстанє українського народу проти гетьмана.

Коли український нарід, змучений знущанєм гетьманських відділів, почув, що його найкрасший син С. В. Петлюра вже на волі і кличе всіх до зброї, він як один піднявсь і під проводом С. В. Петлюри розпочав боротьбу з гетьманом та його панами. Через місяць гетьманське військо було розбите і 19 грудня 1918 року С. В. Петлюра зі своїм народним війском урочисто вступив в столицю України, Київ.

Почало ся жваве будоване Української Народної Республіки, закипіла горяча робота на користь України. Здавало ся, що доля усміхнула ся нарешті і наш нарід спочине від тяжкої боротьби. Та склало ся не так. Московські большевики-комуністи, побачивши, що український нарід після боротьби з гетьманом не вспів зорганізуватись і зміцніти, рішили напасти на нього, як злодії в ночі.

Назбиравши банди Китайців, Малярів та Латишів, московські большевики-комуністи посунулись хмарою на землю стомленого українського народу. Огнем і мечем пройшли вони по селах і містах України, грабуючи селян, розстрілюючи невинних людей і заводячи скрізь московську комуну.

Україна мусіла знову боронитись, мусіла знову брати ся за зброю проти московських бандитів.

І як ранійше, на чолі українського війська став той же невтомний борець, С. В. Петлюра.

Десять місяців українське військо бореть ся за долю свого народу, десять місяців проливає воно свою лицарську кров, терплячи і голод і холод.

Часом опановували ним розпука і зневіра. Але в ті моменти з'являв ся до нього головний отаман, С. Петлюра, і словом бадьорости й віри в перемогу піднімав стомлений дух українського козацтва.

Часто й густо С. Петлюра лягав в окопи і разом зі своїм війском бив ся з московськими большевиками.

Там, де з'являв ся С. В. Петлюра, завше була перемога. Українське хоробре лицарство, побачивши свого героя, стійною йшло на ворогів, знаючи, що на нього дивить ся і кермує ним той, що все жите віддає за щастє України — С. Петлюра.

ВОЄННІ ФАКТИ.

(Дня 4. червня 1919 р. помістив др. Френк Крейн ось-таку статю в ньюорській газеті „Глоб“):

Слідуючі факти про війну зібрав я з літератури прилаженої організації державної позички; інформації походять від міністерства фінансів Злучених Держав:

Загальний видаток на амуніцію і гармати для зоруження нашої армії виносить по 12 доларів на кожду годину від народження Христа.

Понад 2,500.000 крісів вироблено протягом 19 місяців нашої участі у війні; більше, ніж Франція й Англія виробили їх протягом цілої війни.

Заки підписано перемире, наші фабрики виробляли амуніцію два рази скорше ніж французькі, а 10 процент скорше ніж англійські. При кінці війни наш виріб машинових крісів був два рази такий великий як у Франції, а близько три рази більший ніж в Англії.

Шість мільйонів двіста п'ятьдесят тисяч штук сідмдесят п'ять-мільметрової амуніції вистріляла американська артилерія.

Треба десять місяців часу, щоби виробити 14 цалів довгий п'ятьдесят-калібровий моздїр, який коштує около 200.-000 долярів. Він вистарчить на 750 стрілів.

Від 6. цвітня 1917, р. до грудня 1918 р. ми виробили 438.652 пістолетів і 743.663 револьверів.

Дня 11. падолиста 1918 р. Америка мала 1,949.316 жовнірів в Европі, а 22.234 в дорозі, крім 32.385 морського війська. Ми мали 9.104 жовнірів в сибірській виправі, а 1,634.499 жовнірів стояло в Злучених Державах, — разом отже наша армія числила около 3,700.000 людей.

Величезність достав приготованих на вивіз до Европи можна виміркувати із слідуєчих цифр. Було: коців майже 20,-000 000, вовняних блюзок понад 12,000.000, плащів майже 8,-000.000, черевиків понад 26,000.000, скарпиток майже 90,000.-000, замороженого волового мяса понад 250,000.000 фунтів, муки около 543,000.000 фунтів, около 2.500,000.000 сигареток, фасолі около 40,000.000 фунтів, твердого хліба около 28,000.-000 фунтів, соли около 14,000.000 фунтів.

Перевезено для армії за морем від цвітня 1917 р. до 1. падолиста 1918 р. товару на 4,897.600 тон.

Ми стратили 271 своїх літаків, а знищили 491 ворожих літаків.

Щоби як слід заосмотрити наших летунів, було нагромаджено дня 11. падолиста матеріалу на 5,000.000 понад потребу в тім часі.

Коли підписано перемире, ми мали у Франції магазинів приладжених на поміщене 513.000 тон харчів, ліжок і інших шпитальних департаментів для 82.196 недужих, матеріалу на будову 936 миль залізниці, а майже 4,000.000 квадратних стіп простору займали ріжнородні мішані матеріали.

З кінцем війни ми уживали для здуреня неприятеля ріжнородних матеріалів вартости 1,500.000 долярів місячно.

Льокомотиви пересилані з Америки до Франції були цілком зложені й обвинені в сіно.

А ми щойно були зачали війну!

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

РАДА.

Хоч безталанний ти будеш й бездольний,
То памятай собі одно: ти вольний!

Хоч гроші згубиш, не згубив усього,
Поки себе не загубив самого.

Тож перше діло, бачиш, любий брате:
Гаразд себе в своїх руках тримати.

КОРОТКИЙ ПЕРЕГЛЯД ВОЄННИХ ПОДІЙ.

Міс.	1914	1915	1916
СІЧЕНЬ		24. Бритійська морська побіда на Німецьким морю.	8. Скінчено опорожнюва- ти Галіполі.
ЛЮТИЙ		18. Початок блокування Англії Німцями: „Во- енна полоса”. 19. Англійські і францу- ські кораблі бомбар- дують Дарданелі.	16. Москалі заняли Ерзе- рум. 21. Наступ Німців на Вер- ден. 25. Німці заняли форт Ду- амоні.
МАРТ		10. Бритійці заняли Нью Шапель. 17. Москалі увійшли до Перемішля.	25. Затоплене бритійсько- го корабля „Суссекс”.
ЦВІТЕНЬ		26. Аліянти всадили вій- ска на Галіполі.	17. Москалі заняли Тра- пезунт. 24. Почала ся революція в Ірландії. 29. Англійський генерал Тавнсенд піддав ся Туркам коло Кут-ель- Амарі.
МАЙ		2. Австрійсько - німецькі війска переломили ро- сійську боеву лінію над Дунайцем. Затоплене корабля „Люзитанія”. 23. Італія вповіла війну Австро-Угорщині.	16. Австрійська офензива в Трентіно проти Іта- лії. 31. Морська битва коло Ютландії.
ЧЕРВЕНЬ	28. Замордоване архикня- зя Франца Фердинанда в Сараєві.	3. Австрійці відобрали Перемішль. 22. Відобрали Львова від Москалів.	4. Ген. Брусілов почав новий російський на- ступ. 5. Англійський міністер війни, лорд Кіченер, затонув разом з ко- раблем.

КОРОТКИЙ ПЕРЕГЛЯД ВОЄННИХ ПОДІЙ.

Міс.	1914	1915	1916
ЛИПЕНЬ	28. Австрія виповіла війну Сербії.	31. Німці здобули Люблин.	1. Початок битви над рікою Соммою.
СЕРПЕНЬ	4. Німці ввійшли до Бельгії. 9. Упадок твердині Лієж. 21-23. Поражене Французів і Ангійців під Мон-Шарлероа. 26. Перемога Гінденбурга коло Мазуриських Озер.	4. Німці здобули Варшаву. 19. Корабель „Арабик” затоплений. 25. Німці здобули Бересте Литовське.	9. Італійці заняли Горицію. 27. Румунія виступила до війни.
ВЕРЕСЕНЬ	2. Москалі заняли Львів. 6-10. Битва над Марною. 16. Москалі виперті зі Східної Прусії. 22. Німецькі підводні лодки затопили 3 англійські кружляки: Абукір, Кресі, Гог.	8. Америка жадає відкликання австрійського амбасадора Думбі. 18. Німці здобули Вильну. 25. Французи почали офензиву в Шампанії.	28. Румуни побиті коло Германштадт.
ЖОВТЕНЬ	9. Німці заняли Антверпю. 31. Наступ Німців над рікою Іпр.	5. Алїанти висадили війська в Солуні. 6. Німецько - австрійські війська увійшли до Сербії.	8. Німецькі підводні лодки нападають кораблі коло Америки. 26. Ген. Макензен побив Румунів в Добруджі.
ПАДОЛИСТ	1. Німці побиті над Іпром британською армією. 1. Перемога німецької флотилії коло Коронель, Чіле. 7. Японці заняли Тсінгтау. 10. Німецький кружляк „Емден” затоплений.	5. Німці заняли Ніш.	15. Поражене Румунів коло Тіргуджію.
ГРУДЕНЬ	2. Австрія заняла Бігород. 8. Бритійська морська перемога коло Фалькландських островів. 14. Сербі відобрали Бігород. 24. Перший наїзд цепенів на Англію.	2. Болгари заняли Монастир. 19. Алїанти почали опорожнювати півостров Галіполі.	6. Ллойд Джордж преміером в Англії. 6. Німці заняли Букарешт. 12. Німецьчина пропонує мир. 18. Президент Віксон посилає мирову ноту.

КОРОТКИЙ ПЕРЕГЛЯД ВОЄННИХ ПОДІЙ.

Міс.	1917	1918	1919
СІЧЕНЬ	31. Німеччина проголошує безпощадну кампанію підводними лодками.	31. Американці уставляють першу боеву лінію у Франції.	16. Др. Лібкнехт і Роза Люксембург замордовані в Берліні підчас повстання Спартаків. 18. Падеревські прем'єром в Польщі.
ЛЮТИЙ	3. Америка зриває дипломатичні зносини з Німеччиною. 24. Бритійці відобрали Кут-ель-Амару.	9. Мир в Берестю Литовським. Признане незалежності України центральними державами. 21. Англійці здобувають Бріхон.	10. Нові заворушення в Берліні. 14. Вілсон предкладає плян Ліги Народів в Парижі. 15. Вілсон відплив з Франції. 21. Прем'єр Баварії Курт Айзнер замордований. 23. Вілсон прибув до Бостону.
МАРТ	11. Англійці заняли Багдад. 11. Російська революція. 15. Абдикація царя Миколи II. 17. Відворот Німців у Франції.	21. Німецька офензива на заході. 23. Німці бомбардують Париж далекострілними гарматами. 29. Генерал Фош іменований начальним командантом союзних військ.	5. През. Вілсон відплив знову до Європи. 21. Большевики запанували на Угорщині.
ЦВІТЕНЬ	6. Америка виповіла війну Німцям. 9. Бритійці займили хребет Вімі.	9. Друга фаза німецького наступу на фронті коло Армент'єр. 29. Німці заняли гору Кемель. 29. Скоропадський гетьманом України; упадок Центральної Ради.	13. Вілсон знову у Франції. 25. Перші німецькі мирові делегати явились у Версалью. 28. Поправлений плян Ліги Народів прийнятий мир. конференцією.
МАЙ	17. Керенський міністром війни в Росії. 18. Примусова військова служба в Америці.	7. Мир з Румунією в Букарешті. 27. Трета фаза німецького наступу коло Шмен де Дам. 29. Німці заняли Соасон.	2. Пановане Спартаків в Баварії скінчило ся. 7. Німцям доручено мирові услів'я у Версалью.
ЧЕРВЕНЬ	12. Грецький король Константин зрік ся престода. 26. Перші американські війська у Франції. 29. Греція виступає до війни проти Німеччини.	6. Побіда Американців коло Шато-Тієрі. 8. Новий наступ Німців на захід від Соасон.	16. Німецька залога затопила німецьку военну флоту інтерновану в Англії. 22. Німецькі народні збори голосують за підписанем мирового договору. 28. Підписане мира з Німеччиною.

КОРОТКИЙ ПЕРЕГЛЯД ВОЄННИХ ПОДІЙ.

Міс.	1917	1918	1919
ЛПЕНЬ	1. Російський „революційний” наступ. 19. Цілковите поразене російської армії. 20. Керенський премієром Росії.	14. Остання німецька офензива над Марною. 18. Фох зачинає протинаступ. 31. Замордоване генерала Айхгорна на Україні.	
СЕРПЕНЬ	15. Папа видає мирову ноту. 24. Італійці заняли Монте Санто.	8. Бритійська офензива коло Мондидіє. 29. Бритійці відібрали Бопан. 31. Бритійці відібрали гору Кемель.	
ВЕРЕСЕНЬ	3. Німці заняли Ригу.	13. Американці заняли горбок Сан Мігіль. 26. Американці розпочали рішаючу битву в Аргонах. 30. Болгарія підписала перемире.	
ЖОВТЕНЬ	23. Французи наступають над Ен. 24. Австрійська офензива проти Італії. 28. Австрійці відбили Горицію.	1. Французи заняли Сан Квентен. 1. Бритійці заняли Дамаск. 2. Сербі відбили Ніш. 9. Союзники відбили Камбре.	
ПАДОЛИСТ	3. Перша битва межі Американцями і Німцями. 6. Італійці уступають над ріку Пяве. 7. Большевики загорнули владу в Росії. 20. Центральна Рада проголошує незалежність України.	4. Австрія піддала ся по поразенню на італійським фронті. 9. Німецький цісар зрік ся престолою. 11. Перемире з Німеччиною. 21. Німецька флота в руках Англії. 25. Французи заняли Штрасбург.	
ГРУДЕНЬ	2. Німецький протинаступ коло Камбре. 11. Англіїці здобули Брусалим. 23. Проголошене конституції на Україні.	1. Американці війшли на німецьку землю. 4. През. Вільсон відплив до Франції. 13. През. Вільсон прибув до Франції. 14. Замордоване португальського президента Паесса. 16. Американці війшли до Кобленц.	

РІШАЮЧІ БИТВИ.

В протягу півтредця тисячі літ — відколи можна точно слідити історію — зведено без числа різнородних воєн. Однак мало було таких воєн, в котрих розходило ся о справи, які мали вплив на ціле людство. Учені історики наводять 75 битв, які були рішачими на дальший розвиток історії. Останна така битва була в жовтні 1918 р. в Аргонах, де Німці почали свій відворот під напором зєдинених французько-англійсько-американських сил. Інші подібні, або ще важніші битви були слідуєчі:

1. Маратон	490 року перед Христом
2. Сиракузи	413
3. Арбеля	331 " " "
4. Матаврус	207 " " "
5. Армініус	9 року по Христі
6. Шальон	451
7. Тур	732 " "
8. Гастінгс	1066 " "
9. Олеан	1429 " "
10. Армада	1588 " "
11. Бленгайм	1704 " "
12. Полтава	1709 " "
13. Саратога	1777 " "
14. Вальмі	1792 " "
15. Ватерльо	1815 " "
16. Аргони	1918 " " "

Кожною з тих битв интересують ся визначні історики і тому маємо дуже докладні їх описи. Богато поетів черпають з них матеріал до своїх поєм, а малярі-артисти змальовують будь то поодинокі сцени, будь то загальні образи тих битв.

С. Яричевський.

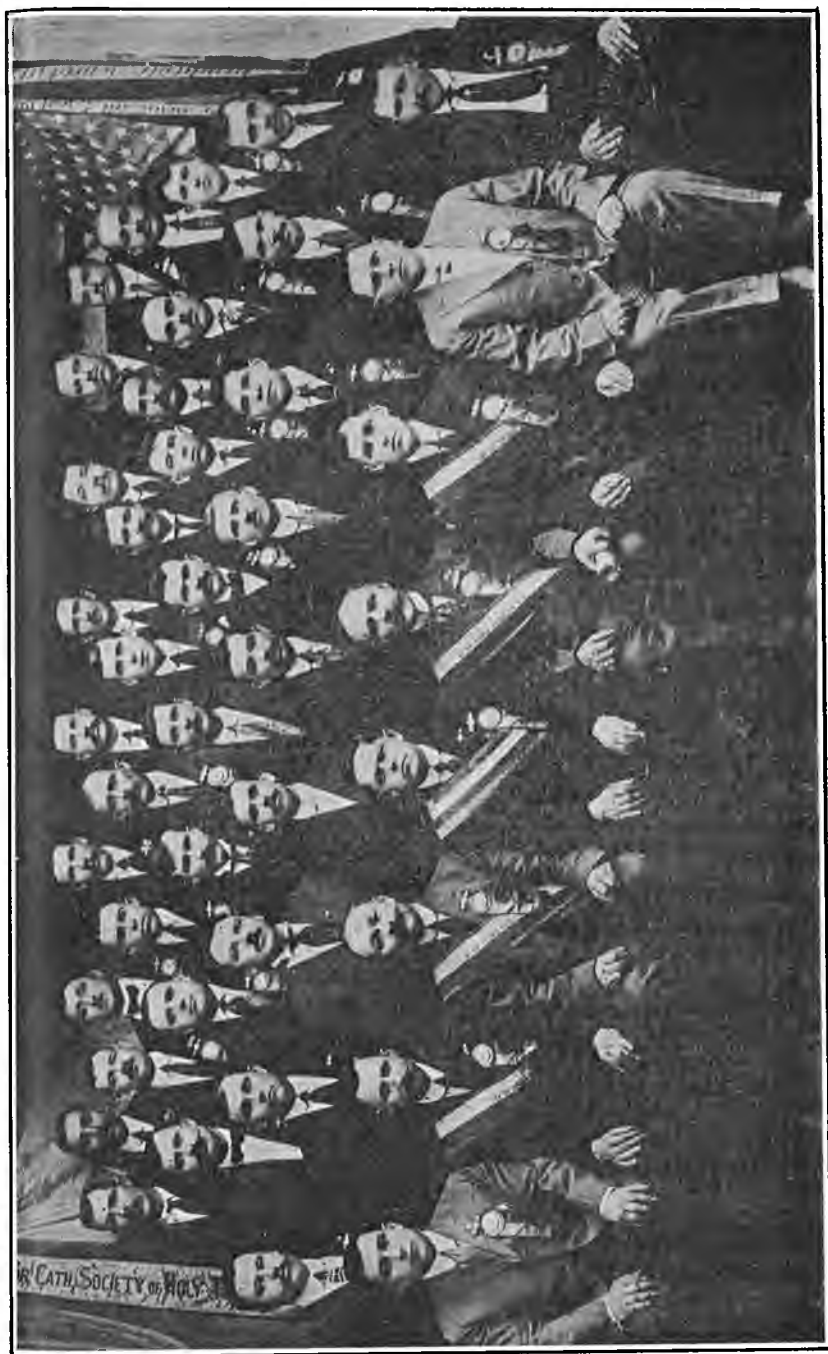
БУРЛАКА.

Мандрує шляхами безхатий бурлака,
А думка у серці усе та однака:
— Немає у мене ні хати, ні роду,
Один, як березка в тяжкую негодую —
Хоч з моста та в воду!

Гукають на мене брати благородні,
Що бачити виду мойого не годні;
Хоч маю до людю признати ся право,
То й люд сей на мене глядить неласкаво,
Обходить лукаво...

На сосні усїла ворона тай криче:
— Чогож ти ридаш, плаксивий юначе?
Таж прецінь у тебе є роду так много,
Не людю ти син, а суспїєства цілого,
Міцний ти, небого!

А голий бурлака підвів свої очі:
— Ай, правду говориш, ти черні пророче!
Чи тож я маленька, слабенька дитина?
Знайдець ся і рід мій, і поле, й хатина!...
Світає вже днина!...

Братство Пресв. Троиці, від. 203 У. Н. С., в Брукліні, Н. Й.

Др. Семен Демидчук.

З „ХРОНІКИ УВ'ЯЗНЕНОГО“.

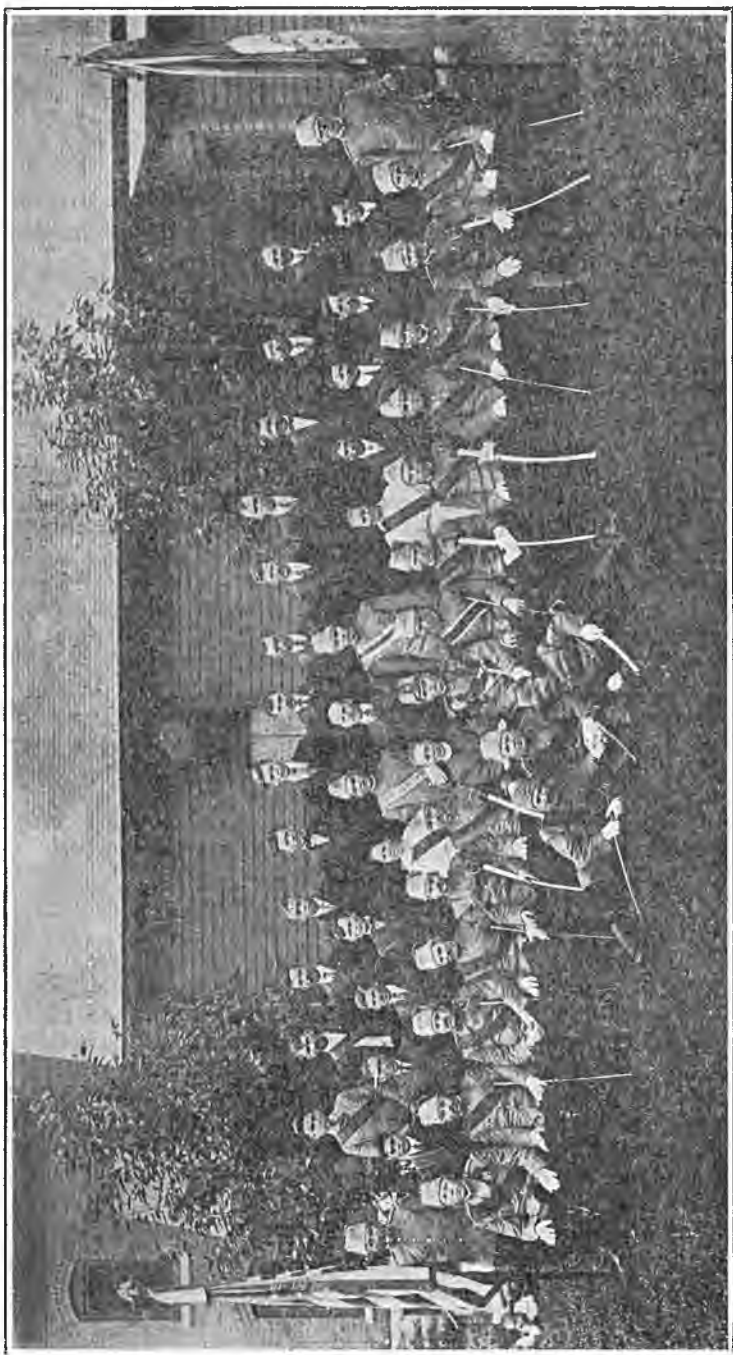
Дня 6. червня 1919 р. звернув мені військовий цензор мою „Хроніку“, з якої подаю ось тут малу часть:

Понеділок, 15. цвітня 1918. — Перший день.

Переждавши даремно місяць на рішене моєї долі у Вашингтоні, вибрався я з моєї кліматичної стації в Сомервіль, Савт Керолайна. Се зробив я за порадою державного агента, що мав мою справу в руках. Згаданий агент арештував мене ще 15. марта таки в моєму мешканю і завіз автомобілем до міста Чарлзтон, С. К. Тут по докладнім допиті рішила слідча комісія одноголосно відступити від всякого обжалування проти мене, хоч доноси на мене переходили моє понятє про границі людської злости.

Нині, в понеділок, прибув я зі своїми пакунками на залізничну стацію в Чарлзтон, аби звідси виїхати між своїх земляків на північ до Нью Йорку. Хотячи однак знати, як остаточно Вашингтон полагодив мою справу, вступив я перед виїздом з міста до слідчого бюро. Державний урядник повитав мене щиро, бо він загалом дуже прихильно відносився до мене, бо він переконався, що доноси проти мене се чиста видумка моїх особистих противників. Поговоривши кілька слів, заявив він мені, що має сумну вість для мене; іменно дистриктовий маршал — урядник, що виконує судові вироки — має телеграфічний наказ з Вашингтону придержати мене. Я чомусь приймив сю вістку спокійно до відома; коли однак незабаром явився маршал і сказав мені, що я є його арештантом, то я дуже тим здивувався. Та без ніякого протесту удався я з ним о годині 3-тій пополудни до повітової в'язниці (County Jail). Я вірив, що мене випустять сейчас на другий день, бо ж я нічого не винен. Що довго не буду сидіти у в'язниці, я закликав також з того, що від жовтня 1916 року я лічуся на чохотку і яко такий довго у в'язниці не міг би видержати. Отже я надіявся скорого освободження.

На припоручєне маршала дозволив мені начальник в'язниці остати на дворі аж до 5-тої години, а опісля запровадив мене до моєї келії. В'язниця виглядає знадвору як шестигранна твердиня, а в середині має різні переділи для всякого рода винувників, що в ній сидять. Я дістав найчистішу і найліпшу кімнату на самій горі. Увійшовши, я застав там кількох людей і глядів на них недовірливо. Один з них приступив тоді до мене і каже: „Не бійтеся, ми не злочинці, ми сидимо за недозволену продаж горівки“ Се його запевнене успокоїло мене і я почав шукати собі приміщення. На мою просьбу відступлено мені місце при вікні, бо я все шукав за свіжим воздухом. Я мав спати „на землі“ на кількох коцах, але опісля

Товариство „Запорозьська Січ”, від. 283 У. Н. С., в Обурн, Н. Й.

без моєї просьби около 9-тої години в ночі принесено мені ліжко. Я був дуже змучений вражіннями, але не скоро заснув. Ледви по півночі забув я на своє положене. Я перший раз в своїм життю у вязниці.

Вівторок, 16. цвітня. — Другий день.

Перед полуднем прийшов в'язничний лікар, аби ствердити стан мого здоров'я. Тому, що я згадав йому про мою довгу недугу, він рішився взяти до аналізу мою флегму. Тимчасом я лишився даліше в тійсамій кімнаті, бо ліпшого приміщення не було. Цілий ранок сиджу при вікні і чекаю пополуудневого проходу. Завважую хвилями сильний біль у грудях. Боюся, що се вплив тюремного воздуха. Флегма пливе обильно, а сього в мене вже не було за останнього пів року. Підчас пополуудневого „проходу” сиджу через три години на сонці на тюремнім подвір'ю.

Серед сього покликано мене до канцелярії. Двох урядників в імені маршала списують мій родовід. На картці бачу напис на горі: „Военний в'язень” (Prisoner of war). Заключаю, що мене мають намір інтернувати яко военного бранця на цілий протяг війни. Годжуся зі судьбою; се ще може найліпший вихід серед тих відносин, серед яких я опинився в останнім році.

По вечері один з моїх товаришів — Італієць — грає на музичній трубі (корнеті). Ми всі слухаємо музики, а слухає її також з далекого вікна якась дівчина. Коли він скінчив, вона плескає в долоні на знак вдоволення, хоч зовсім не видить тюремного музиканта, котрий сидить за закраткованим вікном.

Коли Італієць скінчив, я почав співати „Ой Морозе, Морозеньку” Для дівчини се новість. Пізнає, що вже є хтось свіжий у в'язниці. Але надармо ждала вона у вікні цілу годину, щоби почути другу пісню...

Середа, 17. цвітня. — Третій день.

Ніч була ліпша. Я спав спокійніше і встав раніше та порядно обмився. Незабаром замкнули двері від кімнати. Звичайно в день маємо вільний вихід на коритар. Около 10-тої години покликано мене до канцелярії. Маршаль хотів мене видіти, щоби спитати, з якої місцевости я прибуваю. При сій нагоді почав я сваритися з ним за проволікане моєї справи. Я надіявся прецінь сидіти лиш один день. Він боронився тим, що лікар ще не видав свого рішення про стан мого здоров'я і тому він не знає, що зі мною зробити: чи віднести ся до висших властей з пропозицією, щоб мене вислано до санаторію, чи щоб мене відіслати до табору полонених. По горячковій дискусії радить він мені, що одинокий лік на мое негодоване є терпеливість. Приймаю його єдиноспасительну раду і піддаюся. Буду терпіти.

Пополудни, якраз по спочинку на свіжій воздусі, являється ся фотограф. Я неприготований, вимучений, необголений — але що маю робити? Іду з резигнацією, впевнившись, що

ред, що фотограф стоїть на службі правительства і має обов'язок фотографувати кожного сьвіжого в'язня. Пригадують ся мені романи з кримінального життя, а сейчас польська народна пісня:

„Мати-ж моя, мати,
Ти мня виховала,
Отож ти із мене
Потіхи діждалась”.

Четвер, 18. цвѣтня. — Четвертий день.

Я встав раніше ніж попередніх днів. Резигнація викликала довгий сон у мене. Хоч се одно лікарство мені лишило ся, бо не стало ні сьвіжого воздуха ні відповідної жижи. Молока взагалі не можу дістати; на мое жадане відповідають, що ніхто до в'язниці молока не доставить. Чую, що мої груди слабнуть і то нагло — а я мушу вдовольнитись здебільша тюремним харчем: рано каша (ячмінна) і квадратові паланиця з тої-ж каші, в полудне тесаме, вечер тасамі паланиця і тюремна „кава”. Снідане і обід приймаю; від вечері відмовляю ся. Хліб (паланиця) проїдаєть ся, а кава, хочби навіть і не тюремна, шкідлива загалом для мене. На щасте маю при собі гроші. За них вільно мені купувати хліб, масло, яйця, рибу. Якось видержую.

Нині рано почав я колотнечу з тюремниками — Ніграми. Ледачих хлопців призначено замітати нашу кімнату. Я прошу їх, аби замітали дуже обережно, бо мені дуже шкодить порох. У відповідь на се вони починають вимахувати мітлами як в стайні. Тоді я крикнув, що вбю на смерть, коли ще раз котрий відважить ся робити мені наперекір. Мені все одно, коли я маю гинути. Погроза допомогла. Се одинокий спосіб для Нігрів. Хлопчиска стали обережніші, а я вийшов з кімнати на коритар.

Около 12-тої години мене покликано до канцелярії. Незвичайно втішив ся я, побачивши двох людей: згаданого вже спеціального агента з слідчого бюро і поручника військової маринарки, котрий з рамени військової влади брав участь в слідстві проти мене. Нині прийшли вони до мене яко мої прихильники. Принесли часописи і яблука. Як вдячним чую ся супроти них. Се може відчути лише той, хто, подібно як я, опинив ся безборонним в'язнем в чужині, не лише без ніякої помочи від своїх, але противно, ще й засаджений до в'язниці таки на підставі клевети своїх.

Наша розмова тривала з годину. Ми обговорювали з правного боку мое положене і прийшли до заклчення, що ізза воєнного стану для мене нема ніякого правного средства проти зарядження адміністрації. Мушу терпіти, як терплять другі в тім часі. Українська справа була другим предметом розмови. Завважую, що їх дуже інтересує Україна, яко можливий чинник в міжнародній політиці. Перед відходом питає мене мій цивільний приятель, чи не згодив би ся я пійти до Вашингтону на референта української справи, коли би його

пропозицію в сій справі уряд прийняв. Відповідаю, що сю позицію приймаю, однак я не можу о неї просити. Заявляю також, що не підіймуся ніякого діла, котре було би шкідливе для українського народу. При пращанню впевняють мене оба панове, що зроблять все, що в їх силі, аби поліпшити мою долю. Цивільний пан додає, що він не вважає мене за нечесного чоловіка, інакше він не був би відвідав мене. Цією його щирістю зглядом мене, хоч не в силі віддячити ся йому.

Нині дістав я консервоване молоко в бляшаних коробках. Я вдоволений.

Товариство ім. Богдана Хмельницького, від. 248 У. Н. С., в Котсвїд, Па.

Після віддику на свіжій воді відвідали нас, в'язнів, сестри милосердя. Перший раз зрозумів я значіне християнського діла: „Ув'язненого відвідати”. Як спрагнений води, так відокремлений в'язень потребує нових вражень, листів, чи розмови зі свіжим чоловіком. Тимто поява нового в'язня в кімнаті дає притоку до цілонічної розмови. Тому предмет, який видно через закратковане вікно, стає для в'язня шораз дорозшим. Хоч око має на чім спочати... А ще ціннішою є поява сестри милосердя, яка через пів години розмовляє про різні буденні справи, зовсім не втручаючи ся в релігійні почування.

На мій запит відповіла одна з них, що вона вже 23 роки відвідує сю в'язницю, а ніколи не було випадку невдячності зі сторони в'язнів. Ніколи не було навіть дрібної нечемности. Видко, кожний, хоч би і злочинець, цінить щирі розмову. — Перед відходом передали сестри торбинку з овочами й одно число релігійної часописи. Опісля вийшли до слідууючої келії.

Вечером концертуємо. Італієць грає на корнеті, а я співаю на переміну. Підчас пісні: „Чи я в лузі не калина була” дівчина з далекого вікна махає рукою в сторону в'язниці, опісля кидає через вікно китицю цвітів. Але кому — вона не знає і навіть не видить.

Пятниця, 19. цвітня. — Пятый день.

Рано відчуваю в'язничну нудьгу. В келії маємо грамофон, приватну власність одного з в'язнів. Пробую розігнати нудьгу в той спосіб, що уставляю грамофон близько вікна і пробую співати англійські пісні, наслідуючи мельодії на грамофоні. По яких десятих мінутах відчуваю тяжкий біль в грудях, перестаю отже співати, а беру ся до книжки. Один з в'язнів має вибір англійської літератури. Находжу відділ „Про славних в'язнів”. Між иншими є уступ: „Casanova” і Байрона „В'язень Чйону” Інтересно читає в'язень про инших, що терпіли гірше.

Коло полудня прийшов лікар, а з ним якась дівчина. Вона дуже цікаво оглядала в'язничну келію. На мій чемний поклін вона привітно усьміхнулася. Лікар заявив мені, що моя флегма не виказує ніяких туберкулічних бацилів. Я зрадів. В мені зродилась надія, що видержу в'язницю без поновних сухіт.

Пополудни звичайний прохід, опісля я вернув, положив ся на ліжку та потонув в думках. Із задуми вирвав мене голос трубки з далекого вікна напротив. Італієць розуміє сей зазив і починає грати на корнеті. По нім я починаю співати. Тим разом „У сусіда хата біла”. З кількох сусідних вікон посипались оплески. Поволи западає ніч. Мої „співтовариші” варять вечеру на спирітосових машинках, я пю кондензоване молоко. На „добраніч” чути знова голос трубки з протилежного вікна.

Субота, 20. цвітня. — Шестий день.

По сніданю дозволив мені в'язничний управитель вийти на прохід, кажучи, що пополудни може бути дощ. Я перебув

на дворі півтора години. Зі мною було двох інших в'язнів з іншої келії. Я однак не хотів робити з ними знакомства, хоч я завважав, що вони раді були би познакомити ся зі мною. У в'язниці всі вже знали, що прийшов якийсь далекий чужинець.

Пополудни дійсно загального проходу не було. Я читав дещо з Геродота про Єгиптян, аж тут кличуть мене до телефону. Се поручник від маринарки, який відвідав мене в четвер, повідомляє мене, що йому вдало ся заключити умову з молочарською спілкою в справі доставки молока для мене, кожного дня одну кварту по 19 центів. Заявляю йому, що я не всилі висловити йому моєї вдячності, тимбільше, що скондензоване молоко, яке я мав дотепер, не дає тої сили, що свіже. Начальник в'язниці прислухувався розмові і потім сказав мені, що в Чарлзтон загалом тяжко дістати молока і то хіба за ціну 25 центів за кварту.

Вечером я не співав. Чув ся дуже умученим і ще далеко до 9-тої години положив ся спати. Починаю відзискувати сон, який я був стратив в початках мого побуту у в'язниці. А се важна річ, особливо для в'язнів. Сон ратує їх від чорних думок та розпуки.

Неділя, 21. цвітня. — Семий день.

Рано мав я короткий, півгодинний прохід. Се неділя. День ріжноманітний. Около 10-тої години прийшов один проповідник, приніс деякі релігійні часописи, а опісля говорив на тему: „Чоловіче, чи ти приготований на смерть?” Ледви скінчив сей, як вже прийшов другий. Він перечитав з Біблії уступ про „Христа і блудницю” і відповідно до сього проповідував про прощене гріха. Оба проповідники старали ся говорити в тоні звичайної розмови.

О годині 4-тій пополудни прийшов відділ „Армії Спасення” (Salvation Army). На сей час двері від всіх келій поотвирали, лише залізні крати в дверях не дозволяють виходити на коритар. Наші двері однак отворені цілком. Се наш привілей за добре поведене.

Я скористав з нагоди й оглянув майже всі келії з дверей. По одній стороні коритаря є жіночий відділ, по другій мужеський, окремі келії для чорних, а окремі для білих людей. Прикре вражінє справляють кімнати огорожені довкруги залізною кліткою, а в них ще менші клітки для поодиноких в'язнів. Всюди вдаряє мене брак свіжого воздуха. Про чистість не можу навіть згадувати. Тепер щойно я завважав, що моя кімната — се палата в порівнянню з тамтими, а я і в ній дусив ся!

З „Армією Спасення” прийшов один матроз, кілька дівчат і кількох муштин. Вони співали разом з в'язнями релігійні пісні, а одна дівчина співала сопранове сольо. Нігри співали опісля якусь свою пісню при акомпанієменті гітари. Їх спів викликав у мене комічний настрій. Мелодія нескладна, а голоси... ну, ріжнородні.

Українське співацько-драматичне товариство ім. Миколи Лисенка в Мінеаполіс, Міни.

Сей концерт відбував ся на коритарі низшого поверха, перед сходами на другий — наш — поверх. Наш відділ отже майже не мав нагоди концертувати, лише слухав тамтих. Зате в нашій відділі йшла інша „рекреація” Напроти нашої келії була жіноча. Перший раз за мого побуту мали нагоду мвчущини побачити женщин і розмовляти з ними через закратовані двері. І тому пійшли довгі, „сусідські” розмови.

По концерті відвідав провідник „Армії Спасеня” всі кімнати та пороздавав релігійні часописи поміж вязнів. В нашій кімнаті ми мали наш „концерт” вечером.

Понеділок, 22. цвітня. — Осьмий день.

Вже цілий тиждень сиджу в тюрмі і почуваю ся згідно добре. Я думав, що навіть одного дня не видержу без чистого воздуха, до якого я привик був останніми літами. А тут вже сім днів в тюрмі, а я ще живу...

Думаю, один тиждень досвіду у вязниці досить. На сій підставі я заключаю, що нині пополудни мене повинні випустити, або хоч перенести кудиінде. І чекаю. Рано принесено періодичні наукові, літературні і політичні видавництва (магазини). Про се подбала „Армія Спасеня” Є що читати — хоч числа звичайно старі.

Підчас пополудневого проходу очікую кожної хвилі повідомлення, що моя вязниця скінчила ся. Але власти мають інший погляд на справу ніж я. Доведеть ся числити видко не дні, але й тижні може.

Вечером дістав я перший раз заповіджену квартиру свйогого молока. Зимне й здорове, як впрочім у всіх американських містах, де є молочарні.

Нині я скінчив **34 літ життя.**

Що буде завтра, в день уродин, саме, як каже Данте, „в половині пути життя людського?”

Вівторок, 23. цвітня. — Девятий день.

Нічого замітного. Постановляю приготувити ся до постійного сидження в тюрмі. Головною невигодою, а радше небезпекю для мене є брак ідеальної чистоти, до якої я був навик на свободі. Рішаю ся опанувати всіх чотирох моїх товаришів і приневолити їх придержувати ся гігієнічних засад. Але як зробити... Всі вони вже давно знають ся. Я свіжий, а в додатку належу до „вчених” після їх понятя і вже тому вони чують ся відокремлені від мене. Обдумую способи. Італієць прудкий, але чутливий. З ним не буде тяжко, коли промовити йому до серця. Один з чужого міста має дуже добрі норози і співчуває зі мною. Тяжко буде з „настоятелем келії” — найстаршим вязнем межи нами. Він сам має доглядати порядку. Я завважав, що він любить читати і цікавить ся психічними проявами. Можу отже зискати його прихильність через наукові розмови. А коли вже трох буде по мойй стороні, то четвертого, фермера, ми вже можемо переконати

силою, хоч він дуже спокійний, але зате лїний. Всї вони в дійсности не злі люди.

Зближаю ся до Італійця, починаю розмову по італійськи. Кілька слів знаю, бо колись, за студентських часів, пробував я вчити ся всього. Тепер, переконую ся, що я майже все забув, але зате багато слів розумію. По хвилі завважую, що Італієць не знає граматики і без обиняків починаю його вчити італійської граматики, чим він немало здивував ся — і дав ся переконати, що я її знаю; зате він знає мову.

Вечером почав я розмову з „настоятелем”. Він поставив мені питанє: чому то образовані люди не все вміють панувати над собою і чому між ними такий великий процент безхарактерних. Справа очевидно не була легка, але він чув ся вдоволений моїми аргументами. Ми заговорились так, що минула 9-та година, коли то я звичайно йшов спати на велике невдоволене прочих вязнів; від тої години я потребував спокою, а вони хотіли говорити поза північ. Затє вони спали цілими днями.

Середа, 24. цвѣтня. — Десятий день.

Якраз кінчив я обід, коли нечаяно прийшов один вязень, уживаний до послуги, і повідомив мене, що вязничник кличе мене до канцелярії. Я сейчас зійшов. Тут він сказав мені, що маршаль припоручив мені приготувитись протягом пів години до відїзду. При сїй нагоді вязничник перепрошував мене, що не міг дати мені більше свободи, бо йому його правила не дозволяють. Я щиро заявив йому, що те, що він зробив для мене, було надсподівано багато і я не забуду йому сього добродійства. Ми сердечно розпращали ся.

Щойно около 4-тої години пополудни явив ся маршаль в товаристві жовніра-сержанта. Він повідомив мене, що його власть надімною кінчить ся, а тепер сержант має взяти мене під свою власть і завезти до Форту Oglethorpe в стейті Джорджія, до табору военных бранців, далеко на північ від Чарлзтон. Пращаючись, побажав він мені всього доброго, а я подякував знова йому за його добру волю зглядом мене.

По сїм приступив я до сержанта і запитав, коли ми їдемо. „В тій хвилі” — каже він — і витягнув блискучі нікльові кайдани. Я здержав віддих і зблід, підозріваючи якийсь підступ. За кілька секунд я прийшов назад до себе і кликнув розпучливим голосом: „Пане маршаль, чи я дійсно є военний бранець?” — „Так”, — відповів маршаль і сейчас відвернувся. За хвилю він знова звернувся до мене. Його лице зарумянилось і він тихим голосом промовив до мене: „Се ваша недолга, що ви опинили ся підчас війни в нашім краю”. Він подав мені ще раз руку і скоро вийшов.

„Сповніть свій обовязок” — кажу я до сержанта і наставив йому обі руки. Він їх скував і я був готовий в дорогу. Я мав три клунки: чорну подорожню торбу, валізку з білем і окремий пакунок з книжками. Крім сього парасоль і зимовий

плащ. Сержант був в клопоті, як він дасть собі з тим раду, бо я був скований і не міг нічого нести. Я заявив, що я заплачу автомобіль до стації, на що він згодився. За десять минут ми вийшли з вязниці і їхали до залізничної стації незамітно, посеред звичайного великоміського гамору.

ІЗ ЖИТЄВИХ ПРАВД.

1. Нехай наше жите буде таке чисте як сніжне поле, на котрім наша нога лишає слід — але без плями.

2. Раду часто дають цілими копами, але приймають лише поодинокі.

3. Кождий день уродич є неначе стовп при дорозі, що означає перебуті милі.

4. Ціла тайна, як бути приемним для товариства, лежить у тім, щоби бути вдоволеним з товариства і бавити ся тою думкою, що ми забавляємо приємно других.

5. Того, котрий нікого не може задоволити, не так дуже треба жалувати, як того, кого ніхто не може вдоволити.

6. Є на світі такі люди, що подобають ся нам, коли ввічливо відмовляють нашій просьбі; натомісць є й такі, що викликають нехить в нас, коли навіть роблять нам якесь добро.

7. Зі всіх тих, які навістили людий, найгіршим є звичай злостити ся.

8. Коли би було можливо подати лише найважнійшу есенцію книжок, то багато письменників помістило би свої твори на одній картці, а мільони томів пійшли би на паливо.

9. Дехто думає, що добрим бізнесменом є той, хто вміє держати добро набуте безправством, а не хоче віддати того, що не його, як сього домагаєть ся закон.

10. Певний степен самопошани є одним з найліпших забезпечень проти морального упідлення.

11. Жорстокі люди найбільше люблять милосерде; скупі люблять щедрість; горді — покору — але розумієть ся у других, а не в себе.

12. Розумна розмова викликає подив; благородність серця зеднує пошану; але краса лица викликає любов.

13. Не те, що ми їмо, але те, що ми травимо, робить нас здоровими; не те, що ми зискаємо, але те, що ми заощадимо, робить нас богатими; не те, що ми читаємо, але те, що ми запам'ятаємо, робить нас мудрими; і не те, що ми говоримо, але те, що ми робимо, рішає про нашу вартість.

14. Коли ти хочеш ганити других за їх вчинки, спитай наперед себе, чи ти ліпший?

15. Подвійного злочину допускаєть ся той, хто унаслідив по батьках добре ім'я, а дітям полишає неславу.

Братство св. Петра і Павла, від. 245 У. Н. С., в Трентоні, Н. Дж.

Венямин Франклін.

Задорого на свиставку.

Коли я був семилітнім хлопцем, мої приятелі наповнили мої кишені мідяками підчас св'ят. Я пішов просто до торговлі з діточими забавками і тут побачив свиставку. Я чув чарівні звуки свиставки в інших дітей і тому я дав купцеві всі мідяки, щоби лише собі посвистати. Посім я прийшов додів і ходив довкола хати та свистав на повне невдоволене всеї родини. Мої братя і сестри, сестрінки й братанки, знаючи, кільки я заплатив за свиставку, все казали, що я дав чотири рази тільки, що було варт; вони представляли мені, кільки то добрих річий я міг купити за решту гроша; вони так висміювали мене за мою глупоту, що я аж плакав з досади. А думка про се гризла мене ще більше, коли я свистав для приємности.

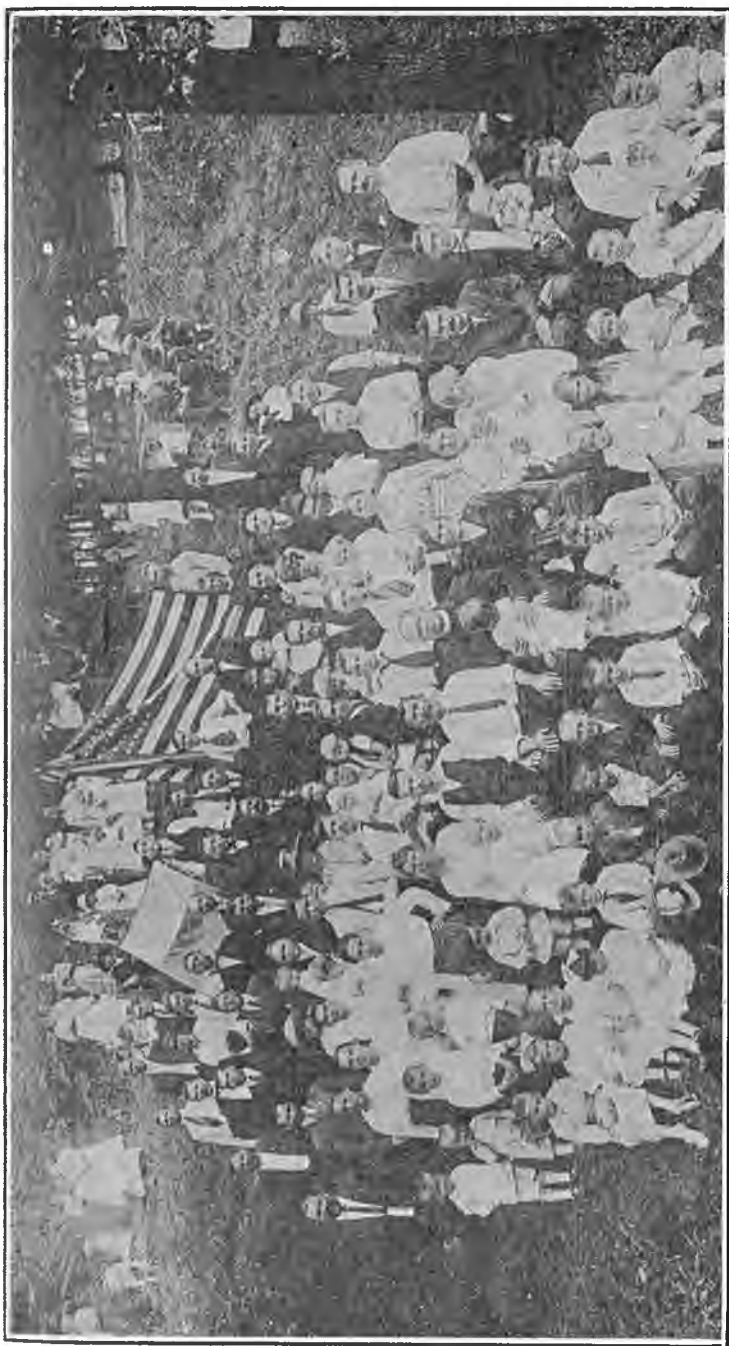
Ся пригода пригадувала ся мені нераз опісля; вражінє її не могло затерти ся в моїй памяти. Часто, коли мене кортіло купити щось непотрібного, я казав собі: „Не давай за богато на свиставку” І я заощадив свої гроші. Коли я доріс і пішов в св'іт та оглядав людське поступованє, то про дуже богато людей я думав: „Вони за богато заплатили за свиставку”. Коли я завважав чоловіка, що хотів конче дістати ся на панський двір, посьвятиючи свій час на бенькети, жертвуючи свій відпочинок, свою свободу, свою чесноту або може і приятелів, то я говорив сам до себе: „Сей чоловік видає за богато на свиставку”. Коли я завважав иншого, що був жадний ласки народу і тому постійно займав ся політичними парадми, а притім занедбував свої власні справи і руйнував себе через те, тоді я думав собі нераз: „Справді задорого платить він за свиставку”.

Коли я бачив скупаря, що покинув цілковито вигідне житє, покинув всю приємність робити добро другим, стратив усю пошану у своїх співгорожан, а навіть прихильних приятелів, аби лише нагромадити маєток, то я тоді говорив: „Бідний чоловіче, ти задорого платиш за свиставку”.

Коли я стрінув марнотравного чоловіка, котрий посьвятив всякий похвальний розвиток свого ума і свій маєток лише на те, щоби уживати тілесних приємностей, руйнуючи при тім своє здоров'є, то я мовив до себе: „Звихнений чоловіче, ти лише приготавляєш муки для себе замість розкоші; ти задорого платиш за свиставку”.

Коли я завважаю чоловіка, який тішить ся гарним виглядом одєжі, величавих домів, меблів, виставних возів, і то саме тоді, коли він на все те затагнув довги, то я кажу до себе: „Ох, се нещасний чоловік; він дуже дорого платить за свою свиставку”.

Коротко: Я розумію, що велика часть людського горя повстає ізза злої оцінки своїх справ і річий — бо тому вони „платять задорого за свиставку”.

Братство св. Петра і Павла, від. 338 У. Н. С., в Монесен, Па.

Чарлз Дікенс.

ОБРАЗОК З ФРАНЦУСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.

З диким туркотом і гуркотом та з нелюдською шаленістю, незрозумілою в наших часах, гнав повіз улицями, скручуючи як вихор на рогах; жінки кричали з переляку на сей вид, а мушкетери обіймали один другого і хапали діти, щоби їх захистити. Вкінці, скручуючи на однім розі біля водограю, колесо підскочило, за тим розляг ся гомін і крик, а коні подали ся взад і аж присіли до землі.

Але ізза сеї пригоди повіз мабуть не був би пристанув; часто бувало, що візник переїхав чоловіка, лишив його раненого на місці, а сам гнав що сили дальше. Але тепер перестрашений фірман злетів зі свого сидження і сейчас яких двайцять рук вхопили за віжки. „Що-ж злого стало ся?” — спитав спокійно пан з воза, оглядаючись довкруги.

Високий мушкетер в нічній шапці вхопив клуночок зпід кінських ніг і положив його на сходах водограю; він сам зігнув ся над клуночком, а на його одіжі було повно грязі і болота. Він викрикував дико, неначе звів.

„Перепрашаю, пане Маркіз, — сказав инцій покірний чоловік в лахміттю — „се дитина”.

„Чому він так відразливо кричить? Чи се його дитина?”

„Даруйте за слово, пане Маркіз, — але на жаль — так”.

Водограй був трошки у віддалі; в тім місці якраз розширялась улица на яких десять або дванайцять квадратних ярдів. Коли високий чоловік випростував ся нагло і підбіг до повоза, перестрашений Маркіз мимоволі вхопив рукою за рукоять свого меча.

„Убита!” — заверещав чоловік в дикій розпущі, витягаючи свої руки і схрещуючи їх понад своєю головою. Притім вдивляв ся він своїми очима в Маркіза і повторяв: „мертва”.

Нарід сходив ся довкола і споглядав на пана Маркіза. В десятках очей, що гляділи на нього, було видко лише здивоване і повагу; не видко було однак погрози або злости. Нарід навіть не говорив нічого; по першім крику люди замовкли і стояли тепер глухо. Голос покірного чоловіка, що відозвав ся, звучав лагідно і жалко. Пан Маркіз повів очима по всіх присутних, оглядаючи їх як щурів, що повилазили зі своїх нор.

Він витягнув свою мошонку.

„Дивно мені”, — сказав він — що ви, люди, не вмієте допильнувати себе і своїх дітей. Один або другий з вас все влізе мені в дорогу. А звідки я знаю, яку шкоду заподіяли ви моїм коням? Ось! Дай їм отсе”.

Він кинув золоту монету своєму візникови, щоби сей зловив в руку, і всі голови витягнули ся, щоби опісля мож було глянути в діл, коли би золото впало на землю. Високий чоловік кричав знова всіма нелюдськими голосами: „мертва!”

Українська Народна Банда в Монесен, Па.

Але він перестав кричати, скоро лише надбіг инший чоловік, перед котрим всі розступили ся. Побачивши його, нещасливий старець впав на його рамена зі стогоном і плачем, вказуючи на керницю, де кілька женщин зігнуло ся над неповорущним клунком. Вони стояли таксамо тихо як і мущини.

„Я знаю всьо, я знаю всьо!” сказав прибувший. „Будь відважний, мій Гаспаре! Ліпше для отсього мізерного сотворіня вмерти ніж так жити. Воно вмерло в одній хвилі, без болю. Чи могло би воно хоч одну годину жити так щасливо?”

„Ти, філософе, як тебе називають?”

„Мене називають Дефарж”.

„Чим ти е?”

„Я продаю вино, пане Маркіз”.

„Злови отсе, філософе і шинкарю”, сказав Маркіз, кидаючи другий золотий гріш; „возьми се і пропусти, як хочеш. А коні? Нічого їм не сталось?”

Не кинувши навіть вдруге ласкавим оком на зібраних, пан Маркіз нахилив ся взад на своїм сидженю і власне відіздив з міною пана, що припадково зломив якусь річ і щедро винагородив за се; аж тут його спокій замішав золотий гріш, що його хтось кинув з товпи назад до повоза.

„Стій!” закликав пан Маркіз. „Затримай коні! Хто се кинув?”

Він глянув на місце, де перед хвилею стояв Дефарж, продавець вина; але лише проклятий батько лежав лицем до землі на тім місци, а побіч нього стояла якась темна висока женщина.

„Ви пси!” сказав Маркіз, але гладко і без злости на лици. „Я переїхав би ся дуже радо по кождім з вас і змів би вас з лица землі. Коби я так знав, котрий то гільтай кинув на віз, а коли би сей розбійник був близко, то я би його розторочив під колесами мого повоза”.

Їх положене було так пригноблююче і вони довгі літа вже мали досвід, що такий пан міг їм зробити правно чи безправно, що не дав ся чути ані один голос, ані одна рука не піднеслась, ані навіть ніхто не відважив ся подивитись. Не знайшов ся жаден сьмільчак межи мущинами. Але женщина, що стояла біля нещасного батька, підносила вперто свою голову і сьміло почала глядіти панови в лице. Але він був загордий, щоби се замітити. Його згїрдливі очи глянули понад неї і инших щурів. Він розпер ся вигідно і сказав розказуючим тоном: „Поганяй!”

На мід, а не на жовч люди мухи ловлять.

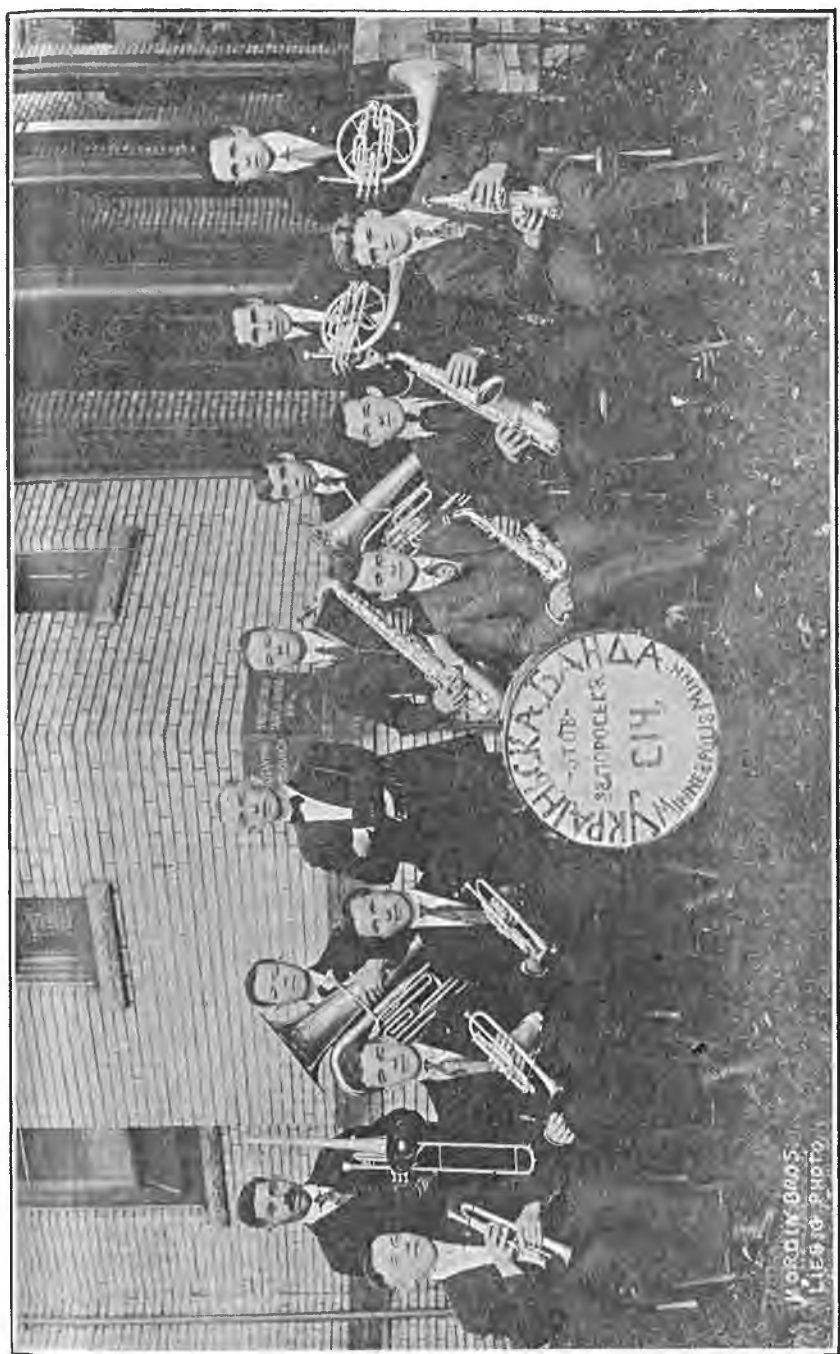
Добра жінка чоловіка на ноги поставить, а зла то ще й звалить.

Яка віра, така й офіра.

Голому й на сїні твердо.

Слова масні, а пироги пісні.

На віку, як на довгій ниві, усяково трафляєть ся: і ку-кіль і пшениця.

Українська Банда тов. „Запорозьська Січ” в Мінеаполіс, Мінн.

Вашінгтон Ірвінг.

ЖИТЕ В ДАВНІМ НЬЮ ЙОРКУ.

В давних часах простоти і сонішної ясности провідною засадою ньюйорських Голяндців було чистота в домашнім господарстві; се вказувало на спосібність господинь.

Головні фронтові двері ніколи не отворяли ся, хиба на весіля, похорони, день Нового Року, празник св. Николая або при якійсь іншій подібній святочній нагоді. Яко головна оздоба на дверях виділяла величезна мосяжна клямка, часто дуже дивоглядно вироблена; деколи мала вона подобу пса, а іншим разом нагадувала голову льва. Що дня чистили її і то з такою релігійною ревністю, що часто вона нищила ся через саму дбайливість для її збереження.

Цілий дім був развраз залятий повению, а підлоги і домашня обстановка безнастанно мусіли давати ся мити, шурувати, замітати й обтирати з пороку. Добрі газдині в тих часах були властиво звинними земноводними естами; вони любили хляпатись у воді до тої степені, що один історик замічає, що їм „помежи пальцями в руках повиростали болони як качкам”

Велика гостиприємна кімната була святістю; там вже зовсім не здержувано пристрасти в чищенню, замітанню і миттю. Нікому не вільно було зайти до сеї кімнати, хиба газдині і довірочній служниці, котра заходила там раз на тиждень, аби здорово її вичистити. А коли і при такій нагоді вони мусіли вийти, то все скидали обув перед дверми і лише побожно в панчохах входили туди.

Коли вже вимили підлогу і присипали її старанно піском, не лишаючи ніякого закамарка, коли обчистили вікна, пообтирали обстанову, щоб вона аж вилискувала ся, коли положили на огнищі нове поліно сирого дерева, тоді знова замикали вікна, щоб ніодна муха туди не залетіла, а кімнату замикано на замок аж до слідуячого тижня, коли то знова починала ся тасама робота.

Щодо родини то вона все входила фірткою через город і цілий час мешкала в кухні. Коли хто мав нагоду видіти зібрану цілу родину довкруги домашнього огнища, той мимоволі переносив ся думкою в ті щасливі дні патріярхальної простоти, що являєть ся деколи в нашій уяві як золотий привид.

Огнища були справді патріярхальної величини, де цілісінька родина: старі й молоді, господар і слуга, чорний і білий, ба навіть кіт і пес мали спільний привілей і кождий мав право до свого кутика. Тут старий голяндський бургер сидів бувало серед цілковитої мовчанки, пакаючи свою люльку, споглядаючи в огонь на-пів замкненими очима і загалом не думаючи нічого цілими годинами; противно, його жінка, що присіла ся з другого боку, все крутила дротами в пальцях,

аби робити свої панчохи. Бувало також, що жінки пряли на коловоротках.

Дітвора збираєть ся бувало цілою гурмою довкруги якого старого дивака-Нігра, котрий був віщуном родини і котрий приміщував ся неначе ворон в однім кутику комина; він то через довгі зимові вечери звик оповідати цілу низку нестворених небилиць про чарівниці в Новій Англії, про упертих духів та завзяті бої з Індіанами.

В тих щасливих днях модні прийоми відбували ся лише межі висшими класами або шляхтою. До тої класи належали такі, що тримали свої корови, або їздили своїми кіньми. Товариство збирало ся звичайно о третій годині, а відходило около шестої; лише зимовою порою час прийому починав ся дещо скорше, щоби жінщини могли бути дома ще перед сучерком.

На чайнім столі стояла велика глиняна миска, а в ній повно товстої вепрової печені, припаленої на темно і покраяної на кусні, що пливали в сосі. Товариство засідало довкруги дивачного стола й оказувало свою справність в орудуванню вилками і витяганню найтовстіших порцій — менше більше в тойсам спосіб, як моряки кидають гарпуни на морські риби, або Індіанці ловлять соми списками.

Деколи стіл удостоїв ся великої паланиці з яблук, або кошиків наповнених бресквами та грушками; все однак мусіло бути на столі велике начине з книдлями із солодкого тіста, смаженими в салі; їх називано пампухами або голяндськими оліеками. Тепер вже не видати сього присмаку в Америці, хиба лише в Голяндії.

Чай наливано з величавого дельфтіського, спровадженого з Голяндії, чайника, прикрашеного образками, що представляли малих а грубих голяндських пастухів і пастушок, які доглядали свиний; на образках були також лодки, що пливали у водзусі, і доми, збудовані в хмарах, а крім сього ще й инша голяндська всячина. Красуні виказували свою господарність тим, що раз-враз наповняли чайники сьвіжим кипятком з великого мідяного кїтла. Щоби осолодити напїток, лежала побіч кожного горнятка грудка цукру; товариство на переміну то сербало чай, то кусало цукор з великою виставностію. Аж пізнійше впроваджене улїпшене; іменно якась хитра газдиня придумала прикріпити шнурочок до стелі і на нїм завісити велику грудку цукру по самій середині стола; легко можна було гойдати нею з уст до уст.

Підчас сих щирих чайних приймів панувала велика повага і такт; не було ані залицяня, ані жартобливих розмов, ані визиваючого захованя молодих жєнщин, ані надутої міни богатирів, що то тримають весь свій розум в кишени, ані не було тоді забавної зарозумілости і малпячої забавности „золотих молодців”, що то взагалі розуму не мають.

Противно: молоді жєнщини скромно сиділи в своїх кріслах з подвижними сїдалами і мозолили ся над своєю ручною роботою; вони не отвирали ніколи своїх усточок, хиба

на те, щоби сказати: „Я, майнгер”, або „Я, врав” („так, пане, — так пані”) на кожде питанє, поставлене до них; вони заховували ся все, як пристало добре вихованим і скромним жєнщинам. Щодо мушин то кождий з них кури в спокійно свою лютьку і, здавало ся, губив ся в своїх думках над синіми й білими черепками, якими було виложєне огнище; посеред тих черепків були ріжнородні цитати зі св. Письма.

Товариство вставало від стола без шуму і без замішаня. Їхали домів власними повозами, значить рідними візками, які дала їм природа, з виїмкою богачів, які справді могли спромогти ся на віз.

ЧОГО МОЖНА ЗАЗНАТИ В ДОРОЗІ.

Самрі С. Бальдвін, звісний свого часу Американець, що займав ся ціле жите вьясненєм ріжних чародійних штук при помочи науки, сам вправив ся в ріжних „чарах” до такої степєни, що перевисив ославлєних індієських факірів. Він відбув (около 1890 р.) подорож по цілім сьвітї, а не занедбав очевидно й Індії, де власне штука магії стоїть найвисше. В своїх записках оповідає він свої цікаві пригоди, які певно заінтересують кожного. Ось що він пише:

„З Бомбаю (місто в Індії, під управою англійських властий) поїхав я до Бурми. Там мені так сьвітло пощастило ся, що я дістав запрошенє від короля Тебав до його столиці Мандалай. По довгих торгах я згодив ся виїхати. Я надієв ся зробити велику несподіванку королеви й вельможам моєю штукаю. І несподіванка прийшла — але не для короля, лише для мене.

„Мєне запрошено дати представлєнє в королівській „срібній палаті”. Вже на самім початку завважав я, що король був дуже підхмєлений і виглядав несамовито. Йому подобали ся мої перші штуки, але якось підчас трєтої точки заговорив він до товмача: „Де є дари від тих чужинців? Чи вони не принєсли ніяких діємантів ні жємчугів?” Товмач пояснив королеви, що ми бідні „комедієнти”, котрі хочуть лише забавити його королівську достойність; коли би навіть ми були принєсли йому які дорогі каміні, то що вони були би значили в порівнаню з тими, які король вже має. Король озлобив ся сєю відповідю і заявив, що ми обидили його, коли не дали ніяких дарів.

„Ми сєйчас покинули Мандалай. Щастє, що так стало ся, бо за кілька днів замордовано в королівській палаті около 70 достойників на приказ королеви. Їх запрошено на величавий бєнькет і в ночи підступом всїх вирізано. Се власне було причиною, чому Англія прогнала короля Тебав з прєстола в якийсь час опісля.

Українська Сокильська Банда в Клівленді, Огайо.

„Може дехто не знає, що бурмійські королики женять ся зі своїми своячками, щоби лише заховати „чисту королівську кров”. І так згаданий Тебав оженив ся з сімома рідними сестрами. Одна з них була в найбільших ласках у короля і наслідком її заздрости прийшло до згаданої страшної різні.

„З Індії вибрав ся я до Китаю і підчас моєї поїздки по тім краю мав я нагоду бачити виконане смертного приговору на 16 розбійниках в місті Кульонг, побіч Гонг Конг.

„Після хінського звичаю їм мали відрубати голови. Вони поклякали рядом на краю призначеної площі і їм позв'язувано руки й ноги. Кат відрубав їм голови довгим мечем. Він був так вправлений в своїм ремеслі, що протягом двох або трох мінут справив ся з цілою шіснайцяткою. Звичайно голову відтинав дуже гладко і вона падала кілька кроків від туловища. Перед забитем можуть приятелі давати засудженим опіум, аби в той спосіб притупити їх змисли. Коли вони так клячали, очікуючи смерти, осьмий або дев'ятий з ряду цікаво придивляв ся, як зрубувано голову сімом його попередникам. Коли друга голова впала, він дуже сьміяв ся і його лице мало погідний вигляд. Коли трета й четверта голова покотилася, він аж заходив ся зі сьміху і вже сам старанно склонив голову, щоби не дати катови причини до злости. А коли кат і його голову відрубав, то на лиці його ще й по смерті остали сліди сьміху.

„Інший розбійник, число одинайцять в ряді, хотів знова докучити катови. Замість покійно схилити голову, щоби помогти катови в його роботі, він гордо підніс її до гори і кат ніяк не міг її врубати. Мандарин (урядник), котрий пильнував виконання вироку, порадив катови підрізати мечем карк, а в той спосіб злочинець мусів би опісля схилити голову. Кат послухав ради і підрізав глибоко карк; опісля зарубав останніх п'ять злочинців і вернув знова до одинайцятото. Але сей ще таки держав голову просто. Тоді кат трунув його ногою по плечі і якраз, коли сей упав лицем до землі, відрубав йому майстерно голову. Се був відражаючий вид, а проте йому приглядало ся споре число Європейців і кілька тисяч Китайців. Певно на якийсь час опісля зменьшило ся число розбоїв в околиці Гонг Конг.

„Відвідавши столицю Китаю, Пекін, я подав ся до Японії, де відбував подорож рикшами (візками на двох колесах, тягненими одним чоловіком). Раз вечером заглянув я при дорозі хрест, а на нім повішеного злочинця. Його голову підтято мечем і вона звисала на бік, а рівночасно кат розпоров йому живіт і з нього вилізли внутренности. Більше відражаючого виду не можна собі представити! З Японії поїхав я на острів Ява й Борнео і давав там представлення по важніших містах. У вільних хвилях студіював я звичаї і жите людей. Підчас представлень треба було послугувати ся товмачами, бо я не знав рідної мови тубольців. Але се зовсім добре удавало ся, бо штука магії полягає на зручності, а не на вимові.

„В місті Саравак мусів я дати представлене перед одним короліком. Сей старий непотріб був колись людоїдом, але англійські багнети приневолили його покинути сей спосіб життя. Нас прийняв він в палаті, збудованій з тростини; вона мала лише дах і стовпи, а не було стін. Коли падав дощ або був сильний вітер, тоді спускано тростинові мати і вони давали потрібний захист. Довкруги на стовпах висіли людські черепи, яко признака хоробрости короля, підчас його колишнього польованя на своїх противників. Королик був дуже вдоволений з мого представлення. Його дочка, дика красуня, якраз у віці повної дівочої приманчивости, дуже підхлібно висловила ся про мене й про мою жінку. Щоби і їй щось приємного сказати, заявив я, що коли би я ще раз мав женити ся, то я шукав би лише за такою красою, як вона. Молода королівна була з початку троха заклопотана, але за хвилию на її лици появилось ся вдоволене. Вона живо розмовляла зі своїм батьком і з двірськими достойниками і я вже зі самого вразу лица мого товмача міг догадати ся, що розмова вела ся про мене.

„Незабаром видав товмач оклик перестрашу, а на його лици слідно було також і здивоване. Своєю ломаною англійщиною оповів він мені, що мою дотепну чемність взяла дівчина за поважну заяву і в той спосіб я сам себе зловив у сіті. Іменно дівчина предложила „мої осьвідчини” батькови і по короткій застанові вони рішили, що я був би їм дуже придатний тим, що вмію викликувати блискавки і тим способом міг би я держати нарід в слухняности. Тому отже королівська дівчина рішила ся приймати мене за свого чоловіка.

„Коли би ще так моєї жінки не було зі мною, то хто знає, може я не дуже був би опирав ся і спробував би щастя на якийсь час. Але зі мною була жінка — а кождей знає, що се в білих людей значить. Отже я просив переказати се королівні. На се вона з усміхом відповіла, що після їх закона я можу мати кілька жінок, і що вона буде дуже вдоволена з теперішньої моєї жінки; вони обі будуть жити як сестри та панувати над другими моїми жінками, які я ще мав опісля дібрати собі.

„Я мав досить клопоту з одною жінкою, тож я рішив ся таки відмовити. Але мій товмач заявив мені, що така відмова означає смерть для мене. Тому я мусів подумати про инший ратунок. Я заявив новій судженій, що я одушевлений щастем, що стану її чоловіком, але що вона є королівською дочкою, тому я мушу справити виставне весіле, а на се я потребую грошей, що находить ся в банку в місті Сінгапер. По них мушу я особисто поїхати разом з моєю жінкою—інакше не видадуть. Нехай королівна пішле зі мною двірського достойника, а я незабаром верну на весіле.

„Королівна не лише згодила ся на се, але ще й дала мені вказівки, що я маю їй купити в дарунку. Коли я прибув до Саравак, то там сказали мені Англійці, що я сам себе здурих. Бритійські власти заявили мені, що моя задумана втеча може

їм наробити багато клопоту. Вони порадили мені умовити ся з корабельним капітаном, аби він заявив достойникови, котрий їхав зі мною, що для нього не стало місця на кораблі. На се знова я сказав, що я поїду хіба сам зі жінкою і верну ся сейчас найближшим кораблем. Коли я приїхав до Сінгапору, порадили мені Англіїці післати королівні великий документ з печатками, що нібито я помер. Инакше я не спекаю ся біди. Я послухав ради і штука вдала ся. Королівна повірила і якось обійшло ся без клопотів. Від сього часу я вже не сьмів їхати ніколи до Саравак, бо я ще хотів жити.

„З Яви поїхав я до Австралії, а відти до Америки. Колиж незабаром я знова пустив ся до Азії, почали ся нові пригоди, в дечім відмінні від перших. В дорозі приключаеть ся ріжно”

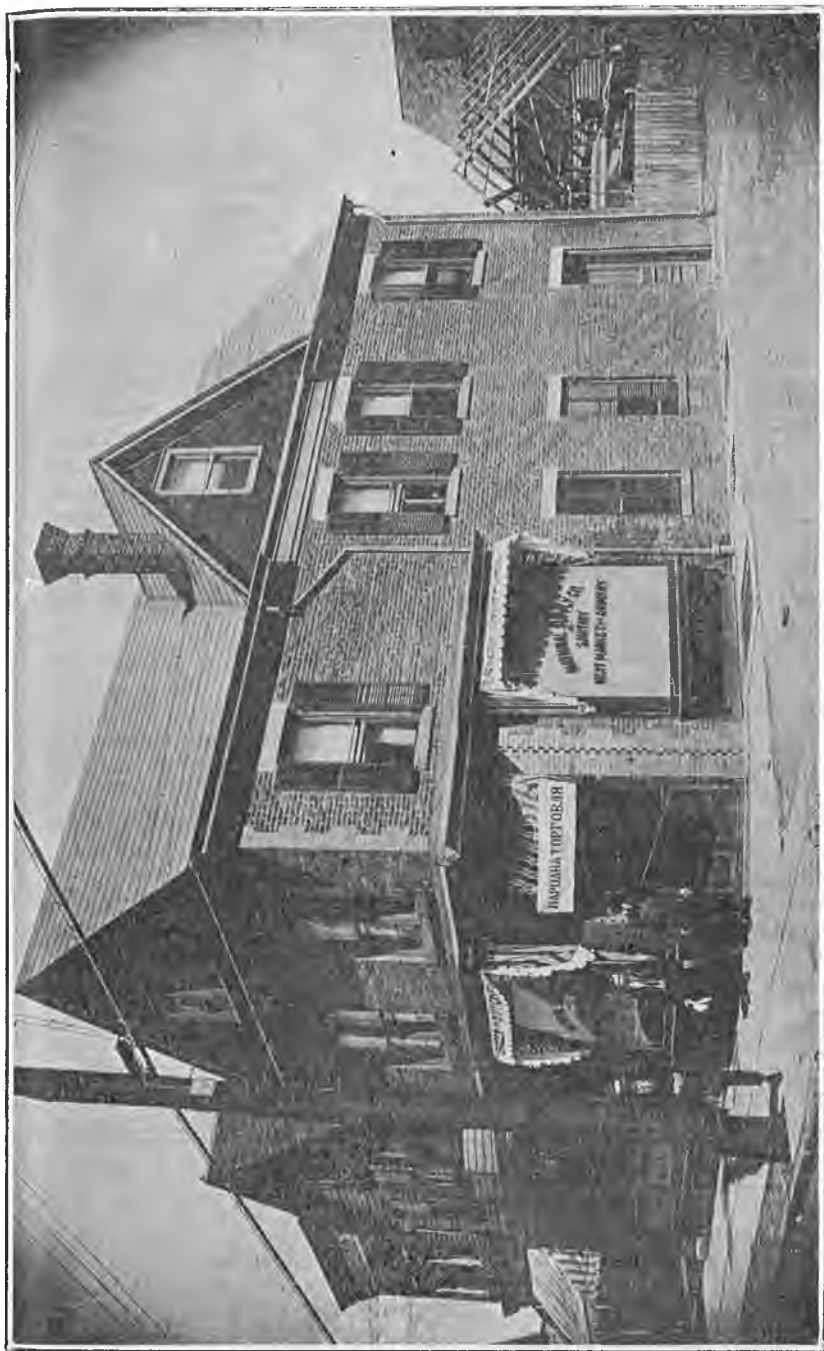
ЧОМУ ЗІВАЄМО?

Коли чоловік зіває, то се дієть ся тому, що він не віддихає правильно. Звісно, що підчас вдихування воздуха ми жуживаємо багато кисня (оксигену), який є у воздуху. Власне кисень піддержує жите всіх живучих еств. Колиж ми припадково не віддихаємо як належить ся, тоді наші легкі чують недостачу кисня. А наше тіло вже якось так збудоване, що вміє собі природним способом знайти раду. Отже і легкі, коли не мають кисня, подразняють відповідні нерви, а ті знова дразнять відповідні мускули в горлі, горло отвираеть ся широко і втягає нагло стільки воздуха, скільки потрібно для легких. А вже як раз горло отворене, то воно не замкнеть ся скоро, лише аж змучать ся відповідні мускули.

По зіваню чуємо певного рода вдоволене — видко, ми заспокоїли природні вимоги, наша кров дістала відповідну скількість кисня і ми чуємо сейчас ліпшу кров в наших артеріях, а дальше і в жилах.

Цікаве зі зіванем є те, що як один пічне зівати, то другі сейчас заражують ся і собі зівують. На се тяжко знайти поясненя. Можна се витолкувати хіба в той спосіб, що зіване є наслідком лихого воздуха в кімнаті. Коли отже один пічне зівати, то й другі відчуюють несвідомо потребу більше воздуха для своїх легких.

Впрочім тут маємо до діла з мимовільним наслідуванем. Ми звичайно наслідуємо других, навіть не застановляючи ся над тим. Се лежить уже в природі чоловіка. Коли на приклад хтось є сумний, то тоді й окружене стає сумне; колиж ми находимо ся в товаристві веселих людей, тоді і ми самі попадаємо у веселий настрій. Зроблено навіть такий досвід: Коли кількох людей змовить ся і скаже одному здоровому чоловікови, що він хорий, тоді він справді захорує, — розумієть ся, коли він не підозріває змови. З того то походить наша пословиця: „Вмовляє в мене, як в жида хоробу”. Добрий актор на сцені вміє потягнути за собою всю публику; вона сьмієть ся, або навіть плаче, а коли актор зіває, то вся аудиторія певно й собі пічне зівати.

Будинок „Народной Торговли“ в Картерет, Н. Дж.

ЖУРБА.

Журо-ж моя, журо,
Що-ж ти учинила?
Мене молодого
Ти з піг повалила.

Що-ж се є, що нищить тільки людей на світі? Се ніщо иншого, як страх, але страх не за тепер, а за минувшину, або за будуччину — за те, що вже стало ся, або що має стати ся. Ніколи за те, що дієть ся тепер.

Звірина, яка не знає ні минушину ні будучности, не може журити ся. Дитина, котра жиє лише тим, що бачить і чує довкруги тепер, не знає журби. Всі сотворіня живуть лише теперішністю; вони не мають памяти і не знають, що стало ся вчера; вони не мають розуму, не вміють предвиджувати, що станеть ся завтра. І тому вони не журять ся. З одним лише чоловіком буває инакше. В певнім віці набирає дитина якоїсь сили, що пригадає їй минувші події; ще трохи пізніше вона починає застановляти ся, що буде завтра. В неї зростаєть ся уява. І так все жиє чоловік або минувшиною або будучністю, а дуже мало теперішністю.

І ми журимо ся. Журимо ся тому, що в нас є самосвідомість. Ся самосвідомість каже нам поставити себе в таке положене, яке ми вже пережили, або яке ми щойно маємо пережити. Але ми переносимо ся в таке положене лише думкою. Колиб ми могли забрати зі собою наше тіло, то се була би знова теперішність, а тоді не було би журби.

А журимо ся ми ріжними справами. От одного болить нога, має піддати ся операції; а чи вдасть ся вона? Ану ж ні... і чоловіка опановує страх вже за те, що лише може стати ся. Колиж прийде операція, то він вже лише терпить, його болить, але він вже не журить ся, бо біда вже є. Кілько инших причин журби? Ліку нема — тільки їх є.

Є багато людей, що думають над способом зарадити журбі. А се важна річ. Бо журба вкорочує і нищить жите. І тому журливі люди повинні самі шукати за тими способами. Не вдасть ся один, може вдасть ся другий. Ліпше журити ся, як позбути ся журби, ніж журити ся клопатами.

Заздрісному боком вилізе.

Слабому животови і пиріг зашкодить.

Мале снідане великий обід попсує.

Чий кінь загруз, у того руки глибше ходять.

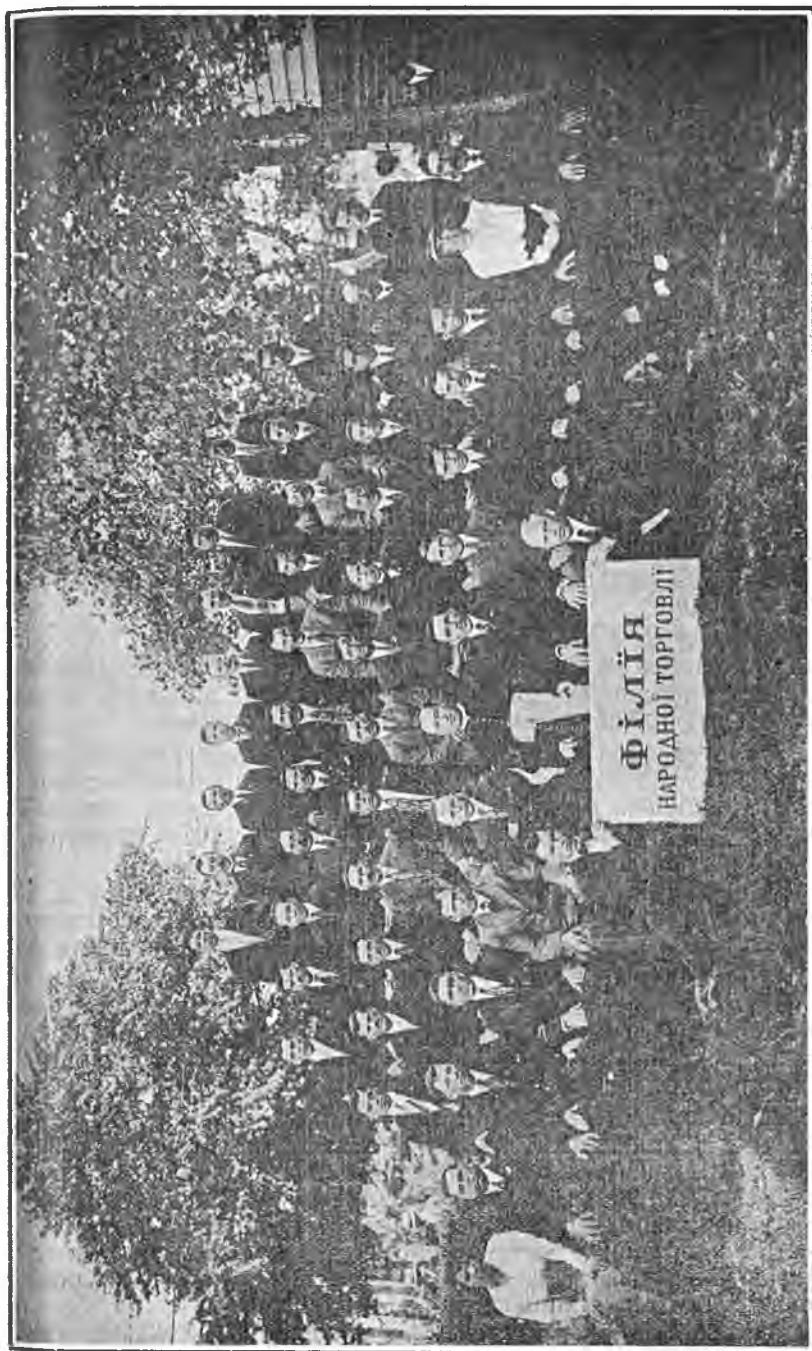
Відклад не йде в лад.

Займи й нашу на пашу — нехай попасеть ся.

На гроші нема пущеня.

Ледача шкапа скрізь припинки має.

Поможи, Боже, нежонатому, а жонатому й жінка допоможе.

Члени „Народної Торговлі” в Каргерет, Н. Дж.

НАУКА.

оловік вчить ся або для особистої приємности, або для краси, або для розвивання спосібностей. Коли чоловік жиє на самоті, здалека від світового гамору, тоді наука є розкошию; коли розмовляє, наука улекшує йому гарний спосіб розмови; а коли розходить ся о видане влучного осуду, або о пляноване якогось підприємства — то що дає ліпше підготоване до сього, як не наука? Вправді люди з досвідом надають ся дуже добре до виконання якогось припоручення, або до рішення про поодинокі дрібні справи; але загальні вказівки, ведене справ на великі розміри, укладане загальних плянів — все те потребує людий науки.

Посвячувати за багато часу на науку провадить до безчинности; вчити ся лише тому, щоби виказати свою вмілість провадити товариську розмову, є пустотою; видавати осуд після сталих правил є звичайною прикметою вченого.

Наука удосконалює природу і сама себе удосконалює через досвід. Природні талани — се неначе природні ростини, котрі потребують плекання при помочи науки; знова сама наука дає занадто загальні правила і тому їх треба принорувати до життя досвідом.

Спритні люди гордять наукою; скромні подивляють її, а мудрі послугують ся нею; вони вчать, але не з власного свого досвіду; се є мудрість, котра істнує без них і понад них, а котру осягаєть ся через пильне досліджуване.

Читай не тому, щоби сейчас перечити і противити ся перчитаному; не тому, щоби сейчас повірити й уважати за щось певного; ані не на те, щоби мати про що говорити і толкувати; але читай на те, щоби розважити і подумати над справою.

Деякі книжки треба лише скоштувати; інші треба проковтнути; а лише деякі треба пережити і перетравити. Значить: деякі книжки треба читати лише в части; інші треба перечитати в цілости, але без зацікавлення; а лише дуже мало книжок варт читати пильно і з увагою „від дошки до дошки”. Деякі книжки можна читати через заступників; коли хто перчитав книжку, запитай його про зміст. Але так роби лише з менше вартними книжками.

З правила ми повинні читати книжки, котрі мають вже свою славу добрих книжок. Їх треба читати з розумним замишуванем. Лубочні книжки, хоч би давали певного рода при-

емність, дуже мало причиняють ся до знання або культури. Неморальні книжки лишають часто нестерту пляму на душі. Такі книжки наносять шкоду одиниці й загалови.

На щастє, тепер є досить добрих книжок, що можуть вдоволити смак і духові потреби людий.

Читанє робить чоловіка всестороннім; розмова робить його готовим до діла, а писанє робить чоловіка точним.

Тому: Коли чоловік мало пише, повинен стреміти до сього, щоби мати сильну пам'ять; коли мало розмовляє, мусить мати готові дотепи; а коли він читає мало, то йому треба багато вродженого сприту, щоби заступити знанє.

ВАЛЕНТИН.

Б А Й К А.

Горіла хата. Три брати
Сказено гризлись, як хорти.
Один ес-ером здавна звавсь,
Ес-деком другий величавсь,
А третій брат
Був хлібороб і демократ.

„Мені гасити!” всяк кричав;
„На се я маю більше прав,
За мною весь народ, земля,
Так чом стояти мушу я?
— „Куди?! Не лїзь, бо задушу,
Я сам пожежу погашу!”

Горіла хата! Вже давно
Палало в ній усе майно.
Згоріли крокви, дах згорів,
Огонь вже стіни звіврем їв,
А три брати
Кричали й гризлись, як хорти.

Тяглась би довго суперечка,
Та тут вмішала ся овечка:
„Гей, скаменїть ся, земляки,
Покиньте всі свої сварки,
Бо доведеть ся вам без хати
Зимою в поли ночувати”.

„Гасїть гуртом!” вівця кричить;
Але в сю мить
Упали стіни. Дим сховав
Усіх, хто довго так кричав...
Вівця-ж упала й помолилась,
Що не людиною вродилась.

Лихий набуток не дійде третих рук.
Для прошених гостей багато треба.
Не присувай соломи до огню.
На кого люди гомонять, на того й свині хрюкають.
Без пристрою і блохи не вбеш.
Доброму чоловіку продовж, Боже, віку.
Любиш гру, люби й прогру.
І на пронозу є занози.
Не відразу Київ збудовано.
У Бога що дня празник.
Про сьвято держав, та в будень сказав.
Олію з водою ніколи не погодиш.
Панських груш не руш; як погниють — самі віддадуть.

А. Ц-ч.

БІЛОРУСЬ І УКРАЇНА.

(Автор сеї статі — відомий діяч білоруського національного відродження).

Народи, які на руїнах старої Росії набули можливість самостійного існування, мають великі труднощі, щоби здобути для себе не тільки активних оборонців, але навіть ширих прихильників їх святаї праці і боротьби за будучину. Дарма будете ви їх шукати по світі: стара Європа живе і ще довго буде жити старими ідеологіями і вживати стару термінологію. Новоповставші народи і держави мусять перевести велику працю, щоби розбити в прах той мур перешкод, які закривають від них сонце всіми визнаного вільного життя. Денеде той мур вже пробитий, підкопаний, але продовжує стояти, і лиш обеднані сили молодих націй можуть його повалити.

В сій праці, в боротьбі за волю своїх народів і їх державних прав, дві сестри, Україна і Біла Русь, не перший рік виступають поруч. Їх здружене почало ся ще за дідів та батьків сучасного руху. Бабуся сучасної української літератури, „Енеїда” Котляревського, як відомо, була в часах свого народження перекладена на білоруську мову Маньківським, і сим прислужила ся розпочаткови білоруського письменства. Огненні строфи титана Т. Шевченка, який заповістив, що „словом повстане Україна”, зробили ся для Білорусів о стільки-ж святими, о скільки й для Українців, відповідаючи гаслу, яке кинув Матвій Бурачок: „Не кидайте нашої білоруської мови, щоби не вмерти”.

Діяльність Кирило-Методієвського братства, яке заклало головні принципи сучасного українського політичного руху, дала початок першим білоруським політичним гурткам, які свого часу обєдналили ся в „Білоруську Соціалістичну Громаду”, проклямувавшу тісамі гасла національного обєднання, що й українські партії, з якими „Громада” була в дуже тіснім звязку.

Послідуючий розвиток білоруського національного руху ще близше стоїть до українського руху. Під сим зглядом досить пригадати, що представники обох сторін поруч працюють в редакціях часописий віленських та київських, поруч вступають на зїздах автономістів-федералістів при обговоренію справи перебудовання Росії і взаїмних стосунків. В періоді революції 1905 року і потім жадне велике зібрание, або прості вечірні одних не обходили ся без ширих привитань або присутности других. Українські клуби і громади Петербурга, Москви, Києва і т. д. були також рідною хатою і для Білорусів. Імена Михайла Грушевського, Дорошенка, Слівінського та многих інших, як і імена братів Луцкевичів, Ластовського та інших, відомі вже від довшого часу обом сторонам. Спільно виступаючи в тяжкій боротьбі з російським царизмом,

Український Хор ім. Тараса Шевченка при гр.-кат. церкві св. Покрови в Маріоні Гайтс, Па. (По середині сидять: місцевий парох о. Юсиф Бернацький і дякоучитель Петро Мартинюк).

представники обох націй мали спільну долю у в'язницях Сибіри і на шафотах.

Але найбільш яскраво ся спільність шляхів національного руху Білої Руси та України виявила ся перед нашими очима тепер, підчас великих сподівань перевороту 1917 року, коли обидва народи, скинувши кайдани чужої влади, почали переводити в дійсність мрії своїх батьків і заводити на своїй землі свій лад. Діячі відродження Білої Руси, всі ті, що розкинені поза межами рідної батьківщини, всі ті, що зістали ся серед народу і всі ті, що гниють у большевицьких та польських тюрмах — всі вони памятають, яким могутнім зразком послужила для них повставша до світа Україна. Утворене національних рад і комітетів, організація військової сили на фронті, організація правительства, проголошене республіки і самостійності — всі ті історичного значіння акти були переведені на Білій Руси в безпосереднім актуальнім звязку з Україною. З тих, котрі перші привитали Білоруський Конгрес в Мінську — були Українці; першим, хто іменем української армії надіслав до Білоруської Військової Ради вітаючу й інструкційну телеграму — був Семен Петлюра, тойсамий Петлюра, якого незадовго передтим білоруські організації на західнім фронті ховали від большевицької розправи. Наконєць перший, хто визнав Білоруську Народну Республіку, обміняв ся представниками і послужив матеріальною допомогою — була також старша сестра Україна.

Те, що Білорусь протягом усього часу свого державного будівництва знаходить ся в постійнім контакті з Україною і що Україна, зі свого боку, у всім підтримує Білорусь, не є на слідком якихось випадкових причин і обставин; чинником сього є: історичне сусідство, подібність національно-політичної природи і всіх прояв життя обох народів, а нарешті правильно зрозумілий обопільний інтерес.

Хто був, хто жив на Білоруси, той добре знає, як близькі по духу український та білоруський народи. Захований в більшій частині тип Славянина; спокійний, не заздрісний характер селянина; надзвичайна любов його до праці коло землі і до свого рідного кутка; чудова пісня, повна смутку і жалю; однаковість звичаїв і стремління; подібність історичної долі — отсе все те, що лучить, що зеднує Білорусь і Україну. Доля їх в минулім — боротьба з Москалем та Ляхом і тяжка неволя, яку накидували на них сі два більше щасливі сусіди — се те, що поза очима, але міцно звязує сі дві землі. Аж до сього часу Білоруси заховали в собі спомини про спільні походи проти ворогів, про старе козацтво (пісня: „Із-под Слуцка, із-под Клецка ідзе сіла мала-дзецка” та інші) і його проводирів, а слово „Країна” означає просторий вільний, багатий край, де сходять ся наші ліпші люди.

Ось тому то і на Білоруси і на Україні повставали подібні думки щодо справи національного відродження, тому то формували ся вони в тісамі гасла, відбивали ся в масах тимса-

ним вражінем. Спільність ідеї національного відродження, викликана подібними умовами історичного життя, і яка означає ся подібними прикметами — се те, що лежить в природі білорусько-українських відносин, се ґрунт для взаємної політики. Однак се не все. Сучасний політичний момент і та небезпека, якою загрожують білоруському й українському народам Варшава і Москва, не менше міцно зближують їх одного з другим.

Білорусь є переконана фактами, що коли за попередних часів смертельним ворогом її був російський централізм, „московське самодержавіє”, так нині не менше вороже до неї „великоруське великодержавіє” Білорусь кріпко держить ся тої думки, що тусаму систему „умерщвлення сепаратистических тенденцій” Білоруси, яку раніше переводили панове Каткови, Победоносцеві та інші, „імже несть числа”, тепер з не меншим жаром ісповідують всі російські партії без різниці, чи вони „красние”, чи „чорние”, чи „беліе”

Не менша, а може бути й більша небезпека для Білоруси повстає на наших очах на заході. Замість того, щоби бути вдячній несподіваній випадковості (хто міг думати, що і Росія і Німеччина вийдуть розбитими з війни), яка дала можливість Польщі жити незалежно і займати під сонцем місце, відповідне етнографічній перевазі її людности, сучасна Польща, підмалювавши наново запліснівші ягайлонські скрижалі, на диво всього сьвіта хоче знову примусити вірити в них суїдні вільні народи.

Використовуючи тимчасову слабкість Білоруси, яка не встигла в умовах большевицької руїни зібрати достаточну озброєну силу, вона іде на Білорусь огнем і мечем і нечуваним насильством, удушуючи сьвідомість народу і денационалізуючи його в жорстокий спосіб, приєднує до себе як „вільний до вільного, рівний до рівного” білоруський нарід. „Litwa i Białaruś — to jest olbrzymi teren dla ko onizacyi polskiej” — ось гасло, з яким іде відроджена „вільна Польща” на схід. Обороняючи ся від смертних навалів з двох боків, Білорусь знаходить тільки одного брата, одного політичного спільника — Україну, бо тільки Україна не зрадить, тільки вона зрозуміє і заступить ся за правду і права білоруського народу. Тому то тільки з Україною може говорити Білорусь про спільний політичний фронт і державний союз.

Так однак тільки тепер, в часах тяжкої боротьби за свою волю і за свій добробут, зрозуміли ми, що „брати-Українці” для нас, Білорусів, не тільки щире привитане, але й ціла політична програма. Ранійше, коли реальні можливості для нас були далеко, коли справою було лише визнане кличів, голих принципів — круг наших прихильників був дуже великий. Тепер же, коли настав час до здійснення наших плянів, до признання *de facto* наших інтересів, коли надійшла хвиля, що треба послужити ся для нас усім тим, на що ми маємо права — майже всі наші „принципіальні прихильники” зробили ся нашими фактичними ворогами. Виходить, що зобов'язує не

принцип, не програма, надрукована на папері, а лиш один егоїстичний інтерес. Виходить, що всі слова про волю і рівність народів, про їх права на відроджене і самовизначене — все те тільки „слова”. Розмалювавши себе барвами тільки що зазначених сьвятих слів, „демократична сусідка”, Польща, захоплює білоруську землю, арештує і гноїть у в'язницях білоруські організації, заводить польську адміністрацію і ярмить білоруський нарід, як за часів кріпацтва і шляхотсько-жидівської аренди. Виставивши на своїм червоному прапорі ті самі гасла — російська Совдепія насилає на Білорусь советських комісарів, розстрілює визначніших національних робітників, друкує декрет про прилученє Білої Руси до Москви і т. д. Що несуть з собою представники сеї влади в будуччині, ми добре знаємо, бо мали досить виразні зразки в минулім.

Тому то зовсім не дивно, що тепер вся Білорусь з рідною щиростию відчуває всі радощі і болі, всі смутки і сподівання, якими живе і дише старша сестра-Україна. Кожний стогін пораненого козака пробуджує в серці турботу, кожний крок славного українського козацтва вперед робить в душі надію на добру будуччину. Щиро можна сказати, що український козак, українське військо б'ють ся і обливають ся кровю не тільки за волю своєї матери України, але й нашої матери — Білої Руси. **Коли не буде вільної України, не буде вільної й Білої Руси.** — Се є переконанем усіх вірних синів нашої Батьківщини.

Цілком зрозумілим є, що ми, Білоруси, з великим зацікавленням слідкуємо за державною працею України, за розвитком її державних стремлінь — будьто на рідній землі, чи далеко за кордоном, — і простягаючи їй всюди нашу братню руку, викликаємо: „Україна живе і буде жити!”

М. Старицький.

НИВА-УКРАЇНА.

Гей ти, ниво, — в тебе гону
Від Карпатів аж до Дону!
Та широка-ж, як погляну,
Геть укрилась килимами,
Огорнула ся лугами
Й простягла ся до Лиману.

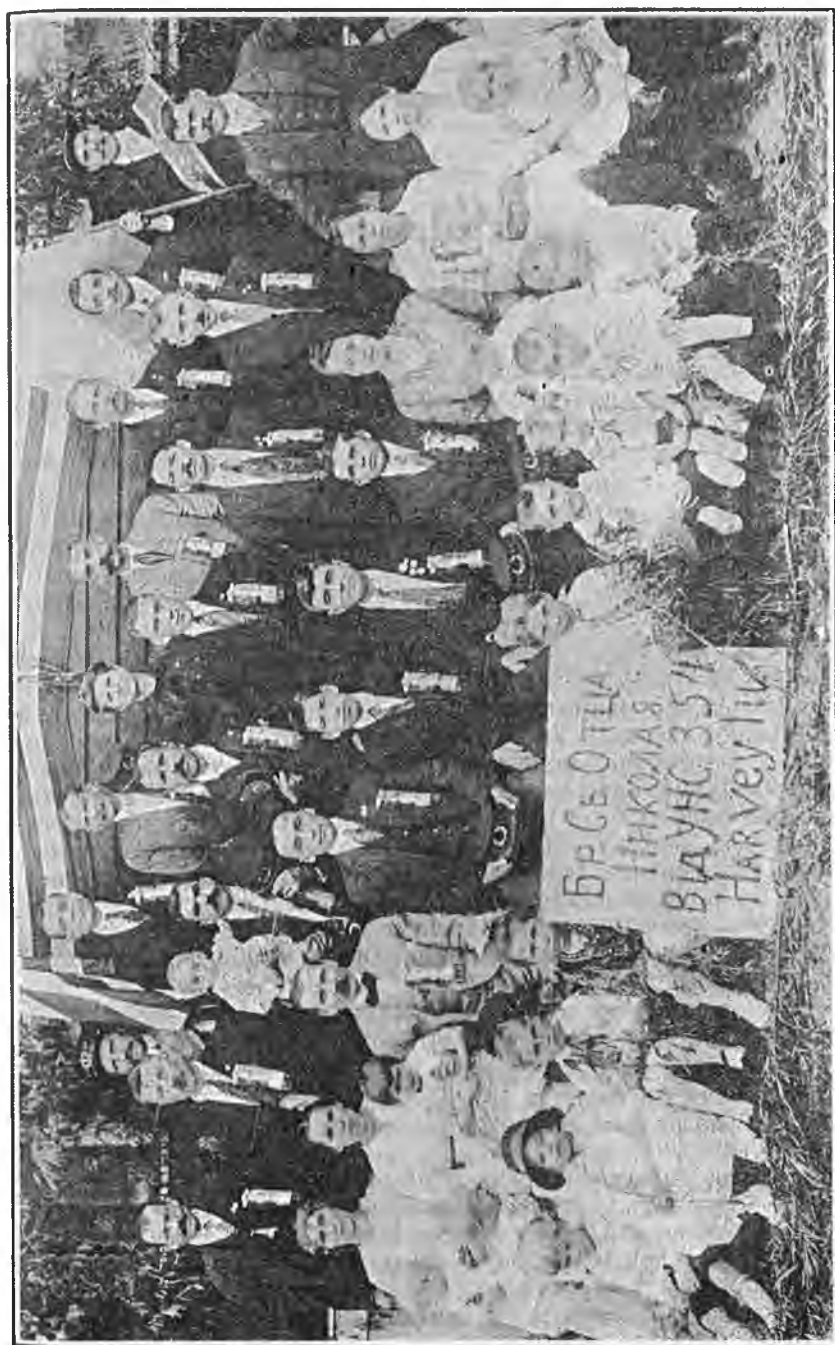
Що-ж то, ниво, лихом збита,
Потом, кровію полита,
Ниньки стало ся з тобою?
Не красуєш ся стогами,
Не пишаєш ся стиртами,
А глушиш ся лободою?

Ой ви, жалібники діти,
Та не вам би й говорити,
Як самі байдуже спали!

Деж ви були? Ваші руки
Завдавали рідній муки,
Реп'яхами засівали!

Колись добре я родила:
Вирстала з мене сила
Ворогам на страх і горе!
А тепер я геть дичаю
І не бачу скрутї й краю,
Бо ніхто мене не оре!

Правда, ниво! За сльозами,
Не рушали ми з ралами...
Гайда в поле! Гине нива!
Додаймо до праці руки:
Хоч не ми, то діти, внуки —
А таки діждуть ся жнива.

Братство св. Николая, від. 354 У. Н. С., в Гарвей, Іл.

А. Хомик.

РОЛЯ І ЗАВДАНЄ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У ВСЕСЬВІТНІМ СОЦІАЛІСТИЧНІМ РУХУ.

Поняте самої інтелігенції дуже обширне. Вона фактично не є одноцільною суспільною клясою, а радше належить — відповідно до свого соціального становища, до виховання — до різних суспільних клас: до февдальної аристократії, до буржуазії, до селянства і пролетаріату.

Одначе так як в природі не можна між поодинокими родами і видами живих створінь означити докладних відрізняючих прикмет через те, що один вид чи рід має від другого перехідні форми, які тільки затемнюють схему морфологічної й анатомічної будови, таксамо між різними видами інтелігенції заходять також перехідні форми, які не дозволяють нам на різке їх розмежоване.

Одна тільки прикмета об'єднує сих аристократів духа без різниці їх класового становища: вони є мозком націй, вони є вицвітком загально-людської культури, організаторами людської як духової так і матеріальної праці. Без сього вицвіту людство попало би в варварство, станулоб на місци, не розвивалося. Будучи одначе організаторами людської праці, вони, інтелігенти, відгравали в історії людства дуже визначну роль, бо вони завсіди формулювали своїми виступами з одного боку, до якого степеня розвинулась дана нація, і з другого боку — вони на кілька віків наперед показували ті шляхи, по яких піде розвій людства.

От у тім лежить величезне значінє всесвітної інтелігенції для революційного руху на сьвіті.

Не будемо далеко сягати — не будемо входити в старинні віки, після яких настав довголітний занепад, і антична цивілізація була залита східним і північним варварством. Досить нам проглянути тільки історію Європи, починаючи від походів хрестоносців, коли то варварський захід зіткнувся з висшим культурно, але закріпавшим в своїй культурі сходом. І ось сей культурний схід дав здоровому, але варварському заходови деякі фрагменти античної культури, результатом чого явився розцвіт романтичної рицарської поезії і збудились думки, неначе зародки релігійної реформи, що на ті часи треба було уважати передвісником пізнішого революційного релігійного руху, отсеї найпримітивнішої стадії соціального

руху. Не важно, що Еразм з Роттердаму, Ульріх фон Гуттен, Мартин Лютер, Мелянхтон, Кальвін належали до найвисшого тоді, упривілюваного стану: феодалного рицарства і духовенства. Вони своєю діяльністю підкопували може несвідомо привілеї свого стану і тимсамим верстали нові шляхи для людства. Вони вийшли із свого стану, станули висше понад вузкі інтереси свого стану. В даний момент вони не шкодили одначе інтересам свого лицарсько-духовного стану. Як довго серед феодалів знаходились мужі сильного ума й інтелігенції, так довго стояв авторитет самого стану в очах цілої нації, в очах других станів.

І тільки тоді, коли культурний провід вихоплював ся з рук упривілюваного стану з приводу дегенерації його інтелігенції; тільки тоді, коли сей стан закостенів в догматичній непорушності, опанцирив ся формулами конвенансу і тимсамим відмежував ся від широких мас народу — він починає втрачати вплив серед цілої нації. І горе тій нації, яка не зуміла втворити інтелігенції серед другого якогось стану, в тім випадку серед міщанського буржуазного стану. Такий нарід мусить пережити катастрофи, як ми се бачимо з Польщею.

В Англії і Франції, пізнійше в Німеччині ми бачимо, що моральний і культурний провід нації бере безпосередно інтелігенція вже буржуазного походження і ми зауважуємо, що те все, що живе і здорове, діяльне й енергічне зпоміж аристократії, перш за все аристократична по походженю інтелігенція, дезертирує із свого стану і переходить в табор молодшої, здоровійшої і більше революційної інтелігенції буржуазної. Се ми бачили із англійської і французької революції. Серед енциклопедистів 18-го століття, які ідейно підготували французьку революцію, бачимо багато аристократичних імен побіч плебейських, які дружно підготовляють революцію. З хвилею, коли розпочинаєть ся така дезерція, справа даного стану програна на віки і він не може вже дійти до первісного значіння, хоч і стараєть ся вратувати своє становище шляхом контрреволюції. Контрреволюція отже не є ознакою сили, але ознакою слабости і занепаду даного стану чи даної класи, яка скорше чи пізнійше мусить з історичною фатальністю стратити провідну роль серед своєї нації.

Французька революція, організатором якої являєть ся вичвіт народу — інтелігенція — без різниці свого станового походження — посунула розвій французької нації, а за нею також розвій цілого людства на висший щабель. Нею був знищений середньовіковий феодалізм і почалась організація людської праці на цілком других юридичних, соціальних і економічних підвалинах. Буржуазії потрібно було знесення станових привілеїв, увільнення закріпощеного, привязаного до землі селянства, щоби мати свободні руки для організації капіталістичної продукції. Предстаники буржуазії мусіли отже формулювати цілком инакший як доси кодекс цивільного, приватного і карного закона, проводячи скасоване станових привілеїв,

скасоване цехів і зрівнане всіх перед одним, для всіх обов'язуючим кодексом. На місце станів виступають тепер тільки соціальні класи, бо аристократія або пристає до буржуазії, побільшуючи її кадри, або коротає свій вік, як невдоволений сучасним станом річий із зверненими в минувшину очима гідальго, яко пережиток замираючого стану. Титул йому лишається, але він його до нічого не управління: що найбільше, він його може продати, оженивши ся з якогось без різниці конфесії богачкою.

Як звісно, авторитет переможця стоїть дуже високо. Переможцем з французької революції вийшла буржуазія і от тому на її услуги відтепер пішла ціла інтелігенція, цілий вицьвіт нації без різниці свого походження. Та буржуазна революція визволила багато культурних і умових сил серед пролетаріату і селянства, серед якого появилось дуже багато великих талантів, а навіть геніїв, які своїми технічними винаходами, своїми науково-теоретичними дослідями, своїми мистецькими високої марки творами піднесли незвичайно високо матеріальну і духову культуру, причиняючись до піднесення продукції. Вони створили так звану буржуазну культуру. Однак так звана буржуазна культура по своему походженню не є чисто буржуазна, бо на її створене складалась не тільки буржуазна по своему походженню і по своїй класовій приналежності інтелігенція.

Що більше, чим далі йшов розвій капіталістичного розвою, тим далі йшла класова диференція, і ось витворили ся сильні кадри так званої професійної, технічної інтелігенції, яка таксамо, як пролетарі, що продають фізичну свою працю, продавала тільки свій організаторський досвід і свій розум на ринку праці і таксамо, як вони, була експлуатована капіталом. Повстала ціла класа так званої трудової інтелігенції, організаторки людської праці, інтереси якої ближші є до інтересів пролетаріату ніж до інтересів власника-капіталіста. Класову свідомість трудової інтелігенції, особливо висшої адміністрації, директорів фабрик, копалень і залізниць, інженірів, штафірів і т. д. затемнювала досить висока платня з боку власника-капіталіста, який мав у тім свій інтерес, аби, приносячи данайський дар інтелігентним працьодавникам, тимсамим розбивати єдність між ним і фізичним робітником. Однак се вдалось тільки там, де між фізичним робітником і умовим була дуже різка різниця щодо культурних вимог і навичок. Се вдалось особливо в Росії, де і трудова інтелігенція і пролетаріат тільки поверховно, із брошур, засвоїли собі закони соціальної науки, де класова свідомість трудової інтелігенції і пролетаріату не є свідомостію, а тільки соціальним інстинктом.

От тим то пояснюється трагедія трудової інтелігенції. Провідники московського більшовизму на самім початку т. зв. соціальної революції „зорєнтувались на хама”, на найдикші інстинкти нерозвиненого пролетаріату і хотіли перескочити історію, думаючи, що їм зараз же негайно вдасть ся заве-

Товариство Український Хор в Джерзи Сіті, Н. Дж.

сти соціалістично-комуністичний лад, відсунувши від співробітництва організатора праці, „трудова інтелігенція”, називаючи її „соглашательською” і „контрреволюційною”. Рядовий дикий московський пролетаріят зрозумів „соціалізацію” так, що можна здирати з „буржуя”, т. є. переважно трудового інтелігента, пальта, кальози і виймати з кишень зароблені ним гроші, і що настане соціалістичний рай, коли директорів фабрик і заводів, інженірів та висшу адміністрацію вивезеться на тачках.

Не без вини і трудова московська інтелігенція. Вона була поверховно тільки соціалістична і революційна, але в дійсності відсувалася від організації пролетаріату, не виховувала його, служачи занадто щиро інтересам капіталіста, котрий не мішався до заряду підприємством, полишаючи вільну руку висшій адміністрації. Та адміністрація однак обходила ся з робітниками грубо, уживала московської „трохетажної словесности”, фізично зневажувала навіть старих робітників, через що тратила свій вплив і моральний авторитет. І се робила трудова московська інтелігенція тоді, коли програмово вона належала до соціалістичної партії, але не мала соціалістичної психології, свідомости спільности інтересів пролетаріату і трудової інтелігенції. Обі ці продуктивні класи, позбавлені царом політичних прав, здеморалізувались і відокремились від себе, і наслідки явились фатальні. Коли прийшло до перевороту і не стало морального стриму для диких інстинктів, які визволили ся, мусіло прийти до катастрофи, так званої диктатури пролетаріату, яка зруйнувала і пролетаріат і трудову інтелігенцію. Московська трудова інтелігенція проти свого власного інтересу перейшла на бік контрреволюції, а пролетаріат, замість того, щоби продукувати, записався до червоної армії, випустив з рук молот, замінивши його кулеметом, бомбою і крісом. От у тім ціла трагедія московської большевицької революції, що ані трудова інтелігенція, ані московський пролетаріат не доросли до розуміння самих принципів соціалізації.

На заході — в Німеччині, Франції, Англії, Америці, Італії, капіталістам не вдалося розірвати єдиного фронту між трудовою інтелігенцією і робітничим пролетаріатом, тому, що трудова інтелігенція, як і пролетаріат, стоять на висшій щабелі розвою. На заході трудова інтелігенція знає, що не є її обов'язком боронити егоїстичних інтересів самого капіталіста-власника, але виключно інтересів самого промислового підприємства, якої цілості, інтересів самої продукції, інтересів праці, а не інтересів капіталу. Трудова інтелігенція на заході сама причинилася до організації пролетарських мас, беручи за весь час соціалістичного руху провід у боротьбі праці з капіталом. І ось ми бачимо на заході, що там авторитет трудової інтелігенції стоїть дуже високо серед широких пролетарських мас, і большевицька агітація трафляє тільки до умів „люмпен-пролетаріату”, але не до умів зорганізованого, клясово свідомого і дисциплінованого пролетаріату.

Револуційна філя, спричинена економічним розвалом, угляною кризою, а що за тим іде, кризою продукції всіх предметів першої необхідности, проноситься по цілій світі. Світова революція йде, поступає наперед дуже велитенськими кроками; тільки вона не відбувається в таких диких, анархічних формах, як большевицька. Не дивлячись на се, вона далеко глибша ніж в Росії, і буде мати більше далекосяглі наслідки ніж в Росії: вона змінить цілком соціальний уклад життя і розв'яже цілий комплекс замотаних питань національної, соціальної і політичної натури. Як уже тепер видно, мусить прийти до соціалізації комунікаційних доріг у всесвітнім міриллі. Соціалізація залізниць мусить потягнути за собою соціалізацію всіх копалин угля і металеві, особливо залізної, промисловості також у всесвітнім міриллі, бо робітництво, яке стоїть під проводом трудової інтелігенції, не дасть ся заспокоїти ніяким підвищенням платні і щораз то більше буде поглиблювати ту економічну кризу, яку через свою імперіалістичну політику викликала буржуазія, щоби довести її до повного банкрутства.

Розпочалась гігантська боротьба, в якій веде провід найвищий вицвіт світової інтелігенції.

І ось ми зауважуємо тепер, що таксамо як за французької революції станули по боці буржуазії найінтелігентніші уми без ріжниць походження, причім давала ся зауважувати дезерція живих і прогресивних елементів аристократії на бік тоді революційної буржуазії; таксамо тепер дезертирують живі і прогресивні елементи буржуазної з походження інтелігенції на бік революційного пролетаріату, ясно бачучи, в чіих руках спочиває доля людства.

І се психологічно цілком зрозуміле. Правда інтелігенція, інтелігенція, котра працює, не має виключно класових інтересів, але перш за все інтереси праці і культури. Раз повстала інтелігенція, отся правда аристократії духа, то вона ніколи не дасть собі видерти культурного, політичного, соціального й економічного проводу; завсіди хоче бути регулятором життя. Трудова інтелігенція, як фанатик праці — не має матеріальних маєтків, але має за те інтелект і дуже добре розуміє, що без неї людство не обійдеться, в яким би соціальним устрою воно не жило.

А саме ті симптоми, що всесвітня інтелігенція без ріжниць класового походження покидає буржуазні класові позиції, показують, що роля буржуазії кінчається, а починається історична місія широких пролетарських мас.

Сей безперечний здвиг на ліво з боку всесвітньої інтелігенції повинні взяти собі під увагу наші політичні провідники, і зрозуміти, куди їм орієнтувати ся. Нехай їх не відстрашує контрреволюція. Вона ще більше жалка і безплідна ніж контрреволюція по французькій революції. Наглядний доказ сього маємо на Мадярщині. Зусиллям інтернаціональної інтелігенції, яка має в своїх руках такий грандіозний апарат, як

преса, вдало ся повалити мадярську контрреволюцію за не цілих три тижні. З рішучою позицією всесвітнього пролетаріату мусять рахувати ся також реакційні круги, що зібрались на мировій конференції в Парижі.

Ціла політика, очевидячки, іде на ліво навіть з боку мирової конференції, де всеж таки сидять інтелігенти, яким інтереси людства якої цілости далеко дорожші ніж інтереси одної класи.

Тим більше дивує нас становище деяких кругів нашої інтелігенції, які, не вичуваючи історії, думають, що правий курс в українській політиці, всякі компроміси з московською, польською, чи румунською реакцією. всяке кокетоване до „упавших богів” в роді Денікінів, Колчаків, Сазонових служать справі українського народу.

З реакціонерами і контрреволюціонерами нам не по дорозі, таксамо, як не по дорозі з большевиками, отсими дезорганізаторами праці і продукції.

Вол. Залозецький.

ВНУТРІШНЯ І ЗОВНІШНЯ СИЛА РОЗВОЮ.

Фільозофічно-суспільний нарис.

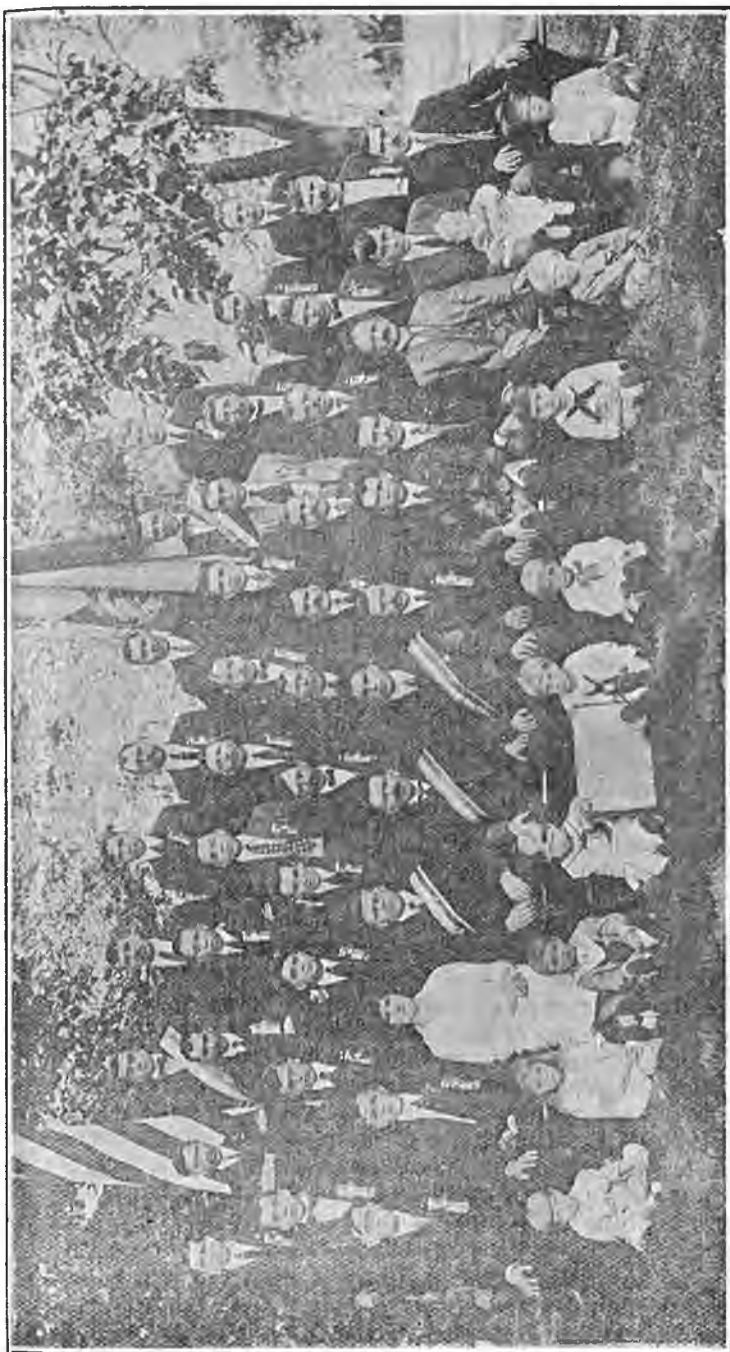
Нинішній спосіб думання так привик глядіти на явища до-вокола нас лише по їх поверхности, що нам брак прямо органів душевних до спостерігання і розуміння їх внутренішности. Ми представляємо собі суть явищ яко механічний процес розвою, цілком не питаючи ся про ті первісні, моторичні сили, які не тільки їх спричиняють, але також порушують та кермують.

І се є причиною тяжких і безперестанних помилок; се є дальше причиною нашої пасивности супроти явищ, нас окружуючих; се є причиною того, що ми розуміємо свѣт таким, яким він нам здаєть ся; ідемо сліпо з його течіями, не оглядаючи ся майже цілком на наше відношене до свѣта.

Се відношене до свѣта, яке-б воно не було, є підставою життя, є одним з найважніших лучників між одиницею і все-свѣтом і на тій реляції спочиває все жите одиниці, котрої духова організація домагаєть ся певного свѣтогляду.

Заки однак звернемось до теперішного нашого духового стану, розгляньмо ся коротко у всесвітній історії і запитаймо, як представляло ся те відношене одиниці до всесвѣта.

Уже старинний грецький свѣт виробив собі гармонійне відношене одиниці до космічних сил і явищ. Гармонія душевних і тілесних основ життя — причім всеж таки перевага матеріяльних підстав — се основна гадка грецького свѣтогляду. З нього вийшла ся висока естетична культура, котрої погідну

Товариство „Згода”, від. 62 У. Н. С., в Філадельфії, Па.

та заокруглену стійкість і гармонію подивляємо по нинішній день.

Новий елемент в сей грецький світогляд, котрий став основою цілої античної культури, внесло християнство. Крайній субективізм, винесене духового життя на перший план і підчинене йому всіх явищ — є заслугою християнства. Але поруч з тим іде інше значіне одиниці, котра стає духовим осередком сього світа. В античній світогляді одиниця була тільки гармонійною частию всесвіта без якоїнебудь висшедуховної вартости. Вона була частию природи, була об'єктом так, як і кожне явище, її оточуюче. І се рівнопоставлене одиниці з природою зістало переможене християнським світоглядом. Одиниця стає чимсь більше ніж об'єктом, що підпадає під права природи; християнство відкриває в людині її внутрішню-духову вартість, відкриває в людині — суб'єкт. Се відкрите духово-чутевого ядра в одиниці, котре наступило не за одним махом, але йшло поволи, почавши з неоплатонізму, аж до пізнього середовіччя в схоластиці Томи з Аквіно і релігійній містиці — се відкрите духовости людини є великим надбанням в розвою людського духа і є до нині одним з найважливіших компонентів нашого духового життя. Якраз середні віки, котрі донедавна уважали „темним періодом” в розвою людства, витворили сю нову духову підставу, на якій же нинішній світогляд опирається.

І в новітніх часах нераз звертались одиниці до сих часів висвободження духового значіння чоловіка. Декарт і Спіноза, сї оба апостоли нової філософії, сягають своїми коріннями глибоко в середньовічний світогляд. Але попри сїм ще одна ціха характеризує модерний світогляд, — се зворот до світа, до дійсности, котрий, почавши від Бакона, кінчаючи філософами природи минулого століття і їх теорією еволюції та матеріалістичними соціальними науками, творить одну нерозлучну цілість новочасного світа. Сї послідні течії зросли до величезної сили при кінці XIX. століття і витворили сю матеріальну культуру, серед котрої ми і нині ще живемо і котрею ми окружені.

Стоїмо отже перед глибоким дуалізмом: з одної сторони — спіритуалізм і внутрішнє жите одиниці; з другої — крайній матеріалізм, в котрім одиниця сама по собі, її психічна вартість, тратить всяке значіне. І коли ми під тим кутом будемо розбирати теперішність, то не одно явище стане нам дещо ближшим, не одно явище суспільне, політичне, життєве набере інших красок, стане не тільки чимсь даним, але ми самі потрафимо — бодай в приbliżенню — знайти відповідну сполуку, відповідне відношене до життя — як власного так і цілости життя — а о се означене власне нам ходило.

Ми вийшли з заложення, що в цілім розвою можна розрізнити дві сили: зовнішню і внутрішню. І не тяжко догадатися, що під ними розуміти. Ми слідили за ними — але таки найлекше добачити їх в теперішности, а дуалізм, котрий ми висше спостерегли, в наших часі ясно нам представляє оба

напрями. Але не легким стає рішене, хоч одно стає нам нині по досьвідах довгої війни яснійшим: ми відійшли задалеко — або може і зовсім від сеї внутрішньої сили і ступаємо або ступали через чотири кроваві роки лише по силі зовнішній. І є майже біологічною правдою, що кожде ество в собі самім носить зародки смерті —, або іншими словами: само через себе гине. І се тут дасть ся примінити.

Чи війна не означає самогубства доведеної до крайности матеріальної культури? Се думки, які нам мимоволі насувають ся і які набирають глибокого змислу, коли причини всесвітніх війн будемо глибше шукати, ніж у національних, суспільних, династичних чи політичних противенствах. Бо окрім вичислених входять ще інші п.ичини в гру; се ті — часто тяжко зрозумілі причини внутрішньої природи, причини, які обіймають не поодинокі явища, а їх житеву цілість. Розглядаючи вже нині результати глибоких переворотів та перемін, приходимо щораз то більше до переконання, що в теперішних сьвітвих подіях борють ся два напрями — а саме ті, котрі ми зазначили: зовнішня сила — то є сума матеріально-технічних здобутків минувшини; і внутрішня сила — се духова конституція одиниці — котра пробудила ся до нового житя і ставить успішний опір матеріальній механізації одиниці і її праці.

Але дещо відбігли ми від теми. Чи не можна з сих коротких мірковань витягнути заключень, котрі були би повні ваги для нашої суспільности?

І дійсно, можна знайти вихід із скрутного і часто безнадійного становища. Але зворот мусить наступити, зворот в орієнтації, та сим разом не політичний, але далеко глибший: зворот одиниці до сьвіта, що її окружає, перебудова його духової структури. Ми жиємо в часах захитаня всіх матеріяльних основ. Житє наше, звязане з ними, хитаєть ся, наповняючи нас непевністю, часто знеохотою, і зневірою. Але найбільше даєть ся се відчувати в політично-суспільнім житю, де можна нині щодо нашої суспільности говорити прямо про „політичний песимізм”. Се явище сягає нераз так глибоко, що деякі одиниці вжуть з політичними констеляціями гамлетівські слова „бути або не бути”, попадаючи однак притім в „гріх похибки”. Бо в парі з тим іде пасивність, знеохота, безнадійність, котра появляєть ся в міру того, як політичний барометер паде в долину.

Сій односторонній орієнтації треба протиставити иншу, котра не рівнає матеріально-політичної чи фізичної сили народу взагалі з його значінем і силою, котра може навідворот плаєкає і буде внутрішні сили народу і кристалізує їх, поволи підносячи на поверхню. Отже зрозуміне значіння внутрішніх сил, духово-творчих та культурних сил народу є першим кроком до осягнення висше згаданого звороту.

Але ще один великий успіх в порівнанню до зовнішніх сил приносить нам внутрішня концентрація сил. Се та суверенна независимість, яку дає кожда внутрішньо-духова праця, незалежність від хитких подій теперішности, незалежність,

котра вяжеть ся тісно з будуччиною і узискує в сей спосіб одинокую тривалу непохитну підставу. Кожда внутрішньо-духова праця, котра є підвалиною справдішної культури, без огляду на се, чи вона є на суспільнім, науковім, просвітнім полі — є одиноким творчим елементом, що лучить тіснійше одиниці, суспільности і навіть народи в одну велику спільну працю над творенем всесвітної культури. І з сеї висшої лучности з загально-людською культурою випливають її безконечні можливости, які дає концентрація внутрішніх сил.

Коли вглянемо в перекрій структури нинішніх прояв життя, то побачимо, яке зростаюче значіне прибирають духово-творчі внутрішні сили: ми прямо стоїмо під знаменем тих нових струй, котрі в противенстві до старого ладу будять в одиниці її свобідний вільний духовий розвій. І чи наша суспільність має стати тут позаду? Чи не впливає з сього неминучого перевороту новий обсяг глибоких обовязків, чи не набирає кожда індивідуально закрашена культура нового значіння в великій духовій спільности людства?

Причім се є одинока запорака, яку може дати індивідуальна свобода не лиш одиниці, але і народній чи етнічній цілості, яка при спільній загально-людській внутрішній праці збереже з одної сторони свою питоменність і повну независимість (в противенстві до все нівелюючого імперіялізму), з другої сторони може брати участь у твореню вселюдської культурної задачі.

І ся внутрішня духово-творча сила збудує сама собі, подібно як „душа собі будує тіло” (Сіммель), своє матеріяльне тіло — свою независимість на зовні і питомість власних ціх.

М. Старицький.

НА ПРЮ!

На прю! Без ляку і знев'іри —
За правду, волю й рідний край!
Бо завзяли ся бузовіри
Народ наш винищити вкрай.

Повсюда чад, а ворог лютий
Пекельні бенкети справля;
Гнітить наш мозок нескутий
І точить сили наче тля!

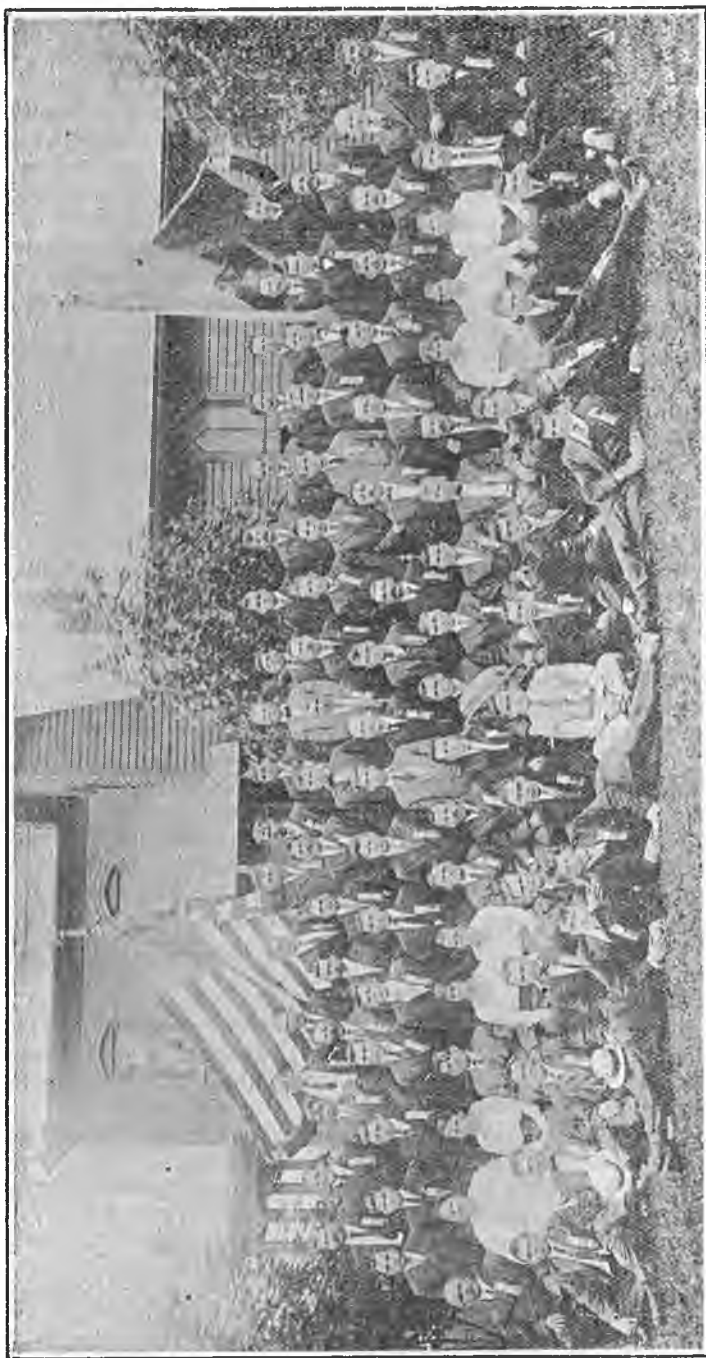
Хоч мало нас, та наша сила
Росте у правді наших дум —
Понесемо-ж ми гордо, сьміло
На вражий регіт і на глум

Новий псалом живого слова!
В ньому не погуба стара,
А сьвітло лагоди, любови,
Братерства, волі та добра.

У гору стяг! Най кат шаліє,
Най тисне нас, та се-ж на мить!
Бо іскру ту сьвяту, що тліє,
Не сила ворогу згасить:

Вона зедна всіх нас до купи,
Дасть силу серню, голові, —
І через скошенії трупи
Перейдуть страдники нові!

На прю-ж! До смерти, до загину —
Другого виходу нема!
І хто уникне й на хвилину —
Хай буде проклятий всіма!

Братство св. Николая, вѣд. 38 У. Н. С., в Обурн, Н. Й.

ЛІТАКОМ З АМЕРИКИ ДО ЄВРОПИ.

Чи оплатять ся жертви, які заплатило людство за винахід літаків? — Отсе питане ставить собі кожний свідомий чоловік в теперішніх часах. Коли би побіжно представити собі історію розвитку летництва, то можна сказати, що тисячі людей, які згинули при різнородних пробах в цілі підбити воздушних сфер, ішли зовсім свідомо на смерть. А прецінь ся свідомість не спиняла і не спиняє їх наслідників. Видко, наука — се щось висшого ніж звичайний житевий інтерес, коли стільки людей радо їй і для неї посвечують ся.

А прецінь минулого року вдало ся щось нового; власне під час нарад мирової конференції в Парижі довершено важного історичного діла, котре може мати більші і благородніші наслідки для потомности ніж отся світова війна, яка видала стільки сьмільчаків-летунів. І тому сю подію треба згадати та записати її для історії хоч так, як записали її в своїм часі газети. Телеграми з вівторка, 27. мая 1919 р., донесли таке:

„Лісбона, вівторок (телеграма Зєдиненої Преси). Здобуток, осягнений через першу воздушну подорож з Америки до Європи, викликав такий запал серед Португальців, якого не затимили від ряду літ. Коли американський надморський літак NC-4 кружляв понад місто Лісбону (в Португалії) і понад ріку Тахо, всьо населене заляло міські площі, щоби дати вислів своїй радости ізза великого подвигу. Гармати гуділи, дзвони дзвонили, а з тисячів грудий виривали ся оклики подиву.

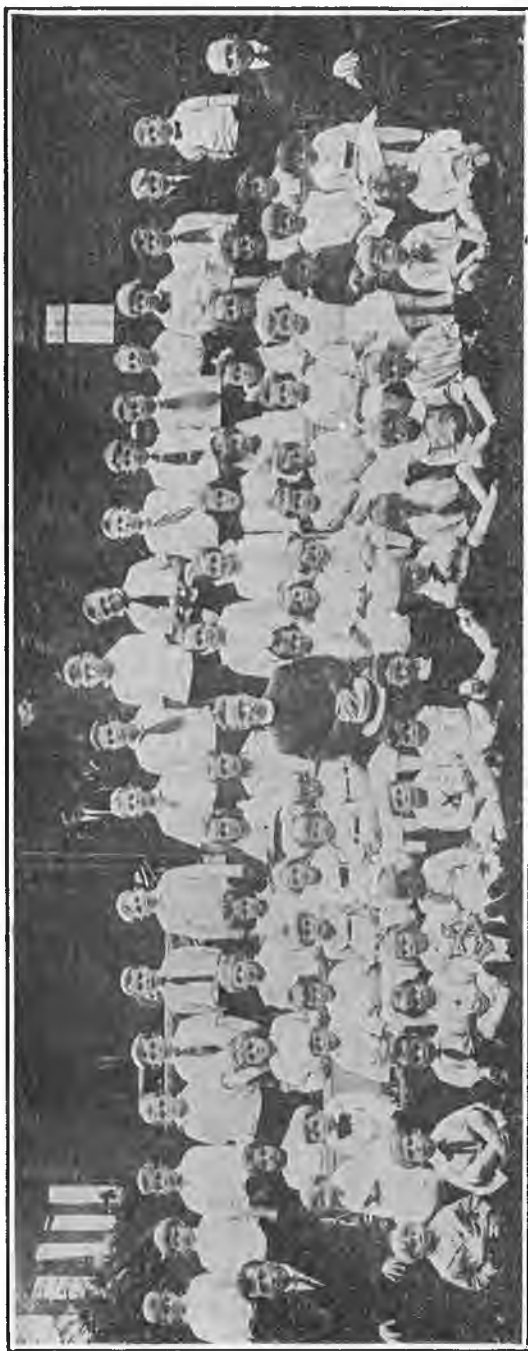
„Цілими днями населене Лісбони очікувало укінчення заповідженої подорожи через Атлянтійський океан, хоч нераз завели ся в надіях, тому, що керманич літака, американський поручник Альберт Ред (Albert Cushing Read) раз-враз доносив, що йому ще не вдало ся направити літака, яким він вже був заїхав з Америки на острови Азори. Тепер люди сьміло можуть сказати, що вони дістали нагороду за свою терпеливість.

„Під управою вмілої руки американський морський літак перебув з математичною точністю просторонь поміж поодинокими военними кораблями, усталеними в певних відступах для його безпеки, і маєстатично спустив ня на діл недалеко кружляка Рочестер.

„Богато з тих, що приглядали ся сьмілому подвигу Американців, не забуло на се, що рівночасно до Лондону (Англія) прибув инший відважний летун, Австралієць Гаррі Гокер, якого виратував один данський корабель з моря, куди то він упав був разом зі своїм літаком і вже був близький смерти кілька днів передтим”.

Американський урядовий звіт про сю подорож звучав так:

„Вашінгтон, Д. К., вівторок, 27. мая. Промощуючи першу воздушну дорогу зі Західної на Східну півкулю, американський надморський літак NC-4 під проводом команданта, по-

Молодечий відділ братства св. Николая, від. 38 У. Н. С., в Обурн, Н. Й.

ручника Альберта Кошінга Реда, заїхав нині дъ пристани в Лісбоні, Португалія; є се загалом перша воздушна машина, яка перелетіла власною силою Атлантийський океан.

„Пустивши ся в дорогу з Понта Дельгада, на островах Азорах, вісімнадцять минут по шестій годині рано після вашінгтонського часу, щоби перебути останну часть своєї задуманої надокоеанської дороги з Раковей Біч (Лонг Айленд, коло Нью Йорку) до Плімут в Англії, літак NC-4 перебув простір 920 миль в девяти годинах і сорок три минутах, задержуючи пересічно скорість 100 миль на годину. Цілий час подорожи з Нової Фунляндії до Лісбони — без вчислення часу на спочинок на Азорах — виносить 26 годин і 41 минут”.

Докінчене подорожи Реда наступило дня 31. мая, коли то він прибув щасливо зі стації Фероль в Еспанії до Плімут в Англії.

Так отже пальма першенства в перебуту воздушної дороги з Америки до Європи припадає Американцям. Належить згадати, що Америка й Англія дуже совісно підготували дорогу, уставляючи на цілім просторі з Америки до Португалії через острови Азори военні кружляки, щоби забезпечити літаки на всякий випадок. Ся перша подорож була отже цілком удачною.

Але задивляючу новість принесли газети в два тижні опісля. Телеграми звучали:

„Лондон, неділя, 15. червня (телеграма З'єдиненої Преси). Наконечна ціль всіх подвигов, про які мріяли літами летуни, здійснила ся нині рано. Двох офіцирів, капітан Іван Алькок (John Alcock) і поручник Артур Бравн (Arthur W. Brown), злетіли на побережу Ірляндії по своїй першій безпереривній подорожи через Атлантик.

„Іх подорож була без пригод і без непредвидженого випадку — о скільки дотепер мож було ствердити. Се була сьміла проста подорож, перебута в шіснайцї годинах і дванайцяти минутах — з Нової Фунляндії до Кліфден в Ірляндії, — просторонь, що виносить більше ніж 1.900 (англ.) миль.

„Але короткий і скромний опис подорожи, що походить від обох летунів з Кліфден, згадує, що се був дивно відважний і очайдушний подвиг. Мрака висіла понад океаном, а літак системи Вікер-Ваймі (Vicker-Vimy) то спинав ся в гору, то спускав ся в діл, борючи ся весь час з тим найбільшим ворогом летництва. Літак підніс ся до висоти 11.000 стіп, то знова спустив ся опісля майже над саму поверхню води, а часами оба летуни летіли головою в діл і то лише кілька стіп над водою. Заки спустили ся на сушу, капітан Алькок кружив довкола площі бездротного телеграфу в Кліфден, аби знайти відповідне місце до висідання. Але не знайшов сухої землі і злетів на мочари.

„Найліпше в той спосіб перелітати через Атлантик” — сказав поручник Бравн, скінчивши сніданє”.

Капітан Алькок і поручник Бравн були оба в службі англійського правительства. Капітан є Англієць з роду, а поручник Американець, роджений в Англії. Оба перебули війну

яко летуни. Алькок служив на Галіполі і там дістав ся до турецької неволі. Бравн служив на французькім фронті і дістав ся до німецької неволі. По підписаню перемиря 11. падолиста 1918 р. обох випущено на волю і вони сейчас взяли ся до дальшої праці. Тим разом їм пощастило ся. Видко, вони вибранці долі.

Заходить питанє, чи отся удачна проба буде мати практичні наслідки. Предвиджують, що незабаром можна буде возити пошту з Америки до Європи і навідворот протягом двайцяти годин.

Братство св. Василя, від. 87 У. Н. С., при церкві св. Василя в Ленкестер, Н. Й.

ВЕЛИКАНСЬКІ ЗАДАЧІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЧТИ.

В 1790 р. було в Злучених Державах 75 поштових будинків. В 1918 р. було їх 54.345. Гарне порівнянє, неправда? Число поштових посилок доходить 20 мільярдів річно. Щоби як слід сповняти сю задачу, міністерство пошт має під своєю управою 300.000 урядників.

Почтовий відділ американської адміністрації працює день і ніч. Здаєть ся, що йому нема пари між другими державними урядами. В 1863 р. запроваджено безплатну доставку поштових посилок по домах в пів сотні містах і настановлено 449 листоносів. В 1918 році було 2.000 міст, в яких доручувано пошту безплатно до мешкань при помочи 35.000 листоносів. В 1896 році заведено перший раз на пробу свобідну доставку поштових посилок також до фермерів. Таких свобідних доріг було всього три. Тепер є більше ніж мільон миль таких доріг, а при доставлюваню сільської пошти працює понад 40.000 людей. „Нагла доставка” (спешел делівєрі) листів заведена 1885 року.

В 1865 р. було 419 поштових урядів, в котрих приймає гроші до пересилки при помочи поштових переказів (моні ордер). Загалом тоді переслано 1,360.122 долярів через пошту. В 1918 р. майже кождий поштовий уряд займає ся пересилкою гроша, а сума пересланих поштою грошей дійшла до 940,575.- 219 долярів.

Почтову шадницю заведено в 1911 році. Протягом шість лїт було вже 6.000 поштових урядів, що приймали гроші на ощадности, а сума тих ощадностей дійшла до 150,000.000 долярів. Найменьша вкладка ощадности виносить один доляр, але меньші гроші можна також шадити через закуплюване 10-центових шадничих карток, на котрих прибиваєть ся 10-центові шадничі марки. Процент плачений від ощадностей виносить 2 долари від сотки.

Доставу пакунків на американській почті заведено щойно 1913 року. З часом усунено ріжні обмеження щодо величини, ваги і вартости пакунків і тому сей спосіб пересилання пакунків тепер вже загално прийнятий в Америці. В 1918 році переслано 3,000.000 пакунків через пошту.

Від дня 5. мая 1918 року заведено першу правильну воздухоплавну пошту межи містами Вашингтон, Філядельфія і Нью Йорк. Лет межи Вашингтоном і Нью Йорком триває пересічно 2 години, а найскорший залізничий поїзд з Нью Йорку до Вашингтону їде 5 годин. В 1919 році заведено правильне поштове полученє при помочи літаків межи Шікагом і Нью Йорком.

Підчас світової війни телеграфи і телефони були також під зарядом поштового уряду.

В 1918 році впроваджено важну новість в доставлюваню поштових пакунків. Правительство закупило велику скількість автомобілевих возів і при їх помочи доставляє вигідно

по домах пакунки, а передівсім поживу по розкинутих господарствах по цілім краю. Система зорганізована в той спосіб, що тягаровий автомобіль бере впрст від фермерів і продуцентів живність і доставляє її до місця призначення, так що навіть не потрібно надавати сього на почтовім уряді. Тепер ся система збільшаєть ся через уживане військових тягарових автомобілів, що служили у війні. Добрий отже ужиток знайшов Вуйко Сем для своїх возів.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСЕЛІ (TOWN) В АМЕРИЦІ.

Кождий стейт у Злучених Державах є отворений для організації міст, місточок, чи сіл — загалом осель — о скільки є ще вільні, незамешкані простори. На мапах є позначені малі квадратові площі, названі „township”. Їх поверхня обіймає 6 квадратних миль.

Оселя є одиницею адміністраційною для себе самої. Але є вона також неначе живою особою. Вона може позивати і її можна запізувати перед суд; може позичати гроші; може купувати або наймати поля і площі для загального ужитку; але може також і продавати те, чого їй не потрібно. Таку правну організацію, що має право розпоряджати собою як чоловік, називають корпорацією, а її право — се корпораційне право.

Коли говорить ся, що місто може щось робити, то треба тут розуміти загал мешканців міста, під проводом вибраних заступників чи урядників.

Місто чи місточко (town, borough) мусить мати одного або більше урядників, котрі в імені міста полагоджують ріжні справи і мають над ними нагляд. Кожду залагоджену орудку треба записати у відповідну „книгу рекордів”, що находиться ся під опікою секретаря.

Місточко потребує гроший на будову мостів, або на виконане інших публичних робіт. Догляд дороги належить до управи місточка. Придержане злочинців, виконане вироків мирового судії — се також задача місточка. До всього того потрібно відповідних урядників, платних з міської каси.

А вже найважнійша річ — се журба про просьвіту. Місточко мусить удержувати школу одну, або більше. Часом треба поділити округ оселі на більше частий і в кожній часті будувати школу. Учителів чи учительок має платити місто. Але щоби сеї справи не мішати з іншими міськими справами, вибирають мешканці оселі свою міську шкільну раду, яка виключно опікуєть ся шкільними справами.

На всі висше згадані ціли треба гроший, а сі гроші складають самі мешканці відповідно до вартости землі і їх будинків. З того виходить, що мусить бути відповідний урядник, який оцінює вартість реальностей і вимірює відповідний податок. А дальше виходить також, що податок є в кожнім місті чи місточку ріжний — залежно від того, які видатки має громада. Хто купує будівельну площу або дім в яким місточку, нехай на се зверне увагу.

ПРОМОВА ЛІНКОЛЬНА НАД ГРОБАМИ ЖОВНІРІВ.

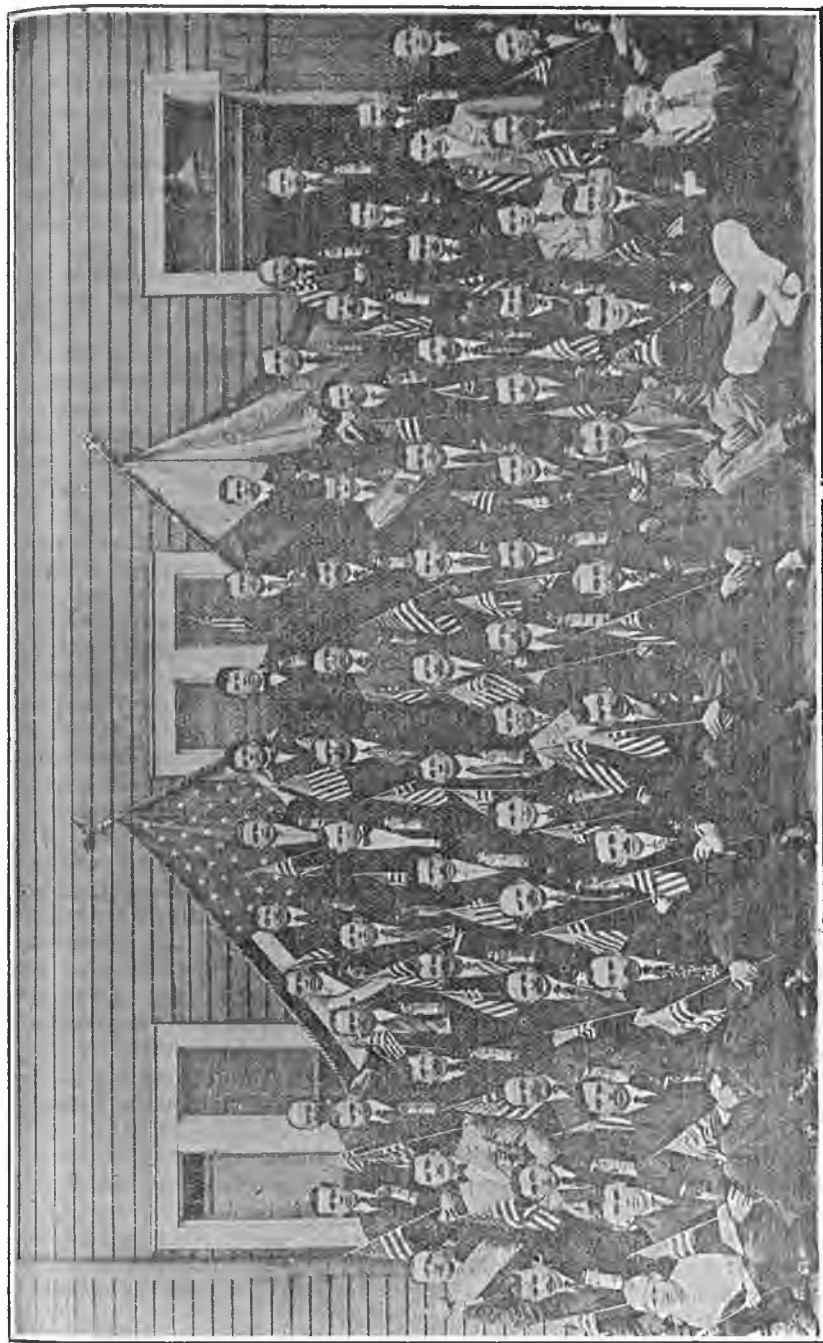
(На цвинтарі в Геттисбурґу 15. падолиста 1863).

Битва коло Геттисбурґа, яка йшла 1., 2. і 3. липня 1863 р., рішила справу горожанської війни в Америці. Генерал Лі, командант Полудневої армії, піддав ся незабаром генералови Грантові, полководцеві Північної армії. Стейт Пенсильванія закупив 18 акрів землі довкруги Геттисбурґа і там поховано всіх поляглих в бою жовнірів. Цвинтар отворено в падолисті і при сій нагоді виголосив тодішний президент Злучених Держав, Абрагам Лінкольн, свою безсмертну промову.

„Вісімдесять сім літ тому наші предки здвинули на отсій землі нову державу, основану на свободі. Ся держава мала виказати, що всі люди родять ся рівними. Власне тепер ми були заняті великою горожанською війною, яка була пробою, чи отся держава і взагалі кожда держава, основана і здвигнена тим способом, може надовго остоятись. Ми стрінули ся на великім побоевищи сеї війни. Ми прибули тут, аби посвятити частину сього побоевища на місце вічного спочинку тих, котрі віддали своє жите на те, щоби наш нарід міг жити. Дійсно дуже влучно і справедливо ми поступили. Більш торжественним способом не можемо ми звеличати, посвятити й освятити сього місця. Завзяті борці, живі і померші, котрі бороли ся тут, посвятили сю землю так, що не в нашій силі додати щось до сеї жертви, або уймити. Сьвіт мало зверне уваги і не буде довго згадувати про се, що ми тут говоримо; але ніколи сьвіт не забуде того, що вони тут зробили. Тепер є обовязком нашим — нас, живучих — взяти ся за викінчене сього діла, яке вони так благородно довели доси. Тут власне ми маємо приступити до викінчення решти великої задачі, яка стоїть перед нами; від отсих величаних нами небіщиків ми маємо набрати сьвятого запалу до сеї справи, за котру вони віддали останну дрібку свого одушевлення; тут ми сьвято постановляємо, що їх смерть не була даремною; що в сій державі, при божій помочи, зродить ся наново свобода; і що народне правительство, з волі народу і для народу, не щезне з лица землі”

Запрягни спершу, тоді й поганяй.
В дорозі товариш мовний стоїть за віз смаровний.
Попів гудьмо, а з попами будьмо.
Не до поросят свині, коли її смалять.
Нема приповідки без правди.
Не квап ся поперед батька в пекло.
Ні з чим до млина, впорожні до дому.
Дурня на голову тручай, а він на ноги паде.
З доброго плота добрий і кіл.

Братство св. Михайла, від. 213 У. Н. С. в Байон, Н. Дж.

БЕЛ ТЕЛЕФОН.

Нема другого приладу в Америці так розповсюдненого, як телефон. Майже кожний дім має його, а великі будинки мають їх по кільканайцять або по кількасот.

Виглядає як забавка — а прецінь, який ужиточний сей винахід. Щойно недавно, бо в 1876 році, придумав його професор Александер Греем Бел. Молодцем прийшов він до Америки в 1870 р. з Канади. Він шукав за здоровлем. Його попередники були учителями вимови і він сам також віддав ся тому званю. В Канаді вчив він говорити Індіян і тоді почав думати про якийсь „гармонічний телеграф”. Якось в 1871 році запросили його до Бостону, Масс., на учителя глухонімих. За два роки був він вже професором університету і там заложив катедру „фізіології голосу”. Вчив, як розвивати природний дар голосу. Притім він все займав ся своєю давною ідеєю про „гармонічний телеграф”. Але замість „гармонічного телеграфу” він випадково винайшов нове чудо — телефон. Його товариш Тома Ватсон описує сей випадок так:

„Пополудни, 2. червня 1875, ми були заняті пильно нашими давними ідеями. Ми пробували наші інструменти в старій кімнаті на даху. Але щось не йшло; псуло ся нам так, що навіть Бел був знеохочений. Я стояв коло пересилаючого інструменту, а Бел на другім кінці, де другий інструмент відбирав мої депеші в иншій кімнаті. Він щось орудував коло пружин, прикладаючи їх до уха. Нагло закликав Бел в другій кімнаті, а за момент і сам прибіг до мене. „Що ти зробив? Покажи, нехай я подивлю ся!” Він приглянув ся ближше припадковій злучі двох пружин, котрі пересилали безнастанно електричний ток і при помочи котрих я почув його крик з його кімнати.

„Бел відразу зрозумів, що стало ся. Ми пересиділи кілька годин, повторяючи наш досвід і заки ми розійшли ся, перший електричний телефон був готовий. Я мусів лише прикріпити малий барабан на кінці відбираючого приладу, злучити осередок барабанця з пружиною, приложити трубку на барабанець і говорити в неї. Його думка була приневолити пружину дрожати так, як ідуть голосові дрожання, і викликати електричний ток, який мав скріпляти ся підчас розмови. Треба представити собі одушевлене Бела на вид сього відкриття, тимбільше, що останніх кілька тижнів ми стратили зовсім дармо на гармонічних досвідах.

„Опісля пійшли дальші зворушаючі серце досвіди, заки телефон міг передати точно не лише поодинокі звуки, але цілі слова і реченя”.

Дня 14. лютого 1876 р. професор Бел вніс просьбу до Вашингтону о опатентоване свого винаходу, котрий він назвав „видосконалене телеграфу”. Патент видано йому вже 3. марта тогосамого року.

В тім році відбувала ся у Філадельфії вистава на згадку сотних роковин незалежності Америки. Професор Бел вислав

на виставу лише модель телефону зі своєї робітні. Модель маленький, стояв в однім кутику і мало хто міг його замітити. Аж 25. червня зайшов випадок, який звернув увагу загалу на новий винахід. Професор Бел осьтак сам описує сей випадок:

„Панове Гоббард і Сандерс, які фінансово займили ся справою телефону, наперли на мене, щоби сей винахід був виставлений у Філядельфії. В тім часі — а впрочім ще й до нині — я не мав ніякого нахилу до економічних підприємств. Я мав тоді школу „фізіольогії голосу” в Бостоні і тоді якраз відбували ся іспити.

„Я поїхав до Філядельфії, негодуючи на відриване мене від моєї звичайної праці. Я приїхав в неділю, 25. червня. Я був незвісним тоді чоловіком і з пошаною дивив ся на визначні личности, які засідали яко судії на виставі й оцінювали то сей то той предмет. На кінці прийшла черга і на мій предмет. Але заки ще вони дійшли до мене, оголошено, що сьогодні не буде вже більше оцінок, бо судії перемучені. Се означало, що телефон не буде огляданий загалом, бо я рішив ся їхати назад до Бостону.

„Але несподівано звернув на мене увагу один судія — а ним був ніхто инший, а сам бразилійський цісар, його величество Дон Педро. Я показав йому свого часу спосіб научування глухонімих в Бостоні, опровадив його по нашій школі і, коли він тепер стрів мене на виставі, пригадав собі мене, подав мені руку і з усміхом запитав: „Пане Бел, як же ваша школа глухонімих в Бостоні?” Я сказав йому, що школа йде добре, і що я приїхав сюди, щоби показати мій винахід, який отсе мав прийти на чергу. „Ану, ходіть зі мною” — сказав він і пійшов вперед. Очевидно, куди цісар, туди пійшли й инші судії. І оглядин телефону не відложено.

„Я не можу говорити багато про сей предмет вистави, хоч він був головним винаходом, на котрім опирав ся телефон в тім часі. Коли би я так не був вивіз свого моделю на виставу, то хто знає, в якім стані находила би ся телефонічна сіль тепер. Але бразилійський цісар був першим, що надав справі розголосу. Я пійшов до мого пересилаючого приладу в иншій будинку, приложивши вперед слухавку відбираючого приладу до уха цісаря. Я сказав йому, щоби він так держав слухавку якийсь час, а сам я пійшов на другий кінець дроту. Я почав говорити: „Бути чи не бути — отсе питанє”; і так дальше говорив я довший час.

„Я довідав ся опісля від мого приятеля п. Віліяма Гоббарда, що цісар досить недбало тримав слухавку коло уха, аж нагло закликав: „Боже! таж там говорить”. І він опустил слухавку. Тоді підняв її Віліям Томсон, а опісля инші судії по черзі слухали, як я вигукував до ніжної оболонки далеко в иншій будинку вистави. Нечайно я почув шелест і гуркіт. До мене зближала ся товпа народу, що йшла за бразилійським цісарем, котрий хотів придивити ся, як виглядає телефон на другім кінці. Всі вони дуже заінтересували ся, але я не міг довше лишити ся і таки тоїсамої ночі поїхав до Бостону.

„Та стало ся так, що хоч судії чули розмову передану тонкою оболонною в слухавці, то однак вони не хотіли вірити, що се електрика передає голос. Дехто шепнув на ухо, що се є звичайний телеграф зі шнурка — „телефон любовників”, — як його тоді називано, — а голос переходить механічно з одного приладу до другого. Але я про се підозріне зовсім не знав тоді, а коли один зі судіїв просив дозволити йому забрати прилад з того місця, я сказав: „Алеж певно, робіть, що вам подобаєть ся”

„Мій приятель, п. Віліям Гоббард, що прибув того дня з Бостону, щоби мені товаришити, заявив, що він сам зробить, що лише в його силі, аби перекопати судіїв. Він не знав нічого про мій апарат, хіба що раз яко мій знакомий відвідав мене в моїй робітні. І хоч він не розумів ся на електричних приладах, то мимо сього здіймив апарат і дозволив судіям самим осудити електричний дріт під апаратом. В той спосіб вони вкінці переконали ся наглядно, що голос переходить при помощи електрики.

„Сер Віліям Томсон, що був одним з англійських судіїв, розголосив сей винахід в Англії і від сього часу світ увірив в існуванє телефону”

В жовтні 1876 р. перший раз передано телефонічну розмову на дальшу просторонь, межи містами Бостон і Кембрідж, в стейті Масахусетс.

В маю 1877 року один підприємчивий Бостонець умістив в своїм бюрі звичайну електричну закрутку і в той спосіб получив одним дротом пять банків. В день уживав він сього приладу для розмови, а в ночі для остороги перед злодіями. Се є перша проба передаваня розмови з більше особами на одним дроті.

Розповсюдненє телефону йшло швидко вперед. В серпні 1877 р. було вже 778 телефонів Бела, а в 1914 році — перед вибухом світової війни — було в цілім світі 13,500.000 телефонів, з чого около 9,000.000 (отже около 64 процент) в Злучених Державах Америки.

Розвій бездротного телеграфу потягнув за собою і дальший розвій телефону. Придумано вже і бездротний телефон і якраз Америка перша ввела бездротний телефон на своїх літаках. Так отже високо, зпід хмар, може летун розмовляти з людьми на землі.

Коли президент Вілсон вертав з Європи по першім засіданю мирової конференції в лютім 1919 року, на кораблі „Джордж Вашингтон”, то до нього ужито перший раз ще новішого приладу — бездротного телефону на кораблях. Міністер війни Бейкер вислав йому привіт з Вашингтону на його корабель, що находив ся на морю, два дни дороги від пристани. Чи здійснить ся одначе мрія, щоби телефон подавав також фотографічну знимку особи, з котрою розмовляємо? — Подім лишіє!

Українська Банда в Ст. Луїс, Мо., організована 9. грудня 1918 р.

Натанайл Готорн.

СОСНОВІ ГРОШІ.

За кольоніальних часів американської історії капітан Джан Гул чеканив гроші для цілої провінції Массачусетс. Се був новий рід зарібку. Бо в самих початках англійської кольонізації всіляка монета була в обігу межі переселенцями. Йшли золоті й срібні гроші з Англії, Португалії й Іспанії. А що монет тих було мало, то поселенці часто-густо мусіли взаємно вигоджувати собі своїми обслугами, замість продавати й купувати.

Так, наприклад, коли треба було кому зимової теплої одежі, то він давав за неї шкіру з медведя. Коли хто хотів купити бочілку солодкого сиропу, то мусів заплатити за неї цілу купу соснових дощок. Замість англійських мідяків-фартингів уживано звичайних куль до стрільби. Індіани знова мали певний рід своїх грошей, званий вампум, роблених з черепашини, і сей дивний рід грошей приймали також англійські поселенці яко сплату довгу. Про ніякі банкноти тоді ніхто не знав. В богато сторонах краю не було навіть на стільки гроша, щоби оплатити проповідників по церквах. І тому вони часто мусіли приймати платню на вагу: рибами, збіжем, вязанками дров, чи там чим иншим, замість сріблом або золотом.

Але населене зростало щораз численніше, а з тим мусів збільшатись і торговельний оборот; брак гроша давав ся таки добре в знаки. Щоби сьому зарадити, Загальний Суд видав закон, силою якого установив гроші, а то: шілінги, півшілінги (шістьпенси) і чвертьшілінги (трипенси) на взір англійської монети. Капітан Джан Гул мав вибавати сі гроші, а хто приніс йому срібло на виріб грошей, той мусів заплатити йому за його працю кожний двацятий шілінг.

І почало напливати до капітана Джана Гула всьо старе срібло з цілої кольонії. Срібні папіросниці, ящики, кубки, брошки, поломані ложки, срібні гузики зі зношених плащів, срібні рукояті від шпад, ношених достойниками в суді — всі такі і тим подібні цікаві старі річі йшли до перетоплюючого кітла у фабриканта грошей. Але головну часть грошового матеріялу становило щире срібло, привезене з полуднево-американських копалень англійськими авантюристами, котрі мало чим ріжнили ся від звичайних морських розбійників. Властиво се срібло зрабували вони в Іспанців і привезли до Массачусетс.

Коли все те старе й нове срібло стоплено і вибито з нього гроші, тоді нагло появилася велика скількість блискучих шілінгів, шістьпенсів і трипенсів. Кожний з них мав дату 1652 на одній стороні, а на другій образок, що представляв сосну. Звідси то називано сі гроші сосновими шілінгами. А не забуйте, що з кожних двацяти вибитих шілінгів капітан Гул забирав собі один до своєї кишені.

Урядники скоро почали міркувати, що грошевий майстер буде мати на тім найліпший бариш. Вони хотіли дати йому навіть добру платню за його роботу, щоби лише він зрік ся сього двадцятого шілінга, що його він все побирав до своєї кишені. Але капітан сказав, що він вповні задоволений тим, що має. А він дійсно міг бути вдоволеним, бо він так пильно працював в своїм занятю, що в кількох літах його кишені, його мошонки і його тяжка скриня були набиті сосновими шілінгами. Се мабуть було причиною, що він остаточно справив собі „дідове крісло”. А що він тяжко працював в чеканарні, то се було зовсім на місци, що він справив собі раз вигідне крісло.

Коли грошевий майстер розбогатів ся, тоді молодий чоловік, Самуїл Севел, почав залицяти ся до його єдиної дочки. Його дочка — я властиво не знаю точно її імени, але назву її Бетсі — сердечна дівчина, але зовсім не була струнка, як то богато дівчат в наших часах. Противно: тому, що вона все зі смаком їла гарбузяні паланиці, пампушки, індіянські пудінги й інші пуританські ласощі, вона виросла така круглолиця і пухка, як сам пудінг. В отсій то круглій рум'яній Бетсі залюбив ся Самуїл Севел. А що він був молодець чесного характеру, роботящий в своїм занятю і був членом парохії, то чеканяр радо згодив ся на таке.

„Так, ти можеш її взяти”, сказав він прямо — „але ти також скоро завважаєш, що се не абиякий тягар”.

В день весіля — треба догадати ся — чесний Джан Гул убрав ся в свій червоний мундур, а всі гузики при нім були зі соснових шілінгів. Гузики при камізольтці були з шістьпенсів, а на колінах при його шараварах видніли трипенсові гузики. Так убраний, засів він поважно в своє „дідове крісло”, потонувши в нім цілий — від ліктя до ліктя. На противній стороні між двома дружками сиділа Бетсі. Вона червоніла з цілої сили і виглядала як розцвила півонія або велике червоне яблуко.

Там також був і молодий, одітий в гарний пурпуровий сурдут і золотисту камізольтку та ще й в інші прикраси, після пуританського закона і звичаю. Його волосе було обстрижене при самій голові, бо намісник Ендікот заборонив мущинам носити волосе, яке спадало би поза уши. Але проте він був дуже милий молодець; так думали також дружки і сама Бетсі.

Грошевий майстер був також вдоволений своїм зятем; особливо сподобало ся йому се, що він залицяв ся до його дочки з чистої любови і нічого не питав за придане. Коли вже весільні церемонії скінчили ся, капітан Гул шепнув щось своїм двом льокаям, котрі сейчас вийшли на двір і внесли в хату велику вагу з двома тересками. Такої ваги уживано нераз при заміні господарських плодів. Але тепер що иншого мало важити ся на ній.

„Доню Бетсі” — сказав чеканяр — „стань собі на одну тереску”.

Бетсі зробила так, як сказав батько; вона все слухала батька, не питаючи, на що й по що так має робити. Але, що батько міг тепер думати, вона зовсім не розуміла. Найвисше могла здогадувати ся, що молодий мав би заплатити за неї стільки, скільки вона важить — а в такому випадку се був би дорогий бариш.

„А тепер” — відозвав ся чесний Джан Гул до льокаїв — „принесіть скриню”.

Скриня, на котру показав чеканяр, була велика, зроблена з дубових дощок, сильно окована залізом. Льокаї пробували з цілої сили, але ніяк не могли піднести її. Вкінці мусіли пересунути її по підлозі. Капітан Гул витягнув тоді ключ зі свого пояса, отворив скриню і підніс тяжке віко. І диво! В ній по самі береги було ясних соснових шілінгів, щойно таки з чеканярні. Самуїл Севел почав думати, що його тесть зібрав разом всі гроші зі скарбу в Массачусетс. Се була однак лише чесна заплата чеканяра за його труди.

Льокалі на приказ капітана почали сипати пригорщами шілінги на одну тереску, підчас коли Бетсі стояла на другій. Шілінги бреніли раз-у-раз, коли пригорща за пригорщею падала на вагу, доки тяжка і пухка молода не піднесла ся під їх тягаром зі своєю терескою в гору.

„Ось мій сину” — промовив чесний чеканяр, сідаючи назад в своїм „дідовім кріслі” — „отсе є віно моєї дочки. Обходи ся з нею ласкаво і дякуй Богу за неї. Не кожда жінка варта того, щоби її важити вагою срібла!”

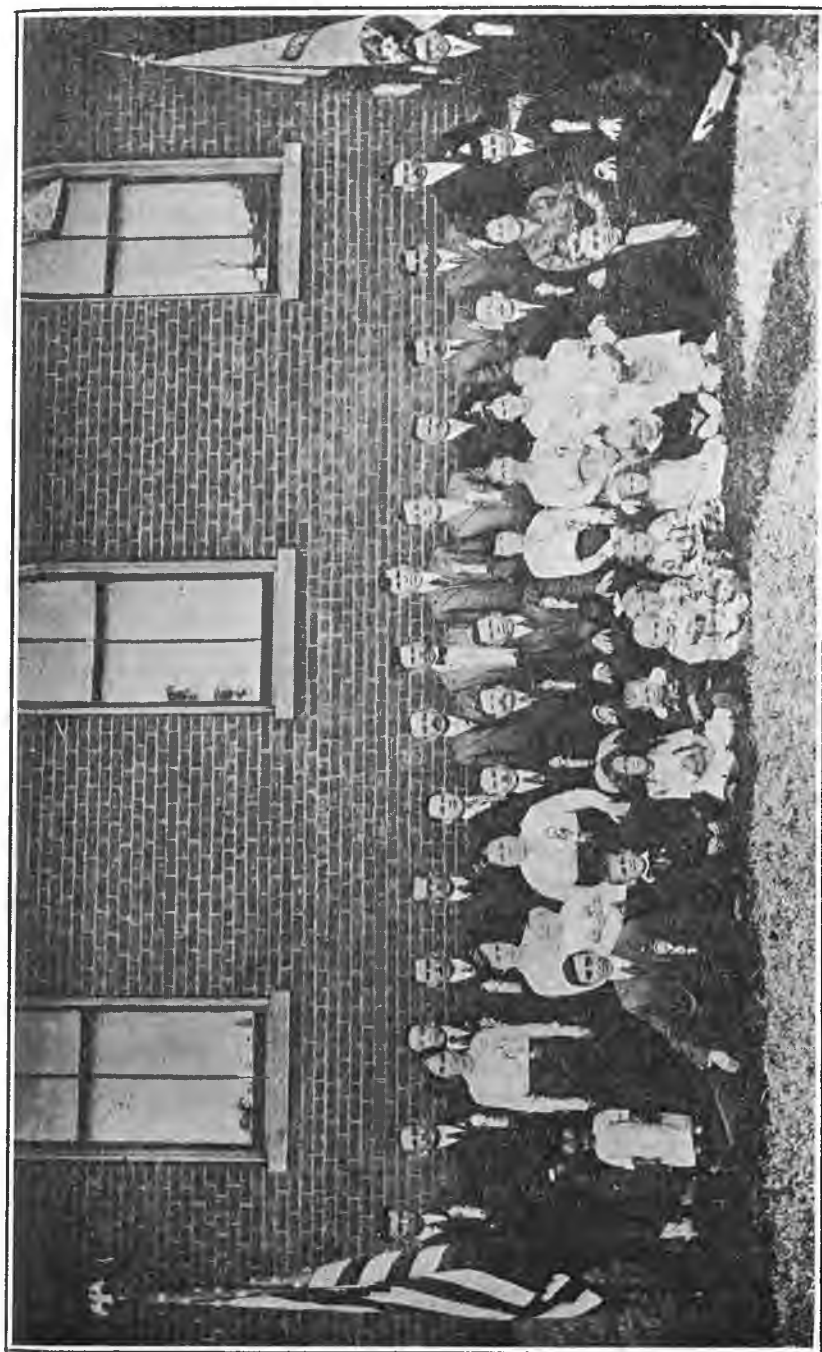

КІНСЬКА СТАТИСТИКА.

В 1850 році було в Злучених Державах 4,336.719 коний. Мимо сього, що закладано залізниці, число коний в 1910 році виносило 18,267.020, в 1910 році було їх 19,833.113, а в 1918 році, після обчислення міністерства рільництва, зросло число коний до висоти 21,563.000. Коли близько перед сто літами почали говорити про можливість будови залізниці, тоді проковано коневі скору смерть. Ворожба не лише що не сповнилася, але як бачимо, противно, число коний росте. А прецінь у тім часі винайдено біциклі, електричні вози, то що. Обчисляють, що як би міські електричні трамваї заступити кіньми, то треба би 2,000.000 коний. Навіть автомобілі, котрі тепер є в загальнім уживаню не лише для їзди людей, але і для перевозу тягарів, — навіть ті не пошкодили коневі. Бо кінь зайде всюди, а автомобіль ні.

Уживане автомобілів зростає скоро останніми літами. В 1899 році було в Злучених Державах ледви 10.000 автомобілів. В 1905 р. було їх 85.000, а в 1910 вже 400.000. Дальший зріст представляєть ся так: 1915 р. було 1,754.570, в 1916 р. було 2,225.000, в 1917 р. кругло 3,000.000, а в 1918 році 3 і пів мільона.

В Нью Йорку згинуло в 1917 році 119 людей переїханих кіньми, 159 переїханих електричними возами і 525 переїханих автомобілями. Разом згинуло 803 людей під возами.

Товариство ім. Богдана Хмельницького, від. 137 У. Н. С., в Істон, Па.

І. Фенімор Купер.

ВАШІНГТОН І ШПИГУН.

Було се на склонї дощового дня в місяці вересни. Великий здвиг офіцерів зібрав ся коло дверей будинку, положеного в самім серці околиці Джерзи, занятої революційними американськими військами. Вік, одіж і достоїнство в поведеню сих борців вказували, що се були офіцери на високих становищах; одному однак зпоміж них оказувано особлившу пошану і послух, а з сього мож було заключати, що він був найвисший. Його мундур був скромний, але зате на нім були пришиті відзнаки визначної військової команди. Він сидів на гарнім кони, темної краски. Громада молодих людей в яснійшій одежи очікувала очевидно його слова і неначе ожидала його розказів. Коли хтось з офіцерів промовив до нього, то не один капелюх повівав у воздуху, а сейчас потім, коли він заговорив, настала глибока тишина і на лици кожного слідно було побожну пошану для свого старшини.

По своїй промові генерал скинув свій капелюх та вклонив ся поважно зібраним докруги нього. Йому відклонили ся всі і розбрили ся на всі сторони. Генерал лишив ся лише зі своєю прислугою і з одним прибічним офіцером. Він зіскочив з коня, відступив взад кілька кроків, і глянувши коротко але значучо на офіцера, подав ся до будинку, а за ним і офіцер.

Вступивши до кімнати, призначеної очевидно на його принале, він заняв місце на кріслі і думав довго над чимсь, неначе би боров ся сам зі собою. Підчас сеї мовчанки помічник стояв, як би очікував його приказів. Наконєць генерал підніс свою голову і заговорив тим низким, спокійним голосом, що виглядав на його природний спосіб говореня:

„Чи прибув уже чоловік, котрого я хотів бачити?“

„Він чекає на ваші бажання, ексцеленціє!“

„Я прийму його тутки, і то самого одного“.

Помічний офіцер вклонив ся і відійшов. За кілька мінут двері знов отворились і до кімнати увійшов тихонько чоловік та станув оподаляк від генерала скромно, не говорячи ані слова. Генерал зовсім не замітив його, лише сидів дальше на кріслі і вдивляв ся в палахкотячий огонь. Він думав. Кілька мінут проминуло, заки він забурмотів до себе півголосом:

„Завтра треба піднести заслону і виявити наші пляни. Ко-би лише Бог поблагословив їх“.

Незначний рух, зроблений чужинцем, долетів до його уший; він шойно тоді відвернув ся і замітив, що він не сам в кімнаті. Він вказав мовчки на огонь, куди подав ся чоловік, хоч тяжка одіж, яку він носив на собі радше для непізнання, і без того захищала його від зимна. Другий лагідний і ввічливий рух руки вказав на порожнє крісло, одначе незнакомий вклонив ся чемно і відмовив ся від сеї чести. Наступила знова мовчанка на добру хвилю. Вкінці генерал встав, і отворяючи шафку, поставлену на столі, при котрім сидів, витягнув з неї малий, але мабуть тяжкий мішочок.

„Гарвею Бірч“, — сказав він, звертаючись до чужинця — „прийшов час, коли наші приязні зносини мусять скінчити ся; відтепер ми на все мусимо бути чужими для себе“.

Бурлака розігнув ковнір свого великого кожуха, в яким було укрите його лице і глянув поважно через хвилю на генерала; опісля спустив голову на грудь і сказав покірно:

„Коли се є бажанем ексцеленції...“

„Се є потрібне. Від часу, коли я дійшов до сього становища, яке тепер займаю, я маю обовязок знати багато людей, котрі, подібно як і ви, були моїми орудіями і приносили мені різні вісти. Вам вірив я більше ніж усім другим; я скоро замітив у вас правдомовність і придержуване засад, і я дуже радий, що можу ствердити, що я ніколи не завів ся на вас: ви самотні знаєте моїх довірочних агентів в тім місті, а від вашої вірності зависить не лише їх поведжене, але і їх жите“.

Він перестав, неначе би застановляв ся, як би то віддати повну справедливість бурлаці; опісля почав дальше:

„Мені здаєть ся, що ви є одним з немногих, котрих я уживав, а котрі були вірні нашій справі; але хоч вас все мали за ворожого шпигуна, то ви ніколи не зрадили ся з тим, чого не вільно було відкрити. Мені, і лише мені виключно є звісне, з якою посвятили ви працювали для свободи Америки“.

Підчас сеї промови Гарвей поволи підносив свою голову зі своїх грудий, аж підніс її так високо, як лише можна було, і випростував ся цілий. Легонький румянець покрив його виски і поволи розширяв ся по цілім лиці; він стояв гордо і тяжко віддихав, бо різні чувства розпирали його грудь. Очіма однак шукав він ніг генерала.

„Тепер я почуваюсь до обовязку заплатити вам за ваші прислуги; дотепер ви все відкладали прийняте заплати і через сей час наріс вже тяжкий довг для мене. Я зовсім доцінюю всі небезпеки, на які ви себе виставляли... Тут є сто еспанських дубльонів. Ви мусите зважити на убожество вашого краю і тому лише приписати сю низку платню“.

Бурлака підніс свої очі і глядів на лице бесідника; коли сей однак держав ще дальше гроші перед ним, він відступив назад, неначе би гордив мішочком.

„Се не є досить за ваші услуги і нараження, я признаю се“ — продовжав генерал — „але то є все, що я вам можу дати; при кінці нашої виправи може я буду міг збільшити сю суму“.

„Чи ексцеленція думають, що я наражував своє жите і викривляв свій характер за гроші?“

„А коли не за гроші, то за що?“

„А що привело вас, ексцеленціє, на поле бою? За що ви виставляете своє цінне жите кожного дня і кожної години на боротьбу і на стричок? Чого то жалувати мене, коли такі люди як ви ризикують цілим своїм існуванем для нашої вітчизни?... Ні, ні, ні! Ані одного доляра з вашого скарбу я не діткну ся: бідна Америка потребує їх всіх!“

Торбина вирвала ся з руки генерала і впала під ноги бурлаки, де вона лежала аж до кінця розмови. Генерал дивив ся постійно в лице свого співрозмовника і продовжав:

„Є багато причин, які спонукують мене держати вас дальше незнаним. Наші становища є зовсім інші. Мене знають як команданта армій; але ви мусите сходити до гробу з п'ятном зрадника свого рідного краю. Памятайте на се, що заслона, яка прикриває ваш правдивий характер, не може бути знята за ваших часів, а може і ніколи”.

Бірч знова похилив свою голову, але по ній не було слідно ніякої уступчивости.

„Ви незабаром будете старі; цвіт вашої молодости вже минув ся; з чогож ви будете жити?”

„З отсього” — закликав бурлака, витягаючи свої руки, почорнілі від мозольної праці.

„Але вони можуть вас завести; возьміть хоч щось, аби забезпечити себе на старість. Памятайте на ваші клопоти і трудно. Я-ж вам вже говорив, що існуванє многих людей залежить від вашої мовчанки; яку-ж запоруку дам я їм про вашу вірність?”

„Скажіть їм” — заговорив Бірч, поступаючи кілька кроків вперед і наступаючи несвідомо одною ногою на мішочок з грішми — „скажіть їм, що я не взяв золота. Се буде запорука!”

Лагідні черти лица генерала перейшли в добродушну усьмішку і він сильно вхопив руку бурлаки.

„Тепер справді я знаю вас; і хоч ізза тихсамих причин, які спонукували мене дотепер не виявляти вашого характеру, я і надаліше мушу задержати ваше імя в тайні, але приватно, особисто, я можу все бути вашим другом. Коли би прийшли для вас прикрі часи і ви опинилиб ся в безвихіднім положенню, тоді не забудьте зголосити ся до мене. Так довго, як Бог мені дасть, я не забуду поділитись Його дарами з тим, котрий має такі благородні чувства”.

„Я дуже мало потребую в тім житю” — заявив Гарвей; „як довго Бог дає мені здоровле і чесну роботящість, я ніколи не буду нуждарем у сім краю; коли я однак знаю, що ви, ексцеленціє, є моім другом, то се варта більше ніж все золото англійської скарбниці”.

Генерал стояв через кілька хвилин в тяжкій задумі. Він опісля присів при столі, написав кілька ліній на папери і передав письмо бурлаці.

„Сей край буде мати велику і сьвітлу будучність, я мушу се сказати, коли я є сьвідком, як патріотизм перейшов в кров і кости всіх наших людей” — сказав він. „Се мусить бути страшним для такого ума, як ваш, сходити в могилу, ще й нап'ятованим яко ворог свободи; але ви вже знаєте, кілька би то людей потратило жите, коли би виявив ся ваш дійсний характер. Неможливо віддати вам повної справедливости тепер, але я без страху повірю вам отсю посьвідку*). Коли би

---

*) Посьвідка звучала: „Важні політичні обставини, котрі наразили би на небезпеку майно і жите многих людей, були причиною затаєня сього, що сей документ тепер виявляє. Гарвей Бірч був цілими літами вірним слугою свого рідного краю, без ніякої заплати. Коли люди не можуть, то нехай Бог відплатить йому його посьвяту! — Джордж Вашингтон”.

Товариство „Запорозьська Січ“, від. 355 У. Н. С., в Сент-Джозеф, Мо.

ми ніколи не стрінулися, то вона може стати в пригоді вашим дітям”.

„Дітям!” закликав бурлака. „Чиж можу я передати моїй родині ганьбу, привязану до мого імені?”

Генерал глядів на важке чутство, яке болючо ворушило грудь чужинця; мимоволі він поступив кроком в напрямі мішочка з грішми. Однак вираз лиця його товариша здержав його. Гарвей відгадав намір генерала; він покивав головою на знак заперечення і продовжав вже лагіднійше:

„Се дійсно є скарбом, що ви даєте мені, ексцеленціє; сей скарб є також певним. Є люди, котрі скажуть, що моє жите було нічим для мене, в порівнянню з вашими тайнами. Той документ, про котрий я вам сказав свого часу, що затратився, я ликнув був, коли я дістався в руки мешканців Вірджинії. Се був одинокий випадок, що я вас ошукав і він буде посліднім. — Так, справді, ваш папір буде цінним для мене; може” — продовжав він серед меланхолійної усмішки, — „по моїй смерті буде звисним, хто був моїм приятелем; а коли би ні, то і так не буде нікого, хто сумував би по мені”.

„Пам'ятайте”, сказав генерал зі сильним зворушенням — „що в мені будете мати все тайного приятеля; але отверто, перед сьвітом, я не можу вас знати”.

„Я се знаю, я се знаю” сказав Бірч. „Я знав се, заки я підійняв ся моєї служби. Тепер мабуть востанне бачу вас, ексцеленціє. Нехай Бог зішле своє благословення на вас!” Він закінчив і поволи посував ся до порога. Генерал супроводив його очима, в яких пробивало ся глибоке співчуття. Ще раз відвернувшись бурлака і, здавало ся, вдивляв ся в лагідні але розказуючі очі генерала з жалем і пошаною, а опісля, вклонивши ся низко, забрав ся.

Американську і французьку армію провадив до бою сьвітлий полководець проти спільного ворога. Війна скінчилась зі славою, хоч зачала ся серед великих трудностей. Велика Британія скоро опісля знеохотила ся до війни і мусіла признати незалежність Злучених Держав.

Коли літа минали, то різнородні дітяч з війни і їх наслідники чванили ся своїми подвигами. Однак ім'я Гарвея Бірча завмерло серед множества агентів, про котрих загально думали, що вони працювали потайки проти свого рідного краю. Його образ однак часто стояв перед очима могутого начальника, котрий одинокий знав його дійсну вартість. Він кілька разів казав потайки відшукувати колишнього бурлака, але лише раз вдало ся йому довідати щось про його долю. Іменно донесли йому, що якийсь бродяга з иншим іменем, але з тимсамим виглядом, вештається поміж нові оселі, які почали численно виростати в новім краю, і що він бореть ся зі старостию і з нуждою. Лише смерть не дала генералови дальше інтересувати ся долею колишнього його повірника. І довгий час минув, коли то він знова дав чути про себе.

Братство св. Йосафата, від. 217 У. Н. С., в Рочестер, Н. Й.

ЧУЖОМОВНА ПРЕСА В АМЕРИЦІ.

Управа „Союза чужомовних газет” в Злучених Державах оголосила в червні 1919 р. ось-такі дати про розгалужене чужомовної преси.

Скількисть газет друкованих в чужих мовах:

		з того ради-				з того ради-	
всіх		кальних		всіх		кальних	
разом:		(соціалі-		разом:		(соціалі-	
		стичних):				стичних):	
Альбанських	7	0	Мадярських	44	5		
Асирійських	4	0	Норвежсько-				
Вірменських	17	3	данських	62	3		
Болгарських	5	2	Польських	101	4		
Чеських	75	7	Португальських	19	0		
Китайських	18	0	Румунських	11	0		
Хорватських	23	4	Російських	15	7		
Голяндських	22	0	Сербських	14	0		
Естонських	2	2	Словацьких	44	1		
Фінських	27	8	Словінських	18	2		
Флямандських	3	0	Еспанських	159	1		
Французьких	48	0	Шведських	81	2		
Грецьких	30	2	Сирійських	12	0		
Італійських	212	7	Турецьких	2	0		
Японських	36	0	Угро-руських	7	0		
Жидівських	67	13	Українських	10	2		
Кореанських	2	0	Велшських	2	0		
Латишських	3	2					
Литовських	30	3					
				Разом	1.232	80	

Циркуляція нерадикальних газет виносить около 8 міліонів примірників, а радикальних (соціалістичних, большевицьких) 631 тисяч.

Тут не вчислені німецькі газети, яких було понад 600 перед війною.

Загально всіх радикальних видавництв в Америці є 320, з того в англійській мові виходить 240 і вони мають циркуляцію около 10 міліонів примірників.

Після заняття читають чужомовні газети ось-такі люди (виказ ще з 1910 р.):

Ювілери	9.054	Торговці блатвними товарами	15.758
Шевці	44.802	Банкіри	2.592
Посередники торговельні	3.899	Посередники біржеві	1.573
Земельні агенти	19.317	Імпортери й експортери	2.424
Великі купці	11.195	Торговці обувом	7.877
Різники	43.322	Торговці цигарами	6.308
Цукорні	13.725	Торговці кольоніяльними тов.	2.287
Аптики	8.624	Огородники	1.181
Торговці одежію	22.336	Торговці овочами	14.530
Торговці мукою	1.574	Загальні торговці	11.390
Торговці меблями	5.744	Торговці залізом	6.024
Торговці харчами	65.117	Торговці збіжжем	8.618
Молочарні	5.315	Фотографи	5.783
Торговці шкільними прибор.	2.559	Праці	2.883
Архітекти	2.980	Готельники	15.108

Ріжного рода робітники, котрих заняте навіть годі точно означити, передплачували в 1910 році 2,167.548 газет. Розуміється, що від 1910 до 1919 року розвій чужомовних газет поступав величезним кроком вперед. Загально можна припускати, що число чужомовних газет і їх читачів зросло в п'ятеро в тім часі.

Як чужомовна преса помагала Америці виграти війну, можна заключати з таких цифр:

Ньюйорчани чужого походження підписали 450,000.000 доларів на першу позичку Свободи.

На третю і четверту позичку підписали чужинці в цілій Америці 1.300,000.000. При третій позичці становили чужинці 41 процент підписчиків і закупили близько 18 процент бондів.

Около 300.000 чужинців-копальників помагало удержувати весь промисл в руху, видобуваючи цілою силою уголь.

Найтяжші роботи сповняють в Америці робітники чужинецького походження, які не знають англійської мови. Деякі галузи торгівлі і промислу в Америці стоять головно на чужинецькій роботі.

А загалом при всіх нагодах чужинецька преса давала американському правительству визначну поміч.

У віддяку за се ведеть ся тепер дуже сильна агітація між міродатними чинниками за заборону чужомовних газет.

БАТЬКО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.

Часто брами вязниці ставали новим щаблем слави для талановитих людей. Слабі одиниці ломлять ся і пропадають серед таких нещасть. Натомісць сильні характери уважають се за час проби, і використовують його на науку та працю. В той спосіб вони приготовляють ся до будучої діяльності.

Такесаме стало ся з великим Голяндцем Гроцієм.

Гуго Гроцій (Hugo Grotius) був загально образованим ученим. Він знав теологію, філософію, право і вже в молодечім віці — як 15-літний хлопець — визначив ся своїм знанем літератури. Він уродив ся в 1583 році, а в 1613 році зістав міським урядником в місті Роттердам. Якраз тоді почались острі релігійні та політичні спори в Голяндії, а що Гроцій, яко вчений, брав в них участь, наразив ся тим своїм противником; його сторона „програла” і його засуджено в 1619 р. на досмертну вязницю. Він сидів в місті Гага, теперішній столиці Голяндії, і почав у вязниці поглиблювати дальше своє знане. Головно студіював він право, а книжковий рух до нього був так великий, що йому доставлявано їх цілими скринями; і се допомогло йому також до утечі з вязниці. Його жінці вдало ся підмовити одного з вязничних дозорців і він запачував Гроція в скриню з книжок та в той спосіб висвободив його. Він утік до Франції і незабаром видав свої дві найви-

значнійші праці: „Про правдивість християнської релігії” і „**Про право війни і мира**” (книжка ся вийшла по латинськи п. з. „*De iure belli et pacis*”). Ся книжка стала підставою нинішного права народів, званого звичайно: „Міжнародним правом.”

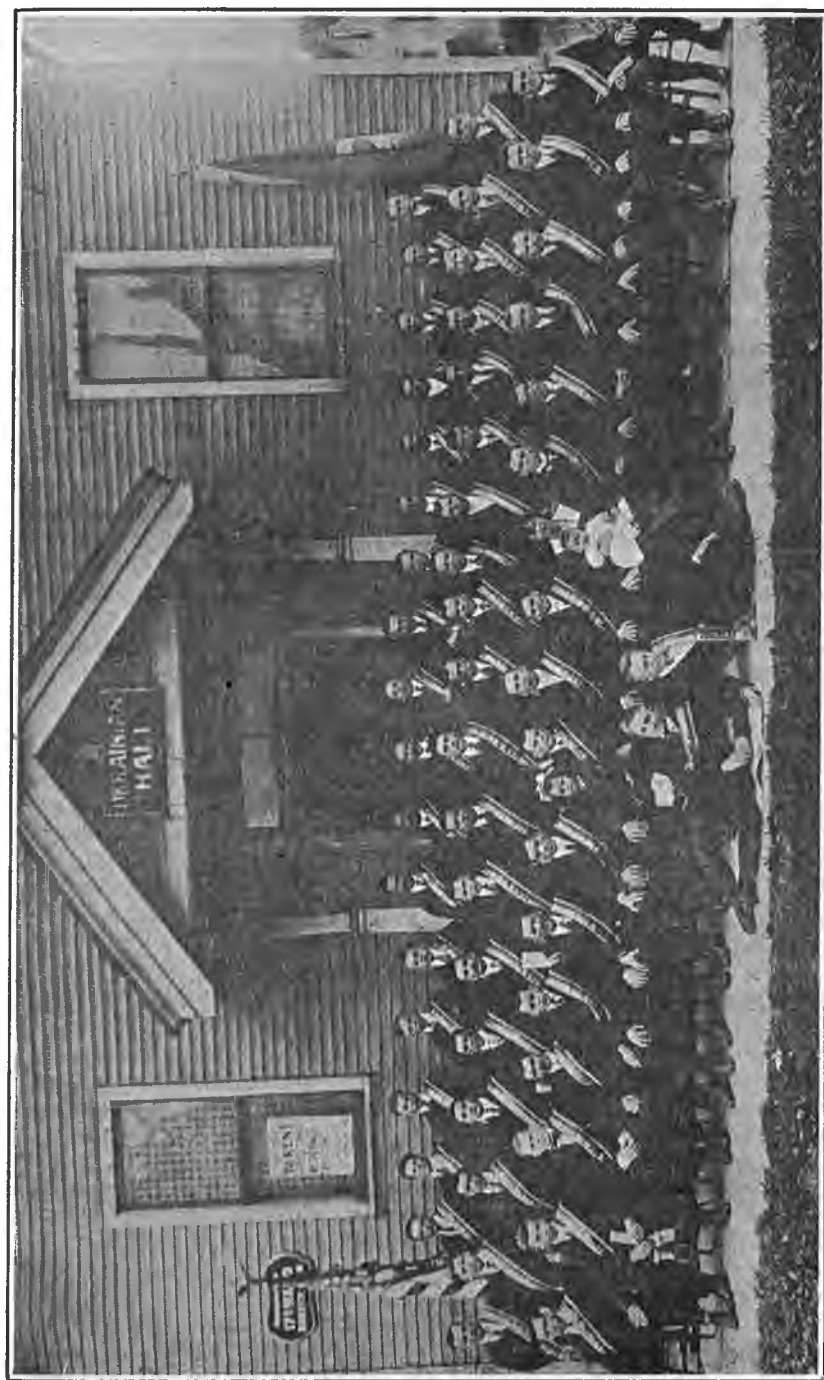
Гроцій помер в 1645 році, але його праця стала підставою до дальшого розвою міжнародного права. Благородні мужі науки почали глибше застановляти ся над причинами і наслідками воєн і в своїх письмах почали рішучо заступати погляд, що у війні треба всім придержувати ся певних засад. Щойно по численних зусиллях, пробах і невдачах устале-но на міжнародній конвенції в Женеві, в Швейцарії, в 1864 році, засади, до придержування котрих зобовязались опісля всі держави на випадок війни.

Вслід за тим появили ся змагання до цілковитого усунення війни. Почала ся пропаганда за рішанем спорів не війною, але мировим судом. І знова по різних пробах зійшла ся по-раз перший загальна мирового конференція в Гадзі (де якраз сидів у в'язниці батько міжнародного права, Гроцій) дня 18. мая 1899 року. Її скликано на пропозицію російського царя, а в ній взяло участь сто представників від 27 держав цілого світа. Конференція займала ся трома головними справами: 1. поправою засад женеvської конвенції щодо веденя війни; 2. загальним удержанем сталого мира; 3. обме-женем мілітарної сили, або і цілковитим розброєнем держав. Перша Гагська Конференція скінчила ся 29. липня 1899 ро-ку і вона становить важну епоху в історії міжнародного пра-ва. Там установлено сталий Міжнародний Трибунал, який мав рішати міждержавні спори, коли сторони добровільно зго-дять ся піддати який спір під рішене сього трибуналу.

Незабаром, завдяки щедролюбовности американського мільонера Андрія Карнегія, почала ся в Гадзі будова „Палати мира” (викінчена в 1913 році), в якій мав засідати колись бу-дучий вимріяний міжнародний конгрес.

Однак мимо слідуючих конференцій і загальних змагань не вдало ся людству запобігти війні. Вона вибухла в серпні 1914 року і обгорнула цілий світ. Своїм страховищем вона перевищила всі давнійші війни. Та мимо попередних нев-дач ідея тривалого мира не завмерла. Сю справу піднято на-ново на мировій конференції, що почала радити в Парижі 18. січня 1919 року, і на ній предложив американський прези-дент Вудров Вільсон проект утвореня „Ліги Народів”, котра мала би утруднити вибух війни і положити підставу до заве-деня прилюдної дипломатії, а за тим і піддане під публичну дискусію різних замотаних міжнародних справ.

Товариство „Вільні Козаки”, від. 316 У. Н. С., в Рочестер, Н. Й.

НЬЮТОН.

Імя Ньютонa говорить само за себе, а при нагоді варт по-знакомити ся з житем сього славного астронома.

Ізаак Ньютон уродив ся 25. грудня 1642 р. в місцевости Вулсторп, округа Лінколншір, в Англії. Коли по домашнім вихованню під проводом матери він пійшов до народної школи в 12-тім році житя, то сейчас почав показувати свій нахил до механічних праць, получених з математичними обчисленнями. Будував млинки підчас забави, водний годинник зі старої скринки і придумував всілякі інші машинерії.

По скінченню народної школи він мав приучувати ся сільської господарки. Але його зловили нераз то на читанню книжок, то на ріжних обчислюваннях підчас ярмарочних днів і загалом говорено, що він до нічого. Тоді його мати рішила ся вислати його до висшої школи в місті Кембрідж, де його прийнято по певнім підготованню. Треба собі представити, що цікавий молодець попав тут на своє. Він не лише вмів бути добрим товаришем, не лише знав, як поводити ся в добрім товаристві, але умів також і вчити ся. Якось подобали ся йому філософічні твори, а дальше фізичні книжки славного тоді астронома Кеплера. Інші подібні книжки, як „Геометрія” (Дескарта), а навіть давна „Астрольогія” вавилонська звернули пильно його увагу. З тої „натуральної філософії” найбільше подобали ся йому досліди над сьвітлом. Він брав нераз тригранно врізане грубе скло — оттаке, як то висить в церкві при великих сьвічниках (його називають „призма”) — наставляв його проти сонця і дивував ся, чому то сонячне сьвітло відбиваєть ся на стіні в ріжних красках і заломлюєть ся в довших лучах. І саме він перший почав помічення над сим, що ясне сьвітло складаєть ся властиво з багато лучів, котрі ріжно заломлюють ся і мають ріжні барви. А се відкрите було дуже важною підставою до науки оптики.

В місті Кембрідж вибухла якось зараза і розпущено школи. Поїхав отже домів і Ньютон — але не сидів безчинно як другі; лише що тут не мав тільки нагоди до науки як у школі. Він пильно слідив усьо, що видів. Він завважав раз, як упало яблуко з дерева. „Чому воно впало?” — почав думати. І поволи з сього думаня попав він на дуже важну в науці теорію тяжести (гравітації). Він по якімсь часі обчислень вираховував, скільки разів скорше падає олово від дерева, а дерево від паперу і т. д.; а дальше з того він скочив і на зьвізди, місяць, сонце та планети і прийшов до заключеня, що небесні тіла бігають довкруги на підставі певних засад тяжести. Він то винайшов сі славні в астрономії правила гравітації.

В два роки опісля скінчив він школу, а за других два роки вже став професором в тійсамій школі. Там якраз він викладав студентам свої нововідкриті відомости з математики,

а дальше і з оптики, а вже найбільше переконували його слухачів його помічення про барвні лучі в яснім сьвітлі.

Мимо своєї вчености він був дуже лихо платний і жив так скромно як студент, бо всі гроші видавав на наукові книжки й інструменти. А ніколи не відмовляв бідним, коли ще мав що при собі.

В 1683 р. Ньютон докінчив свою славну наукову працю про „Принципи, або Математичні підстави природної філософії”. Незабаром опісля він вже був представником університету в парляменті, а скоро по сім вже й можні сього сьвіта почали числити ся з ним. Королева Анна іменувала його начальником чеканарні, бо він із своєю наукою найбільше до сього надавав ся. Сей уряд займав він до кінця свого життя, а вільні хвилі посвячував на наукові досліди.

Але його характер все був тойсам. Лагідна і добротлива його вдача зеднувала йому без числа прихильників; ніколи не показував своєї мудрости в товариській розмові, через що кождий сьміло міг з ним розмовляти; і від нікого він не втікав, хоч як шкода було йому часу. Зате він дуже рано вставав до праці, щоб відбити собі страту часу. Його твердий і розумний спосіб життя та ясність ума зберегли його черствим і погідним до пізньої старости. Коли його стать середного росту почала показувати признаки старости, а голова покрила ся б.чим волосем, то саме в тім часі він зеднав собі найбільше пр.ятелів, бо ніхто не міг нарікати на нього, що він „старий дивак”. Вкінці на нього прийшла черга досьвідів. Тяжка недуга довго мучила його, однак він зносив її як герой. Дивувати ся треба було, як міг 84-літний старець витерпіти спокійно страшні болі. Помер 20. марта 1727 р.

Ті, що пишуть житєпись Ньютонa, з подивом висловлюють ся про його черти характеру. Він був обдарований з природи великим таланом; а мимо сього працював з подиву гідною витривалостию. Не чванив ся своєю мудростию, але взято слідив рухи планет, зьвізд, комет, а дальше рух води в океані, удачно розсліджував він власности сьвітла і красок — над чим ніхто перед ним навіть не застановляв ся. Скромність його пізнати по його загально звіснім вислові: „Мені здаєть ся, — сказав він — що я лише є дитиною, яка вибирає камінчики на березі океану, а міжтім цілий океан Правди лежить нерозсліджений передімною”.

Який дід, такий і його плід.

Терпи, тіло, маєш, чого хтіло.

Унадилась свинота до чужого болота.

Чоловік як ворона, а все жінці оборона.

Микола Віконський.

ЦВІТНА НЕДІЛЯ.

Білі сорочки позатягали люди, сьвяточні кафтани накинули на себе, в кожухи вбрали ся, бо холодом ще повіває, тай на Всеночне пійшли.

Ізза ліса підійшло сонце. Ціле село потонуло в його сьвітлі. Зеленіють верби на долині, а Царова Гора наче дівчина вродлива записала ся. Усміхаєть ся в обіймах сонця. Сїрим обрусом постелила ся на ній тїнь Сорокової стодоли.

В церкві правлять Всеночне.

Під церквою клячуть баби в білих кожухах. То ті, що робили цілий ранок пироги тай припізнили ся трохи. Як прийшли, не годен вже було дїпхатись.

Крізь двері вилїтає на двір дяків голос. Як сокіл на дужих крилах. Летить аж до панського саду і звідтам знова вертаєть ся.

Воздух пахне запахом весни. Закрадаєть ся до церкви і виганяє з неї запах сьвічок.

З поля несе вітер на легеньких крилах піснї жайворонків.

Люди і жайворонки славлять Творця вселенної...

Всеночне скінчило ся. Стають в довгий ряд малі й великі, дівчата й хлопці, баби й чоловіки. Всі рівні перед Богом. Ряд посуваєть ся наперед.

— Во ім'я Отця і Сина... і губить ся решта слів.

Передній згинаєть ся, цілує образ і хрест, а потім „ксьондза” в руку. Ксьондз дає йому гилячку лози.

Буть поклони люди, півголосом шлють до Бога ранні молитви. Наче ліс в церкві шумить. Мішають ся слова тих, що на долині, і тих, що на хорах. А попід самим склепінем пливе дяків голос. Начеб хотїв заглушити помішані слова молитов тай не годен. Дяк співає про Христа, як віздив до Єрусалиму, а нарід стелив Йому по дорозі цвіти.

Не чути співу жайворонків...

Як пчоли з ули висипали ся з церкви люди. Їх лица бліді. Шість неділь посту минуло. Барабольки з юшкою тай хлїб з олієм. В неділю борщ забілений молоком...

Як з рукава сиплять ся з дверей. А на дворі сьмієть ся до них сонце усміхом весни.

— Дозвольте же Господонько тиждень пережити і Великодня дочекаємо ся.

— Щоб хоть гарно на дворі було. Повідають старі, як в цвітну неділю, так на Великдень.

— Ей, куме, здав би ся дощик на засіви. Озимина не зазеленїла як слід...

Довкола церкви вганяють дїти. Позривали ся ранісенько, з цілого села зійшлись, бо ксьондз лозу роздають.

„Лоза бе, не я бю, від нинї за тиждень буде Великдень”, і вдаряє один другого через плечі.

Відскакують базьки від гилячок і котять ся по зеленій траві.

Луць Черкасів розплакав ся, бо з оповіщенням про прихід Великодня лоза якогось шибеника твердо переїхалась по його плечах.

Жайворонки ще дужше розспівали ся. Аж в ухах лящить. Помішали ся зі собою їхні пісні, як людські молитви в церкві.

Луць, хлипаючи, втирає сльози і от — усьмішка на його у-

Товариство „Запорозьська Січ”, від. 192 У. Н. С., в Геркімер, Н. Й.

стах. Розглядаєть ся, кого-б то своєю лозою почастувати. На ній вже всі базьки пооблітали...

Серед дороги зійшли ся дівчата. Наче вівці на пасовиску, як сонце дуже пражить. Радять, як вбирати ся на Великдень. В кацабайках ще зимно буде. Щоб хоть на дворі коло пасок не стояти, а то-б справді померзли.

— Ну і як?... Як котра схоче.

Як маків цвіт зацвітуть за тиждень на ягілці. В новеньких хустинках, в пишних вишивках. І коралів навішають. Хлопці очи позавертають.

Ех, красавиці!...

— Параню, а ти проковтнула вже базьку з сьвяченої лози?

— Та на що?

— Мої бабуня казали, що хто ковтне базьку, той кашляти не буде.

— Чекай, я ковтну.

І пійшли на долину. Великий дзвін кликав людей на Службу Божу.

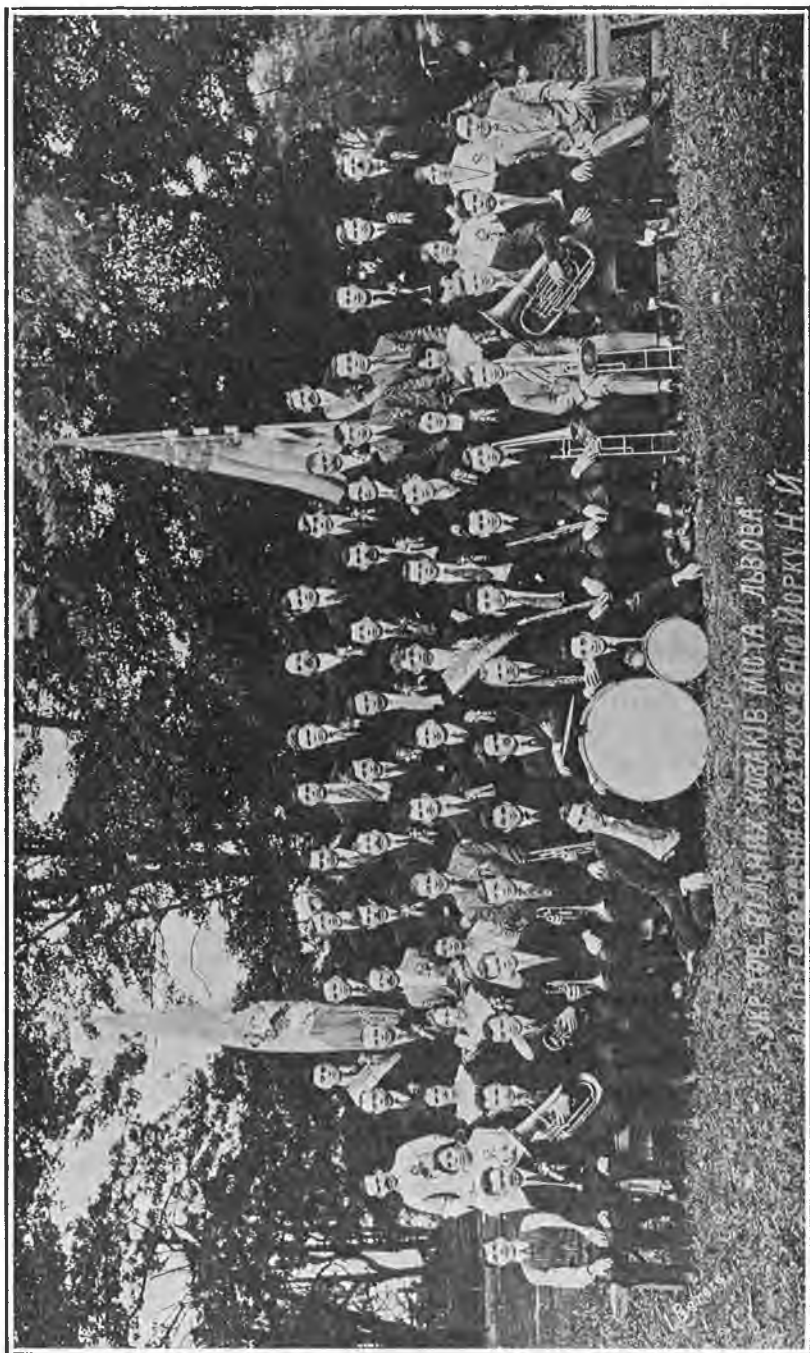

ГОТИ І ГУНИ.

Оба племена були колись страшні для Європи, оба відзначали ся жорстокістю. Дуже шанували своїх володарів і ними дорожили навіть по смерті. Історія записала два подібні приклади страшного похорону Аттилї, короля Гунів, і Алярика, короля Готів.

Аттиля помер 453 р. по Хр. Його похоронено на розлогій рівнині в золотій домовині; її вложено в срібну, а срібну в залізну домовину і щойно тоді спущено тіло в гріб. Разом з небіщиком закопано всю особисту добычу короля: кінську упряж, мережену золотом і перетикану жемчугами, багаті шовки і всякі дорожочінности, зрабовані в палатах побитих противників-королів. А щоби ніхто не знав, де закопано Аттилю, Гуни повбивали всіх робітників, котрі копали й засипували гріб Аттилї.

Подібно зробили Готи зі своїм королем Аляриком. Коли він помер 410 р. в місті Косенка, в провінції Калябрія в Італії, Готи відвернули русло ріки Васенто в місци, де вона найбістрійше плала. На дні ріки викопали гріб, вложили там тіло Алярика в повній збруї, з ним дорожочінну добычу і прикрили назад гріб землею, піском і каменем. Опісля пустили назад ріку в її давнє русло, а робітників, котрі довершили сеї великанської праці, повбивали. З тої причини ніхто не знає, де спочивають сі славні полководці, яких ім'я жахом переймало колись цілу Європу.

Товариство „Вільні Козаки міста Львова”, від. 143 У. Н. С., в Нью Йорку, Н. Й.

КОЛИ БИ ЧОЛОВІКА РОЗІБРАТИ НАУКОВО.

Возьмім чоловіка, що важить 150 фунтів і розберім його науково; аналіза покаже, що в його тілі є 3.500 кубічних стіп газу, а то: кисня, водня і азоту. Коли за тисячку кубічних стіп світляного газу платить ся 80 центів, то чоловік випродує такого газу за \$2.80. Але ще і його товщ може придати ся на освітлене. Іменно з товщи чоловіка можна зробити свічку, що важила би 15 фунтів.

Чоловіком можна би й писати. Двайцять два фунти угля має людське тіло; коли би його мож відповідно порізати, то можна би зробити 780 тузинів або 9.360 штук угляних олівців до писаня. В крові чоловіка находить ся около 50 зерен заліза, а в цілім тілі є його стільки, що можна би з него зробити залізний джаган такий тяжкий, як сам чоловік. Здоровий чоловік має пятьдесят чотири унцій фосфору. Се, як звісно, смертельна трутина. З неї можна би зробити 800.000 сірників, а можна би нею також затроїти на смерть 500 осіб. Ся отруя змішана з двома унціями вапна становить матерію наших костей і мозку.

Хоч би як сквашений був чоловік, то в нїм все таки находит ся около 64 кісток цукру — звичайних шестигранних грудок, що то їх купуєть ся в торгівлі. Щоби тіло не було засолодке, до нього додано ще 22 ложки соли. Коли би чоловіка мож випарувати і перемінити у воду, то можна би дістати 38 кварт, значить більше ніж половина його ваги. В нїм є також досить крохмалю, потасу, магнезії, сірки і гідрохльорового квасу. Коли би потовчи 1000 шкаралуп з яєць у великім моздіри, то в тій муці була би таксама мішанина, як є в чоловіці від ніг до голови.

КОЛИ ЧОЛОВІК НА ОБРАЗКУ ГЛЯДИТЬ ВСЕ ЗА НАМИ?

Нераз образок уперто глядить на нас, денебудь би ми стояли: з переду, з лівого або з правого боку, в горі чи в долині. „Що за диво?” — думаємо. Натомісць на іншим образку чоловік ані не звертає на нас уваги. Він глядить, куди сам хоче, лише не на нас.

Коли чоловік йде до фотографії і в хвили зниманя його образу глядить просто у віконце фотографічної камери, то його образ так відібеть ся, що все буде водити очима за тим, хто його оглядає. Такесаме і з мальованим образом. Коли маляр-мистець малює образ чоловіка просто „з лиця” і чоловік глядить маляреви в очи, то намальований образ вийде такий як фотографія. Очи все будуть дивити ся за оглядачами.

Коли отже ми замітимо чоловіка на образку, що не водить за нами очима, тоді можемо знати, що він не дивив ся в сочку фотографічного приладу, — коли се фотографія, ані маляреви в очи, — коли се мальований образ.

Шкільна дівора з представлення „Слідами Тараса”, зі своїм учителем п. Стефаном Лабойком, в Монесен, Па.

ТАЛЬМУД.

До часів християнства Жиди були самотнім народом, який вірив в одного Бога. Вони отже є найстаршими представителями монотеїзму. В парі з релігією було в них високо розвинене моральне право, основане на волі самого Єгови. Їх декалог, принесений Мойсеєм зі Синайської гори, став підставою до пануючої тепер етики. Зпоміж всіх старинних народів Жиди мали найвище розвинене релігійне жите. Тимто і їх література є передівсім релігійного змісту. Писана на гебрейська література звісна цілому світові як Біблія Старого Завіта.

Але побіч сього святаго збірника жидівської літератури існувало межі Жидами багато неписаних пісень, оповідань, переказів та звичаєвих традицій. Як довго старі Гебреї були разом і держали ся єрусалимської святині, так довго ся традиція переховувала ся між ними і набирала чимраз ширших розмірів. Вона становила певного рода звичаєве право, яке надавало Жидам окремий національний характер.

По смерті Христа однак почало багато Жидів ставати християнами, а рівночасно апостоли наворачтали тисячі поган на християнську віру. А що між християнами брала верх теорія братньої любови, тому грозила Жидам небезпека винародовлення. Бо старинні Гебреї жили все вірою, що вони єдині є вибрані Богом нарід, а всі прочі, чужинці, погани, є невірними. Тепер же і погани і Жиди ставали вірними — але християнами. Отже вони не робили різниці між собою.

Заходила тепер потреба ратувати себе як нарід. Християни приймали писану літературу — Біблію Старого Завіта — за свою. Тому жидівські націоналісти, які не хотіли приймати християнства, мусіли оглянути ся за чимсь иншим, що би їх держало в їх переконаню, що вони єдиний — упривілюваний — нарід, і знайшли сю стародавню, устну традицію. Почало ся — може й несвідоме з початку — списуване легенд, оповідань, пісень, молитов.

Коли незабаром — 70 року по Христі — Римляни збурили осередок старо-гебрейської лучности — єрусалимську святиню, — тоді отся традиція стала тим духовим скарбом, який мав Жидів, розкинутих по світі, лучити в одну родину. Шойно в році 190 по Христі пов'язав рабін Юда Святий всі ті старинні оповідання й перекази і списав їх в одну книгу. Ся книга — се перший Тальмуд.

Годі точно сказати, що се властиво є. Але в Тальмуді можна найти все: про насіння, овочі, дерева; про бенкети і свята; про жінчини і їх обовязки та клопоти; про весілля, контракти і розводи; про зв'язину домашню і винагороджене шкоди нею заподіяної; про згублені і знайдені річі; про позички і лихву; про господарство, спадщину, купно і продаж;

про присягу, свідків, арешти, ідолопоклонство; про жертву і богослуження; про начиння й очищене; про одіж, домашнє господарство і купіль; про медицину, чародійство, астрономію, астрологію і коротко: про все. Є се чудна книга, котра свідчить про роботячість, мудрість і глупоту людську. Побіч мудрих висловів находимо там найдивачніші забобони. Побіч оповідань з історії можна знайти в Тальмуді і такі дивовижні оповідання, що подивляти треба само припущене, аби хтось у те повірив.

Основою поваги Тальмуда є віра, що Мойсей на горі Синайській дістав від Бога-Єгови багато устних вказівок, котрі не були списані. Сї вказівки списав щойно рабін Юда Святий і вони називають ся Мішна. Побіч сього йдуть нагромаджені віками поясненя рабінів, які разом зібрані називають ся Гермара. Ся власне Гермара відзначаєть ся незвичайно буйною фантазією. Щоби була одноманітність в толкованю, установлено окремі правила. Се власне є причиною, чому Тальмуд на цілїм свѣті має тесаме значіне.

Між нашим народом панує переконанє, що Тальмуд містить тайні приписи для поборюваня христіянства.

Правди в тім тільки, що Тальмуд робить ріжницю між вірними і невірними. До невірних належали погани, бо в тих часах, коли Тальмуд списувано, йшла боротьба між поганами й Жидами. В тих часах Жиди уважали христіян за еретиків. З часом однак приняла ся в Тальмуді ріжниця між Гебреями і чужинцями. І супроти чужинців допускає Тальмуд иншу етику ніж супроти Жидів. Тальмуд отже позволяє обманювати чужинців, а також свобідна є лихва супроти них. Тому, що в середних віках Жиди не належали до суспільности — їм дозволяли мешкати лише в певних дільницях по містах — Тальмуд проповідує ненависть до христіян. Се виразно зазначено на пр. ще в Тальмуді, виданім в Амстердамі в 1645 році. Але в новійших часах зачало ся очищуванє Тальмуда від того рода напряду і тепер лишив ся лише загальний дух, противний чужинцям.

Натомісць ще доси є багато непідхлібних натяків про Христа і його учеників, бо Жиди ще й тепер очікують „свого” Месії, хоч час його приходу вже давно минув.

МИТЕ РУК.

(Приписи в Тальмуді).

1. Кватирку води треба виляти на руки одного чоловіка; так само се може вистарчити і для двох. Коли треба мити руки пятьом, десятьом або й сто людям, то — каже рабін Йосель — води мусить бути в начиню тільки, щоби для останного лишила ся хоч кватирка. Для другого обмитя рук можна доляти води, але для першого митя не вільно доливати.

2. Можна ляти воду на руки зі всякого начиня: камінного, глиняного або металевого, але не вільно ляти води вищербленою стороною, або брати воду зі самого дна бочки. Ані не вільно давати другому води зі своєї долоні. Воду можна переховувати лише в таких начинях, що мають накривки.

3. Вода, котрою не вільно напувати звіврят, не надаєть ся також і до митя, коли вона стоїть в начиню; але, коли вона на землі, то вільно. Коли фарба, чорнило, або вітріоль капне до води і змінить її краску, то вода вже недобра. Коли хто уживав води, або вмочив у ній хліб, то вона теж нездала.

4. Коли хто полокав начине у воді, то вона вже нездала. Коли однак хто полокав у воді начине вже вимите, або полокав нове начине, то вона добра.

5. Вода, в котрій пекар умочив булку, нездала; але коли він умочив, тримаючи її в руках, вона ще добра. Кожному вільно зливати руки, навіть глухому, дурноватому, або малолітньому. Чоловік може держати коновку межи колінами і ляти воду на руки. Можна також схилити бочку і ляти воду. Рабін Йосель не годить ся з тим.

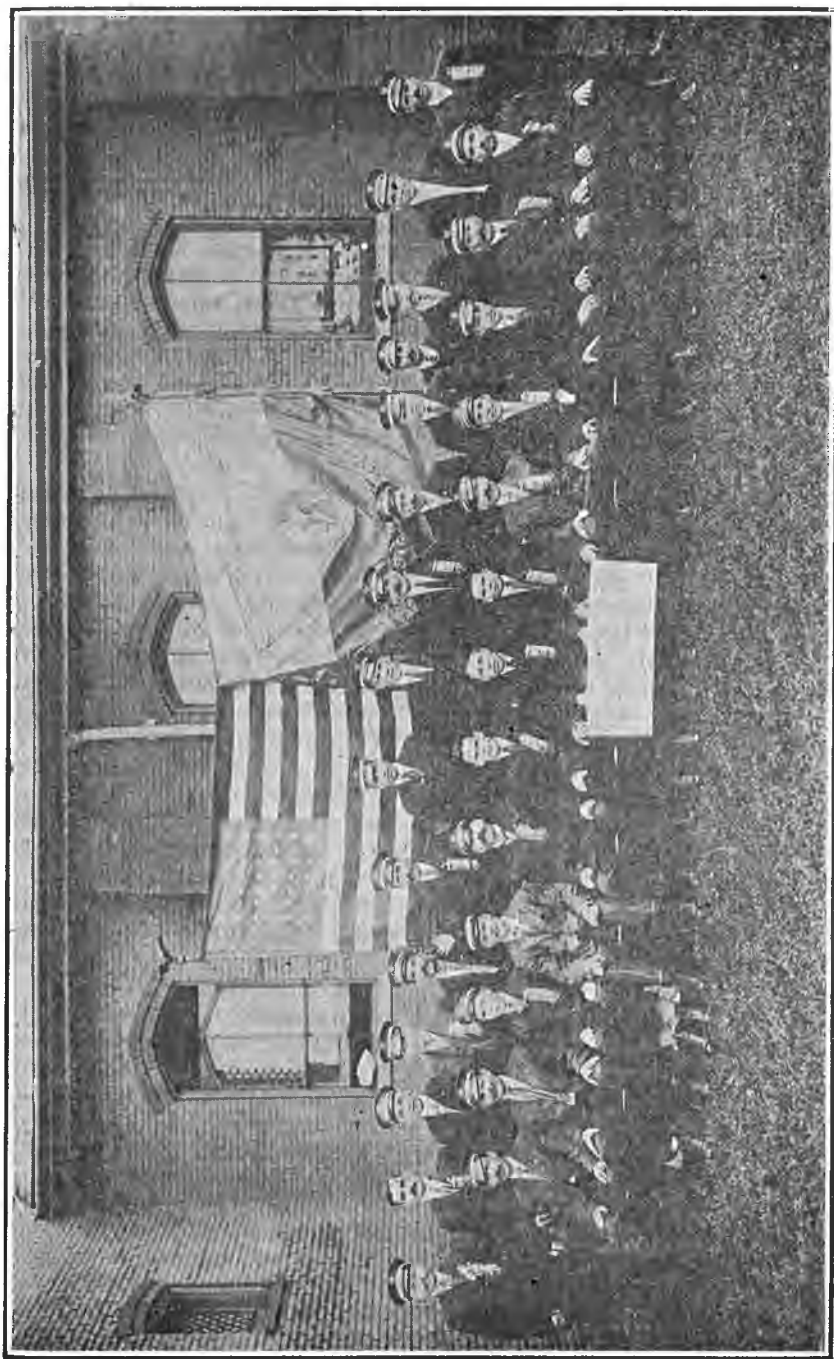
МОЙСЕЙ -- ПАСТИРЕМ.

(З народних уст).

Коли Мойсей пас вівці на долині, відбігла одна вівця від стада; він пустив ся за нею і вкінці дігнав її аж за горою; він побачив, що вона зайшла до ставу, щоби напиться води. І каже Мойсей: „Бідна овечко! Я й не знав, що ти така спражена; я зовсім надармо гнав за тобою і кричав. Тепер я вже коло тебе; ходи, я візьму тебе на плече й занесу назад до череди”.

Дав ся чути голос з гори, що закликав: „Тому, що ти маєш таку лагідну мову в твоїх устах, відтепер будеш пасти мою святау вівцю — жидівський нарід”

— 0 —

Братство Сошествія св. Духа, в ід. 237 У. Н. С., в Честер, Па.

ПРАВДА І КРИВДА.

(Народна казка).

Жили колись два брати: один багатий, а другий бідний. Ото раз зійшлися вони тай збалакалися. Бідний каже: „Хоч як гірко в світі жити, а все краще по правді жити”. — А багатий: „Де ти тепер знайшов правду? Нема тепер правди на світі; тепер скрізь сама кривда. Кривдою краще жити”. — А вбогий на те не пристає: „Ні, таки, брате, правдою краще!” Тоді багатий: „Ну, гаразд! Давай об заклад: підемо людей питати, — кого стрінемо, того й питаємо — і так до трох разів. Як на твоє скажуть, то все моє майно твоє буде; а як по моему — так я все твоє майно заберу”. — Убогий каже: „Добре!”

От і пішли вони дорогою. Ідуть, ідуть, — зустрічається їм чоловік, — з заробітків іде. От вони до нього: „Здоров, чоловіче добрий!” — „Здорові!” — „А що ми тебе хочемо поспитати?” — „Скажете”. — „Як на світі краще жити: чи по правді, чи кривдою?” — „Е, добрі люди”, — каже чоловік, — „де ви тепер правду знайшли? От я скільки робив, робив, а заробив як кіт наплакав, та ще й з тих грошей відтягнув хазяїн. Де вже там правдою проживеш! Краще жити кривдою ніж правдою”. — „Ну, брате, — каже багатий, — отсе тобі раз моя правда”. Зажурився вбогий, тай пішли собі далі.

От зустрівають вони вже купця. „Здорові, добродію!” — „Здорові!” — „А що ми вас хочемо поспитати?” — „Скажете!” — „Як на світі краще жити: чи правдою чи кривдою?” — „Ге, добрі люди! Деж таки його правдою проживеш? Тут як почнеш продавати, то сто разів збрешеш та піддурити чоловіка. А то й не продаси”. — Тай поїхав собі. — „Отсе тобі вдруге моя правда!” — каже багатир. Ну, бідний ще дужше зажурився, тай пішли собі.

Ідуть, ідуть — здибали пана. „Здорові, пане!” — „Здорові!” — „А що ми вас хочемо поспитати?” — „Скажете!” — „Як на світі краще жити: чи правдою, чи кривдою?” — „Ге, добрі люди, — деж тепер та правда на світі? Правдою не проживеш. Се мені як би правдою жити, так...” І не доказав, поїхав собі. — „Ну, брате”, — говорить багатий, — „вертаймось до дому та віддавай мені своє майно!”

Іде той бідний до дому та так його журба й хилить... Забрав багатий брат усе його майно, тільки хату й лишив: „Поки поживи”, — каже, — „бо мені не треба зараз, а згодом — шукай собі іншої”. От сидить бідний із своєю родиною і хліба шматка в хаті нема, і заробити ніде, бо хліб скрізь не вродив. Терпів убогий, терпів... діти кричать... Узняв він мірку тай пішов до багатого брата просити хліба. „Дай, — каже, — братіку, хоч мірку якого-там борошна, чи зерна нема що їсти, діти з голоду пхнуть”. А той „Дай”, — каже, — „тобі око вийму, — тоді дам мірку борошна”. Думав той бідний,

думав, — мусів згодитись: „На”, — каже, — „виймай, Бог з тобою; тільки дай чоґо їсти”. — От багатий виколов бідному око і дав йому мірку борошна; той узяв, приносить до дому; — жінка як подивилась на нього — так і скрикнула: „Що се, чоловіче, з тобою зробило ся? Деж се твоє око?” — „Еге”, — каже, — „де! Брат забрав!” Тай розказав їй. Поплакали вони, пожурились тай живуть тим хлібом.

За тиждень там, чи за скільки — знову хліба не стало. Узяв той чоловік мірку, знову пійшов до брата. „Дай”, — каже, — „братіку, хліба, вже того не стало, що ти мені дав!” — „Дай око вийму, тоді дам мірку!” — „Як же я, — каже, — братіку, буду без очий на світі жити? Ужеж ти одно виняв. Змилуй ся, дай уже так!” — „Ні, — каже, — дурно не дам; дай око вийму, то тоді знову дам одну мірку. — Мусів той бідний і на те пристати. „На”, — каже, — „виймай, — Бог з тобою!” От багатий брат узяв ніж, виколов йому й друге око і насипав йому мірку хліба. Той сліпий узяв тай пійшов до дому.

Так-сяк, за тини держучись, полапцем дійшов він до дому, приносить той хліб. Жінка як на нього глянула, аж перелякалась: „Як же ти се, чоловіче, будеш на світі жити без очий? Ми-б якось роздобули хліба, а тепер...” Плаче сердешна так, що й слова не промовить. Тоді чоловік: „Не плач, — каже, — жінко! Будем жити так, як Бог милосерний дасть. Не один же я на світі темний: є багато сліпих, тай живуть таки якось і без очий”.

От скоро й того хліба не стало; чи багато там його — мірка; а їсти є кому — семья! „Ну, тепер, жінко, — каже чоловік, — до брата вже годі ходити. Відведи мене за село під ту велику тополю, що над шляхом, на роздорожу; там мене покинеш на весь день, а вечер прийдеш тай возьмеш мене до дому: хто буде йти або їхати, то може подасть шматок хліба” От жінка відвела його туди, посадила під тополею, а сама вернулась назад.

Чоловік той сидить... Хтось там трохи подав йому... Далі вже вечеріє, а жінка забарилась. Устав чоловік, хотів сам до дому йти, та не туди звернув, не потрафив до дому. Іде тай іде і сам не знає куди. Коли чує — ліс над ним шумить. Доводить ся йому в лісі ночувати. Побоявши ся чоловік зввіра, виліз так-сяк на дерево тай сидить там.

Коли так о півночі прилітають на те місце під той дубок нечисті, а з ними ватаг їх. От і став той ватаг питати, хто що зробив. От один і каже: „Я таке зробив, що брат братови очи за дві мірки жита повиколовав”. А ватаг каже: „Добре ти зробив, та ще не так!” — А як же? — „Як той сліпий потре свої очи тою росою, що під тим деревом, то буде знов бачити” — О! хто-ж то й чув, хто-ж то й знав, що треба зробити.

Ну, а ти-ж що зробив? — питає ватаг другого. — А я в однім селі всю воду повисушував, що й крапельки нема; а

носять її туди за трийцять та за сорок верстов. Багато там пропадає людей. — „Добре ти зробив, та ще не так”, — каже ватаг. — А як же? — „Як хто відкине той камінь, що лежить на крайнім городі, то потече зпід нього вода на все село” — О! хто-ж то й чув, хто-ж то й знав, що треба се зробити!

— Ну, а ти-ж що зробив? — питає ватаг третого. — „У таким то королівстві у короля одна дочка; так я їй поробив так, що осліпла і нічого лікарі їй не подіють”. — „Добре ти зробив, та ще не так”, — каже ватаг. — А як же? — „Та як сею росою, що під тим деревом, їй очи помазати, то вона одужає”. — О! хто-ж то й чув, хто-ж то й знав, що треба се зробити!

А чоловік сидить собі на дереві та чує все, що ті говорять. От як уже розлетілись вони, він зліз із дерева, помазав очи тою росою — так і став бачити. Тоді думає: „Мені Бог поміг, поможу-ж і я людям” От набрав тої роси з собою в фляшочку тай пійшов.

От пійшов він до того села, де води нема. Не доходячи до села, зустрілась йому бабуса — несе пару ведер на коромелі. От він поздоровкався тай каже: „Дайте мені, бабусю, напитись!” — „Е, е, синочку! я-ж її несучу за трийцять верстов, а поки дійду до дому, половину розхлюпаю, а семя в мене велика — пропаде без води”. — „Я як прийду у ваше село, надам води на всіх”.

От вона дала йому напитись та така рада, та мерщій у село і розказала людям... Люди і ймуть віри, і не ймуть, виходять йому назустріч, витають його: „Чоловіче добрий, зрадувай нас від видимої смерті!” — „Добре”, — каже, — „тільки помагайте мені! Ведіть мене до вашого крайнього городу!” Привели вони його. Почав він шукати, почав шукати, — найшов той камінь. Як узяти ся гуртом — підважують той камінь та зсувають його... Таки зсунули! Як зсунули, так вода зпід нього й ринула... Як пійшла, як пійшла, — так скоро і криниці, і ставки, і річки — скрізь стали повні водою. Люди так і зраділи, дякують тому чоловікови; надавали йому і гроший і майна...

Сів він тай поїхав. Їде та все розпитує дорогу в те королівство. Може й довго їхав, — таки доїхав.

Приїздить до королівської палати тай питає людей: „Я чув, що у вашого короля дочка нездужає, — нічого з нею лікарі не подіють, а може-б я їївилічив”. — Е, чоловіче, куди тобі! тут такі лікарі, тай ті нічого не подіють, а ти-ж що” „От же таки скажіть королеви!” Вони не хотіли, а він таки налягає; нема що робити, — сказали. Кличе його король до палати. Привели його перед короля: „Ти можеш, — каже, — вигоїти мою дочку?” — „Можу”, — відказує. — „Коли вигоїш, дам тобі все, що схочеш”. Повели того чоловіка в ті покої, де лежала королівна. Помазав чоловік тою росою царівні очи, — так вона й стала бачити. Тоді король такий уже радий, що й не сказати. Стільки тому чоловікови богатства надавав, що вже кіньми він його повіз до дому.

А тимчасом жінка його бідує і не знає, де чоловік її. Думає вже так, що й на світі його нема. Коли се він приїздить в ночі, стукає у віконце: „Жінко, відчини!” Вона почула, голос пізнала та так зраділа!... Вибігла, відчинила, веде в хату, — думає, що сліпий. „А засвіти, жінко!” — говорить чоловік. Та засвітила; як глянула на нього, та аж руками сплеснула: видющий чоловік! „Ой, слава-ж тобі, Господи! слава-ж тобі, милосерний! Та як же се тобі зробилось, чоловіче, — розкажи!” — „Стрівай, жінко, — наперед треба майно позносити!” Як стали зносити, — куди тепер тому багатому братови до сього!

Ну, так ото вони забогатіли тай живуть. А багатий брат дочув ся про се тай прибігає: „Як се так, брате, що ти й видющий і забогатів? „Той не потаїв, розказав усе. „Так — каже, — й так” — От багатому братови й закортіло ще більшого багатства придбати. Тільки ніч прийшла, зараз він нишком у той ліс, виліз на те дерево тай сидить. Коли так о півночі прилітають знову ті нечисті з ватагом. От і збалакалися: „Що воно за знак: ніхто того не знав, а вже сліпий брат видющим ходить, і воду пушено зпід каменя, і царівна одужала. Се-ж нас хтось мабуть підслухує. А давайте лиш шукати!” Кинулись шукати та на дерево, аж там той богач... Так вони його як ухопили, так і розірвали...

ДУША ФІНЛЯНДІЇ.

Російська революція з марта 1917 р. вивернула до гори корінем політичну будову східної Європи. Одною з перших самостійних держав, що повстали на руїнах царської імперії, була Фінляндія.

Коли хтонебудь з просвічених людей згадає про Фінляндію, то мимоволі йому приходить на думку Калевала. Фінляндська Калевала! Фінляндія і Калевала — се два нерозлучні поняття.

Народними піснями оспівував фінляндський селянин та рибак свою давнину. Передісторична боротьба Фінців з Ляпландцями — се тесаме, що мітична боротьба Греків з Троянцями в Малій Азії. Дальше описують фінські старинні пісні боротьбу світа з темнотою, боротьбу добра зі злом. Описля йдуть пісні про історичні події, а помежи них повплітані прості народні перекази і легенди про Аїна, про Морську Русалку, про женихане Дочки Воздуха, про Золоту Суджену, про женихане Сина Коя, про неволю і визволене Місяця і Сонця. Слідують інші пісні про Діву Марію, а дальше молитви, заспіви, гимни, цародійні пісні, весільні співи і т. д.

Всі оті згадані пісні поділені на три часті і вони становлять Калевалу.

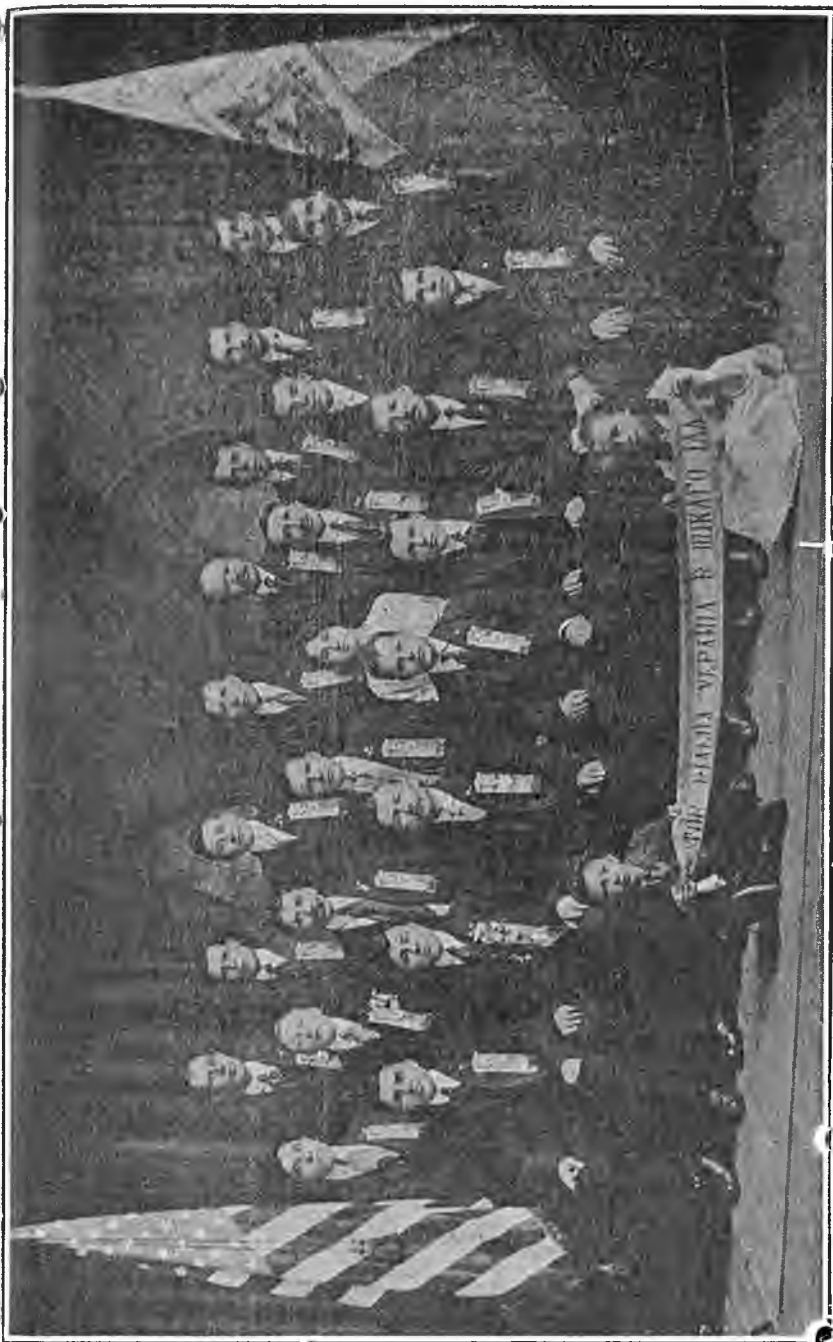
Калевала є отже однією великою народною поемою — епопеєю — зложеною з ріжнородних фінських народних пісень. Сї пісні походять ще зі старинних часів і вони переходили з роду в рід. Щойно фінський учений і поет др. Ілля Ленрот зібрав сї пісні з великим трудом, поукладав їх після певного порядку, пов'язав відповідними своїми поезіями і утворив з них в той спосіб національну фінську гордість — народну епопею, яка дорівнює своєю красою і артистичним викінченням старинним грецьким та індійським епопеям. Слово „Калевала” — се старинне фінляндське слово на означене Фінляндії. Тому вже само слово мало і має чаруючий вплив на народні маси, які радо читали свою епопею, одушевляли ся подвигами своїх героїв і мріяли про нові геройські діла. А до геройських подвигів мав Фінляндець нагоду у всіх періодах своєї історії.

В давнину Фінляндія була незалежною державою. В два-найцятім століттю підбили її Шведи і з часом запровадили там християнсько-лютеранську віру. Хоч Фінляндія була злучена зі Швецією аж до дев'ятого століття, то там ніяк не прийняла ся шведська мова в народі, хиба лише навчили ся її образовані верстви. Коли в 1809 році серед війни зі Швецією Росія загарбала Фінляндію, то забезпечила їй повну самоуправу, а російський уряд навіть попирав змагання Фінляндців до заведення фінляндської мови в урядах, аби лише позбути ся в той спосіб шведської. В тім часі відогравав власне велику роль автор Калевали, др. Ілля Ленрот. Хоч з заняття лікаря, проте студіював він пильно фінляндську мову і народну літературу і в 1853 р. зістав професором фінської літератури в місті Гельзінгфорсі. На сїм становищі він розвинув таку визначну діяльність, що скоро весь учений світ запізнав ся з фінською літературою, а з тим і з фінською історією. Його „Калевалу” перетолковано на всі європейські мови, а його рідні земляки залюбки вчитували ся в ті пісні, які походили з народної душі. Любов до всього, що фінське, почала чимраз глибше вкорінювати ся в масах народу.

Сього настрашив ся російський уряд і незабаром настало насильне московщенє Фінляндців, починаючи від шкіл. Вслід за тим пішло московщенє урядів і знесенє самоуправи.

Як Фінляндія відповіла на сї насильства, про се ще памятає теперішнє покоління. На кожний замах російського уряду відповідав і фінський сойм і цілий фінський нарід і поодинокі борці-герої відповідними ділами. В сій боротьбі набрав солідарний нарід сили, а коли вибухла в Росії останна революція, фінський нарід був першим, що відорвав ся цілковито від Росії.

Товариство „Вільна Україна“, в ід. 139 У. Н. С., в Шیکاго, Ілл.

Олександр Шевчук.

ПОЗА МЕЖІ ТЕРПІНЯ Й БОЛЮ.

Сидів при вікні, облитий місячним сявом. Його окружали Зневіра, Нудьга і Погорда. Під ногами, мов клубок мертвих гадюк, лежали притоптані Пристрасти й Жадоби, а трохи оподалік, посеред кімнати тріпотав безрадно блискучими крилами Запал. В темнім закутку кімнати Надія з Розпукою вели утаєну боротьбу...

— Кругом чернь і чернь! — шептала Погорда, нахилившись над ним. Чернь високоуроджена і проста, образована і неграмотна, чернь і духова порожня! Тільки в мені лежить почин мудрости! Віддатись мені зовсім, стати холодним та недоступним для ніжних почувань і для марних житевих поривів, стояти з гордо піднесеним чолом оподалік непроглядних товп, віддаюватись від них чимраз більше і більше — се одиноке жерело вдоволення! Хитнув на се потакуючо головою, а Нудьга та Зневіра приступили вже ближше.

— Нудно й пусто! погано на світі! Пощо се всьо? нащо? яка його ціль? — шепотіли обі враз.

— Нудно й пусто! — повторив за ними. — Жите одиниць? істноване? свідомість? І пощож се? Чим тут дорожити, над чим вагатись? Се простий ембріологічний случай, вислід сліпих пристрастей, невільничя чолобитня законови природи! Зтоптати його, знищити свідомість, покинути світ і товпу — в одній хвили змінити ся в грізного володаря над своїм житем! До нього став поволи приближати ся Запал...

— Як се гарно, як чудово! — говорив далі до себе. — Якраз у сім лежить висшість людини над прочими ествами. Всі низші ества зносять терпеливо накинене їм природою ярмо жита, приймають без протесту призначену їм долю і кінчину, один тільки „*homo sapiens*” (чоловік обдарований розумом) може в кожній хвили визволити ся зпід її кормиги і — коли не змінити, то бодай знищити раз на все свою долю, свою свідомість, своє істноване!.. Бо *homo sapiens* се діссонанс, се бунт і протест проти її законів, се орлине яйце, висиджене несвідомо нею самою на своє упокорене! Природа з жахом доглянула свою похибку, тож завчасу звязала йому крила всілякими інстинктами, обезсилила рабськими похотями, з яких він сам потворив собі різні суспільні обовязки та моральні приписи і став також її слухняним рабом!...

— Тож визволити ся йому з сих оковів, покорити всі ворожі собі сили, срібним орлом полинути в блаkit і там, любуючись лаврами побіди, сягнути вершин слави і щастя! — перебив йому звінкий голос Запалу.

— Невжеж се можливе? Невжеж людина може побороти всі ворожі собі сили? — відізвала ся знову Зневіра. А хочби й було се можливе, то чиж дальше істноване не стане опісля ще нуднішим? Чи спочин на лаврах не є вже сам про себе

нудним, чи може він справити вдоволене? — цїдила крізь зуби Нудьга.

— Орли духа не знають спочину! — промовив знова Запал. — Їх ділом безустанна боротьба за ідеал правди і волі; в ній находять вони щасте і вдоволене!...

— Боротьба за ідеал правди і волі? — повторили обі з насмішкою. — Боротьба за се, що в дійсности ніде не існує, — безуспішна боротьба, що дає певну перемогу на дні пропасти Небутя!...

— Проч, проч від мене всьо! — гукнув, повстаючи з місця... Нудьга і Зневіра відступили в темний кут, Погорда стояла непорушно по середині кімнати, а Запал прибрав пошту, немовби шукав чогось незнаного. Притоптані Пристрасти й Жадоби стали поволи відживати... Він сам приступив на хвилино до вікна, а відтак почав нервово проходжуватись по кімнаті...

— Сьвіт є дурний, далеко дурніший, ніж думав день... — спарафразував слова філософа і усміхнувся іронічно. — Яке-ж всьо марне, яке дійсно нудне — роздумував далі. — Видати на сьвіт подібну до себе одиницю і згинуту, отсе ціль кожної животины. Для ества сьвідомого і розумного се рішучо замало! І тому кожда сьвідома одиниця-атом вишукує сама собі цілі, творить власні ідеали... Інші цілі винаходить товпа, інші філософи та генії, а ще інші люди верстви середньої. Так повстають всі наші „Правди“, мішають ся з собою, поборюють себе взаємно, а в дійсности не є вони нічим більше, як тільки обманюванем себе самого. І маємо на сьвіті товпу з наївно-побожним мозком і дико-безбожним серцем, і мудрців з безбожним і скептичним мозком а наївним серцем, і людей мірности з порожнім і на всьо байдужним мозком і серцем... Контрасти і дивогляди! Орли без крил — черваки з орлиними поривами! Царі закляті в рабів — раби з царськими обличами! І невжеж нема ніякого виходу, ніякого ратунку?

Хвилино стояв мовчки, а відтак усїв на давнім місци.

— Ось, безконечний простір — а в нїм відвічна запліднююча матерія; серед неї ділане всемогутних творчих сил, безупинна боротьба сьвіта з темрявою, безпереривний ланцюг розвитку й занепаду, життя і смерті — і так все далі й далі в безконечність! Всьо проминаюче — отсе всьо, що можемо доглядати зором ума! І яка-ж роля розумної одиниці-атому серед сих безмежних просторів вічності? Слимаковий похід вперед, вишукуване з великим трудом в темних гушавинах знання зерен зглядної правди, розсіване їх на полях духової творчости, плекане з них цвітів власного ідеалу і кормлене через короткий час їх соками та запахом себе і своїх наслідників, а відтак?... відтак розклад на хемічні первні — утрата сьвідомости!...

— Яке-ж се марне, яке пuste та нудне! — відізвились на се знов Нудьга і Зневіра.

— Противно, се гарне, високе, чудове! — закликав Запал. Се веде до вершин слави, запевнює вічно тривале жите в свідомости цілих грядучих поколінь. Се заміна дочасного життя на безсмертність імени!

— Так, се гарне і пусте, високе й нудне, чудове й марне — зачав повторяти майже несвідомо, розглядаючи ся стурбовано довкола себе.

З жахом спостеріг аж тепер, що здавлені ним Пристрасти й Жадоби знова повідживали... Довкола голови та шиї обвивалась йому гордість жадоби: слави, щастя, почестий, знання і багато-багато інших позапускали свої жала в мозок, гнів і месть розсаджували йому груди, а в серце впилося почування любови разом зі всіми змисловими пристрастями й похотями... Почував ся зовсім безсилим і близьким божевіля... Зразу пробував встати, але ноги відмовили йому послуху, відтак хотів досягнути руками набиту пістолю, що лежала на столі, одначе в обох руках утратив владу... Нудьга та Зневіра мовчки гляділи на него засупленим зором, Погорда відвернула лице в противну сторону, а Запал надармо тріпотав довкола нього крильцями, хочаби подати йому яку поміч. Напослед виповзла з закутка страшна Розпука, бажаючи і собі приблизитись до нього, та в одну мить Надія заступила їй дорогу...

— Спасай ся, спасай ся, ось перед тобою одинокий ратунок на твої болі і терпіння — промовила до нього, вказуючи на розколісану в місячнім проміню чудову постать Поезії, що власне в сю хвилю влетіла крізь отворене вікно в кімнату, окружена цілим роєм мрій та снів... Її широкі, дугами високих почувань і уяви полискуючі крила, обняли його в одній хвили довкола, а рої снів стали поволи висисати з нього пекучу їд, запущену жалами Жадоб і Пристрастей.

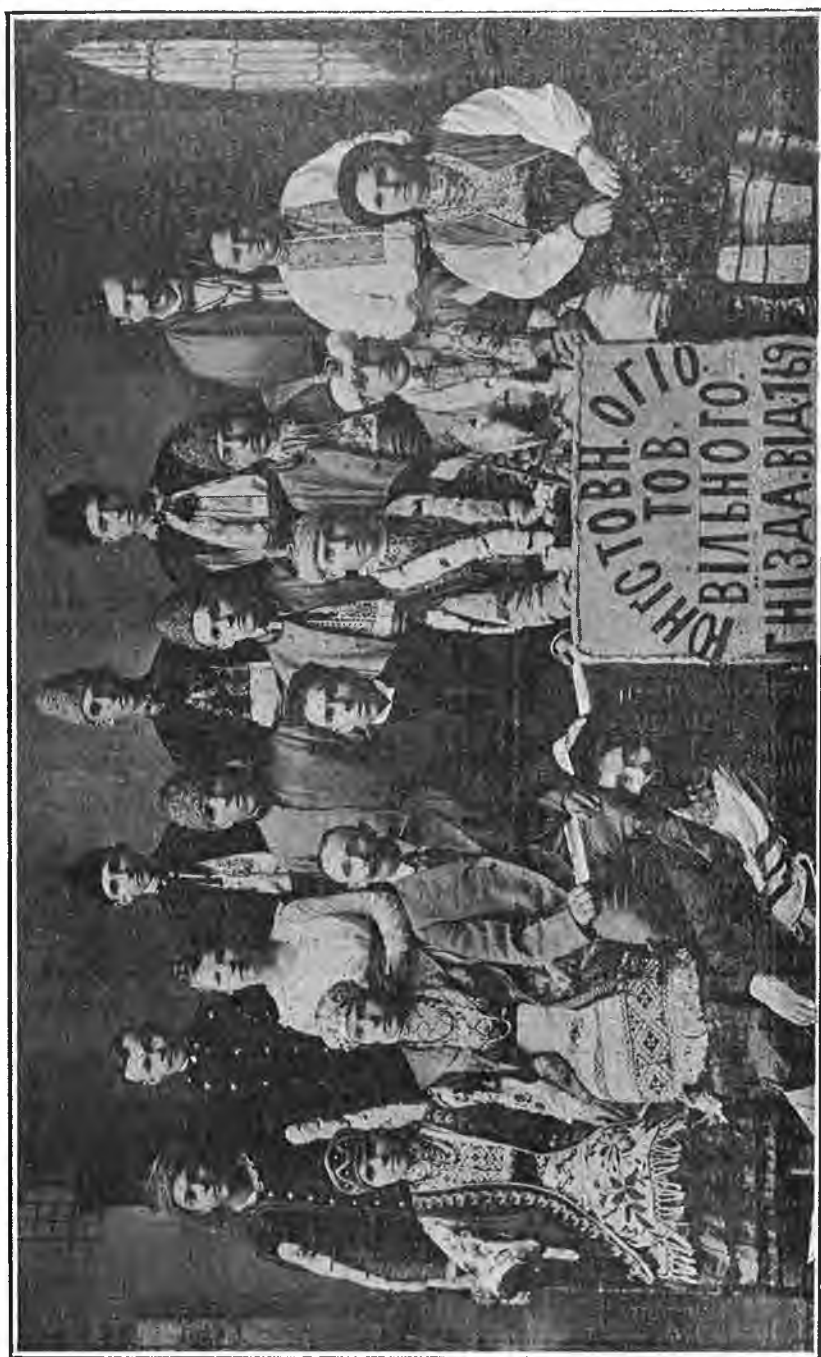
— Держись її крил! — говорила далі з поспіхом Надія. — Я обійму провід в дорозі, Запал усувати-ме всякі перешкоди і так, свободний від болю й терпіння, перелетиш простори земського життя, полишаючи мов метеор за собою ясну світляну смугу. Вона стане дороговказом для твоїх наслідників, вінцем твоєї слави та охороною перед забутем. Бо тільки на її крилах, при помочи Запалу і під моїм проводом зможеш найти на кождім місці щастє і вдоволенє.

Богдан Лепкий.

НЕ БУЛО БИ.

Не булоб Господа на небі,
Не булоб правди на землі,
Булиб не люди, а звіврі,
Колиб Ти, наша Україно,
За ті пожежі і руїну,
За кривди бідного народу,
І за його бездонні болі
Не виборола в нагороду
Собі хоть крихту, крихту волі!

Товариство „Вільне Гніздо”, від. 169 У. Н. С., в Юнгстайн, О.

ПЛЕКАНЄ ВОЛОСЯ.

Гарною прикрасою голови і доброю охороною перед змінами температури є волосє. Воно часто випадає, коли його занедбуєть ся. А прецінь догляд волося є дуже простий. Треба передівсім старати ся держати його чисто і достаточ-но „відживляти” його. Значить, треба все допроваджувати кров до корінїв волося через відповідне натиране шкіри на голові („масованє”). Все те однак треба робити обережно, щоби не зранити шкіри, ані не виривати непотрібно волося. Часте стриженє в молодости спричинює се, що поодинокі волоски стають грубші і скорше ростуть. Однак густїйшим во-но через те не стане.

Раз на місяць вимити волосє при помочи відповідного мила зовсім вистарчає. Натомісць чесати і чистити треба частїйше. При чесаню треба звертати увагу на се, щоби подра-знити шкіру на голові і викликати правильне круженє кро-ви. В тїй цілі належить уживати гребенїв з довгими зубами.

Попри гребінь уживаєть ся також і щітки, але не занад-то твердої, щоби не нищити волосків. Щіткою вичісуєть ся порошок, який падає на волосє і ослаблює його зріст. Найліп-ший час на се є перед сном. Тоді також добре є натирати во-лосє і скропити його алькоголем чи відповідною лічничою водою, коли хто мусить якої уживати. В ночі є голова від-крита, тоді є правильний доступ воздуха і кров може пра-вильно кружити і відживляти волосє. Все притім треба ру-ководити ся здоровим розумом.

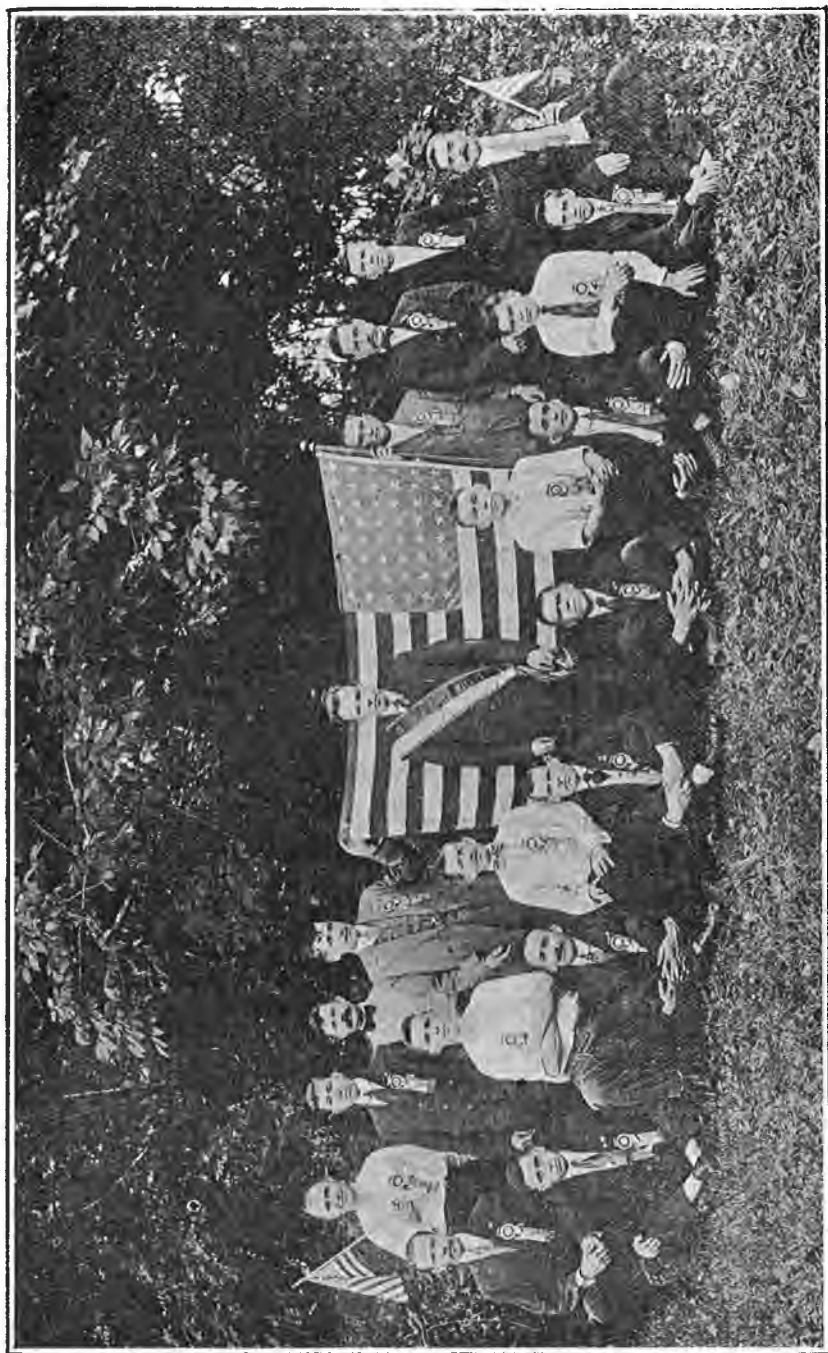
Коли кому починають випадати волоски, треба чесати голову гребенем навіть десять разів денно, щоби прискіпити обіг крові, а також треба старати ся ходити все — о скільки можна — з відкритою головою.

Мастити волосє треба лише тоді, коли воно дуже сухе. Колиж має досить товщи, тоді треба його мити частїйше.

Гребінь і щітка повинні все бути як найчистїйше удер-жувані, інакше вони можуть пошкодити волосю. Щітку тре-ба наперед вичесати гребенем, видмухати порошок, витерти в чисту шматку, а опісля вимити в зимній воді, до котрої тре-ба додати амоняку. Ані милом, ані горячою водою ніколи щітки не мити!

Можна вичистити щітку без митя, уживаючи газоліни, амоняку або бораксу. Гребінь миєть ся і чистить ся в тойсам спосіб що і щітку.

Товариство „Подільська Січ”, від. 8 У. Н. С., в Йонкерс, Н. Й.

Л. Брэдль.

КУЩ РОЖІ ЛЮБОВИ.

Переклав Ів. Німчук.

Ніч... На лавці перед домом сидів Гуссеїн і мріяв. Ціле село з малими, закопченими хатками, що пригадували якусь безформенну масу скал та диких урвищ, вже спало. На окраях села тягнула ся широка долина, а на ній були найгарнійші в цілій околиці рожеві городи. Через те всі темні, понурі хатки купали ся в чудових пахощах рож.

Гуссеїн мріяв довго... Покинувши далекі поля малої Азії, блукав він якийсь час по улицах і заулках Стамбулу та чудовою арабською пісонькою будив захват у всіх. Однак швидко опустив столицю ісляму і розпочав блуканину від міста до міста, від села до села. Так обійшов всі турецькі землі від кінця до краю в даремній, безнадійній погоні за щастем, за якимось невідомим, невиданим, у власній тільки душі вимрі-яним ідеалом.

Одного вечера зайшов в се болгарське село над берегом рожевої долини. Незчислимість найкрасших під сонцем рожевих корчів очарувала його своїм чудовим запахом та приманчивістю красок. Інстинктивно закликав Гуссеїн: „Тут му-шу остати!”

І Гуссеїн лишив ся тут та почав любити ся розкішним повітрям болгарського села.

Людам сеї тихої закутини світа подобав ся його лагідний настрій і вічна його тиха задума та двоє чорних задивлених очей в якісь незнані світи. Супокійний, розміряний, меланхолійний музулманин добув собі в одягнених в довгі плащі, непогамованих і замкнених в собі Болгарів якесь дивне довіре. На вид Гуссеїна, якби під впливом якогось заклія, лагідніла їх завзята душа та їх дика сила. Називано його в цілім селі чарівником, бо оповідав прегарні казки і співав чудові пісоньки.

Одного дня побачив Гуссеїн принадну Мартону, похилену над корчем рожі. Лінії її стрункої статі видали ся йому так гарними й гнучкими, як смуги небесної веселки, і здавало ся йому, що з цілого її ества віють розкішні аромати та якби якийсь світляний, осяйний блеск. Чиж би була вона живим олицетворенем сеї долини рож? Чорні кучері окружали її лице, а його краска ясніла, наче позолочена. Коли підняла голову, здавало ся йому, що бачить перед собою першовзір людської краси.

Гуссеїн підійшов до неї ближше. Мартонa була жінкою пастуха Мірка, якого дикої, непогамованої натури бояли ся в селі всі люди. Бо не було в цілім селі міцнійшої і завзятійшої людини від него, особливо, коли напив ся вина. Однак Мартонa, повна доброти й лагідности, терпіла тиранію мужа;

вона одинока уміла також погамувати вибухи його люті. Був то дикий тигр, якого вміла вона провадити на линві і який щоденно вечером, коли Мартона сідала по цілоденній праці в поли на порозі дому, лягав у її ніг, лагідний наче баранець.

Ляк впав на Мартону на вид надходячого музулманина. Прецінь і вона знала чар його мови, приману його голосу та звук його чудових пісень.

Через хвилю забула про понуре, зловіще лице Мірка. Через хвилю здавалося їй, що пропала всяка ненависть між хрестом та півмісяцем, та що серед рожевого подуву, який слала до них долина, никнуть всі кроваві спомини минувшини. Та швидко очунилась і вказала дрожачою рукою на дім, де спав сном блаженних, споений вином Мірко.

— Не знаю, чи він спить твердо, — вишептала, дрожачи під впливом огнистих поглядів Гуссеїна, наче лист, колисаний вітром.

— Що-ж се нас обходить? — відповів зі сьміхом Гуссеїн.

— Коли збудить ся і не застане мене дома, випаде як дикий зьвір. Відійди, відійди чимскорше!

Стало ся, як предвиділа Мартона. Здалека почули нечаяно дикий, храпливий голос Мірка.

— Чуєш, Гуссеїне?

Тяжкі кроки зблизили ся. Як тінь похнюплений виринув нагло перед ними Мірко з розкуйовдженою чуприною, готовий до скоку.

— Турок! На нос!*) — закликав стеклим голосом.

Гуссеїн станув перед Мартоною і відповів: „Згода! Жду на тебе!”

В руці Мірка блиснув ніж і Гуссеїн добув ножа.

Болгарин вляпав у музулманина свій дикий зір, його грудь через хвилю підносила ся й опадала, наконець підняв ніж високо в гору.

Оперта о мур гляділа Мартона на обох мушин з переляком. Була безрадна й безсильна. У віддали виставали як ніч чорні гори аж ген під вершки зоряного неба, а перед нею стояло двох, жадних крови й пімсти мушин, аби звести боротьбу о неї...

Через хвилю відступив Мірко, аби з тим більшим розгоном вдарити. Гуссеїн відскочив на бік. Болгарин відсунув ся знов, похилив голову і намірив ся другий раз до страшного удару. Турок не міг устояти і впав. Мірко кинув ся на него наче розбішений тигр. В смертельних обіймах стискали ся в пів, падали на землю, вовтузили ся в поросі та підоймали ся знова, а свої тіла кусали зубами до крови.

Вкінці удалось Міркови визволити ся з обіймів ворога, кинув ним до землі, придавив коліном його грудь та зловив обіруч за горло. Гуссеїн почав харчіти, його очі виступили на верх, а з уст спливав по лиці вузкий, дрібний потічок крови...

---

*) На нос — до ножа.

Зпоза хмар приглядався сій кровавій картині блідий, по-нурий місяць. Мірко звернувся до своєї жінки і сказав: „Іди зі мною!”

В тихій закутині між двома скелями роздерли круки тіло Гуссеїна. Мартона десь пропала. Що з нею сталося? Село про се мовчало. Мірко оминав людей. Та про него говорено, що коли в його самотній хатині настає ніч, то Мірко має якісь дивні привиди.

По кількох літах виріс на долині новий куш рожі. Своєю висотою перевишав він всі інші корчі, його цвіти були червоні наче багряниця, а на сонці мерехтіли як кров. Такими гарними червоними рожами не красувався в тій долині ще жаден куш.

Стара ворожка, що вешталася по селі, оповідала, що на тім місці, де виріс сей корч рожі, убив перед роками якийсь пастух свою жінку...

Мультиплі.

СТАРЧИХА.

Одного разу сидів я з Фансею під брамами Гарлему. Нараз у віддалі спостеріг я криваючу жебрачку. Схилилася часто, підносила щось з землі, а що піднесла, кидала в запаску. Шукала відпадків, дрібних відломків дерева...

— Що се за нужда! — подумав я. Я зміркував, що за хвилину вона підійде до лавки, на якій я сидів, і я кинув на землю гріш, щоб піднесла його.

І я тішився кожним її кроком, що приближував її до гроша, тай хотів, аби дарунок одержала случайно.

Та бабуня, що збирає хворост, а комета — се дві зовсім різні річі. Отся комета зачеркнула колесо, що не сходилося з моїми обчисленнями, і тому я збояв ся...

— Мамуню!

— Га?

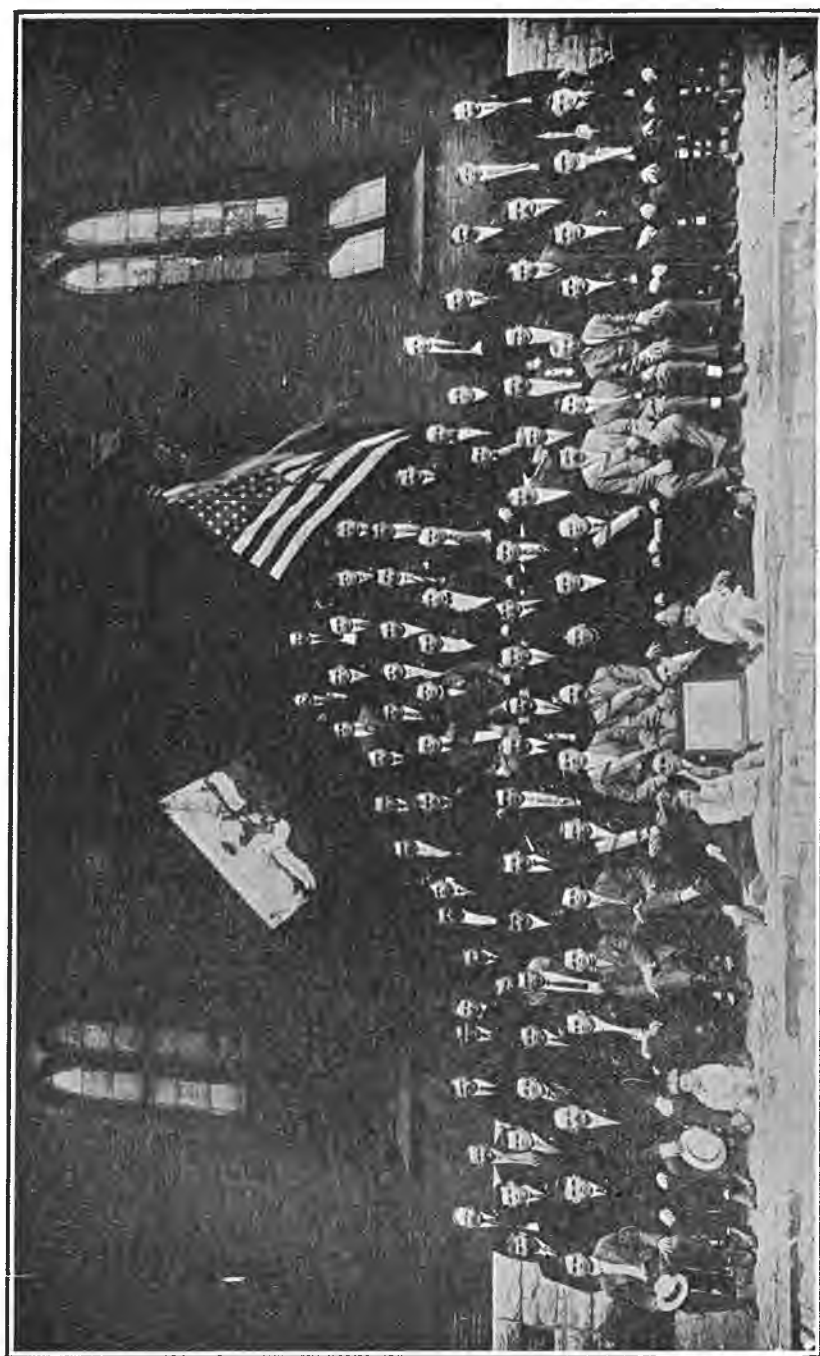
— Ви так пильно шукаєте чогось... Мені здається, що осьдечки лежить щось, ось тут!

Не приближалася, а збираючи, йшла далі. Певно! Шукала під деревами трісок і хворосту, а гріш, на який я вказав, лежав на стежці. На стежці не було дерева, а вона шукала трісок. Правдоподібно думала, що я шуткую.

— Та справді, кажу правду, мамуню!... Ходіть сюди! Мені здається, що тут лежить щось... бодай, чи не гріш...

— Го! го!... Колиб вам так здавалося, ви самі піднесли би його!

Тоді я підніс гріш, заніс її і мене огорнув сум на думку, що отся старчиха через ціле своє довге жите стрінула так мало добрих людей...

Братство св. Володимира, від. 179 У. Н. С., в Ст. Луїс, Мо.

Т. Романченко.

НЕ ЗІТХАЙ,

Не зітхай, а працюй,
Поки сили ще є;
Тільки праця одна
Гарні жнива дає.

Не зітхай, а працюй,
Марно часу не гай,
Праці широї жде
Вже давно рідний край.

Не зітхай, а працюй
І одно пам'ятай:
Що лиш праця одна
Захистить рідний край.

ЗАМКНЕНІ ОЧИ.

Коли замкнемо очі, ми ніяк не можемо йти просто перед себе. Все скруtimo чи в один чи в другий бік. Чому се так?

Бо кроки лівої і правої ноги не є рівні, коли ми йдемо. А не рівні кроки, бо наші ноги не є цілком рівні. Ми не думаємо про се і нам здаєть ся, що ноги рівні. Міжтим спробуємо їх докладно змірити, а переконаємо ся, що воно так не є. З того дальше виходить, що ми не можемо бути певні себе при ставленю кроків і все один крок буде більший від другого. Довша нога буде робити довші кроки і ми, коли замкнемо очі, будемо все йти кругом. Коли отворимо очі, тоді ми мимоволі мусимо йти просто, бо наш мозок працює і помагає ногам тримати ся простою дорогою. Другу задачу ще сповняють очі: вони все помагають удержати наше тіло в рівновазі на ногах і тяжко є стояти рівно зі замкненими очима. Колиж ми замкнемо очі і пробуємо йти, то ще тяжше нам удержати рівновагу; а коли додамо до сього ще згадану висше причину — нерівність ніг — тоді зовсім неможливо йти просто і ми не лише киваємо ся, але ще й кружляємо в ході. Певно, що всього можна навчити ся; таксамо можна навчити ся ходити зі замкненими очима. Але пощо посвячувати час на се? Хиба, що хто надієть ся осліпнути — а тоді вже конечно учити ся ходити без помочи очий.

Чому знова замикаємо очі підчас сну? Тут вже инша причина. Коли чоловік не спить, його мозок працює; а працюючий мозок порушує нерви цілого тіла; порушує руки, ноги, язик, очі, порушує отже й повіки. Колиж чоловік засне, тоді засипляють всі нерви, засипляє мозок, засипляють отже і сі органи, котрі контролюють повіки. А коли відтяти електричні дроти, або застановити силу електричну у фабриці, де її виробляють, то не засвітимось лампи і в нашій кімнаті. Таксамо, коли мозок засне, засипляють повіки й замикають ся. Коли чоловік не може замкнути очий, то такий сон є лише півсном і чоловік не вивчасуєть ся. Дуже виймово бувають люди, що все сплять з отвертими очима. Але вони вже з природи мають якусь хибу в своїм організмі.

Шкільна дівчата з Рідної Школи у Бунсокет, Р. Ай., зі своїм парохом о. В. Турулою і з учителем п. М. Запаринюком.

ЧОМУ КУПАТИ СЯ.

Деякі історики кажуть, що цивілізацію якогось народу пізнати по сім, кільки він зуживає мила. Таксамо чистість і благородність якоїсь родини оцінюєть ся по кількості зужитої води.

Обчислення по містах вказують, що скількість зуживаної води буває пересічно така: 6 до 8 гальонів на особу між найбіднійшими, де є лиш одна водна закруцька, а около 60 гальонів по домах богачів. Пересічно на кожного мешканця по містах припадає 20 гальонів води денно. Більше води уживаєть ся в літі ніж в зимі — бо в літі мож купати ся і в зимній воді, а не всюди бувають по мешканях прилади для огрівання води.

Бувають народи — от на приклад Англіїці, — що в них купаєть ся чоловік що дня. Але се може занадто вибаглива чистота, скаже дехто: тому приймім засаду, що чоловік повинен купати ся що найменше раз в тиждень. Буває часто, що люди купають ся не так ізза здоров'я, як радше, щоби... гарно виглядати. Звичайно такі люди купають ся в суботу, щоби в неділю прийти чистим до церкви. А таксамо „випадає” вже скупатись, коли хто йде на хрестини, весіле, чи иншу забаву.

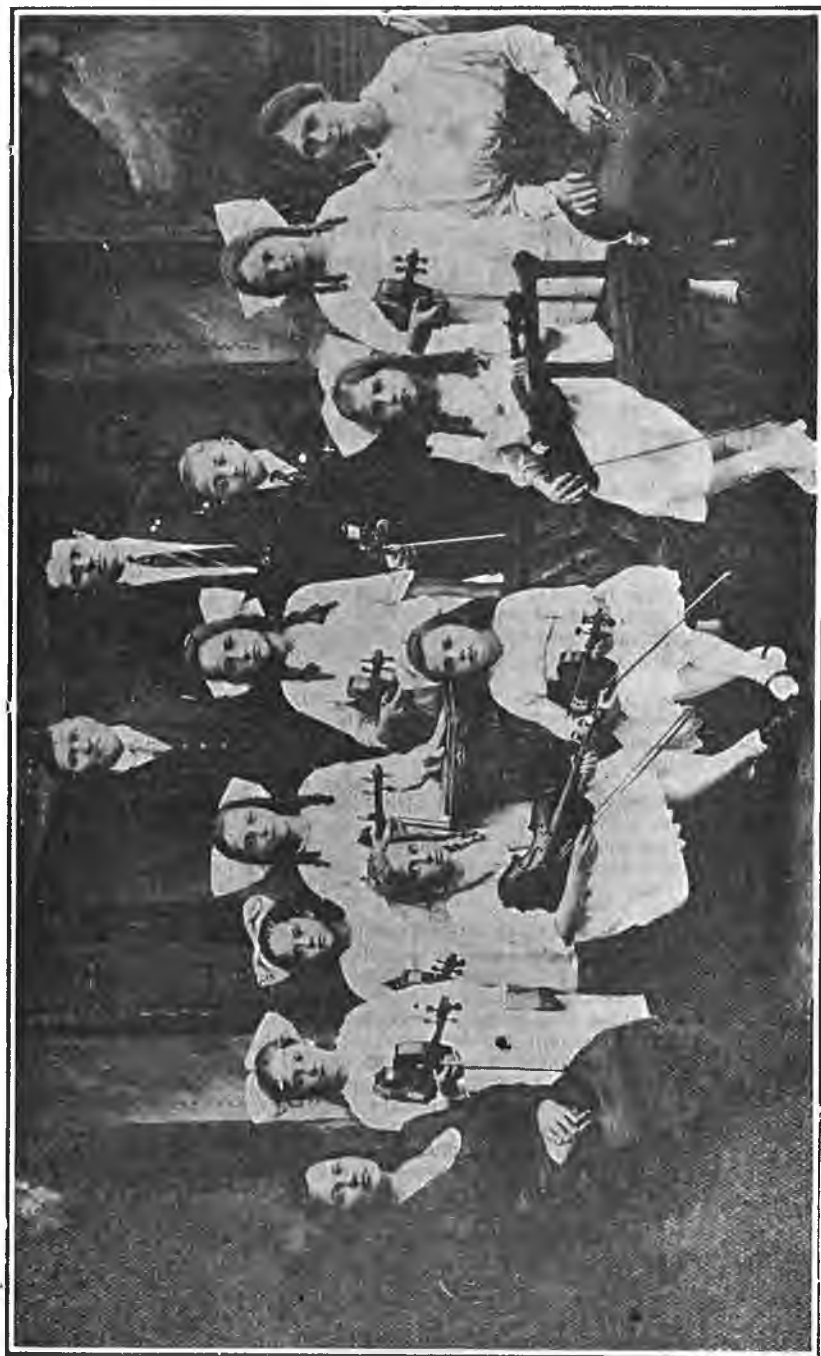
В дійсности люди повинні тямити на властиву причину, ізза якої треба купати ся. Людська шкіра має мідіони дрібненьких дірочок, званих порами. Через ті пори виходить на верх всякий бруд, який повстає із чищення тіла в середині. Коли пори заклеплять ся тим брудом, тоді тіло не може належито очиститись і наслідком того слабне і є склонне до всіляких недуг.

А чому то так часто нападає чоловіка катар? Коли пори є забиті брудом, тоді нема доступу сьвіжого воздуха до нутра тіла; тоді нема „продуву”. А коли повіє зимний вітер „поза шкіру”, тоді нагло кров охолоджуєть ся і охолоджує внутрішні органи тіла, головно слизисту оболону в голові, в носі, в кишках, в нирках і т. д. А за тим іде се неприємне явище — „катар”, котрого нераз так тяжко позбутися.

З того заключене:

Як хто хоче забезпечити ся хочби лише перед катаром, нехай часто купаєть ся. Коли пори будуть чисті, вони будуть сповняти свою службу, будуть відсвьіжувати і скріпляти ціле тіло. А сильне тіло в найделікатнійших частях — се найліпша безпека перед всякими недугами, отже і перед катаром.

Деякі части тіла, як пахи, ноги, і т. д. мають більше пор на однім квадратівім цали ніж прочі члени; вони отже потять ся більше і занечищують ся скорше. З того виходить, що їх частійше треба мити. Найчастійше однак треба мити ноги, щоб удержати ціле тіло здоровим. Коли хто має ноги перед сном, повинен уживати теплої води, щоби відтягнути кров від мозку. Колиж хто має їх рано, то найліпше мити в зимній воді, щоби тим способом розбудити кров і післати її по цілім тілі.

Смичкова орхестра шкільних дітей в Мікзпорт, Па.

Василь Пачовський.

В ГОРУ, КАЙДАННИКИ!

— 0 —

I.

Ой на бій на два фронти, на бій
Уставайте з проніження волі —
Ви мужі — будьте сталь у боротьбі важкій;
Ви жінки — співтовариші долі!

Уродили ся ви у залізні часи,
Киньте пестощі всі поколінням;
Кожний день хай буде без квіток, без роси,
Та завалений чинів кременем!

Не теряйте життя в почуваннях без діл,
Не квітки вам боги присудили —
Що сімя — хай буде нам живий самостріл,
Кузня бунту, будучої сили!

Повні духа жінки, тверді в силі мужі,
Кожний день обчисліть ся із чину,
Чи принесли що ви на жертвенник без лжі
Вітчизні під тяжкую годину!

Дітям кров запалить тим огнем, що спалить
Нашу кривду і правду збудує,
Сліпий масі вкажіть на кроваву блакить,
Що їй серце до бою збунтує!

II.

Ставаймо в ряд усі, хоч кождий у кайданах,
Живі до крови й кости й молоді,
Орлами ми кіхті вирвали тверді;
Хоч наше тіло в ранах
І хоч душа ціла з наруг тяжких кєрвава,
Ми йдем сталені духом у ряді —
Кайдани дзвонять: Слава, слава, слава!
Ми гордо чола кулями поорані несем,
І співом жалю горами трясем,
За п'ятьсот літ неволі — п'ятьсот літ!
А в тих літах змарноване життя
Сто, тисяч геніїв під батогами мести
Гнобителів без іскорки чути
І чести!...
У тій валяві стоптаних людей
Неодин дух упав,
І не один погіб Богдан, Володимир і Сьвятослав!...
І як би ті всі жертви пробудили ми,
Ми засіяли-б серед тої тьми
Землі, як тисяч сонць на небосклоні,
Всім камінь горя вирвалиб з грудий
І кинули би щастє в людскости долоні!

В гору, кайданники! У гору ясні чола!
Дивіть ся, тьма довкола,
А ваша ціль — перевернути сьвіт
І сонце ваших душ розкинути лучами
На чорний туск людей, що мруть і мруть без тьми
Без просьвітку, в зневірі тисяч літ!...
Лягла неволя лавою граніта,
Ламались люди, духи, генії землі,
А сьвіт був чорний і горів
До нині від огнів
Ненависти і мимо сьвітла гинув серед тьми
І в смутку здвиг у блакиті сьвіта
Пекельні стінища тюрми!...
Аж се встає сповитий у імлі
Кайданників народ,
Що ріс під гуком бурі і негод,
Як стоголова гидра, тисяч раз
Порубаний на чверти,
Та вічно жив, жие і буде жити —
Нараз
Прорвав ся з прогалини смерти,
Як гураган нового чину, в темний сьвіт,
Несе вам щастя заповіт!

В гору, кайданники, у гору ясні чола!
Дивіть ся, тьма довкола!
Земля — від смуту скорчений старець,
А сонце сплямлене... Гей, крицьоперих крил
Новому летови, несіть вінець, вінець
Любови в темну твань понурих сил
І землю оживіте!...
А тихо, тихо йдїть, в кайданах не ячіте;
Зоря зійшла на вас, роса паде на цьвіти,
А очі ваші — ясні гризоліти,
Здіймайте в гору сплетені руки
Йї дзвоніть кайданами — стріляючи з розпуки:
Гурра гей! Перші шанці вже добуті!
Гурра гей, на вал! на вал!
Українці закуті... несуть великий шал:
Нове жите несуть, жите як ідеал!

На крик: гурра у бій! поляжемо у славі!
Всі вирвали з каміннями окови свої ржаві
І рванулись вперед, волочучи кайдани
З каміннями, що били гранами їх рани!
Лиш хлопець той малий зирнув на їхній лет,
Остав, заплакав сам...

Та зважив ся на муку,
І вирвав ся, оставивши в залізах ліву руку,
А правою пірвав багнет утішкої сторожі,
Підбіг за ними в слід блідий від болю серед дροжі
В лівім рамоу, кєрвавив шлях кєрвавий
І мчав за їхнім співом:
Гурра гей! ми йдем на поле слави!

ЕЗОП І ЙОГО БАЙКИ.

Около пятьсот або шістьсот літ перед Христом жив в Малій Азії, в краю Лідії, найславніший писатель байок, Езоп. Час його життя припадає якраз на сей вік, коли в Лідії царствував славний король-богатир Крез, а в Греції жило сім великих мудрців, котрих слава перетриває до кінця світа. Завдяки щедролюбивості Креза почала ся тоді горячкова праця над розвоєм писаної грецької літератури. На дворі Креза перебували найвизначніші філософи і письменники з Азії і з Європи і тут був якийсь час важний осередок науки.

Сій обставині треба завдячити, що про Езопа знає нині цілий світ. Бо Езоп був сином невольниці — отже і сам невольник. А невольників не уважав ніхто в тих часах за людей. Його дуже розумній матері вдало ся якось умістити свого сина на королівськім дворі, де він навчив ся читати і писати та взяв ся пильно до науки. Будучи з природи дуже талановитим, зумів він в короткім часі визначити ся своїми влучними замітками і жартами. Се промостило йому дорогу до самого короля, котрий взяв його за сьміхунця до своєї палати. Тут стрінув ся він з ученими, мудрцями і письменниками і, не тяжко догадати ся, що Езоп використав їх для свого образованя.

З часом сьміхунець став мудрцем, а своїми дотепами умів він показати також і свій талант. Учені його товариші мусіли не лише признати його за рівного собі, але нераз мусіли також і клонити голови перед розумом бувшого невольника. Вибивши ся в той спосіб поміж сучасними великанами науки, він пустив ся в подорож по Малій Азії і Греції, підчас котрої він вславив ся яко бесідник при різних нагодах. В свої промови вмів він вплітати влучні приказки, які й доси ще остались незрівнані. Він згинув випадково: в місті Дельфі виголосив він промову до товпи про справедливість — і за його правдомовність обурена товпа кинула його в пропасть. Щойно по його смерті Дельфійці настрашили ся свого негідного вчинку, але вже було запізно. Вони хотіли змити зі себе вину і накладали на себе добровільні кари за його неповинну смерть. В той спосіб вони прославили його ім'я — і рівночасно заінтересували всіх Греків його мудрощами.

Півтретя тисяча літ минає від сього часу. Пороху з Езопа вже не стало, але остали ся його твори. Се його славні байки. Діти читають їх в школі; бесідники наводять їх в своїх промовах; філософи включають їх в свої писаня; учителі переповідають їх для науки. Варт і нам їх перечитати і добре приглянутись, в чім саме полягає їх вартість.

Ось кілька байок Езопа:

Скриплячі колеса.

Як воли тягнули тяжкий віз по нерівній дорозі, колеса почали страшно скрипіти. „Тумане! — закричав фірман до воза

— чому ти так стогнеш, хоч нічого не везеш, коли колеса, що тягнуть весь тягар, так тихо справують ся?”

Сі, що кричать найголоснійше, не все терплять найболючійше.

Лисиця і виноград.

Якраз в часі збору винограду лисичка закрала ся до виниці, де на високих тичках звисали доспілі, сонічні виноградні ягоди. Вона то підбіжить то підскочить, то мордочку витягне, але ніяк не може дістати солодкого винограду. Вкінці закусилася зуби зі злости і сама до себе приговорює: „Овва, що то шкодить! Виноград і так квасний”.

Хлопець і вовчиця.

Хлопчака стояв на даху високого дому, а коли перебігала туди вовчиця, він почав її лаяти. Вовчиця глянула на хлопця і вже хотіла бігти далше, але якось станула і каже: „Ей, мудра ти, дитино, мудра! Тобі здаєть ся, що то ти мене лаєш, а прецінь се криша дому лає мене. Ти не сказала би ані слівця до мене, коли би ти не стояла так високо”.

Курка і кітка.

Коли кітка почула, що курка лежить хора в своїм гнізді, пійшла відвідати її, як звичай велить. Зайшовши до курника, питає: „Як же маєш ся, моя дорога товаришко? Чим можу прислужити ся тобі? Може тобі чого недостає? Скажи лише, а все зроблю для тебе; тільки не жури ся і будь сильна духом!”

„Дякую тобі дуже за твою зичливість — каже курка; — коли ти така добра, то зроби мені одну прислугу: лиши мене в спокою, а я певно скоро подужаю”.

Непрошені гості є часто дуже пожадані, коли вони заберуть ся від нас.

Лев і лис.

Лис згодив ся usługувати львови. Оба вони мали сповняти свою роботу: лис звичайно показував добичу, а лев сейчас нападав на неї і ловив. Але раз лис згордів. Йому здавало ся, що він також такий сильний як його господар, тай забажав сам полювати на добичу, замість вишукувати її для льва. Лев згодив ся на се тай лис взяв ся сейчас до діла. Але якраз в хвилі, коли він хотів скочити поміж стадо овець, напали на нього ловці і він сам упав жертвою.

Держи ся свого місця, а місце захистить тебе.

Злюща собака.

Була раз собака, та така зділива і злюща, що її хазяїн мусів привязати їй сильну дротяну сітку на голову; лише тоді впевнившись він, що собака не покусася його сусідів. Але собака і тим гордила ся; вона побігла на улицю та пишно потрясала своїм дротяним намордником, щоби лише звернути увагу людей на себе. Але якась друга хитра собачка прибігла до

неї і шепнула їй на ухо: „Товаришко! Чим менше гамору ти будеш робити, тим ліпше для тебе. Прецінь не за заслугу наложив хазяїн на тебе намордник, а за кару!”

Люди часто міняють славу за розголос. Вони воліють, аби про них навіть і зле говорили, ніж бути незвісними.

Пажорі й оселедець.

Морські пажорі (людоїди) і кити вели війну. Коли раз битва дійшла до вершка завзятя, якийсь оселедець втиснув ся поміж воюючих і хотів їх погодити. На се крикнув один пажор: „Приятелю, лиши нас самих! Ліпше нам згинути в боротьбі, ніж щоби ти нас мав годити!”

ЧИ БІЛІЄ ВОЛОСЄ ЗІ СТРАХУ?

Хоч багато визначних лікарів твердить, що се неправда, то факти вказують на що иншого. В житєписи славного французького письменника Монтеня записано таке:

„До знакомих Монтеня належав також п. Д'Андельо, бувший королівський намісник в Ст. Квентен. Половина його бороди й одна брова були білі. Він казав, що се сталося нагло, в одній хвилі. Іменно одного разу сидів він дома, похнюпивши голову в смутку за братом, котрого саме недавно повісили за участь у політичній змові. Д'Андельо підпер голову рукою, а коли за якийсь час підніс її, присутні замітили, що якраз та часть бороди, що була прикрита рукою, побіліла, неначе би хто посипав її мукою”.

Инший подібний випадок наводить один англійський лікар, що був разом з експедиційною армією в Індіях.

„Коли в лютім по однім бою дістало ся в наші руки кількадесять індійських жовнів, наші вояки привели їх до міста, щоби їх десь помістити. А що уродженці Індії бувають хорі на ріжнородні недуги, то треба з ними обходити ся дуже обережно. Тому кожного з них треба було дуже докладно оглянути. Один з полонених незвичайно перестрашив ся, коли його окружили наші жовніри та стягнули з нього одіж. Він певно думав, що його хочуть розстріляти. Я мав нагоду слідити його перестрах від самого початку. Він почав трясти ся неначе в лихорадці, а на його лиці слідно було розпуку і безнадійність. Хоч він відповідав на всі питання, то, здавало ся, що він навіть не звертає на сі відповіді уваги. І якраз підчас сеї обсервації, в протягу якої пів години, його волосє почало сивіти по цілій голові — хоч жовнір був молодий, бо числив 24 літ житя. Сержант, який власне пильнував сього полоненого, завважав перший сю зміну і закликав: „Таж він сивіє!” Тоді всі ми почали пильно дивити ся на його волосє, яке посивіло цілковито таки в наших очах протягом не більше як пів години”

Сесстріцтво пеніорочного Зачагя Пресь. Дівя Марц, від. 112 У. П. С., в Клівсід, О.

ПЕРЕСТУДА В ТЕПЛІЙ КІМНАТІ.

Нераз чоловік дістане катар в теплій кімнаті — і то зовсім здоровий чоловік. Щоби зрозуміти се, треба пригадати собі, що тіло чоловіка має дуже високу температуру — звичайно 98 степенів Фаренгейта. А температура в тілі удержується при помочи води в тілі. Звісно, що вода в тілі безнастанно парує, викидаючи в той спосіб через пори різнородний бруд зі середини. Се є процес ogrівання і очищування рівночасно. На місце випарованої води через пори в шкірі приходить свіжа пара при віддихуванню, бо воздух є все змішаний з паром.

Що-ж діється в теплій кімнаті? Наслідком тепла воздуха осушується цілковито. А коли в кімнаті нема води, то нізвідки не прибуває водна пара. Людське тіло, не дістаючи пари з воздуха, видасть усю пару, яку має, і наслідком того остигає. Хоч може воно тепліше ніж воздух в кімнаті, але сього тепла замало для тіла і воно перестуджується. Приходить кашель, катар і т. д. Яка отже рада, щоби не перестудити ся в теплій кімнаті? — Треба налити води в миску, у ведро чи в яку иншу посудину. В бюрах, в робітнях у фабриках, де води не держать, а де ogrівають паром чи електрикою, ставлять осібні бляшані начиня з водою. В той спосіб удержується у воздуху все відповідну скількість водної пари.

БОРОДА, ВУСИ І ГОЛЕНЄ.

Хто носить бороду, той мусить добре її пильнувати, инакше вона занечишує ціле лице. Бороду треба часто мити, чесати і сушити, а щойно тоді вона буде гарно виглядати і не шкодити чоловікови. По вимиттю треба запустити бороду спиритусом і то так основно, щоби він дістав ся аж до шкіри і там поубивав всякі бацилі. Коли часто стрижесть ся або голить ся бороду, тоді поодинокі волоски грубіють.

Ще більше треба доглядати вусів. Їх треба не лише мити кілька разів денно — по кождім їдженню, рано і перед сном, — але ще й відповідно натирати та пригрівати горячим ручником. Надто чиста помада є також помічна. Щойно в той спосіб плекані вуси набирають гарної форми і додають краси лицю. Коли хто голить ся, то повинен робити се кожного дня, або найменше що другий день. Дехто нарікає, що через те шкіра дуже нищить ся; але сього нема чого боятися, коли уживається доброї бритви, коли її держить ся в добрім порядку і коли хто голить ся правильно в тусаму сторону — ніколи проти поросту. Конечним є вимити бороду по голенню відповідним рошином; дуже дешевий і загально уживаний є пероксайд (peroxide).

Щоби приготувити бороду до голення, треба її вперед намастити відповідно розробленим добрим милом. Уживати

все теплої води, бо і шкіра і волосє втягає горячу воду, м'якне і стає більше пригожим до голєня. Чим більше часу посв'ятить ся на основне наміленє бороди, тим лекше опісля голитись. По склепах легко тепер дістати вже готову пасту до милєня бороди і з нею дуже вигідно в подорожи. Бритву все треба вмочити в горячий воді перед її ужитєм.

Щодо удержання бритви в добрім стані то в тім згляді є багато простих забобонів, котрі в дійсности не мають ніякого значіння в практиці. Одно треба тямити: держати бритву все чисто і старанно та уміло обтягнути її на ремєні. Обтягати треба перед і по ужитю, а опісля висушити і насмарувати солодкою оливою або лєм. Ремінь до обтягання мусить бути гладкий — не порізаний — і при обтяганю добре натягнений. Хто не вміє добре натягнути реміня, нехай положить його на гладкім дереві і щойно тоді приложить цілу бритву так як клин і потягає в одну і другу сторону яких 10 до 20 разів. Розходить ся о се, щоби ціла стіна бритви прилягла до реміня, инакше можна її лише затупити. Бритва є острою тоді, коли можна нею перетяти волосок, який держить ся одним кінцем в руці.

При голєню треба держати бритву таксамо як при обтяганю, лише острим кінцем посувати вперед. Притім треба старати ся порушати нею так як косою, або різаком, отже робити скісний рух — вперед і вділ чи вперед і вгору. Тоді і бритва не затупить ся і борода гладше голить ся. Ніколи не ставити бритви заостро на лиці, лише все плазом.

Машинки до голєня є тепер дуже розповсюднені і зовсім добре заступають бритву. Треба однак їх чисто держати. Дехто однак волисть бритву, бо „знає, як голить ся”.

ЯК ПОВСТАЄ ЗВУК.

Нераз чуємо, що хтось стукнув, крикнув, або що хтось грає на музичнім інструменті. Кажемо, що всі ті голоси — се звуки. Щось отже мусить бути причиною того, що ми чуємо.

Звуки приходять до нас за помічю воздуха. Коли би ми могли видіти воздух, то ми замітили би в нїм такісамі філі, як у воді, коли в неї кинути каменем. Коли шершень летить, то він махає крилами дуже скоро і порушає воздух. Крила не видають ніякого голосу, але їх скорий рух викликає скорє дрожанє воздуха і се власне є гудіне шершеня. Коли ми плескаємо в руки, то воздух порушаєть ся сильнійше і чути лоскіт, подібно, як у воді повстають більші круги, коли кинемо більшим каменем. Коли би не було воздуха, тоді не повставали би воздушні філі і ми не чули би ніякого звука. Тоді не чули би ми ані барабана, ані людської мови, ані співу, ані музики. Ми були би неначе глухі.

Ага! А чому глухий не чує? Прецінь же до нього доходять воздушні філі? — Так, але він має знищений орган слуху,

глухий не має ушного барабанця, о який відбивають ся воздушні філі і який подражняє відповідні нерви в нашім мозку.

Коли воздушні філі є правильні, то такий звук ми називаємо музичним. Колиж філі неправильні, тоді ми кажемо: се звичайний крик. Є такі люди, котрі вміють видавати музичні тони; ми кажемо, що вони співають. Інші видають такі звуки, що аж серце здригається, а іноді аж уши треба заштити.

Коли ми візьмемо тонкий дріт і розіпнемо його на двох кілочках, а потім легенько будемо вдариати по ній, тоді повстануть правильні воздушні філі і ми чуємо приємний — музичний — звук. Коли ми скоротимо дріт, тоді звуки будуть правильні, але вже тонші, або „висші”, як ми кажемо. Коли візьмемо гітару, де всі струни є рівні і там зачепимо струну „Г”, то її голос буде грубий-„низкий” тому, що струна „Г” є грубша, хоч тоїсамої довжини. Се є басова струна. Але коли на гітарі порухати другу, тонку струну „Г”, то вона також видасть звук „Г”, але нижній, тоненький-„високий” тон „Г”. Ми кажемо, що перша струна „Г” має інший ключ, а друга струна „Г” має знова інший ключ. Власне на різниці ключів полягає ціла музика.

На сій підставі придумано фортеп'яно, або „піано”, як звичайно в Америці називають. Там є дрти — струни — різної грубости і довжини. Коли ми ударяємо по білих ключах („клявішах”), то сейчас порушаємо в споді молоток, який вдарає по відповідній струні. Струна дрожить, порушає воздух, а воздушні філі вдаряють о наше ухо і ми чуємо тони. Є люди, що вміють схопити тони на папір. Писані тони називаємо нотами. Після нот грають, або співають.

Коли ми говоримо, то вдараємо в нашій горлі також по струнах. В горлі є дві голосові струни. Вони дрожать і видають голос. Наші голосові струни — се чудо. Їх є дві, а ми можемо скорочувати їх і продовжувати і тим способом можемо видавати такі тони, які є у фортеп'яні. Лише що фортеп'яно має кількадесять струн, а людське горло всего дві.

Щоби знати, як орудувати тими струнами, треба вчити ся. До сього належить наука співу. Голос без науки, без вправи, буде або цілком, або на-пів диким. Голос образований є голосом музичним.

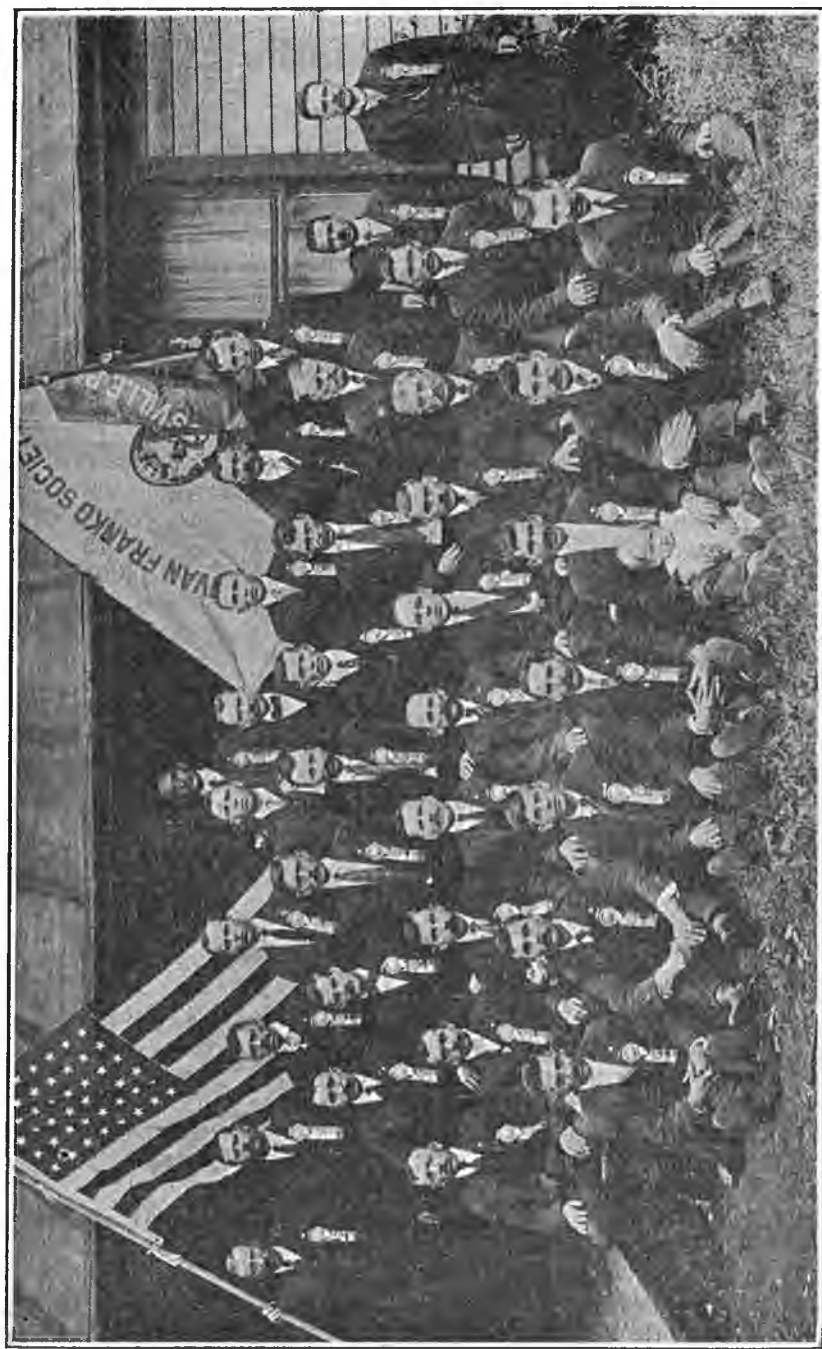
Богдан Лепкий.

ЗІВ'ЯНЕ КОЖДИЙ ВІНОК.

—:—

Зів'яне кождий вінок,
Навіть з найкрасших квіток,
З рож і лелій,
З туги і мрій —
Зів'яне кождий вінок.

Тільки терпіння вінок,
Сплетений з горя квіток,
З жалю і болю,
Пійде з тобою —
Гень у могильний кутік.

Товариство ім. Івана Франка, від. 72 У. Н. С., в Тайтусвіл, Па.

ЯК КОЛИСЬ ЧИСЛИЛИ ЛІТА І ЯК ЧИСЛЯТЬ ЩЕ ТЕПЕР.

Епоха — се важна подія, від якої числять час. Такими епохами є на пр.: сотворене світа, założене міста Риму, народжене Христа, утеча Магомета до Медини і т. д. Від тих і подібних інших епох числили або тепер ще числять літа.

Час, який минає від якоїсь епохи, називається ерою. Тому ми маємо на пр.: християнську еру — значить числене літ від різдвa Христа; магометанську еру — числене літ від хвилі, коли Магомет утік з міста Мекки до Медини, і т. д. Від найдавніших часів аж до нинішніх були або ще є ось-такі ери:

Грецька ера від сотворення світа (числено від року перед Христом) 5598.

	почала ся
Цивільна ера Царгорода	перед Христом 5508
Александрійська ера	” ” 5502
Юліянський період	” ” 4713
Світова ера	4008
Жидівська, від сотворення	3761
Ера Авраама	2015
Ера грецьких Олімпіад	776
Римська (від założення Риму)	753
Метонський круг	432
Сирійсько-македонська ера	321
Маккавейська	166
Тирійська	125
Сидонська	110
Юліянський рік	45
Еспанська ера	38
Августійська	27
Загальна християнська	1
Від упадку Єрусалиму	69
Магометанська ера	622

Деякі з тих ер мали лише місцеве значінє; так на пр. ера сидонська і тирійська були уживані лише в містах Сидон і Тир. Римська ера — спосіб числення літ від założення міста Риму — була з початку також лише місцева, але з розвитком римської держави почали її приймати щораз численнійші народи, аж вкінці вона стала загальною, так як на пр. тепер є ера християнська.

В Греції загально уживана, а опісля поширена і на Схід, була ера Олімпіад; значить Греки в старині числили літа від свого першого загально народного ігрища, називаного Олімпіадою. Сі Олімпіади повторялись що чотири літа і лучили всіх Греків в одну родину. Тому для них уведене в жите Олімпіад було такою важною подією, що від сього вони числили літа.

Теперішня християнська ера зачинаєть ся 753 роком від заложеня міста Риму. Инакше кажучи, Христос народив ся 753 року від заложеня Риму. Колиж з часом число християн стало зростати і наконєць вони прийшли до сили, рішили ся числити літа від народження Христа. І тому рік народження Христа прийнято за перший рік, а всі інші давніші події почали числити яко такі, котрі збули ся перед Христом. Так отже тепер ми кажемо, що Христос народив ся 1-го року, а місто Рим заложено 753 року перед Христом. А колись писали: Рим заложено першого року, а Христос народив ся 753 року від заложеня Риму.

Тепер християнська ера є уживана між усіми цивілізованими народами, бо для цілого світа нема жадної іншої важнійшої події, як народжене Христа.

НАСЕЛЕНЄ СВІТА.

Африка	має мешканців...	142,751.000
Америка Північна ..	” ”	140,084.000
Америка Полуднева		56,337.775
Австралія		16,228.591
Азія		872,522.000
Европа		464,681.000

Разом всіх мешканців на землі є: 1.692,604.366

ПРОСТІР ЗЕМЛІ.

Африка	має квадратних миль	11,622.619
Америка Північна	” ” ”	8,589.257
Америка Полуднева		7,570.015
Австралія		3,312.613
Азія		17,206.000
Европа		3,872.571
Північні підбігунові околиці		5,031.935

Разом поверхня землі має квадратних миль: 57,255.000

З того:

	квадратних миль
Плодовитої землі має бути.....	29,000.000
Степів	14,000.000
Пустині	4,681.000
Підбігунових ледових земель	6,970.000

НАЙВИСШІ І НАЙНИЗШІ МІСЦЯ НА ЗЕМЛІ.

Найвисше положені гори:

Північна Америка:

Гора МкКінлея на Алясці є висока стіп: 20.300

Полуднева Америка:

Гора Аконкагва в Чіле є висока стіп: 23.080

Европа:

Гора Мон-Блян у Франції є висока стіп: 15.782

Азія:

Гора Еверест на границі Індії і Китаю є висока стіп: 29.002

Африка:

Гора Кібо у східній Африці є висока стіп: 19.320

Австралія:

Гора Косцюшка, Нова Полуднева Валія, висока стіп: 7.328

Найнизше положені долини:

Північна Америка:

Долина Смерти в Каліфорнії лежить понизше морського зеркала стіп: 276

Европа:

Каспійське море має зеркало низше від прочого океану стіп: 86

Азія:

Мертве море в Палестині низше стіп: 1.290

Африка:

Пустиня Сагара низше стіп: 150

Австралія:

Озеро Торренс в полудневій Австралії низше стіп: 25

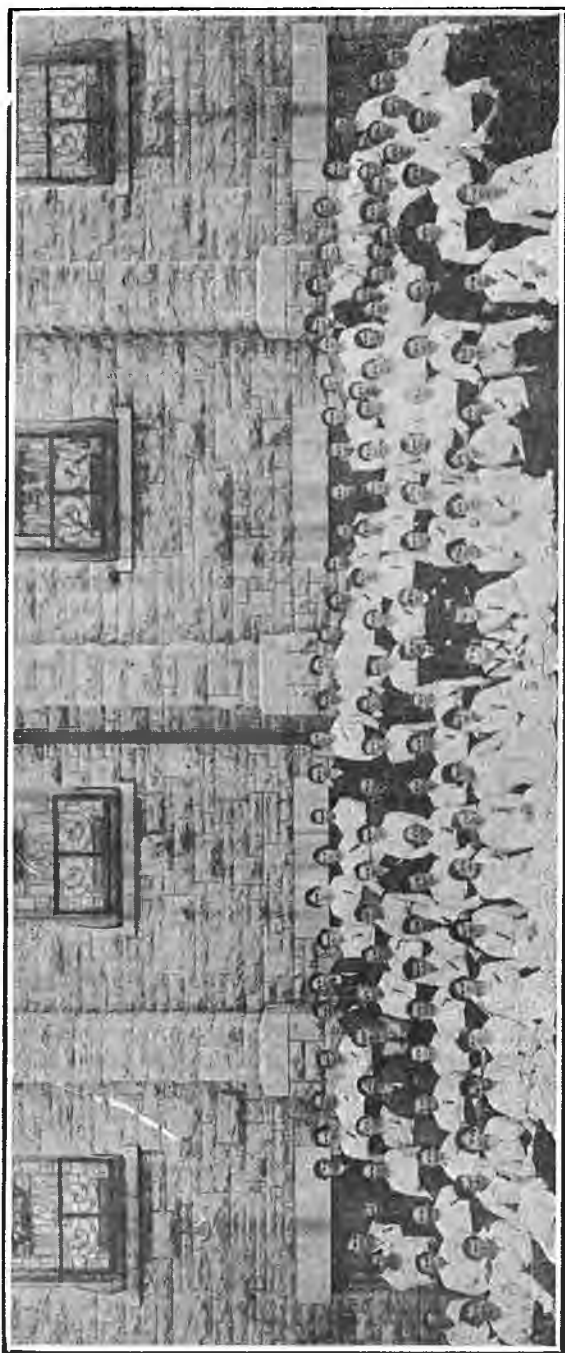
СТАТИСТИКА РЕЛІГІЙ НА СВІТІ.

Християн на цілій землі є:.....	564,510.000
Ісповідників Конфуція	300,830.000
Маометан	221,825.000
Гіндусів	210,540.000
Анімістів	158,270.000
Буддистів	138,031.000
Шінтоїстів	25,000.000
Жидів	12,205.000
Неозначених ісповідників	15,280.000

Разом всіх ісповідників релігій є: 1.081,981.000

Зпомежи християн є:

Католиків	272,860 000
Орієнтально-православних	120,000.000
Протестантів	171.650.000

Сестрицтво св. Агни в Шаховкін, Па.

ВЕЛИЧИНА РАС.

До індо-германської (білої) раси нале- жить мешканців:	796,000.000
До монгольської	630,000.000
До семітської	70,000.000
До чорної	134,000.000
До маляйської	35,000.000
До індіанської (в Америці)	27,000.00
Разом:	1.692,000.000

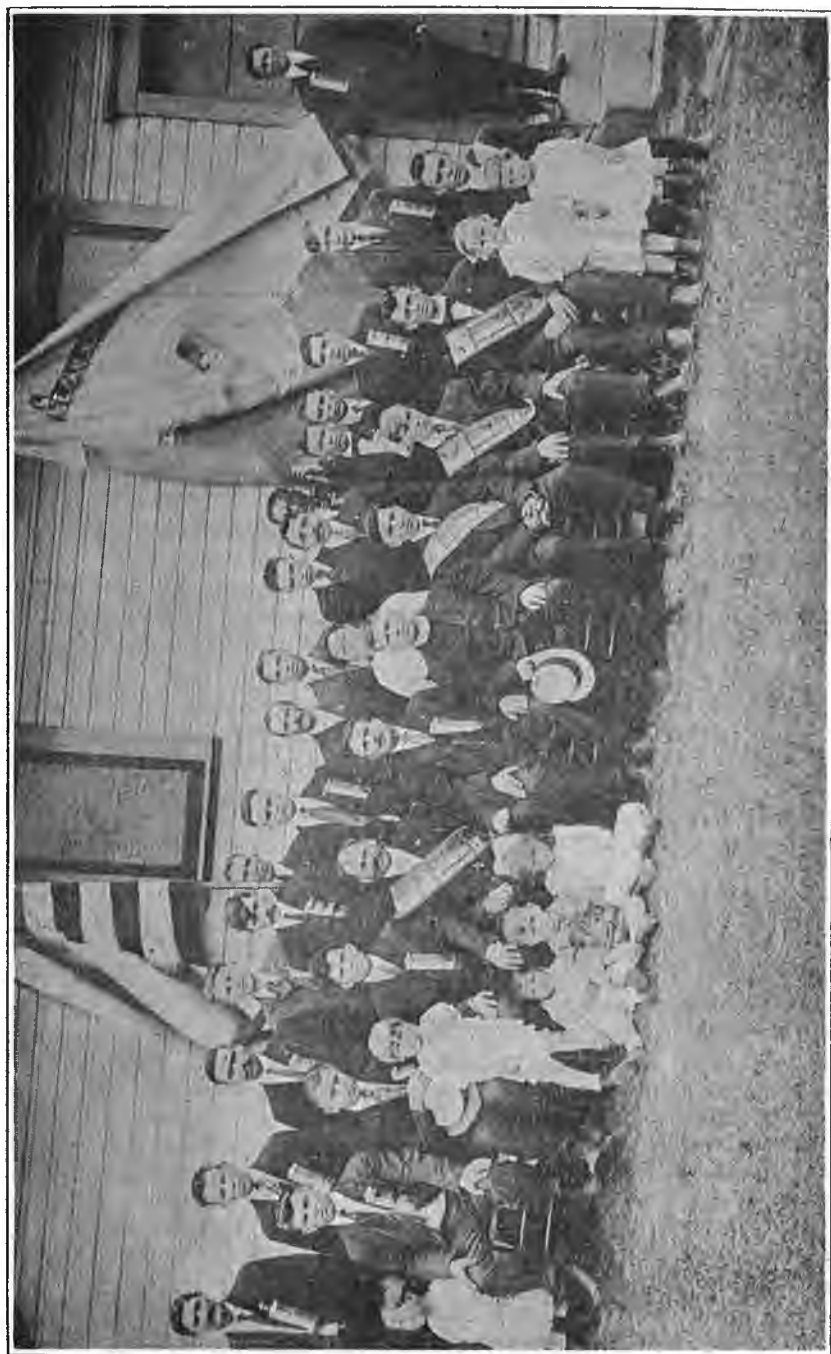
ЗУБ МУДРОСТІ.

Кожний дорослий чоловік має його, хоч би навіть не відзначав ся мудростію. Але як інакше його назвати? Два останні зуби по кутах — а згідно чотири, бо на долішній і на горішній щоці приростають чоловікові межі двацятим і двацять п'ятим роком життя. В тім часі чоловік є вже зовсім совершенно умово і тілесно розвинений — він вже є зрілий. А зрілий чоловік повинен бути настільки мудрим, аби дати собі раду в житю. А се власне практична мудрість.

Хибно однак думають деякі, що нібито сам зуб мудрости дає мудрість. Ні, мудрість не залежить від зуба, але від розвиненого мозку і життєвої практики.

Але буває клопіт зі зубом мудрости, коли він зачне боліти. Тоді вже треба справді мудрого лікаря, щоби втихомирить біль, або мудро вирвати зуб мудрости. Тому, що сей зуб приходить пізно, він осадовляється дуже кріпко в яснах, аби служити чоловікові аж до кінця життя в пізній старості. Він має три корінні, іноді два зрослі разом і загнені взад. Коли отже хто не шанує зубів — а таких людей є дуже багато — тоді починають боліти навіть зуби мудрости. Їх дуже тяжко витягнути і звичайно треба аж розтинати ясна. Щоби се виминути, треба добре шанувати зуби мудрости і мити їх кілька разів на день.

Братство св. Николая, від 120 У. Н. С., у Вудлон, Па.

Марк Твен.

БРИТІЙСЬКІ СЬВЯТКОВАНЯ.

З англ. переклав П. Франко.

Оглянувши водопад Ніягари, перейшов я на канадійський беріг. Тут в найкрасшім готели стрінув я майора 42-го полку стрільців та тузин красних і гостинних Англіїців, що запросили мене відсвяткувати з ними день уродин королевої. Я на се згодив ся радо і запевнив їх, що дуже приязно відношу ся до всіх Англіїців, котрих лише знаю, а для королевої маю лише подив і пошану, як і всі мої земляки. Одначе ледви чи усунеть ся одну перешкоду: я, іменно, переконаний противник опянюючих напитків і не знаю, чи буду міг відповідно пошанувати такі іменини тими слабими напоями, до котрих я при звичаєний.

Майор почіхав ся в голову і піддав справу довгому і сумлінному розглядові, але здавало ся, що неможливо було усунути сю перешкоду. А був надто образованим, щоби міг мені порадити стати хоч на хвилю невірним своїм принципам.

Вкінці одначе промовив: „Знаю вже! Пийте содову воду”

На тім і остало. Ми зібрали ся у великій салі, пишно оздобленій хоругвами, і засіли за столом, заставленим стравами в ціпкім і плиннім виді. Ми остали разом аж геть-геть до півночи серед дотепних тоастів і знаменитих промов. Ніколи в житю не був я ще так вдоволений, і випив 38 фляшок содової води. Але мені здаєть ся, що се не є відповідний напитек до частого ужитку. Коли я встав на другий день, то був повний газу і так туго напнятий як надутий бальон. З моєї одежі ніщо вже не пасувало мені, — окрім парасоля. По сніданку побачив я, що майор був занятий новими величними приготуваннями. На питанє, що се значить, пояснив, що сього вечера обходить сьвяточно іменини князя Валії. Ми отже сьвяткували; помимо мого ожданя було при сім дуже весело і сим разом підняли ся ми десь аж о півночи.

Я „проїв” собі вже содову воду і взяв ся до лімоняди та випив її кілька кварт. Можна би подумати, що лімоняда випита у великій масі ліпше зробить чоловікови, як содова вода. Але се помилка. На рано прокваснила вона мені цілий жолудок і так притупила, що я не міг нічого кусати, зовсім, як би дістав корчі мязів щок. Притім чув ся я дуже слабим і сумним.

Небавом по другім сніданю стрінув я майора, занятого новими приготуваннями. Коли він сказав, що се іменини княжни Гелі, затаїв я свій смуток.

„Хто се княжна Геля?” запитав я.

„Донька її величности королевої”, відповів майор.

Я не ставив ніякого опору. Вечером відсвятковано іменини княжни Гелі. І се сьвято тривало до пізна в ночі, і справ-

ді я був дуже вдоволений. Але лімонади я не міг більше знести. Я випив кілька кварт ледової води.

На рано мав я біль зубів, корчі, відмороження, до того все ще тупі зуби і досить багато газу в середині. Але невтомимого майора знайшов я знов при праці.

„А се-ж чие святю?“ запитав я.

„Його королівської милости, герцога з Единбургу“, звучала відповідь.

„Сина королевої?“

„Так“.

„І нині його іменини? Ви часом не помиляєте ся?“

„Ні, нині вечером іменини відсвяткуємо“.

Я покоровив ся своїй судьбі. Святковане відбуло ся і я випив пів бочки яблочника. Коли я на другий день оглянув ся по окруженю тупим поглядом, жовтим з жовтачки, сейчас замітив майора при нових безконечних приготуваннях. Зворушило ся моє серце і я розплив ся в сльозах.

„Кого маємо нині оплакувати?“ запитав я.

Княжну Беатрісу, доньку королевої“.

„Гов!“ скликнув я, „тепер треба трохи точнійше розвіда-ти ся. Як довго потриває ще родина королевої? Хто приходить на чергу?“

„Королівські високости герцог з Кембрідж, княжна Рояль, князь Артур, княжна Мейрі з Тек, великий герцог з Мекленбург-Штреліц, велика герцогиня з Мекленбург-Штреліц, князь Альберт Віктор...“

„Досить!“ перервав я йому. „Чоловік багато може знести, але всьо має свої границі. Я смертельний. З всякими мого пола можу поміряти ся; але хто хотів би відсвяткувати всіх членів родини, і остати при житю, мусів би бути більше ніж чоловіком — або менше. Коли ви се повторюєте що року, то я дякую Богу, що я вродив ся в Америці; з моім здоровлем я не зміг би бути Англійцем. Не можу брати в тім підприємстві дальшої участі; вибір моїх напоїв вже вичерпаний. Так, для мене нема вже напитуку, а на здоровле так многих треба би ще було черкнути ся чарками! Жадного напою, а ми доперва, так сказати, в присінку родини. Мені дійсно прикро, що мушу усунути ся, але гірка konieczність змушує мене до сього. Я наповнений газом, мої зуби ледви держать ся в роті, терплю на корчі, шкорбут, біль зубів, кір, напухлі щоки і корчі щоккових мязів, а вчора дістав я від яблочника холеру. Мої панове, помимо найкрасших намірів у світі, я дійсно не годен святкувати з вами прочі іменини. Мушу просити о павзу“.

ПРИБРАНИЙ БАТЬКО.

(Народна казка).

Зісталися три брати сиротами — ні батька, ні неньки. І дома нема нічого — ні хазяйства, ні хати. Ото й пішли вони всі три найматись. Ідуть тай думають: „Коли би Бог дав на-трафити на доброго хазяїна!” Аж іде дід старий, старий, борода біла. Зустрів братів тай питаєть ся: „Куди се ви, діточки, йдете?”

А вони кажуть: „Найматися”.

— Хіба у вас свого хазяйства нема?

— Нема, — кажуть. — Як би до доброго чоловіка в найми попасти, то ми-б йому по правді робили, по щирости слухали і за рідного батька його малиб.

Тоді дід і каже:

— Добре! Коли так, то будьте ви мені сини, а я взм батько. Слухайте мене, то я з вас людей пороблю, навчу як жити, з правдою не розминаючи ся.

Згодилися вони тай пішли з тим дідом. Ідуть темними лісами, широкими полями... Ідуть та йдуть, коли бачуть, аж стоїть така хатка чепурна біленька у вишневім садку, квітками обсаджена. Вибігає з хатки дівчина така гарна, що сама як та квіточка. Глянув на неї найстарший брат тай каже:

— Коли-б мені сю дівчину посватати, та ще щоби були в мене воли та корови!

А дід-батько й каже:

— Добре, ходім сватати! Буде тобі дівчина, будуть у тебе воли й корови. Жий щасливо, та тільки за правду не забувай!

Ото вони тоді пішли сватати ту дівчину. Висватали її, відгуляли весіле, і ото вже найстарший брат хазяїном став і в тій хаті жити зістав ся.

Ідуть вони далі — вже втрох. Коли знову стоїть хата гарна, а коло неї млин і ставочок, і дівчина хороша щось робить коло хати — така працювита. То середущий брат тільки глянув тай каже:

— Коли-б мені ту дівчину за себе взяти, та ще щоб млин і ставочок мені, то я-б у млині сидів тай хліб мав би поки мого й віку.

А дід-батько й каже:

— Добре, синку, так і буде!

Зараз вони пішли в ту хату, посватали дівчину, вже середущий брат до тої дівчини в прийоми пристає. Відгуляли весіле, тоді й каже дід-батько:

— Ну, синку, тепер жий щасливо, та гляди, за правду ніколи не забувай!

Тай пішли собі вже вдвох: дід-батько та наймолодший син. Ідуть, коли бачуть: хатка вбога стоїть, і дівчина виходить з хати гарна дуже, як зірочка ясна, а вбога така, що лата на латі. То наймолодший брат і каже:

— Коли-б мені з сею дівчиною одружити ся, то робилиб ми і хліб у нас був би, то не забулиб ми про вбогих людей: і самі-б їли, і людей наділялиб.

То дід-батько й каже:

— Добре, синку, — так і буде. Гляди-ж тільки: правди не забувай!

Оженив і сього тай пійшов собі по сьвітах.

А три брати живуть. Найстарший брат так забогатів, що вже будинки собі помуровав; червінці складає та тільки про те й думає, як би то йому тих червінців як найбільше настягати; а щоб убогого чоловіка допомогти, то того й не згадує, — дуже скупий був. Середуший брат теж забогатів. Стали за нього наймити робити, а сам він тільки лежить, їсть, пе та порядок дає. Наймолодший так собі живе: коли що дома є, то з людьми поділяєть ся, а як нема, то й так собі проживе.

Ото пійшов дід-батько по сьвітах... Пійшов, а тоді вертаєть ся — подивити ся, як то його сини живуть та з правдою не розминають ся.

Приходить до найстаршого старцем убогим... Той ходить по подвірю... Він кланяєть ся і каже:

— Як би ваша ласка подати мені милостиню!

А той каже:

— Ге, не такий старий! Схочеш, то заробиш, — я сам недавно на ноги зіпняв ся.

А в нього добра такого, що страх: будинки муровані, стоги, стодоли, товару повні обори, комори добра повні, гроші... А милостині не дав...

Пійшов той дід. Відійшов так може з верству, став, оглянув ся назад на ту господу та на те добро, — так усе добро й запалало.

Пійшов він тоді до середушого брата. Приходить, а в того і млинок, і ставок, і хазяйствечко гарне. І сам він у млині сидить. От дід уклонив ся низенько тай каже:

Дай, чоловіче добрий, хоч трохи борошна: я вбогий чоловік, не маю що зісти.

— Шкода, — каже, — я ще й собі не намов. Богато вас тут таких волочить ся!

Пійшов дід. Відійшов трохи, оглянув ся, — так і обхопило той млин полумінем.

Приходить той дід до третього брата. А той живе вбого, хатка невеличка, але чистенька. Прийшов та такий уже зробив ся обшарпаний, обідраний.

— Дайте, — каже, — ради Христа хоч шматочок хліба!

То той чоловік:

— Ідїть, — каже, — дїдусю, в хату, — там вас нагодують і шмате дадуть.

Приходить він у хату; жінка як глянула на нього, що він такий обідраний, пожалїла його, пійшла в комору, внесла штани, сорочку внесла, — дала йому. Надїв він... Та як надїв, вона глянула, аж у нього на грудях така рана велика, така страшна!...

Посадили вони його за стіл, нагодували, напоїли... А тоді чоловік питаєть ся:

— Скажіть мені, дідусю, з чого се у вас рана на грудях?

— А се, каже, така в мене рана, що від неї мені скоро смерть буде. Тільки мені день і зівстав ся жити.

— Отсе лихо! — каже жінка, — і нема на неї ніяких ліків?

— Є, — каже дід, — та тільки ніхто тих ліків не дасть, хоч кождий може.

Тоді чоловік:

— А чомуж не дати? Аби міг! Кажіть, які.

— Та такі, — каже дід, — як хазяїн сам візьме та підпалить свою хату та все його добро згорить, то тоді взяти того попелу тай засипати мені рану, то так і загоїть ся. Та хибаж є такий чоловік на сьвітї, щоб те зробив?

Замислив ся наймолодший брат. Довго думав, а тоді до жінки: „а як, жінко, думаєш?”

— Та так, — каже жінка, — що ми хату вдруге наживемо, а добрий чоловік як умре, то вже йому другого життя не буде.

— Ну, коли так, — каже чоловік, то виноси діти з хати!

Повиносили вони діти і самі повиходили... Глянув чоловік на хату — жалко йому свого добра! А чоловіка жалкійше! Взяв тай підпалив. Так ураз вона полумінем взялась і геть десь пропала. А замість неї повсталала инша хата, така гарна та тишна.

А дід стоїть та тільки всьміхаєть ся.

— Бачу — каже, — сину, що з вас трох тільки ти один не розминув ся з правдою. Живи-ж щасливо!

Тут відразу пізнав чоловік свого прибраного батька. Кинув ся до нього, аж його вже й нема.

СКУПИЙ.

(Народна казка).

Один чоловік лежить у ночі тай каже:

— Які сі богачі скупі! Як би мені богатство,—я-б усім дав.

Тільки се сказав, а щось йому подає у вікно гаман тай каже:

— На отсей тобі гаман; у ньому один червінець. І ти його відтіла витягни, — глянеш — іще буде. І так скільки хочеш! А як натягнеш, тоді віднеси його і вкинь у ріку.

Він узяв, тягав, тягав гроші три дні, здорову купу натягав. А жалко нести в ріку, та нічого робити, — поніс. Несе та все тягає та ховає. Дійшов до ріки, поглядів, — є червінець. Він його виняв, поглядів, — іще є. І жалко йому кидати, і він усе їх тягав і дотягав ся, що коло них і вмер, а гамана не вкинув у воду.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

СПОЧИНЬ, СЕРЦЕ...

Спочинь, серце, на хвилину
В північну годину,
А я думкою далеко,
Далеко полину.

А я думкою полину
У рідну країну,
На велике пожарище,
На чорну руїну.

Там буду я припадати
До кожної хати,
І що вона перебула,
Буду я питати.

І що вона перебула,
І що вона чула, —
Щоби кривда безпам'ятно
В світі не минула.

„Маруся — Кам'яна Душа” з драми Івана Франка, в гуцульськiм строю панна А. Вацлавська, студентка Пiтс-бурської Академiї.

ГУЗИКИ НА РУКАВАХ.

Кравці пришивають на рукавах гузики, а ледви котрий з них міг би пояснити, що се має значити. Краси вони не додають, для вигоди не служать, а прецінь все їх пришиваєть ся. Се є простий звичай з давнини.

Був колись час, коли то люди ще не знали уживати хусточок до носа. Звичайно, коли треба було, втирали ніс в рукав — але гузиків ще там не було. Раз — кажуть старі люди — один король убрав своїх жовнірів у дивачні строї. Коли він переглядав свої війська з вікна своєї палати, то завважав, як жовніри обтирали свої носи в рукави. Він сейчас розказав, щоби на рукавах попришивати цілий ряд гузиків, але з верха, не з долини, як тепер робить ся. Сї гузики мали нагадувати жовнірам, що рукав — се не хусточка. А коли котрий забув ся і таки хотів обтерти ніс, то гузики його сейчас же і подрапали. Так отже прийняли ся гузики і між иншими людьми і мали своє практичне значіне. Опісля, коли люди навчили ся уживати хусточок, гузики на рукавах стратили свій практичний ужиток, але остали для моди. А що звичайно мода зміняєть ся, то якийсь кравець попав на гадку змінити місце гузиків і почав пришивати їх на спідній стороні. За його приміром пійшли другі модні кравці, і одно цікаве, що ся мода задержала ся дотепер. Зміняєть ся лише величина гузиків і їх краска.

ВЕЛИЧИНА СОНЦЯ.

Дуже тяжко набрати ясного поняття про величину сонця. Тяжко тому, бо числа є такі великі, що ми їх не можемо собі представити. І так від астрономів довіднемо ся, що пояс по середині сонця був би довгий на 2,722 000 миль, а перебіта вісь через сонце була би довга на 865.000 миль. А миля — се спорий кусень дороги, особливо в літі, в гарячий день. Таких миль має земський промір 8.000. Значить, коли би викопати через землю тунель, з одного кінця до другого напроти, тоді треба би йти тим тунелем без перестанку, без їдженя і спочинку, 83 і одну третю дня, і то коли би хтось ішов день і ніч і робив на годину чотири американські милі. Коли би хто їхав автомобілем зі шкоростю 40 миль на годину, то переїхав би крізь землю в дев'яти днях. Так було би на землі.

А тепер порівняймо сі величини зі сонцем. Коли би перебити сонце на виліт і зробити тунель, то ним треба би йти 20 літ без відпочинку і їди, день і ніч, аби дістати ся на другий кінець. і то коли би хто робив 4 милі на годину. А коли би хто вибрав ся автомобілем і їхав зі шкоростю 40 миль на годину, то на другий кінець тунелю заїхав би за 2 і пів року.

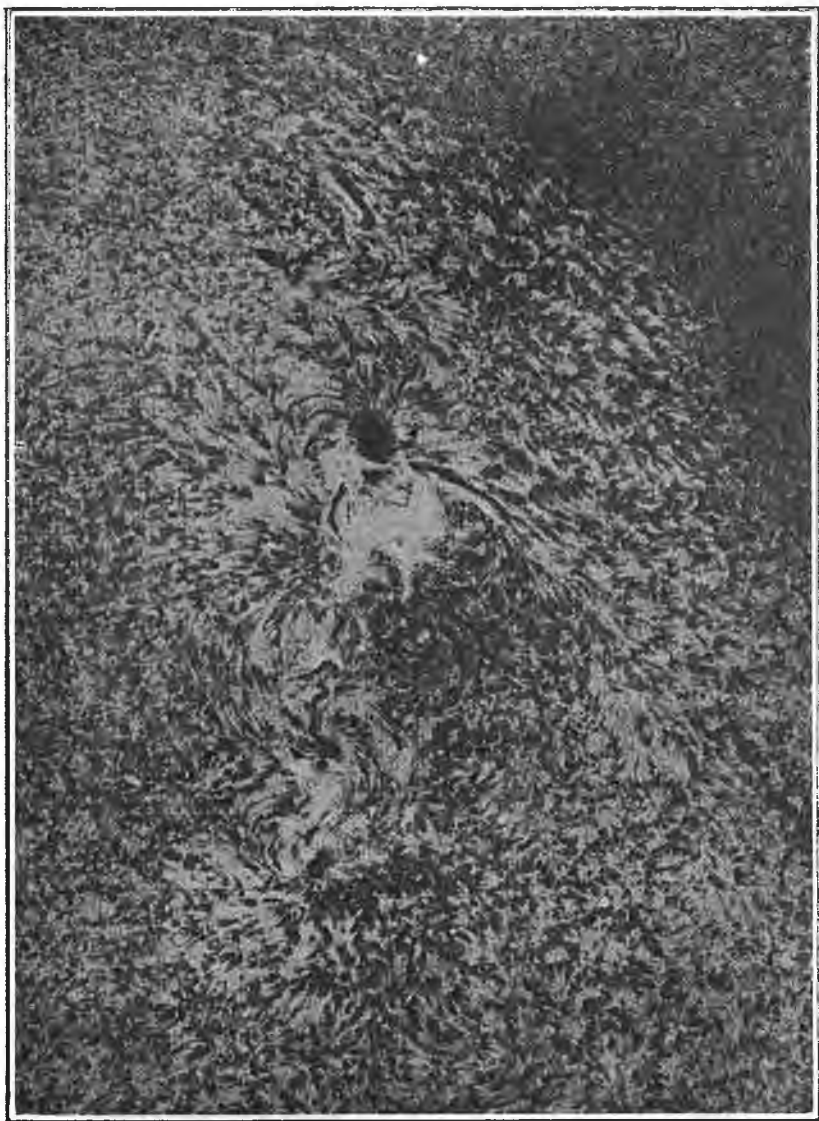
Розумієть ся, що ніхто тамтуди пішки не піде, ані не поїде автомобілем. Се порівнане лише на те, щоби представити собі яснійше сі простори. Таксамо — кажуть — сонце є віддалене від землі 90 міліонів миль. Того ми не можемо представити собі. Але легше уявити собі таке: Коли би хто вибрав ся автомобілем найпростійшою дорогою зі землі на сонце і їхав без відпочинку день і ніч, а робив 40 миль на годину, тоді він заїхав би на сонце за 257 літ. А хто в нинішніх часах жиє так довго?

Отже з того бачимо, що не легко є представити собі сі великі розміри. Ми навіть не представляємо собі розмірів землі, а прецінь сонце змістило би міліони таких світів як наш... Розум морочить ся...

Коли в літі буває гарячо 90 степенів Фаренгайта, тоді кождий кричить: „Страх гарячо!” Не один дістає сонячний удар і падає мертвий, дехто лише обсмалить ся, а инший лише з трудом волочить ноги за собою. Так пече сонце здалека — на землі. А на самім сонци то там буває гарячо від 10.000 степенів до 15.000! Що ми можемо знати про таке гарячо? От 15.000 степенів, тай все. А кількох степенів гаряча мусить бути в середині сонця? Сього ще не обчислено. Але може хто представити собі в своїм розумі, як то гарячо там є?

ФОТОГРАФІЯ СОНЦЯ.

В червні 1919 р. зроблено дуже важний досвід у фотографуванню небесних тіл при помочи освітлення водяним газом. Небесні тіла фотографують через телескопи. Найславніша американська астрономічна обсерваторія знаходиться на горі Вілсон коло міста Песадіна в Каліфорнії. Там є уставлений телескоп висоти 60 стіп. Є се найбільший телескоп на сьвітї. При його помочи довершено фотографії сонця, яку отсе подаємо на образку в нашім календарі. Дотепер слабо можна було доглянути, як виглядає поверхня сонця. Із сеї фотографії можна докладно бачити, що є се розтоплена кипяча маса, яка безнастанно філює і клекотить.

ЕПОХАЛЬНІ ВИНАХОДИ.

Машина до шитя.

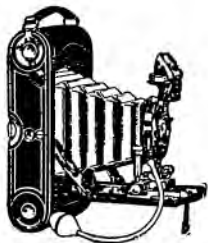
Першу машину до шитя винайшов 1841 року Американець Ілія Гов з Масачусетс. Її поправив Ізаак Сінгер, механік з Нью Йорку, а остаточно вдосконалив А. Б. Вілсон.

Льокомотива.

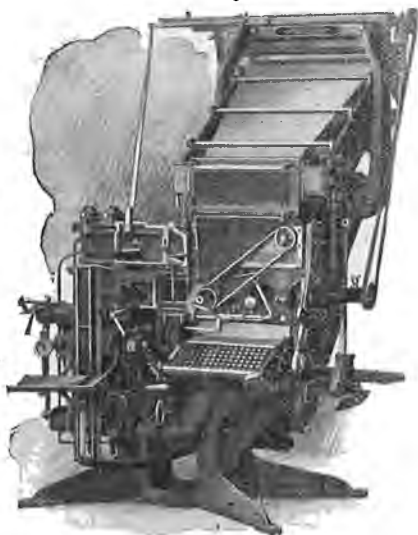
Є се винахід Юрка Стефензона в Англії 1829 р. Розвій і загальний її ужиток в Америці треба завдячити М. В. Бальдвінови з Філадельфії.

Фотографія.

Першу фотографію в Америці зробив професор Іван Дрейнер з Нью Йорку. Пізніше вдосконалив її Тальбот в 1841 р. Негайний спосіб фотографування винайшов др. Маддокс 1871 року.

Лінотайп — машина до складання букв.

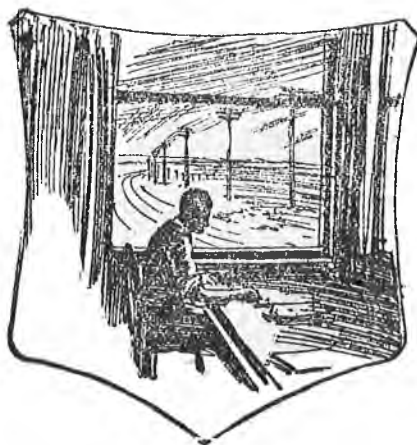
Замість складати пальцями кожен букву, маємо машини, на котрих складає друкар неначе на машині до писання, а відповідні прилади виливають в одній хвилі відповідні букви. Сьому винахови належить приписати нинішній розвиток газет і книжок. Лінотайп винайшов американський годинникар Отмар Мергенталер перед 50 літами (1866). Лінотайп складає 1.000 слів на годину, коли чоловік вправний.

Автомобіль.

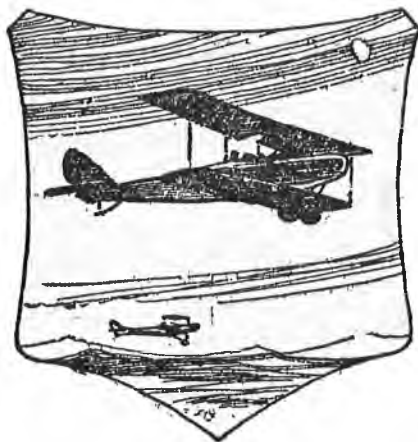
Поширений в Америці Юрієм Б. Сельденом, котрий виставив перший свій автомобіль 1874 р.

Телеграф.

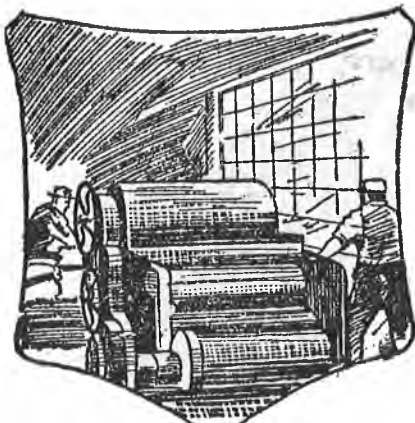
Його винайшов Американець Ф. Б. Морз з Нью Йорку в 1832 р. Поправив і виставив сей апарат сам Морз 1835 р.

Літак.

Перший раз взнесли ся у воздух на літаку братя Райт в місцевости Кітті Гок, Норт Керолайна, дня 19. грудня 1903 р. і літали на просторони 800 стіп. Дня 31. мая 1919 р. перелетів американський поручник Альберт С. Рід на літаку NC-4 з Америки до Європи.

Очищувач бавовни.

Прилад, який молотить і чеше бавовну і в той спосіб заощаджує мільйони робучих рук та причинюєть ся до розвитку промислу в Америці, є винаходом Елі Вітнея (1765—1825). Його вартість вміють оцінити на Полудни, де є величезні бавовняні плянтації.

Нафтова помпа.

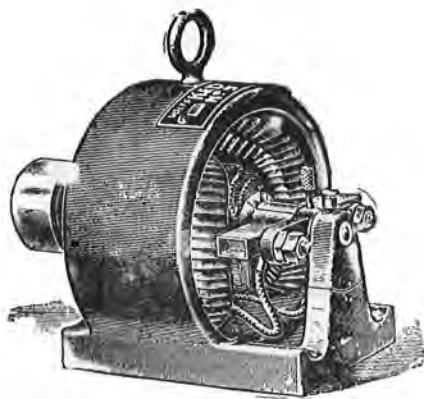
Перший виробив плян і випробував її ужиток полковник Е. Л. Дрейк в околиці Тайтс-віл, Па., в 1859 р. В тім році добуто в Америці нафти 2.000 бочок. Теперішня продукція виносить мільйони бочок.

Корабель.

Перший паровий корабель збудував Американець Роберт Фультон і найперше випробував його на ріці Секвані у Франції 1803 р. Опісля він збудував в 1807 р. перший корабель в Америці, „Клермонт”. Першу подорож через океан перебув пароплав „Саванна”, що вплив з пристані Тайбі, Джорджія, в 1819 р.

Електричність.

Електричний мотор винайшов Якобі 1838 р. Найбільше приноворив електричну силу американський винахідник Тома Едісон з Орендж, Н. Дж. Він вродив ся 1847 р. Найзагальніше звісний з його винаходів є фонограф, приладжений 1877 року.

Телефон.

Олександр Греєм Бел був тим щасливцем, котрий припадково винайшов спосіб гово-рення через дрiт і показав його перший раз на виставі у Філя-дельфії 1876 р.

ЦИФРОВІ ДИВА.

Загально думають, що цифри се такі сухі і зимні річі, які собою не представляють ніякого інтересу. Але воно так не є, бо деякі цифрові маніпуляції є доволі цікаві і подекуди нагадують навіть чародійство.

Ось кілька прикладів:

Квадрати*) чисел, зложених з самих 1-нок (одинок), дають ось-такий добуток:

11 дає 121
 111 дає 12321
 1111 дає 1234321
 11111 дає 123454321
 111111 дає 12345654321
 1111111 дає 1234567654321
 11111111 дає 123456787654321
 111111111 дає 12345678987654321

Квадрат 111111111 рівнаєть ся 12345679 рази 999999999, а се дає на добуток число 12345678987654321. 987654321 рази 5 рівнаєть ся 10 (123456789 рази 4) плюс (більше) 45.

Коли цифри, слідуючі по собі в природнім порядку (включаючи 8), помножимо через 9 і через многократи 9, себто: 9, 18, 27, 36, 45, 54, 63, 72 і 81, то на добуток одержимо поступенно самі 1-ки, 2-ки, 3-ки, 4-ки, 5-ки, 6-ки, 7-ки, 8-ки і 9-ки. У виконанню се множене виглядає так:

12345679 рази 9 рівнаєть ся 111111111
 12345679 рази 18 рівнаєть ся 222222222
 12345679 рази 27 рівнаєть ся 333333333
 12345679 рази 36 рівнаєть ся 444444444
 12345679 рази 45 рівнаєть ся 555555555
 12345679 рази 54 рівнаєть ся 666666666
 12345679 рази 63 рівнаєть ся 777777777
 12345679 рази 72 рівнаєть ся 888888888
 12345679 рази 81 рівнаєть ся 999999999

Інша цифрова маніпуляція має ось-такий вигляд:

1 рази 9 плюс 2 рівнаєть ся 11
 12 рази 9 плюс 3 рівнаєть ся 111
 123 рази 9 плюс 4 рівнаєть ся 1111
 1234 рази 9 плюс 5 рівнаєть ся 11111
 12345 рази 9 плюс 6 рівнаєть ся 111111
 123456 рази 9 плюс 7 рівнаєть ся 1111111
 1234567 рази 9 плюс 8 рівнаєть ся 11111111
 12345678 рази 9 плюс 9 рівнаєть ся 111111111
 123456789 рази 9 плюс 10 рівнаєть ся 1111111111

*) Квадрат якогось числа — се те-ж число, помножене через себе самого, напр. 5×5 , 12×12 , 40×40 і т. п.

А ось ще одно цифрове диво:

1 рази 8 плюс 1 рівнаєть ся 9
 12 рази 8 плюс 2 рівнаєть ся 98
 123 рази 8 плюс 3 рівнаєть ся 987
 1234 рази 8 плюс 4 рівнаєть ся 9876
 12345 рази 8 плюс 5 рівнаєть ся 98765
 123456 рази 8 плюс 6 рівнаєть ся 987654
 1234567 рази 8 плюс 7 рівнаєть ся 9876543
 12345678 рази 8 плюс 8 рівнаєть ся 98765432
 123456789 рази 8 плюс 9 рівнаєть ся 987654321

Сума цифр, поміщених у паліндромі*), уживаючи 9 лиш один раз яко осередну цифру, рівнаєть ся квадратови осередної цифри: 1 плюс 2 плюс 3 плюс 4 плюс 5 плюс 6 плюс 7 плюс 8 плюс 9 плюс 8 плюс 7 плюс 6 плюс 5 плюс 4 плюс 3 плюс 2 плюс 1 рівнаєть ся 81 (а 9 рази 9 є також 81).

Цифри римською методою означають ся знаками I, V, X, L, C, D, M і їх комбінаціями. Усі ті букви (цифри) додані разом дають суму 1666.

Возьміть якийнебудь ряд цифр, відверніть його в противнім порядку і відійміть менше число від більшого. Ріжниця буде завсіди 9 або многократ 9-ки. На приклад: число 1705 відняте від числа 5071 дає 3366. Додайте ті цифри, а дістанете число 18, себто 2 рази 9. Пробуйте робити сю процедуру з кожним довільним числом, а вислід буде все тойсамий.

Возьміть число зложене з трох цифр, але щоби жадна цифра не повторяла ся. Відверніть се число і відійміть менше від більшого. Ріжниця мусить мати також три цифри (вразі потреби поставте zero). Відверніть сю ріжницю і додайте до себе оба числа, а за кожним разом дістанете суму 1089. На приклад: число 378 відняте від числа 873 дає 495. Додавши до числа 495 число 594, дістанете 1089.

---

*) Паліндром — таке слово, що читане зпереду і ззаду, не зміняєть ся; приміром: око, анна, сос.

Часто лучаєть ся таке, що ті, про котрих ми говоримо дуже мало на землі, є дуже добре знані в небі.

Насьмішки і глузованє не є аргументом.

Великий артист є невільником свого ідеалу.

Многі люди відчувають штуку, деякі розуміють її; але мало є таких, котрі її відчувають і розуміють.

Хто жие з кривою людиною, навчить ся кривати.

Лихе товариство псує добрі обичаї.

Безбожник не може бути добрим приятелем.

Часто називають чоловіка нерозумним тому, що не вважають на те, що він говорить.

Любов сили і любов свободи є у вічній ненависти.

Вибирай автора так, як вибираєш приятеля.

ПОЯСНЕННЯ ДО ДЕЯКИХ ФОТОГРАФІЙ, ПОМІЩЕНИХ В СІМ КАЛЕНДАРІ.

Братство Пресв. Тройці, відділ 203 У. Н. Союзу, в Брукліні, Н. Й.

(Фотографія на стороні 87-мій).

Укр. братство Пресв. Тройці є найстаршою запомоговою організацією в Брукліні. Братство се засноване 2. вересня 1905 р. Першими основателями були слідуєчі члени: Михайло Заверуха, Константин Толопко, Григорій Цьвекало, Михайло Шипот, Лука Кісь, Стефан Заблоцький, Теодор Шеремета, Іван Балко і інші. Число членів сего братства доходить до сто. Маєток братства виносить около два тисячі доларів. Від часу заложення дотепер померло сімох членів братства, а жінкам померших виплачено понад \$100 за кожного члена братства. Крім того виплачено двом членам братства за їх померші жінки по \$50. Се братство бере всюди діяльну участь у справах народних і не відказуєть ся з матеріальною помічю, коли того треба. Теперішній уряд братства є слідуєчий: Григорій Цьвекало, предс.; Михайло Шипот, заст. предс.; Володимир Яськевич, секр.; Стефан Глушко, кас.; Лука Ксь, тростіс; Никола Рудий і Іван Леткий, контролори; Гарасим Карпів і Василь Шеремета, прапорники; Антін Яремчук, капітан.

**Товариство ім. Богдана Хмельницького, відділ 248 У. Н. Союзу,
в Котсвіл, Па.**

(Фотографія на стороні 92-гій).

Се товариство зістало założене 2. мая 1909 р. Першим предсідателем був Гринько Мокрій, касіером Ілько Лукасевич, а секретарем Василь Веловник. На початку було в сім товаристві 30 членів, а відтак кожного року приступало 20 до 30 нових членів, так що в 1914 р. було вже 114 членів. Аж 13-та головна конвенція У. Н. Союзу ухвалила систему плачення після літ; тоді в нашій відділі настала велика зміна: старші члени перестали платити (розумієть ся, собі на шкоду, бо много з них в два-три роки опісля вернуло ся назад до нас), а через те в товаристві лишило ся всього 14 членів. Пізнійше, в 1915 році, наступило безробітє і решта членів повнізджали до інших місцевостей, шукаючи за роботою. Тоді сей відділ підупав ще більше, бо числив заледви 7 членів, отже був близко упадку. Але якось тогосамого року зачали знова прибувати нові члени і нині наш відділ має 55 членів. В 1918 році члени сего товариства справили собі уніформи (є їх 30 в уніформах, а решта без уніформів). Се товариство від початку свого істнования виплатило зі своєї каси запомоги своїм членам на суму \$1.634.75, а всіх гроший в часі свого істнования перепустило за всі видатки \$9.481.68. Теперішній уряд: Д. Кравчук, предс.; М. Пик, секр.; П. Пей, кас.

„Народна Торговля” в Картерет, Н. Дж., і її члени.

(Фотографії на стороні 113-тій і 115-тій).

На початку 1919 року трох ширих Українців: Микола Мачужак, Михайло Дзядик і Дмитро Мохновський заложили в Картерет, Н. Дж., крамницю, яка з початку доволі добре розвивала ся, але пізнійше з приводу сильної конкуренції чужих skleparів почала підупадати. Щоб вратувати свою крамницю перед цілковитим упадком, три згадані више Українці вдали ся за порадою до заряду Народної Торговлі в Нью Брітен, Конн. На їх просьбу приїхало до Картерет двох урядників Народної Торговлі: п. Василь Шклярник, директор, і п. Йосиф Мельник, секр. На заповідженні ними збори зійшло ся багато людей, котрим оба згадані панове пояснили конечність кооперації і потребу такої крамниці, яка була би власностию ширшого круга громадян. Присутні зрозуміли інтенцію бесідників і зараз розкупили уділи (шери) на суму \$8.000. Народна Торговля з Нью Брітен доложила своїх

власних \$8.000 і за ті гроші закуплено той дім, в яким містила ся крамниця трох згаданих вгорі людей. Будинок є дуже гарний і стоїть при найголовнішій улиці місточка. Ось так з днем 31. мая 1919 р. почала істнувати в Картерет філія Народної Торговлі, яка з кожним днем щораз красше розвиваєть ся. Ся інституція має під пору 80 членів, а її майно виносить понад \$20.000. Колиб уділовці хотіли тепер сю свою інституцію продати, то заробили би легко кілька тисяч доларів. Але вони сього не зроблять, бо вже пізнали силу кооперації і народної єдності.

Товариство „Згода”, відділ 62 У. Н. Союза, в Філядельфії, Па.

(Фотографія на сторони 131-шій).

Се товариство має свій осідок у Вест Філядельфії, а зістало засноване 17. червня 1916 року. Своїм недужим членам воно виплачує 6 доларів тижневої підмоги. За три роки свого істнования товариство „Згода” придбало \$550 готівки і два красні шовкові прапори. В кожній народній справі воно бере живу участь, а на ріжні народні цілі виплатило вже чимало гроша.

Братство св. Николая, відділ 38 У. Н. Союза, в Обурн, Н. Й., і молодечий відділ того-ж братства.

(Фотографії на сторони 135-тій і 137-мій).

Довгі літа прсживаючи в Обурн, Н. Й., Українці, переважно Лемки, були баламучені русофільською прспагандою. Одні з них творили ріжні общества, сполки і православні братства, а другі блукали нерішучі. З дня на день ворожі нам табори п-більшались. Аж дня 6. мая 1900 р. за старанем М. Полянського і других зібрало ся достаточне число свідомих людей, котрі заснували перше українське братство під покровом св. Николая, яке приступило дня 16. червня 1900 р. до У. Н. Союза яко відділ 38-мий. Брак української ідеї не позволяв надіяти ся легкой п-бди над русофільською заразою, та на щастє всі наші члени, як один, не грімкими бесідами, але примірними ділами зуміли переконати нарід так, що наше братство числить тепер 141 член в дорсслих і 91 молодих — разом 232. Честь старим і теперішним урядникам та всім членам братства, що з таким успіхом над власним осьвідомленем для дсбра суспільного не щадять ні часу ні труду. Їх імена зістануть вписані на вчну память і славу в історії української колонії в Обурн, Н. Й. — Секретар.

Братство св. Йосафата, відділ 217 У. Н. Союза, в Рочестер Н. Й.

(Фотографія на сторони 157-мій).

Се братство з'стало заложене дня 15. листоспада 1908 року, а його заложителями були: о. Володимир Петрівський і Стефан Мельник — оба з Обурн, Н. Й. Воно вступило до У. Н. Союза і дістало число відділу 217. М'сцевими організаторами і першими членами були: Василь Луцишин, Тома Польовий, Иван П'єстусин, Теодор Муха, Сильвестер Гривнак, Яким Пригода, Михайло Рудий, М. Мельник, Николай Кучмій і інші. Першим председателем був Теодор Муха, а першим секретарем Михайло Мельник. На початку вступило до того братства 85 членів, а відтак що м'сяця відділ зростав значно в члени і був дійшов в 1909 році до числа 150 членів. У тім році повстала гадка заложити другий відділ з самих молодих хлспців. Заложено отже братство св. Георгія, котре також вступило в члени У. Н. Союза. Помимо того братство св. Йосафата не упадало і прийшло знова до поважного числа членів. У 1912 р. се братство перейшло крізу з причини непорозумінь межи членами за парохіяльні справи, а в наслідок того у відділі лишило ся всього 31 членів. Та ті члени не переставали працювати і ось в 1918 р. відділ числив уже 190 членів. Братство св. Йосафата було першим оснуетелем української громади в Рочестер. Днесь є в тій м'сцевости до 3.000 Українців, є 5 відділів У. Н. Союза, 1 відділ „Провидія” і 1 відділ У. Р. Союза. Дня 15. падолиста 1918 р. братство св. Йосафата обходило десятилітню річницю свого істнования і від заложеня парохії під іменем св. Йосафата. З нагоди сього подвійного свята знято та-

кож і ту фотографію, яка є поміщена в сім календарі. Уряд братства св. Йосафата в 1918 році був: Николай Мурашко, предс.; Василь Луцишин, кас.; Михайло Рудий, секретар.

Товариство „Вільне Гніздо”, відділ 169 У. Н. Союза, в Юнгстаун, О.

(Фотографія на стороні 183-тій).

Поміщена в сім календарі фотографія є з представлення „Бондарівна”, яке члени товариства „Вільне Гніздо” відіграли дня 14. вересня 1919 року. По середині членів-аматорів сидить організатор і режисер, п. І. Павловський.

Смичкова орхестра шкільних дітей в Мікізпорт, Па.

(Фотографія на стороні 193-тій).

Сю орхестру zorganizовано дня 15. серпня 1919 р., заходами місцевого дякоучителя. п. Теодора Колюського. Причинили ся до того: п. Василь Кочодан, пані Ксеня Гайдук і пані Юлія Нестор, котрі є на фотографії.

Товариство ім. Івана Франка, відділ 72 У. Н. Союза, в Тайтусвіл, Па.

(Фотографія на стороні 203-тій).

Се товариство зістало заложене дня 25. падолиста 1916 року. Теперішніми урядниками є: М. Солтис, предс.; Г. Слоновьовський, секр. І. Коцан, касієр.

Сестрицтво св. Анни в Шамокін, Па.

(Фотографія на стороні 207-мій).

Се сестрицтво зістало zorganizоване дня 22. падолиста 1903 року. Під пору воно платить посмертної заемоги \$130. Має 170 члениць, а готівки в касі \$2.555.62. До уряду належать: Евфрозина Вишовська, предс.; Анна Шаршонь, секр.; Анастасія Козак, касієрка.

Братство св. Николая, відділ 120 У. Н. Союза, у Вудлон, Па.

(Фотографія на стороні 209-тій).

Фотографію сього братства знято в день посвячення українського прапора, якого довершив о. Кутський.

Книжки є улиями гадки; афоризми — взятим з них медом.

Приповідки є по більшій часті правилами моралі, а яко такі відносять часто успіх.

Геній, второпність і дух якогось народу пізнати з його приповідок.

Хто служить чесно своїй вітчизні, сей не потребує родоводу своїх предків; а хто величаєть ся своїми предками, сей признаєть ся, що не має доволі чесности.

Дурні влізуть і там, де навіть ангели не мають сьмілости входити.

Той, хто сердить ся а не грішить, не повинен сердити ся на ніщо инше, лише на гріх.

Оглядні люди не мають потреби когонебудь перепрашати.

Скупий багатіє, удаючи вбогого; марнотравний убожіє, удаючи багатого.

Трудно є говорити до черева, бо воно не має уший.

Доля народів залежить від того, в який спосіб вони себе відживляють.

Оплески є товчком для благородних умів, а оконечною ціллю для слабодухів.

О. Генрі.

БОХОНЦІ ЧАРІВНИЦІ.

(Гумористичне оповіданє).

Панна Марта Мікем удержувала торгівлю з печивом на розі улиці (там, де ви йдете три кроки в гору по сходах і де дзвонить дзвінок при отвираню дверей).

Панна Марта була вже в сорокових роках, а її банкова книжочка виказувала готівку в сумі двох тисяч доларів; крім сього мала вона два вставлені зуби і прихильне серце. А прецінь багато людей побрало ся, хоч не мали таких знаменитих виглядів як панна Марта.

Два або три рази на тиждень приходив до її торгівлі покупень, котрим вона почала займатися. Він був в середнім віці, носив окуляри і темну бороду, остро обстрижену. Він говорив по англійськи з дуже значним німецьким виговором; його одіж була зношена і поцерована в деяких місцях, а подекуди пофалдована й повитирана. Однак він сам виглядав пристійно і мав дуже гарні норови в поведеню.

Він все купував два бохонці черствого хліба. Сьвіжий хліб коштував п'ять центів. А черствий — два бохонці за п'ять центів. Ніколи не купував він нічого іншого, лише черствий хліб.

Раз побачила панна Марта червоні і чорні плями на його пальцях. Вона отже впевнилася, що він був маляр-артист і був дуже бідний. Без сумніву жив він в кімнаті на піддашу, де він малював образи і їв черствий хліб та все думав про те гарне печиво в торгівлі панни Марти.

Часто, коли панна Марта засіла до своєї печені і білих булочок та овочевих ласощів і чаю, вона тяжко зітхала і бажала собі в дусі, щоби убогий артист з гарним вихованем покушав також її смачного харчу, замість їсти все черствий хліб в своїм вітром колісанім чердаку. Серце панни Марти, як вже сказано, було дуже чутливе.

Щоби переконати ся, чи її здогад про його занятє був правдивий, вона принесла зі своєї кімнати образ, куплений раз випадково підчас загальної випродажі в склепі, і поставила його на столі напроти полицок з хлібом.

Се була сцена з Венеції. Чудова мраморна палата (так виглядало на образі) стояла на переді, ніби на воді. А дальше були гондолі (з жінчинами, що плескали руками по воді), хмари, небо і повно темної ясности. Ніякий артист не міг би поминути сього.

Два дні потім прийшов артист.

„Прошу два бохонці черствого хліба”.

„Але ви маєте гарний образ, пані”, — сказав він, підчас коли вона завивала хліб.

„Так?” каже панна Марта, радуючи ся із свого підступу. „Я дуже люблю штуку... (але се було би ще заскоро сказати: „штукарів”) і... малюнки” — додала вона.

„То ви думаєте, що се гарний образ?”

„Палата — каже артист — не є добре нарисована. Перспектива не є правдива. Будьте здорові, пані”.

Він взяв свій капелюх, вклонив ся і поспішно вийшов.

Так, він мусить бути артист. Панна Марта взяла образ назад до своєї кімнати.

Як лагідно і прихильно сьвітили його очі поза його окулярами! Які широкі брови він має! Вміти осудити перспективу за одним поглядом і жити черствим хлібом! Але геній мусить часто бороти ся з недостатком, заки його пізнають.

Що за добра річ була би для штуки і перспективи, коли би геній мав ще в додатку два тисячі долярів в банку, склеп з печивом і прихильне серце для... Але се були денні мрії, панно Марто.

Часто опісля, коли він приходив, розмовляв з нею через стіл. Здавало ся, що він пропадав за припадними словами панни Марти.

Він дальше купував черствий хліб. Ніколи бублика, медівника або иншого печива, анї її солодких булочок.

Йї здавало ся, що він почав виглядати тонший і знеохочений. Йї серце аж скомліло, як би то додати щось доброго до їди його скупого закупна, але все її опускала відвага так зробити. Вона не сьміла отверто йому сього сказати. Вона знала гордість артистів.

Панна Марта почала носити свою шовкову суконку з синіми цятками, а в своїй кімнатці почала варити таємничу мішанину калини і соди. Кілько то людей уживає сього для вигладження свого лица.

Одного дня прийшов покупень, як звичайно положив свого нікелевого пятака на стіл і попросив о свій черствий хліб. Якраз, коли панна Марта витягнула руку за бохонцями, повстав гамір і шум на дворі і здалека дав ся чути дзвінок пожежної сторожі. Артист побіг до дверей, як кождий впро-

чим зробив би на його місці. Несподівано прийшла думка панні Марті і вона рішила ся використати нагоду.

На найнижшій полиці за лядою лежав фунт свіжого масла, яке приніс молочар щойно десять мінут передтим. Великим ножем порозкроювала панна Марта оба хліби з гори, вихнула там щедро по добрім куснику масла і стиснула бохонці знова до купи.

Коли артист оглянув ся, вона вже завивала старанно оба бохонці в папір.

Коли він вийшов по незвичайно приємній короткій розмові, панна Марта засьміяла ся сама до себе, але не без певного дрожання в своїм серці.

Чи може вона була занадто сьміла? Чи він обидить ся? Алеж певно ні. Предмети до їдження не надають ся до розмови, як то буває на приклад з „розмовою цвітів”. А масло? Таж воно не може означувати жіночої сьмілости.

Довгий час думала вона сього дня про свій вчинок. Вона представляла собі сцену, коли то він відкриє її мале обманство. Він певно відложить свої пензлі і палету з фарбами. Осьтут на боці певно будуть стояти його рамці з натягненим полотном і образом, в котрім є як найліпша перспектива. Він приготуєть ся до свого снідання з черствого хліба і води, він схоче краяти хліб, аж тут — ох, диво!...

Панна Марта покрасніла. Чи він буде думати про ту руку, котра там вложила отсе добро? Чи застановить ся він...

Входові двері злобно заскрипіли. Хтось входив з розмахом і стуком.

Панна Марта побігла до торгівлі. Там було двох людей. Один, молодий, курив файку; вона ніколи передтим його не виділа. Другий був її артист. Його лице почервоніло, його капелюх зсунув ся на потилицю, його волосе було розбурхане. Він затиснув оба кулаки і грозив ними злощасно панні Марті. П а н н і М а р т і!

„Думкопф!” крикнув він з цілої сили; а опісля „Тавзенд-доннер” чи щось иншого подібного по німецьки.

Молодий чоловік старав ся здержати його. „Я не вступлю ся відси, аж скажу їй все”. Він почав бубнити кулаками по крамничнім столі, неначе по барабані.

„Ви мене зіпсули” кричав він, а його сині очі блищали дико поза окулярами. „Я вам кажу, ви занадто всцібська стара кітка!”

Панна Марта сперла ся ослаблена на одну з полицок і спустила одну свою руку на шовкову, синьо цятковану суконку. Молодий чоловік вхопив другого за ковнір. „Ходи сюди” — закликав він — „ти вже сказав досить”. Він витягнув злісника за двері на хідник, а опісля вернув назад.

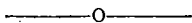
„Я думаю, пані, що я вам повинен сказати всьо, що стало ся. Отсей Блюмбергер є будівничим-рисівником. Я працюю в тімсамім бюрі, що він.

„Він тяжко працював останних три місяці, рисуючи пляни на новий міський будинок. Се були співперегони о наго-

роду. Він скінчив витягане чорнилом вчора. Ви знаєте, рисівник рисує вперед олівцем, а опісля покриває сі лінії чорнилом. Коли почорнить, то витирає лінії з олівця кришками черстового хліба. Се ліпше ніж індійська гума”.

„Блумбергер купував черствий хліб у вас. Нині... Ви знаєте, пані. Отсе масло... се зовсім зіпсувало все... Цілий плян Блумбергера знищений і його рисунок добрий хиба до заживання шинки по залізничних реставрантах”.

Панна Марта забрала ся до своєї кімнати. Вона здіймила свою шовкову цятковану суконку і вдягнула давну, брунату. Опісля виляла таємничий плін з калини і соди за вікно.

АГЕНТ ВІД ОБЕЗПЕЧЕННЯ.

(Гумористичне оповідане).

„О, я думаю, що ми маємо свій досвід — засьміяв ся асекураційний агент. „Ми прецінь такісамі, як і другі, що все мають з народом до діла.

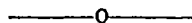
„От возьмім сього зручного Олексу, на приклад. Правда, люди завернуть нам часом голову, але ми звичайно даємо собі раду з ними. От останного разу приходить один чоловічина до мене, щоби я йому обезпечив його запас угля. Безперечно я сейчас прийняв асекурацію, виготовив полісу і дістав гроші. Весною приходить він до мене та жалуєть ся, що його угле згоріло — зовсім природно, що в печи через цілу зиму. Я торжественно заявив, що ми не виплатимо асекурації. На се він сказав, що він нас буде процесувати. Я сказав йому замовкнути і загрозив, що скажу арештувати його за підпал. Він скрутив ся і настрашив ся. Опісля рішив ся заплатити добру вечеру для цілого тузина наших агентів, щоби забезпечити собі нашу мовчанку.

„Іншим разом стало ся таке, що один хитрий стариган розбогатів ся таки на нашій компанії. Коли він знова збудував великий магазин і наповнив його всілякими товарами, прийшов до мене за новим обезпеченем. Я не хотів навіть говорити тим разом. Але він дуже просів. Я вкінці змилосердив ся над його просьбами тай кажу: „Добре, але ви понавішуйте по кутах ручних гранатів”. Він витріщив з початку очі, але вкінці згодив ся на се. Тоді я післяв одного старого чоловіка, щоби оглянув обережно, чи він дійсно додержав обітниці. Я все ще був непевний. По різних підступних допитах приніс мені старий помічник такий звіт:

„Там є справді понавішувані гранати, але в них не динаміт, а нафта”.

„Купець хотів бути хитрійшим від мене. Він хотів спалити торговлю, а уратувати своє жите.

„Тоді я не прийняв обезпеченя”.

НЕ ВСЕ ВДАСТЬ СЯ БРЕХНЯ.

(Гумористичне оповідане).

Я зачислав себе до щасливих людей. По родичах одічив гарний маєток, оженив ся з богачкою і був — як то кажуть — паном. Одно нещасте, через яке я нераз набрав ся встиду, то було те, що в мене була жилка збрехати щонебудь. Звичайно се мені досить гладко вдавалось, але деколи я попадав у таке, що із сорому хоч крізь землю провали ся.

Одного разу їхав я залізницею — розумієть ся першою клясою. В переділці сидів я сам один, спати не хотілось, а до читання я вже з природи був залінивий. З нудьги почав я заглядати до інших переділок першої кляси того поїзду, в надії, що може найдеть ся деяке забавне товариство.

І найшло ся...

Дивлю ся: сидить пан, багато одітий, хороший мущина, високий, а коло нього опертий прекрасний кріс. „Се певно любитель стріляння — думаю — отже з певністю любить плести баналюки про різні ловецькі пригоди”.

Сідаю напроти нього і чекаю, доки він не розплющить очий з дрімки. Небавом він пробудив ся, простягнув ся здорово, поглянув у вікно, а відтак на мене. Я почав з ним розмову.

— Ви певно їдете до місточка Р.?

— Ні, їду в свої добра, ще 20 миль далше від Р.

— Ви певно любитель польовання, бо бачу у вас красний кріс...

— О, так. Дуже люблю полювати і дуже часто полюю.

Притім йому очі аж заіскрили ся. Видно, що я трафив добре:

— О, справді! Польоване то найприємніша забава, яку можна собі уявити.

— Чи й ви любите польоване?

— О, ще і як — відповідаю. — Я не міг би навіть жити без нього. Не опускаю найменшої нагоди.

А треба знати, що, сказавши по правді, я про польоване не мав навіть поняття, ніколи на польованю не був і не бачив, як воно виглядає. Але коли вже зачав „фарбувати”, то годі було вертати ся назад. Про польоване я наслухав ся нераз багато різних оповідань, з котрих затамив собі, як-що де називаєть ся і через те я став далше побріхувати.

— Бо прошу, — говорю я до свого товариша — чи може бути щось більше величнього ніж те, коли чоловік встане рано, перевісить кріс через плече і йде собі лісом. Кругом тишина... Чуйна собака на кождісінький шелест задержуєть ся, витягаєть ся мов струна, а чоловікови аж серце завмирає. Грим!...

і під ноги паде товстенька птичка. Найкрасше чувство! Сотки разів я сам про се переконав ся... Або верхом на хорошім конику, з хортами... Їдеш спокійно, аж наваз — заяць! Пси женуть вихром, коня пускаєш вітром. От тобі рай!

— А яке ви польоване любите більше: чи самотно з крісом, чи з хортами? — питаєть ся товариш.

— Я?... Одно і друге. Гончі пси маю „цацко”.

А то таке „цацко”, що в мене всього на всього був один двірняк Брисько, і то без хвоста... Та дарма! Як уже брехати, то брехати. Всьо, що я про кріси і пси знав, виговорив, — хоч ніколи в житю не мав кріса в руках. Аж пригадав я собі, що існують якісь-там „калібри”, отже питаю ся:

— А якого калібру ваш кріс?

— Чотирнайцятого. А ви якого уживаєте?

Отам до чорта! Ото попав ся! Що-ж тепер казати? Але думаю собі так: коли сей паниско, якийсь видно маґнат, має кріс чотирнайцятого калібру, то я скажу о много меньший калібр.

— Якого я уживаю?

— Ага.

— Я... я звичайно уживаю четвертий калібр.

— Четвертий?!

— Так.

Мій товариш видивив ся на мене, а потім як нє зарегочець ся на всі заставки. Пересьміяв ся, а відтак видихав ся і каже:

— Бодай же вас сніг спалив з вашим калібром! Таж четвертий калібр — то г а р м а т а! Го! го! То з вас не абикий стрілець, і то ще на птахи... Не дивниця, що ви ловецьке чувство на собі самім досвідчали.

За решту не питайте.

Убожеству недостає много, а скупости всього.

Краса і чесність ходять рідко в парі.

Ліпше бути живим жебраком ніж мертвим царем.

Ніколи не видавай тих гроший, які ще не є в твоїй кишени.

Фальшиве лице мусить закривати те, що фальшиве серце знає.

Одна рада хороша, а дві ліпше.

Инша рада гірша як зрада.

Лінивий два рази робить, скупий два рази платить.

Не було добра зроду, не буде й до гробу.

ЖАРТИ.

Чому Нігер виступив.

П. Діксон, чорний голяр в однім великім місті Нової Англії, голив одного ранку свого сталого гостя, поважного горожанина сього міста. Як звичайно в голярях, почала ся межі обома розмова. Питає горожанин Нігра:

— Чи не належите ви часом до церкви при улиці Буковій, пане Діксон?

— Ні, зовсім ні, пане.

— Як то, то ви не належите вже до африканської церкви?

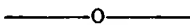
— Ні, сього року не належу — каже Нігер.

— Чомуж ви виступили з неї, коли вільно запитати?

— Ба, я вам скажу правду, пане — каже Діксон, обтягаючи вищерблену бритву на своїй долоні; — се було ніби так: Я приступив до церкви в добрій вірі; я дав десять долярів членської вкладки за перший рік і всі там кликали мене „братом Діксоном”. Але другого року мені не поводило ся добре і я дав лише п'ять долярів. Зате вони вже кликали мене „пане Діксон”. — А чи бритва бере добре?

— Досить добре.

— Ну, а знова на третій рік мені пійшло ще гірше; в моїй родині похорували ся і я нічого вже не міг дати на церкву. І от, що стало ся: вони почали вже кликати мене „старий Нігер Діксон”. А що я мав тоді зробити? Я взяв тай покинув їх.

Радість.

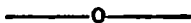
Малий Івась приходить до школи і оповідає учительці: „А мені сеї ночі приніс бузько сестричку”.

Учителька: — А радуеш ся?

Івась: — Так.

Учителька: — А мама радуєть ся?

Івась: — Е, мама певно ще про се нічого не знають, бо як я ішов до школи, то вони ще спали.

„Сила науки”.

Вчений ньюйорський професор мав родину: жінку й діти — але мало звертав на них уваги, бо книжки були йому милійші. Коли раз жінка вийшла з дому, дуже здивувала ся по своїм повороті: діти були зовсім спокійні, ані навіть не мож їх було ніде побачити. Вона запитала професора, що стало ся з дітьми.

— Та я порозбирав їх тай понаганяв до ліжка, щоби не робили криків — каже професор.

— Але що вони тебе так скоро послухали? — замітила жінка.

— Та якось дали ся легко розібрати; лише той чорнявий хлопець онтам дуже боронив ся.

Жінка видивила ся, що то за чорнявий хлопець. Вона пійшла до ліжка, дивить ся, і очам своїм ледви вірить: там спить хлопець її сусідки.

—————o—————

Приятельська порада.

— Знаєте що — каже один молодець до двох своїх приятелів: — як будемо всі три женитись, то вишукаємо таку родину, в якій буде три сестри, щоби було кожному з нас по одній.

— Не дуже ти мудро придумав, бо як возьмемо всі три по донці, то маєток їх родичів пійде на трое.

— То нічого, але зате всі три будемо мати тільки одну тещу!

—————o—————

Межи кумами.

— Не витримаю, кумонько! Коли небіщик лишив мене, то пійду і я собі за ним до гробу...

— Кумцю, а майте Бога в серци! Дайте небіщикови хоч там відпочати...

—————o—————

Сердечні приятельки.

— Знаєш, тота Феська Скалозубиха до очий мені сказала, що я малую ся...

— Е, дурна вона! Як би вона мала таку погану пику як ти, то також малювалаб ся...

—————o—————

Теж товаришка.

Упав п'яний в болото, лежить і на небо споглядає. Якраз доглянувши спадаючу зьвізду і каже:

— О, небого, і ти також тее?... Гм!...

Добрий доказ.

Газда: — Прошу пана доктора, у мене є така вода в криниці на сіножати, що певно може бути придатна на важне лікарство.

Лікар: — З чого ви се заключаєте?

Газда: — Бо тої води не хоче худобина пити, хоч би і як пити хотіла.

На улиці.

А.: — Диво но: ото високий хлописко — страх! А сухий як тичка.

Б.:—Ну, той безпечно може їсти мясо і у Велику П'ятницю.

А.: — Та чому?

Б.: — Бо воно скорше як на Великдень до жолудка не дійде.

Яка різниця.

Один баптиський проповідник у Вірджинії приїхав раз до одного фермера на коні, як се звичайно буває у фермерських околицях. Напроти нього вийшов парубок, Нігер, і питає, до котрої стайні він має завести його коня.

— А ви маєте дві стайні? — питає проповідник.

— Так; отсе є стара, а там мій господар збудував недавно нову.

— Та заведи до котроїнебудь — каже проповідник.

— Я не можу — каже Нігер — бо се залежить від того, до якої секти належить проповідник. Коли він є методист або баптист, то ми приміщуємо його коня в старій стайні, а коли належить до єпископальної церкви, то провадимо до нової.

— Коли так, каже проповідник, то запровадь його до нової. Я вправді баптист, але мій кінь є єпископальний.

Без великого труду.

Два малі хлопці дуже остро сварили ся: один з них властиво цілий час мовчав і лише слухав, як другий сипав неначе з рукава цілий запас страшних лайок, прізвищ і проклятих. Коли він вже успокоїв ся, питає той, що мовчав:

— Чи ти вже скінчив?

— Так — каже крикливий.

— Вже нічого більше не маєш мені сказати?

— Ні, я вже всьо сказав.

— Слухай отже: всі ті прізвища і лайки, які ти казав на мене, пасують акурат тобі.

— O —

В ніщо не вірить.

— Слухай, чи ти віриш у пересуди?

— Ані дрібки!

— А в фатальне число 13?

— Також ні.

— То позич мені 13 долярів.

— Я не вірю і в тоє, щоби ти їх віддав.

— O —

На дорозі.

Пан питає бідака: — А як там вдома проживаєте?

Бідак: — Так як у небі, прошу пана.

Пан: — Як у небі?... Як то?

Бідак: — А так: не їмо, бо нема що; не палимо і не світимо, бо нема чим. Цілком так, як ангели в небі.

— O —

На науці релігії.

Катихит: — Ну, Івасю, кілька є святих тайн?

Івась: — Шість.

Катихит: — Що плетеш! Кілько разів говорив я тобі, що святих тайн є сім, і ти їх знаєш. Говори за порядком.

Івась говорить: — Перше хрещенє, друге миропомазанє — і так до кінця, поминувши покуту.

Катихит: — А покута де?

Івась: — Тато казали, що покута і супружество то рахуєть ся за одно.

— O —

В бюрі посередництва подруж.

Посередник (показуючи фотографії): — Ось тая хорошенька не має посагу; отся зизоока має десять тисяч; отся крива має двацять тисяч; а отся горбата має трийцять тисяч.

Жених: — А нема у вас такої горбатої, щоби була і крива?

Йому так ліпше.

— Гей, куме, та ви здорово собі підпили і тепер ідете на польоване, коли ви і по тверезому не можете в заяця трафити.

— Я скорше трафлю по п'яному, бо то, вважаєте, замість одного заяця виджу завше два; а з двох при купці легше потрафити в одного.

Під шибеницею.

Засуджений на шибеницю в останній хвили питає ката:

— Що то нині за день?

— Понеділок — відповідає кат.

— О, то сей тиждень погано для мене починаєть ся! — з обуренем закінчив шибеник.

Без серця.

Він: — Твій батько не має серця. Говорив я йому, що без тебе не можу жити.

Вона: — А тато що на тоє?

Він: — Та що. Казав, що волить кошти похорону за мене заплатити, ніж бачити мене своїм зятем.

Осторога.

Стережи ся їхати літом до Атлянтік Сіти на курацію.

— Чому?

— Ей, говори! Я поїхав з одною хворобою на серце, а повернув з двома.

— З якими двома?

— З жінкою і тещею.

Північний чоловік.

— Знаєте, мій муж то північний чоловік.

— Чи він з Камчатки або з Аляски?

— Ні, тутешний, але з коршми все точно о півночі вертає.

Жидівська хитрість.

— Панове газди, де ви йдете?
— До Тернополя.
— А як то ще далеко?
— Дві милі.
— Ну, видите, вас два має йти дві милі, а я сам мушу йти також дві милі; возьміть від бідного жидка отой пакунок нести...

—о—

На службі.

Служниця: — Прошу пані, вчора вечер, як було темно, то наші пан думали на мене, що то пані.

Пані: — І що? Певно поцілував тебе?!

Служниця: — А деж би там. Так ганьбили послідними словами, гей би я направду була їх жінка.

—о—

Що дістане.

Учитель: — Скажи мені, Стефане: коли твій батько робить денно за три доляри, то що він дістане, як буде робити половину дня?

Стефан: — Ринкою по голові від мами.

Учитель: — Щоооо?! Та чому?

Стефан: — Ну, бо мама зараз би знали, що тато половину дня були в сальоні, коли не робили...

—о—

Не помогло.

Лікар толкує прийшовшому до него хорому, що він мусить безуслівно перестати пити острі напої. Для лучшого переконання налогового п'яниці показує йому в сліоку пияцький жолудок.

Хорій: — А в чім то пан доктор тримають той жолудок?

Лікар: — В алькоголю.

Хорій: Чому?

Лікар: — Щоби не знищив ся та щоби його можна на довго задержати.

Хорій: — То пощо-ж мені завертає голову, щоби я не пив алькоголю, коли алькоголь хоронить жолудок від знищення і на довго його в порядку задержує.

—о—

Дослівно.

— Ну, і на чім скінчила ся вчера ваша суперечка з жінкою?
— А на чім. Я говорив тай говорив, а нарешті сказав їй: забирай ся до чорта лисого!

— А вона?

— Пійшла просто до тещі.

—о—

Що висше, то висше.

- Цигане, твого тата нині повісили.
— Ну, паночку, видно, що наші йдуть в гору!

— o —

Наші діти.

Мала Явдоня, видячи, як її старий вуйко, положившись на софі, витягає ноги, щоби лучше уложити ся до сну, плеще в долоні і кличе:

- Мамо, мамо! Тепер будемо мати багато гроший.
— Та чому? — питає вуйко.

Явдоня: — О, мама нераз казали, що як вуйко „витягне ноги”, то будемо мати десять тисяч.

— o —

Щастє, що не спитали...

В однім американськїм судї був процес проти зелїзничої компанї, яку заскаржили ті подорожні, що потерпіли нічною порою з приводу зелїзничої катастрофи. Головним сьвідком був будник, котрий мав обовязок дати лїхтарнею відповідний знак машинїстови переїзджаячого поїзду. Судія завдав сьому сьвідкови кілька питань, з яких найважнїйше було отсе:

— Чи ви махали лїхтарнею в сторону надїзджаячого поїзду?

— Так, пане судіє. Махав, напевно махав, і то кілька разів!
— запевнив урочисто будник.

На підставі сього зізнання судія видав вирок увільняючий.

По розправі директор дотичної зелїзничої компанї став дякувати будникови за те, що його останнє зізнанє виратувало компанію від великих коштів, які треба би було виплатити пошкодованим особам тоді, коли би сей головний сьвідок не відповів був на питанє судії потакуючо.

— Добре, пане директор, приймаю вашу подяку — мовив, шкробаючи ся в голову, збентежений будник; але мушу вам сказати, що коли судія питав мене за ту лїхтарню, то мені аж морозом поза шкіру ходило.

— Як то?... З якої причини?

— Ну, судія питав мене, чи я махав лїхтарнею, але забув спитати ся, чи та лїхтарня була засьвічена...

— o —

В школі.

Учитель: — Михасю, скажи мені, що ти розумієш під висловом: „матерна мова”?

Михась: — Я розумію, що татови не вільно вдома ані писка отворити.

— o —

Трефне і кошерне.

Їдуть залізницею два пани дідичі, сусіди Казимір і Абрамко. Оба вони добрі приятелі, навіть тикають собі. Казимір витягає з подорожньої торби шинку і бутельку вина.

— Їдж шинку, Абрумцю!

— Не вольно, то трефне.

— Дурний. Я сам зім.

Пан Казимір зів шинку і взяв бутельку в руки.

— Напийся вина, Абрумцю!

— І то трефне, а нам трэф не вольно, — хіба що нас хто присилує.

Казимір витягає револьвер і каже:

— Пий, бо стріляю!

— Ни, Казю, яке ти дурне... Чому ти не хотіло стрільнути перше, як було шинке?

—○—

Підглянула.

Мама до дитини: — Так, так, доню: кого люблять, того і цілують.

Дитина: — А чи нашу служницю також люблять?

Мама: — А дежтам, дитинко!

Дитина: — Аво, мамцю, вчора татко так її цілував, як ви пійшли до церкви!

—○—

Люди помагають...

А.: — Чому в ночі собаки більше брешуть ніж в день?

Б.: — Бо в день і люди їм помагають.

—○—

От нещастє.

— Чи ти чув, яке нещастє лучилося нашому товаришеви Онуфрієви?

— Що-ж такого?

Моя жінка втікла з ним вчора.

—○—

Жовнір на варті.

Жовнір: Стій! Хто там?

Стара баба: — Не буде ся, пане жовнір, я вам нічого не зроблю.

В ЛУЧНОСТІ СИЛА!

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

СЕ ОДИНОКА НАША ПРАВДИВО УКРАЇНЬСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
В АМЕРИЦІ, ОСНОВАНА 1894 РОКУ, ЧИСЛИЛА З ДНЕМ 30.
ВЕРЕСНЯ 1919 Р. 12.481 ЧЛЕНІВ І СКЛАДАЛА СЯ З 315 ПО-
ВАЖНИХ ТОВАРИСТВ, БРАТСТВ І СЕСТРИЦТВ.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

видав на посмертне, допомоги в разі каліцтва, неспосібности до
праці і т. п. за час свого істковання по день 30. вересня 1919 року
\$1,598.778.96.

При Українським Народнім Союзі істкує також 165 відділів для
дітей, до котрих належить 3.816 членів.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ:

Одинока українська організація, яка відповідає законним вимогам
всіх стейтів Злучених Держав і Канади. — Одинока українська ор-
ганізація, яка приняла справедливу систему плачення членських
вкладок після літ. — Одинока українська організація, яка дає пев-
ність, що зможе сповнити всі свої обовязки супроти своїх членів.
— Маєток У. Н. Союзу виносить \$496.952.43. — Одинока українська
організація, яка стараєть ся також о моральне і просьвітне підне-
сене своїх членів.

Кожний член У. Н. Союзу дістає обемисту часопись „Свободу”
три рази в тижни.

ВСТУПАЙТЕ САМІ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА
ТА ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ.

В кожній місцевості Злучених Держав і Канади повинен існу-
вати відділ У. Н. Союзу. Кожний Українець чи Українка повинні на-
лежати до У. Н. Союзу.

По всі інформації в справі У. Н. Союзу пишть сейчас до голов-
ної канцелярії У. Н. Союзу на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION,
P. O. Box 76 **Jersey City, N. J.**

Чи Ви є передплатником „СВОБОДИ“?

КОЛИ ЩЕ СЕЇ ЧАСОПИСИ НЕ ПЕРЕДПЛАЧУЄТЕ, ТО
ЗАЧНІТЬ ПЕРЕДПЛАЧУВАТИ ЇЇ СЕЙЧАС.

„СВОБОДА“ є найбільшою зі всіх українських часописий в новім і старім краю.

„СВОБОДА“ виходить три рази тижнево — у второк, четвер і суботу.

„СВОБОДА“ подає цінаві новини американські і краєві, популярно-наукові розвідки, оповідання і фейлетони.

ПЕРЕДПЛАТА ВИНОСИТЬ:

В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ НА ЦІЛИЙ РІК	\$3.75
„ „ НА ПІВ РОКУ . . .	\$2.00
„ „ НА ТР ІМІСЯЦІ.	\$1.25
В ДЖЕРЗИ СІТІ І ЗА ГРАНИЦЕЮ НА РІК	\$5.00
„ „ „ НА ПІВ РОКУ . .	\$2.50
„ „ „ НА ТРИ МІСЯЦІ	\$1.50
ОКРЕМЕ ЧИСЛО 4 ЦЕНТИ.	

Звертаєсь увагу, що на кредит нікому не висилаєть ся часописи.

Гроші належить висилати враз з замовленєм на поштовий або експресовий моні-ордер або в режістрованім листі на адресу:

„SVOBODA“, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

THE GUARANTEE TRUST and SAFE DEPOSIT CO.,

SHAMOKIN, PA.

29-31 EAST END STREET

КАПІТАЛ \$125,000.000

НАДВИШКИ І НЕРОЗДІЛЕНІ ДОХОДИ. 265,000.000

ДЕПОЗИТИ ПОНАД 1,550,000.00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

C. C. LEADER, President,

E. G. SEILER, Vice President,

T. S. HAMILTON, Secretary,

J. W. HAUPT, Treasurer.

УКРАЇНСЬКА ФАБРИКА

ЕЛЕКТРИЧНИХ ФОНОГРАФІВ

в Шікаго, Ілл.

На слідуючих сторінках сего календаря видніє українська фабрика і її виріб—електричний фонограф в комбінації з електричною лампою, котра кілька місяців тому появилася на американським ринку продажі.

Є се лампа і фонограф, котрий грає всі рекорди до тепер вироблювані і своїм милозвучним тоном та прекрасним виглядом з кожним днем стає популярнішим як між своїми так і чужими, і тим самим знаходить для себе великий попит.

До сего часу ся фабрика не зробила кольосальних маєтків однак будучність для неї є велика. В часі коли се пишеть ся, фабрика має замовлень на двадцять тисяч фонографів річно, вартости \$3,700.000.00. Під сю пору фабрика zatrudнює вже поверх 50 робітників і їх число з кожним днем зростає. За короткий час, бо всего за чотири місяці, Спілка продала за \$28.000.00 фонографів. Однак треба взяти під увагу, що се доперва початки.

За такий розвиток фабрики передусім треба завдячити винахідникови сего фонографа, а разом підприємцєві і завідатєві, п. П. Р. Гонському, котрий окрім сего фонографа посідає ще кілька інших патентів. Він своєю ошадною працею і залізною витривалостію потрафив довести до того, що капітал вложений шеровцями в сю корпорацію нині має подвійну вартість. Не мало праці докладає також і секретар сеї Спілки І. Іваськевич, котрий разом з винахідником п. Гонським майже цілий свій час посвячає для добра Спілки.

Про початкові тяжкі часи, які ся корпорація переносила, а з нею і винахідник, аж сумно згадувати. Війна передусім далась в знаки найбільше, бо на такі річи як сей фонограф, вироблюваний тільки з мідяної або мосяжної бляхи, правительство такого матеріялу заборонило було уживати, через що не мож було зробити ніяких успіхів. Однак нині фабрика поступенно підносить ся і значно зростає, чого доказом є вже брак місця в теперішнім власнім будинку, котрий обіймає 11 тисяч квадратних стіп.

З причини чимраз більшого прибування замовлень, заряд фабрики був змушений піднести капітал ще о \$200.000, що зробить \$325.000 разом, а з початком 1920 року видасть ще на продаж шері (уділи) на будову нової фабрики, на закупно більшої кількості матеріялу, машинерії та інших знарядів, щоби можна виробляти сотки фонографів тижнево а відтак денно.

Лиш в згоді і в злуці сила. Згода буде, незгода руйнує.

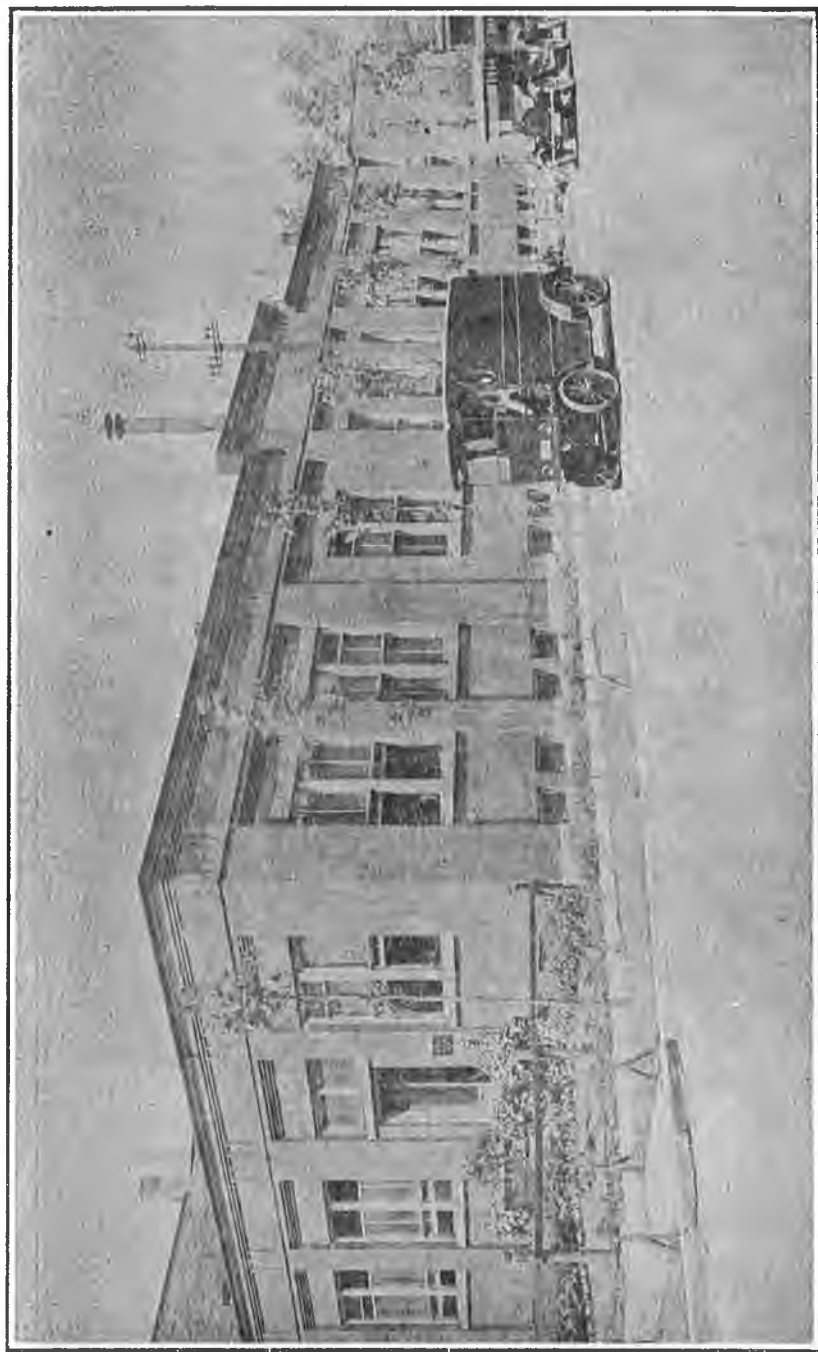
THE ENDLESS-GRAPH MFG. CO.,

4200-2 W. Adams St.,

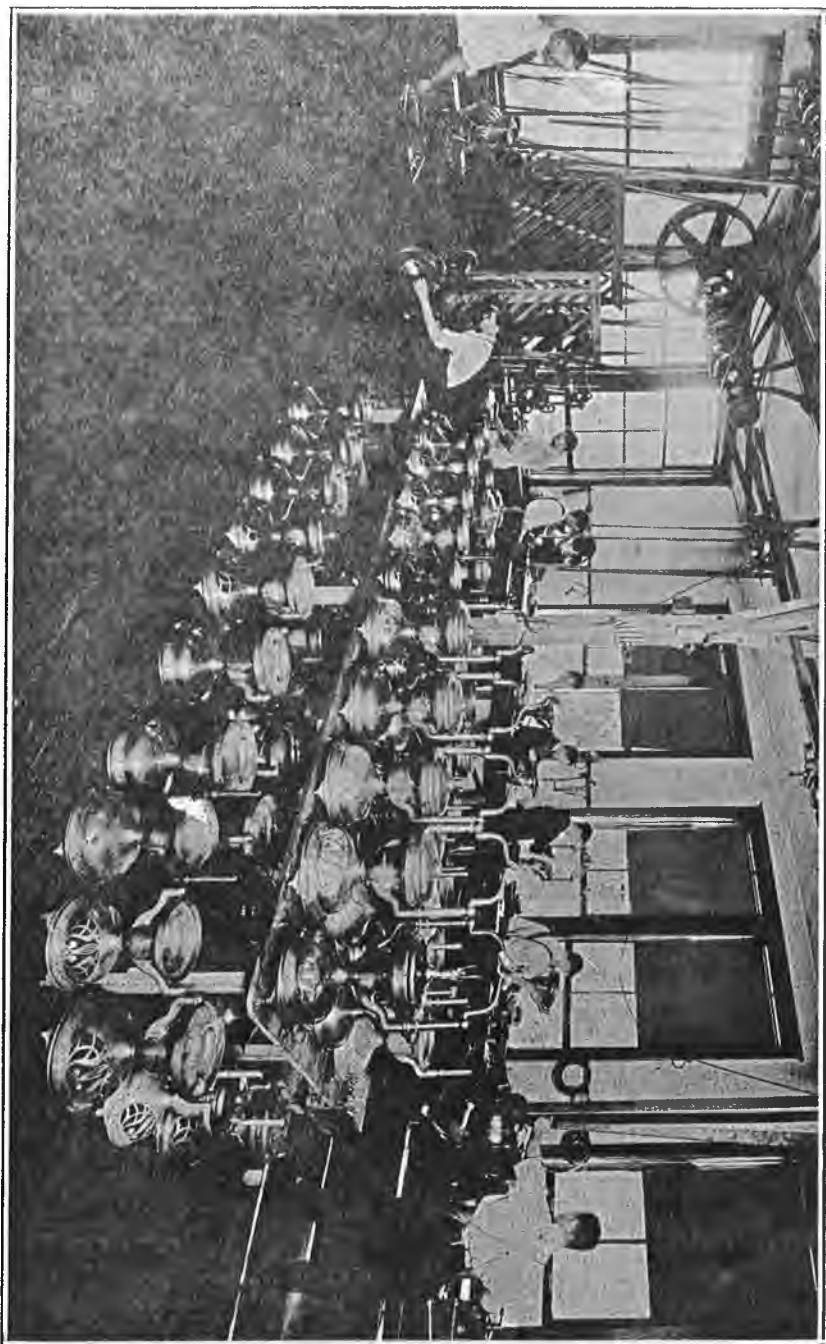
CHICAGO, ILL.

П. Р. ГОНСЬКИЙІ, предс.

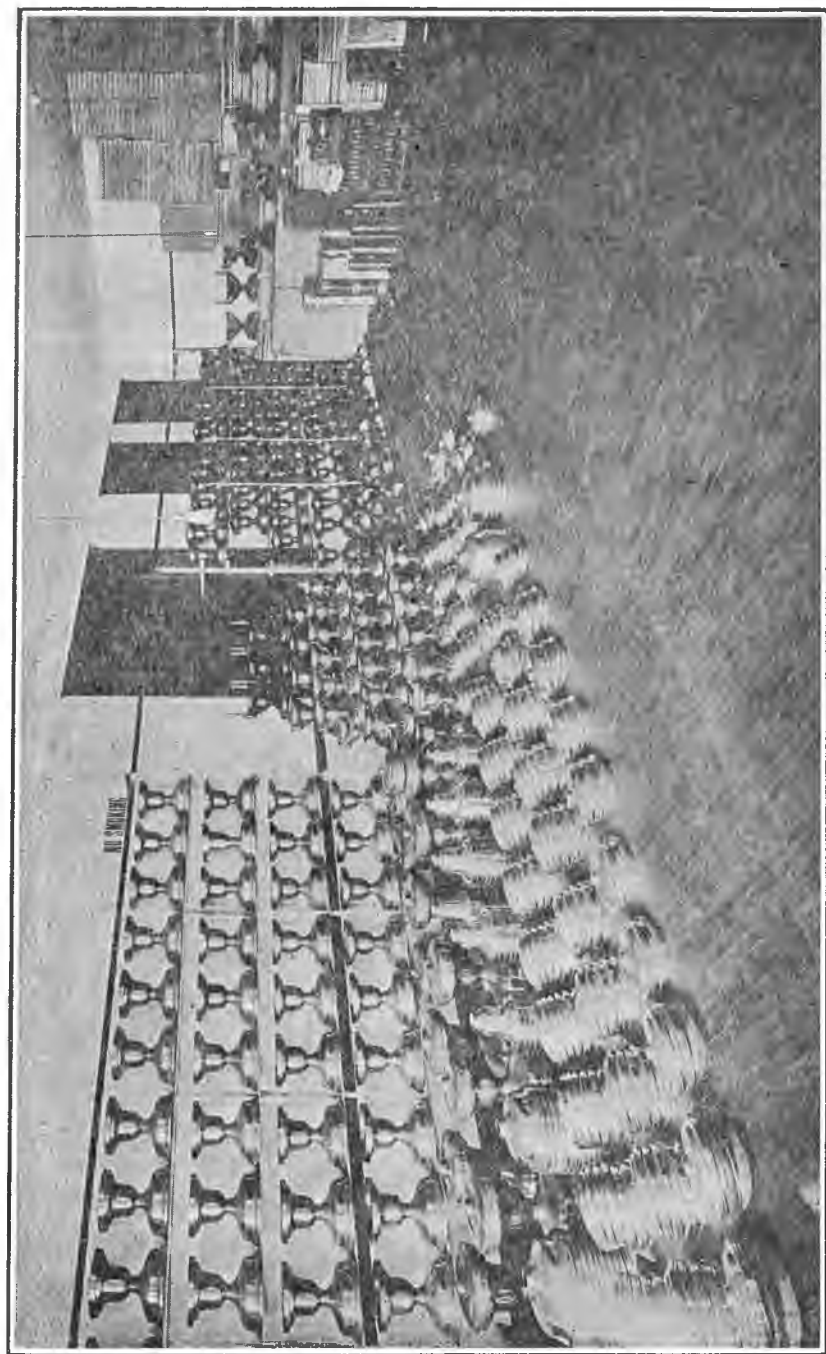
І. ІВАСЬКЕВИЧ, секр.

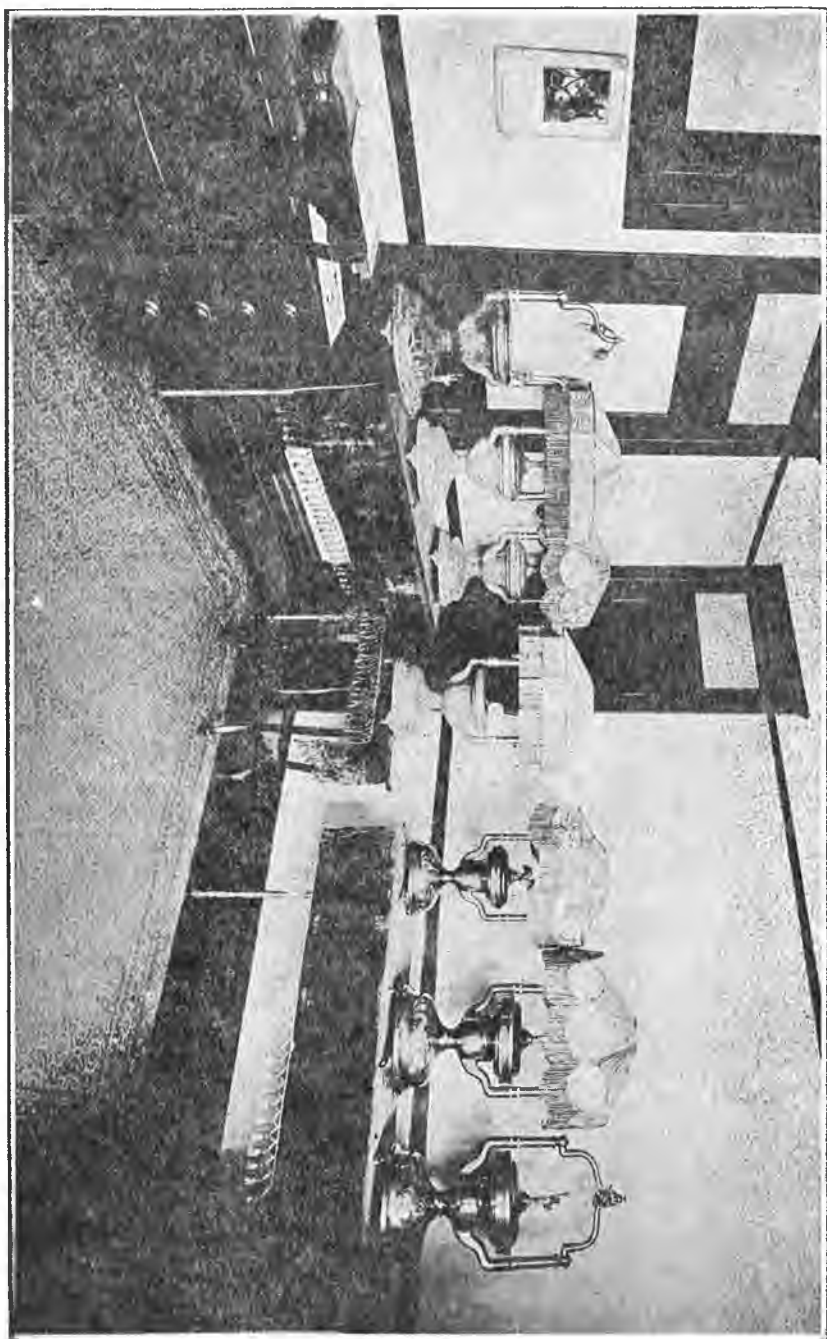
Власний будинок української фабрики під назвою The Endlessgraph Mfg. Co. в Шикаго, Ілл., 4200-2 West Adams Street, Chicago, Ill.

Внутрішній вид частин укр. фабрики і українські робітники біля машин.

Склад матеріалу і части неукінчених фонографів.

Виставова зала і уклінені фонографи.

Продукт української фабрики: Електричний фонограф і електрична лампа разом. Ся фотографія представляє фонограф яко лампу, а яко фонограф можна бачити на образку на попередній сторони.

НАУКА ВІДКРИЛА ПЕВНЕ СРЕДСТВО

на

ЖОЛУДКОВІ ХОРОБИ

МІЛІОНИ ЛЮДИЙ, особливо в Америці, поповняє повільні самовбійства, занедаючи жолудкові терпіня. Чоловік що правда, не забуває себе відразу, скорочує собі однак кілька або кілька капайцять літ життя, переважно найбільше видатного і входить в ряди армії тих печасливих, котрі при кожній іді поликають пігукпи, помагаючи хвилю, але ослабляючи ще більше перепрацьовані памі органи травлення.

Коли терпите на біль голови, жагу, дріш, обяви нестравности отяжилість по іді, брак апетиту, неохоту до праці, брак енергії, умислове пригноблене, чуте загального ослаблення та інші обяви жолудкових терпіннь, дошкою ратунку для кожного є:

КАЛЬВАРІЙСЬКЕ

(Trade Mark Reg. in U. S.
Patent Office).

ЛІЧНИЧЕ ВИНО.

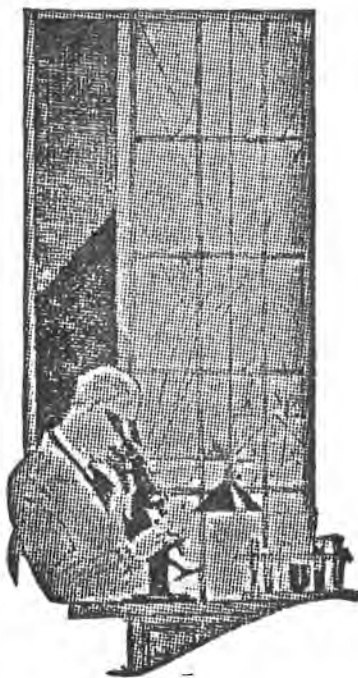
Средство се є незрівняним в жолудкових терпіннях, лічить його і усуває скоро і цілковито. Випробуване і благословене в тисячах хат.

КАЛЬВАРІЙСЬКЕ ЛІЧНИЧЕ ВИНО зістало винайдене по довгих літах мозольних досвідчень, складається з лікарств ананих науці за найуспішнійші при жолудкових терпіннях. Не містять в собі жадних штучних барвників і на ріжні жолудкові терпіня, без згляду як застарілі, є скорим средством, певним і гідним довіря.

Днесь те в найблизтій агтпії, у нашого агента або просто від нас, купіть фляшку. Ціна \$1.35.

НАША ГАРАНЦІЯ.

В доказ нашого довіря, зобов'язуємось публічно звернути кождий цепт тому, хто докаже, що наше **КАЛЬВАРІЙСЬКЕ ВИНО** не є таким як пишемо.

Запам'ятайте собі
сей образець, аби
Ви знали як ви-
глядає правдиве
Кальварійське
Вино Лічниче

D. WROBLEWSKI & CO.,

— Одинокі фабриканти —

196 East 4th Street, AL-7, New York, N. Y.

ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА

АПТИКА І ДРОГУЕРІЯ

МИХАЙЛО УГОРЧАК,

(Давнійше С. J. McCloskey)

216 Washington St., cor. Sussex St.,

Jersey City, N. J.

Приладжує ліки після лікарських рецептів скоро, сумлінно і по уміркованій ціні. Має на складі великий запас різнородних зел і коріннів, всі американо-канські і заграничні патентовані ліки, масти, пілі і т. и., великий вибір перфум, пудрів і других косметиків і взагалі все, що входить в обсяг аптики і дрогуерії. **МОРОЖЕНЕ І СОДА.**

Довголітня практика і фахові державні дипломи дають найкращу за поруку сумлінної, скорої і гречної обслуги.

Отворене кожного дня в тиждні включаючи неділі і свята від 8-ої год. рано до 11-ої вечер.

ВЖЕ МОЖНА ДІСТАТИ ВЕЛИКУ КАРТУ УКРАЇНИ

Велика карта України має зовсім вигляд малої; виготовлена в 10 цветах, тільки на тривкішій папері і нагнана на полотно.

Величина її 65 через 41 інчів.

В горі і на долинні заосмотрена вона в дручки, так, що дасть звивати ся і переносити з місця на місце. З огляду на те, що се одинока карта подаюча майже всі подробиці нашої вітчизни, є вона необхідна в кожній школі, льокалю, редакції і взагалі всюда де тільки гуртують ся Українці в просвітних цілях.

ЦІНА З ПЕРЕСИЛКОЮ \$15.00.

Хто бажає наперед знати, як вона виглядає, хай замовить собі малу карту 21x34 цалі за 50 цнт.

Хто замовить одн увелику карту, той дістане дві малі в додатку.

Замовлення слати на адресу:

„SVOBODA”

83 Grand St., Jersey City, N. J.

*****

J. G. Zimmerman

WALL PAPER

PAINTING

INTERIOR DECORATING

cor. 8th and Independence St.

SHAMOKIN, PA.

*****

*****

В А Ж Н Е

для граючих аматорськи

представлення.

ЕМІЛІЯ УГОРЧАКОВА

Має великий склад найкращих українських строїв і убрань, ріжних костюмів до аматорських представлень, концертів і народних виступів, як також всі прибори до характеризованя, а імено: перуки, волося, борода, вуси, шмінки і т. п. В кюйорських околицях убираємо і характеризуємо аматорів відповідно до роль граючих на сцені. При замовленнях треба присилати точний список осіб і потрібних річий. Випожичає також народні строї хочиям фотографувати ся. Замовлення на костюми до представлень, треба присилати що найменше 8 днів перед представленням на слідуочу адресу:

Mrs. E. UHORCZAK,
216 Washington St., cor. Sussex,
Jersey City, N. J.

*****

ГРИГОРІЙ ЖУРАВ

Посилає гроші до старого краю і всіх частин світа як агент American Express Co. на Дербі, Шелтон, Ансонія і Сімор, Конн. з запорукою \$18.000.000.

Агент для продажі карт корабельних на найліпші лінії як Cunard, Holland, American, White Star & Red Star Line.

АГЕНТ ДЛЯ КУПНА І ПРОДАЖИ ДОМІВ І ЗЕМЕЛЬ.

Повисіші справи поладжую скоро і точно. Від многих літ мене знають в тутешній околиці як услужного бізнесіста і довголітнього члена У. Н. Союзу.

Свій до свого! — Отже пишіть на адресу офісу:

HARRY ZURAW, 20 HIGH ST., ANSONIA, CONN.
і 128 MAIN ST., DERBY, CONN.

JOHN WORNACH

(ІВАН ВОРГАЧ)

**422 N. MAPLE STREET,
MT. CARMEL, PA.**

Посилає гроші до старого краю скоро, дешево і безпечно по низькім курсі.

МАЄ ГОТЕЛЬ

знаний тут від довгих літ, де можете дістати всякі усьвіжаючі напої.

ОСНОВАНІЙ 1915 РОКУ.

Jones Hardware Co.,

Knights of Columbus Bldg.

115 INDEPENDENCE ST.

SHAMOKIN, PA.

Склеп де можете набути всякі річи для домашньої і господарської потреби.

Даємо Green Trading Stamps

АЛЕКСІЙ ШАРШОНЬ

має

ДОБІРНУ ГРОСЕРНЮ

ТОВАР СЬВІЖИЙ, ПРОДАЄ
ДЕШЕВО АЛЕ ЛИШЕ ЗА ГОТІВКУ.

524 PINE AND FRANKLIN STREETS,
SHAMOKIN, PA.

The National Bank of Shamokin, Penna.

ОДИН З НАЙБІЛЬШИХ БАНКІВ В НОРТУМБЕРЛЕНД ПОВІТІ.

*JOHN MULLEN, President, A. D. ROBERTSON, Vice President,
GEO C. GRAEBER, Cashier, FRANK A. GABLE, Ass't Cashier,
CON R. GRAEBER, Ass't Cashier.*

А К Т И В А :

КАПІТАЛ	\$100.000.00
НАДВИШКА І НЕРОЗДІЛЕНІ ЗИСКИ . . .	500.000.00
СТАН ЧИННИЙ	3.400.000.00
ДЕПОЗИТИ ПОНАД	2,500.000.00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

ВЛОЖЕНИЙ В СІМ БАНКУ ГРИШ Є ПЕВНИЙ.

DIME TRUST & SAFE DEPOSIT COMPANY, OF SHAMOKIN, PA.

МАЄТКОВИЙ СТАН З ДНЯ 29. ПАДОЛИСТА 1919 р.:

АКТИВА:		ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:	
Інвестиції	\$1,217,388.73	Капітал	\$ 125.000 00
Банковий дім	113.000.00	Надвигжка	125.000 00
Готівка і резерва ..	241.062.39	Нерозділені зиски ..	55.758.51
		Дивіденда платна ..	7.500.00
		7. грудня	1,258.192 61
Разом	\$1,571.451.12	Приватні депозити ..	1,258.192 61
		Разом	\$1,571.451.12

ФОНДИ ОПІКУНЧІ:

Інвестовані	\$13.992.00	
Неінвестовані	1.560.41	\$15.552.41
Корпораційні трости ..	\$130.000.00	

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ДЕПОЗИТІВ.

Урядники Банку:

F. P. LLEWELLYN, President,
JOHN L. SHEEF, Treasurer,

W. U. JURY, Vice President,
C. F. HEIM, Secretary.

Frank Bobkowski

ПІДПРИЄМЦЯ
ПОХОРОНІВ

Винаймає також керици
на весілля, похорони та
при інших okazіях по
дуже низких цінах.

RACE STREET,
SHAMOKIN, PA.

JOHN S. SAUSSER

ПОПРАВЛЯЄ
СТАРІ ПЕЦИ
І ПРОДАЄ НОВІ

Спродаеть все, що відноситься
до виробів бляшаних, дахів,
пльомберства і домашних
знарядів.

НАЙЛІПШІ ЛЯМПИ
ЕЛЕКТРИЧНІ
РОБОТИ.

519 N. SHAMOKIN STREET,
SHAMOKIN, PA.

REITZ BROTHERS

CORNER CLAY

and FRANKLIN STS.,

SHAMOKIN, PA.

КОНТРАКТОРН

— і —

БУДІВНИЧІ

Будують дома і прода-
ють всякого рода де-
рево і матеріал бу-
дівельний.

Іван Глова, предс.,
М. Сметана, касієр,
Іван Пірожек, секретар.

Russian Mercantile Association

найстарший український
штор в Америці, має завжди
доволі свіжого товару та
продає по дуже уміркованих
цінах. Посилає також гроші і
продає шифкарти до всіх час-
тинь світа. Обертає місячно
сумою \$10.000.

Заряд. Марко Сметана.

605 N. SHAMOKIN STREET,

SHAMOKIN, PA.

UNGER AND SNYDER АДВОКАТИ

ЗАСТУПАЮТЬ У ВСЯКИХ
СПРАВАХ СУДОВИХ І РЕ-
ПРЕЗЕНТУЮТЬ ДОБРІ АСЕ-
КУРАЦІЇ ВІД ОГНЮ.

241 SPRUCE STREET,
SHAMOKIN, PA.

A. W. GORTNER & SON

РЕГІСТРОВАНІ
ПЛОМБЕРИ І МЕХАНІКИ
ПЕЦІВ ДО ОГРІВАННЯ

Роблять електричні і
бляхарські роботи та
направу печів.

SHAMOKIN, PA.

UKRAINIAN B. R. E. CO.,
Incorporated
SHAMOKIN, PA.

має штор в своїм домі і
філію на Excelsior, Pa.

Урядники будинків і шторів:
Мих. Такач, голова; Із. Ви-
шовський, зас. гол.; А. Шар-
шонь, касієр; Д. Кулянда, за-
відатель штору; Н. Габура,
завідатель штору на Excel-
sior, Pa.

БУЧЕРНІ І ГРОСЕРНІ

Чоботи, черевики і полотно.

ПРОДАЄ ТОВАРИ ПО
ЦІНАХ УМІРКОВАНИХ.

Lloyd і Kopyscianski
АДВОКАТИ

Одинока русько-польсько-
словенська фірма адвокатська
в місті Шамокін. Займаєсь
справами гіпотечними реаль-
ностей і асекурацією від
огню. До всіх європейських
справ zatrudняемо європей-
ського адвоката.

1-2 E. INDEPENDENCE ST.,

SHAMOKIN, PA.

(Напроти Opera House)

Peter Barr & Sons

виробляє
НАГРОБНИКИ
КАМІННІ ПЛИТИ

ЖЕЛІЗНІ ОГОРОЖІ

SHAMOKIN, PA.

NORTH END OF 2nd ST.

ПИЙТЕ ЗАВСІГДИ
ШАМОКІНСЬКЕ ПИВО

ЛІПШОГО НІГДЕ НЕ
ВИРОБЛЯЮТЬ, ЯК У

Fuhrman-Schmidt

(власителі бровару)

SHAMOKIN, PA.

THE MARKET STREET NATIONAL BANK, SHAMOKIN, PA.

ЩАДНИЦЯ ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ
І СТЕЙТУ ПЕНСИЛЬВЕНІЯ.

Вплачений капітал \$100.000.00

Надвижка і зиски (зароблені) \$260.000.00

Депозити \$1.300.000.

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

W. H. UNGER, President,

M. G. STIEF, Vice President,

W. H. TIER, Cashier.

СЛАВА УКРАЇНИ В ОБРАЗКАХ

гарнокольорованих, в форматі
28x35 цалів, представляючих

українських володарів та най-
визначнійших мужів з князів-
ських і гетьманських часів.

ЧУДОВА ОКРАСА ДЛЯ КОЖ-
ДОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХАТИ.

ЗНИЖЕНА ЦІНА, БО ЛИШЕ
\$1.00 З ПЕРЕСИЛКОЮ.

Замовлення і гроші висилати
до книгарні:

SVOBODA,

83 GRAND STREET,
JERSEY CITY, N. J.

SHAMOKIN BANKING COMPANY, SHAMOKIN, PA.

W. C. McCONNEL, President, C. A. BARRON, Vice President,
D. W. HEIM, Cashier.

ЗАКЛАДОВИЙ КАПІТАЛ \$100.000.00.

ВПЛАЧЕНИЙ КАПІТАЛ \$50.000.000.

НАДВИЖКА \$93.000.00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

Скоро і старанна обслуга у всіх банкових функціях. — Наймод-
нйше уряджений і ведений після найліпших метод і угодінень.
УДІЛЯЄСЬ РАДО ЧЕКОВЕ КОНТО ДЛЯ КОРПОРАЦІЙ, ФІРМ
І ПООДИНОКИХ ЛЮДИЙ.

ЮВІЛЕЙ СЛАВНОГО ЛІКАРА.

Хочемо за посередництвом сих стрічок познакомити нашу публіку з ювілейом, котрий заслужив аби над ним застановити ся. Ї се ювілей, котрий тепер обходять ся через Доктора Леонарда Ляндіса, славного медика і ученого, з 140 Іст 22. уличі в Нью Йорку. Бо тепер якраз скіпчило ся 25 літ від часу, коли Др. Ляндіс почав практикувати медицину.

КАНЦЕЛЯРІЯ Д-РА ЛЯНДІСА знаходить ся під ч. 140 Іст 22-га уличя. Ї се лабораторіюм, клініку, салон електричний і, коли хочете, університет медичний.

Недужі вістають вилічені, отримують поради, і, що найважнійше, є досконало інформовані у важних квестіях здоровля і гігієни. Канцелярія Д-ра Ляндіса є заосмотрена в чудові електричні машини, котрі є найновішим висловом знання медичного.

Є там найбільші експерти медичні, котрі працюють під проводом Д-ра Ляндіса. Маючи так величаво уряджену канцелярію і будучи побіч того одним з найбільших сучасних медиків, Др. Ляндіс був в стапї тим самим щось великого досягнути, і нічо дивного, що має він так велике число пацієнтів і обожателів.

УСПІХИ Д-РА ЛЯНДІСА.

Успіхи, котрі Др. Ляндіс мав чи се яко медик, чи яко учитель народний, чи яко автор популярних книжок медичних, дійсно гідні подяву.

Він приймає пацієнта яко приятеля, як батько приймає свою дитину або учитель свого ученика. Розмовляє з ним у власній його мові, вишпуге його, обяснює і вчить його так, що пацієнт сам розуміє досконало, для чого все має бути зроблене так а не инакше і чому він властиво має виповнити порученя Д-ра Ляндіса.

ЕЛЕКТРИЧНІСТЬ ЯКО СРЕДСТВО ЛІЧНИЧЕ.

Одною з метод Д-ра Ляндіса є лічене через електричність. Ї се один з найновіших средств для ліченя хорих. Найновіші badania показали, що ся сила, котра впроваджує в рух трамваї, собвеї і елеватори, котра обертає колесами майже цілої нашої індустрії, ся сама сила може рівнож лічити і давати людям здоровля.

Електричність просто показує чудеса, коли належито застосуєть ся яко средство ліченя.

Аби знова застосувати електричність яко средство ліченя, необхідні є дві річі: 1) передівсім відповідні машини і інструменти, котрі є дуже кошовні і трудні до набутия, а побіч того: 2) знане, аби ті машини і інструменти в належний спосіб уживати. Др. Ляндіс посідає одно і друге. Він має пайкошовніші і найліпші машини і є до того експертом, котрий не має собі рівного.

СИГНАЛИ НЕБЕСПЕКИ.

Коли Ви є зденервовані, роздражені, змучені, коли память ваша є ослаблена і безнастанно обавляється чогось, самі незнаючи чого властиво, тоді знайте, що се є звістун небеспекі і що треба удати ся сейчас до доброго лікаря, як Др. Ляндіс, по пораду і лічене. Иными словами: Др. Ляндіс є в стапї перебудувати ваші сили в новочасний спосіб.

Dr. LEONARD LANDIS,

140 EAST 22nd STREET
межи 3-ю і Лексінгтон Аве.,
New York, N. Y.

Години принять: Щоденно від 10-ої рано до 7-ої вечер. В неділі від години 10-ої рано до 2-ої пополудни.

25 ЛІТ ДОСЬВІДУ.

СВІЯ ДО СВОГО!

**ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА
НАРОДНА ІНСТИТУЦІЯ
В АМЕРИЦІ.**

АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ БЮРО В НЬЮ ЙОРКУ

Висилає гроші до Галичини, Буковини і до всіх інших частин світа — точно, дешево і під повною гарантією.

Продає шифкарти до краю і з краю, на найліпші лінійні корабельні і полагоджує справи паспортів.

Полагоджує усіякі старокраєві справи судові, таємничі, спадкові і маєткові.

Виробляє старокраєві документи як контракти купівлі і продажі, повномочія, тестаменти і т. и.

Уділяє інформацій в справах судових тутешніх о вимогах шкодованя та у всяких інших.

Має на складі усякого рода і змісту книжки, перепишки, картки, образи і т. д.

У всіх тих висше наведених справах, удавайтеся з повним довірем до свого власного бюро і пишіть по всякі дальші інформації на адресу:

AMERICAN-UKRAINIAN EXCHANGE, Inc.,

30 E. SEVENTH STREET,

NEW YORK, N. Y.

Phone Orchard 8968

СЛАВНІ РЕЦЕПТИ СЛАВНИХ ЛІКАРІВ.

У медичнім світі так само, як і у якійсь будь-якій іншій професії, є багато стверджених фактів, загально відомих вірувань і прийнятих мірил. Тим річчям між лікарями є славні рецепти — перли всіх рецепт. Звичайно є і добре відомі рецепти славних докторів. Лічничі прикмети деяких з тих славних прикмет є відомі в цілій світі — і кождий лікар їх знає. В дійсності деяких з тих рецепт вчать студентів медицини.

Ми є приготовані продати публиці кілька з тих славних лікарств, які так добре відомі а які, ми віримо, можна найти у кабінеті з лікарствами кождого доктора, що продає й лікарства.

LAXARIN, на запір. Дійсно пречудне лікарство. Повна курація, шість пачок \$5.24, одна пачка \$1.04.

LAXPARAIN, на недомагання жолудка, нєстрєвність, квєси жолудка, нудоту, брак апєтиту, поганий запах з рота, формєнтацію. Повна курація, шість пачок \$10.48, одна пачка \$2.08.

VIBURNUM COMPOUND, для жєнщин на нєправильну, болячу, опізнювану мїсєячну слабїсть, нєрвовїсть і ослабленє. Повна курація \$10.48, одна пачка \$2.08.

LAXPIRIN, на біль голови, болї зубів, подагру, нєврїтїс, нєврєльгїю, болї сугєствів, біль ух, біль крижїй. Повна курація шість пачок \$10.48, одна пачка \$2.08.

LAXAGIN, на ревматїзм. Ми нїколи нє бачили лучшого прєпарату на ревматїзм, чим сєй. Повна курація, шість пачок \$15.00, одна пачка \$3.12.

LAXERVUM, на нєрвовїсть. Знаменитий прєпарат для нєрвових, слабих, їстерїчних людїй. Нїчого лучшого. Повна курація, шість пачок \$17.50, одна пачка \$3.64.

BULGARIAN TEA TABLETS, на слабї кишкї. Нїчо лучшє. Шість пачок \$5.24, одна пачка \$1.04.

LAXALOIN, на їнфлюєнцу, перєстуду, грип, мїгдалкову хоробу. Повна курація, шість пачок \$5.25, одна пачка \$1.04.

LAXIRON, на анємію для слабих блїдїлих людїй, абї дїстали лучшу кров. Повна курація, шість пачок \$5.24, одна пачка \$1.04.

LAXPHYLLIN, на недугу печїнки. Сє є дійсно чудєсний прєпарат на недомагання печїнки. Повна курація, шість пачок \$10.48, 1 пачка \$2.08.

LAXELIA, на плїованє. Дє плїованє є труднє, сєй лїк покажє сє дужо помїчним. Повна курація, шість пачок \$5.24, одна пачка \$1.04.

LAXABIA, на нїркї і мїхур. Многї людї нє знають, що є жїтє, покї нє найдуть сєго чудєсного лїку. Повна курація, шість пачок \$12.50, одна пачка \$2.60.

LAXACNEA, на нєчїсту кров, протїприщїв, боляків, чїракїв, шкїрний недуг, свєрбїячки. Повна курація, пачок \$10.48, одна пачка \$2.08.

LAXICON, на здутє і кишковї недуги. Повна курація, шість пачок \$5.24, одна пачка \$1.04.

СІ ЧУДЕСНІ ДОМАШНІ ЛІКИ ПОВИННІ БУТИ У ШАФІ З ЛІКАРСТВАМИ У КОЖДІЙ ХАТІ.

Податок є вкључений у повїсшї цїни. — Продає лїшє

THE LAXAL MEDICINE CO., Dept. 3399,

485 — 4th AVENUE, PITTSBURGH, PA.

ПОТРЕБА АГЕНТІВ ВСЮДИ.

Кождє з наших чудєсних лїкарств будє вислєнє за одєржанєм готївки, монї-ордера або стємплїв. Вислєючи замовленє напишїть назву жаданой мєдїцини по англїйськїм.